

Erasmus+

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ
(М. МАРІУПОЛЬ)

КАФЕДРА ЖАНА МОНЕ
«АНАЛІЗ ТА ЗАСТОСУВАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО
ДОСВІДУ ДЕМОКРАТІЇ ТА НАЛЕЖНОГО ВРЯДУВАННЯ
В УКРАЇНІ»

JEAN MONNET CHAIRS
«ANALYSIS AND IMPLEMENTATION OF EUROPEAN
EXPERIENCE IN THE AREA OF DEMOCRACY AND
GOVERNANCE IN UKRAINE»

ДО 25-РІЧЧЯ ДОНЕЦЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ УПРАВЛІННЯ
ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ, ДОПОВІДЕЙ

ІНТЕРНЕТ – КОНФЕРЕНЦІЯ

«УКРАЇНА ТА ЄС: МОЖЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ СПІВПРАЦІ»

INTERNET CONFERENCE MATERIALS

«UKRAINE AND EU:
OPPORTUNITIES AND PERSPECTIVES FOR COOPERATION»

18-19 травня 2017
Маріуполь

18-19 May 2017
Mariupol

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ
(м. Маріуполь)**

**Кафедра Жана Моне
«Аналіз та застосування європейського досвіду демократії та
належного врядування в Україні»**

***ДО 25-РІЧЧЯ
ДОНЕЦЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ УПРАВЛІННЯ***

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ, ДОПОВІДЕЙ

ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЯ

**«УКРАЇНА ТА ЄС:
МОЖЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ
СПІВПРАЦІ»**

**18-19 травня 2017 року,
Маріуполь, Україна**

**MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
DONETSK STATE UNIVERSITY OF MANAGEMENT
(Mariupol)**

**Jean Monnet Chairs
«Analysis and implementation of European experience in the area of
democracy and governance in Ukraine»**

***TO THE 25TH ANNIVERSARY OF THE DONETSK STATE
UNIVERSITY OF MANAGEMENT***

CONFERENCE INFORMATION PACKAGE

INTERNET CONFERENCE

**«UKRAINE AND EU:
OPPORTUNITIES AND PERSPECTIVES
FOR COOPERATION»**

**18-19 May 2017
Mariupol, Ukraine**

УДК 321.334
ББК 63.3(4)

Україна та ЄС: можливості та перспективи співпраці: збірник матеріалів, доповідей Інтернет-конференції в рамках проекту «Кафедра Жана Моне «Аналіз та застосування європейського досвіду демократії та належного врядування в Україні», м. Маріуполь, 18-19 травня 2017 р. – Маріуполь: ДонДУУ, 2017. – 357 с.

Засновник: Донецький державний університет управління

Редакційна рада:

головний редактор – д.держ.упр., проф. С. Ф. Марова,
заступник головного редактора – д.е.н., доц. О. В. Балусева.

Редакційна колегія:

д.держ.упр., проф. Н. Г. Діденко; д.держ.упр., проф. В. І. Токарева;
к.держ.упр., доц. Д. Л. Тарасенко; ст. викладач А. Р. Никифоренко.

У збірнику представлено стислий виклад поданих на конференцію доповідей та повідомлень, присвячених аналізу проблем політичного діалогу Україна – ЄС, розвитку економічної інтеграції між Україною та ЄС, партнерства України та ЄС у соціальній та гуманітарній сферах, створення європейської зони правосуддя й безпеки.

Практичні рекомендації, надані авторами, сприятимуть розумінню того, що для України європейська інтеграція є не лише базовим вектором зовнішньої політики, а й важливим стимулом для проведення демократичних реформ та адаптації до європейських стандартів та законів, отже, подальша співпраця з Європейським Союзом є логічним продовженням процесу інтегрування до європейської спільноти.

Адреса редакції: 87513, м. Маріуполь, вул. Карпінського, 58, к. 305.

© Донецький державний університет управління, 2017

ЗМІСТ

Вітання від п. **Йорга Гельмута**, депутата Бундестагу Федеративної Республіки Німеччина 16

Виступ п. **Елені Георгопулу**, Генерального консула Генерального консульства Греції в м. Маріуполь, «Відносини ЄС-Україна» 19

ПАНЕЛЬ 1. ПОЛІТИЧНИЙ ДІАЛОГ УКРАЇНА – ЄС

Бережна Л. Г. Поняття «безвізового режиму» та перспективи функціонування безвізового режиму України з Європейським Союзом..... 25

Бородіна О. А. Нові підходи до державної регіональної політики України 28

Величко Г. В. Реалії та перспективи співпраці України з ЄС..... 31

Верительник С. М. Реформа децентралізації в Україні: євроінтеграційний аспект..... 33

Весельська М. В. Удосконалення діяльності публічних службовців у сфері освіти відповідно до євроінтеграційного напрямку 36

Вовк Т. В. Соціальна та політична ефективність державного управління якістю загальної середньої екологічної освіти 38

Зелинська Н. Є. Демократичні принципи як фундаментальна база європейського вибору..... 40

Катеринчук А. Ф. Розвиток публічної служби в країнах ЄС 43

Манелюк Ю. М. Консолідація партійних сил як невід’ємна складова європейського вектору розвитку України 46

Мануїлова К. В. Децентралізація публічної влади у конституціях країн ЄС: досвід для України..... 51

Марова С. Ф. Актуальні проблеми співробітництва між Україною та ЄС у реформуванні державного управління та місцевого самоврядування..... 53

Матичак О. В. Лібералізація візового режиму як дієвий інструмент інтеграції українців до соціального простору країн Європейського Союзу..... 57

Павіченко Ю. В. Європейський досвід державно-приватного партнерства у сфері освіти..... 60

Павлов Д. М. Європейські наднаціональні структури у сфері молодіжної політики 64

Павлова Н. С. Європерспективи для України..... 67

Полторак С. Т. Механізми захисту державної безпеки України 70

Решетов В. М. Актуальні питання співпраці органів місцевої влади і громади в контексті інтеграції України до ЄС.....	73
Романенко Є. О., Чаплай І. В. Комунікативна взаємодія органів державної влади з громадськістю – інструмент європейської інтеграції публічного управління в Україні.....	76
Смірнова М. М. Громадськість у євроінтеграційних процесах України.....	79
Тодоров І. Я. Трансформації зовнішньої політики Європейського Союзу в умовах російської агресії в Україні.....	81
Широкопояс О. Ю. Ефективність державних механізмів розвитку освіти в Україні як один з елементів євроінтеграції.....	84
Шклярук М. Г. Інституційний вимір стратегічних комунікацій ЄС.....	86

ПАНЕЛЬ 2. РОЗВИТОК ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС

Адамов Д. В. Системні виклики для бізнесу при взаємодії з місцевими органами влади: результати впровадження іноземного досвіду.....	90
Арцатбанова О. В. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом: перспективи та недоліки.....	93
Балашов М. І. Досвід країн Європейського Союзу в гарантуванні економічної безпеки на підприємствах.....	96
Безубко Л. В. Іноземна допомога відновленню Донбасу.....	100
Безименна Н.С. Маркетинговий підхід у діяльності органів державного управління.....	103
Бобух І. М. Економічна інтеграція між Україною та ЄС у рамках програми «Горизонт 2020».....	105
Бондаренко А. І. Європейський досвід реформування фінансового механізму державного регулювання.....	109
Витко Т. Ю., Малик В. І. Перспективи проектного менеджменту в публічному управлінні в Україні.....	111
Градобоєва Є. С. Деякі аспекти розвитку підприємств сфери життєзабезпечення міста в умовах економічної інтеграції між Україною та ЄС.....	116
Гуляєва Л. П. Підвищення поінформованості українського суспільства щодо розвитку фінансового сектору Європейського Союзу як фактор успішної євроінтеграції України.....	119
Дейч М. Є. Роль фактору соціальної відповідальності в інтеграційному процесі України.....	122

Дятлов Є. В. Європейський досвід формування національної системи інформаційного забезпечення суб'єктів економічної діяльності	125
Дятлова В. В., Ткаченко О. Г. Тенденції та перспективи розвитку зовнішньоторговельних відносин України та ЄС.....	128
Дятлова В. В., Положенцева К. В. Механізм наднаціонального регулювання економічних відносин: євроінтеграційний аспект.....	131
Кубатко О. В., Пимоненко Т. В. Поглиблена й усеохоплююча зона вільної торгівлі: перші результати в Україні	135
Кумачова А. С. Питання імплементації Угоди з ЄС у контексті формування державної політики розвитку «зеленої» економіки в Україні	138
Любченко Н. Л. Розвиток малих будівельних підприємств у контексті європейської інтеграції.....	141
Мельникова М. В. Про розвиток співробітництва між Україною та ЄС у рамках крос-кордонних міських агломерацій	145
Тимчук Л. М. Сучасні тенденції інтеграції України в європейську спільноту	148
Петренко В. П., Струк Н. П. Належне та економічне врядування: аналіз співвідношення сутнісних характеристик.....	151
Смачило В. В. Європейські практики соціального підприємництва	154
Смачило В. В., Халіна В. Ю. Гармонізація публічних закупівель: євроінтеграційний вектор	156
Стрижакова А. Ю. Роль транскордонного співробітництва в гарантуванні національної безпеки України	160
Суровцева І. Ю. Соціально-економічні можливості шеринг-платформ.....	162
Суюсанова О. Л. Досвід впровадження країнами ЄС комплаєнс-контролю на підприємствах.....	165
Тарасенко О. Ю. Напрями взаємодії України та ЄС у сфері інноваційної діяльності.....	168
Федоровський Л. І. Співпраця України та Європейського Союзу в сфері економіки: наближення вітчизняного законодавства України про публічні закупівлі до стандартів ЄС.....	171
Чернишов О. Ю. Економічна щільність як показник розвитку міст.....	175
Шнирков О. І. Україна у міжнародних виробничих мережах в умовах інтеграції з ЄС та дезінтеграції з РФ	178
Шнирков О. О. Адаптація технічного регулювання в Україні до норм ЄС	180
Юхненко М. А. Імплементація передового досвіду державного управління в українську практику соціально-економічних відносин	183

**ПАНЕЛЬ 3. ПАРТНЕРСТВО УКРАЇНИ ТА ЄС В СОЦІАЛЬНІЙ
ТА ГУМАНІТАРНІЙ СФЕРАХ**

Артеменко С. Б. Соціальне партнерство України та ЄС в контексті підвищення якості соціо-гуманітарної освіти у вищій школі	187
Безена І. М. Менеджмент шкільництва України і європейські освітні тенденції: філософсько-освітні аспекти.....	189
Безуб І. О. Трансформація українських сільських бібліотек у рамках співпраці України з Європейським союзом	195
Бобриніченко Т. М. Формування та розвиток територіальних громад: європейський досвід для України.....	199
Вашенко М. І. Методична робота педагогів у сучасних євроінтеграційних умовах	203
Власенко О. І. Управління системою освіти в Німеччині: досвід для України.....	206
Вовк С. М. Сучасна євроінтеграція системи охорони здоров'я.....	209
Вознюк Л. В. Роль методологічної культури вчителя в умовах євроінтеграції	212
Діденко Н. Г. Соціальні та гуманітарні аспекти Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом: можливості та перспективи	216
Дубич К. В. Асоційоване співробітництво між Україною та ЄС як перспектива підвищення ефективності вітчизняної системи соціального захисту населення	222
Кошеленко В. В. Міграційні процеси трудових ресурсів в Україні в умовах євроінтеграції	226
Красильник Ю. С. Контроль якості професійної освіти в умовах євроінтеграційних процесів.....	228
Кубай Т. В. Забезпечення найкращих інтересів дитини в умовах євроінтеграції.....	231
Максимчук В. В. Перспективи розвитку професійної освіти України в умовах інтеграції в європейський освітній простір	235
Москальова А. С. Аналіз рівнів розвитку духовних цінностей керівників загальноосвітніх навчальних закладів як чинника подолання професійних криз.....	239
Никифоренко А. Р. Європаторналізм як прояв сучасної української ідентичності.....	242
Никифоренко Н. О. Про бар'єри щодо імплементації європейських цінностей в Україні з точки зору соціологів	245
Николаєва В. І. Проблеми та перспективи європейської інтеграції України (за матеріалами експертних оцінок)	250
Олькова О. Ю. Соціальний вимір євроінтеграції.....	253

Орлов М. М. Державницькі підходи щодо взаємодії України та Євросоюзу у разі підсилення охорони атомних електростанцій.....	256
Пащенко О. В. Щодо використання європейського досвіду соціального партнерства у сфері професійної освіти і навчання	261
Романенко К. М. Інтеграція України до соціокультурного європейського простору .	264
Руденко Д. П. Міжнародні програми обміну студентами та їх вплив на формування партнерства між Україною та ЄС.....	266
Садовська Л. М. Публічне управління сферою патріотичного виховання в сучасних умовах євроінтеграційного процесу в Україні.....	270
Струкова Т. А. Європейська ідентичність як орієнтир для України	272
Супрун В. В. Професійна освіта України на шляху до євроінтеграції.....	274
Тарасенко Д. Л. Напрями співробітництва України та ЄС у соціальній сфері	278
Токарева В. І. Академічна мобільність як пріоритет європейської освіти	281
Трегубенко Г. П. Європейський досвід підвищення рівня професійної компетентності державних службовців на інноваційних засадах	286
Трутьєв Ю. М. Соціальний захист в Польщі: сутність, нормативне регулювання та види	288
Циган В. В. Досвід професійної підготовки фахівців в країнах ЄС в умовах побудови «суспільства знань»	292
Чаленко К. І., Танчик О. І. Участь українських університетів у навчальних програмах – кроки до європейської навчальної системи.....	295
Шведун В. О. Впровадження досвіду ЄС стосовно трансформації конфліктів в українську практику	300
Швидун В. М. Модернізація післядипломної педагогічної освіти України в контексті партнерства України та ЄС в гуманітарній сфері.....	302
Якименко С. В. Механізми та напрями забезпечення євроінтеграції України.....	305

***ПАНЕЛЬ 4. СТВОРЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ЗОНИ ПРАВОСУДДЯ Й БЕЗПЕКИ:
ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ***

Березовська Н. Л. Політика країн Заходу у сфері внутрішнього інформаційного (кібер) простору: досвід для України	308
Бірюков В. В. Роль України в гарантуванні екологічної безпеки для європейського співтовариства	311
Бульба В. Г., Поступна О. В., Полякова О. С. Підвищення рівня обізнаності та	

підтримки громадянами євроінтеграційного напрямку України шляхом правової освіти.....	315
Григор'єва В. В. Механізми вирішення господарських спорів: інтеграційні напрямки.....	318
Закірова С. Г. Проблематика реституції в українському інформаційному просторі: використання досвіду ЄС та подолання негативних впливів.....	321
Кузьменко С. Г., Міськова В. С. Впровадження європейських та міжнародних стандартів судочинства та судоустрою в Україні.....	324
Кульчій І. О., Гольтованича А. А. Кадастрові системи країн світу в контексті формування стратегічного курсу державної політики в сфері земельних відносин України.....	328
Лахижа М. І., Черчатий О. І. Створення та розвиток системи безоплатної правової допомоги: досвід для України.....	331
Лісютін А. І. Становлення системи інтелектуальної власності у контексті економічної інтеграції між Україною та ЄС.....	334
Мареха І. С. Євроінтеграційні контури екологічного оподаткування.....	337
Пахомова М. В. Сертифікація педагогічних працівників як чинник впровадження європейських стандартів життя.....	339
Політова А. С. Протидія корупції в Україні.....	343
Стрельцова Є. Д. Міжнародні зобов'язання України в галузі морського транспорту: окремі аспекти.....	346
Харланова Д. А. Реформування експертної служби МВС України: європейський досвід.....	349
Чаплик М. М. Реформа пенітенціарної системи України: між вітчизняними реаліями та європейським досвідом.....	351
Резолюція учасників Інтернет - конференції «Україна та ЄС: можливості та перспективи співпраці».....	355

CONTENT

Congratulations from Mr. **Jörg Hellmuth**, Member of the Bundestag of the Federal Republic of Germany 16

Speech by Mrs. **Eleni Georgopoulou**, Consul General of the Consulate General of Greece in Mariupol, «EU-Ukraine Relations» 19

PANEL 1.

UKRAINE –EU POLITICAL DIALOGUE

Berezhnaya L. Der Begriff «Die Visafreiheit» und Funktionieren der Visafreiheit der Ukraine mit der Europäischen Union..... 25

Borodina O. New approaches to state regional politics of Ukraine 28

Velychko H. Realities and prospects of cooperation between Ukraine and the European Union..... 31

Verytelnyk S. Decentralization reform in Ukraine: european integration aspect 33

Veselska M. The improvement of the activities of public officers in the education sector in accordance with the european integration direction 36

Vovk T. Social and political effectiveness of public administration quality of secondary environmental education 38

Zelinska N. Democratic principles as fundamental base of the european choice 40

Katerynychuk A. Development of public services in the EU..... 43

Maneliuk Y. Consolidation of party forces as an integral part of the European development vector of Ukraine 46

Manuilova C. Decentralization of public authorities in the EU constitution:experience for Ukraine..... 51

Marova S. Actual problems of cooperation between Ukraine and the EU in the reform of public administration and local government 53

Matychak O. Visa liberalization as an effective tool of Ukraine’s integration into the social space of EU countries 57

Pavichenko Y. European experience of public-private partnership in education 60

Pavlov D. European supranational structures in youth policy 64

Pavlova N. European perspectives for Ukraine 67

Poltorak S. Mechanisms of ensuring national security of Ukraine 70

Reshetov V. Current issues of cooperation of local authorities and community within the framework of integration of Ukraine into the EU.....	73
Romanenko Y., Chaplay I. Communicative interaction between government authorities and the public - instrument of european integration in public administration in Ukraine.....	76
Smirnova M. Community in the European integration process of Ukraine.....	79
Todorov I. Transformation of the European Union foreign policy under Russian aggression in Ukraine.....	81
Shirokopoyas O. Government efficiency mechanisms of education in ukraine as part integration	84
Shkliaruk M. Institutional dimension of EU strategic communications.....	86

PANEL 2.

ADAPTATION OF UKRAINE'S TECHNICAL REGULATIONS TO THE EU STANDARDS

Adamov D. System challenges for business in cooperation with local authorities: results of implementing foreign experience.....	90
Artzatbanova O. EU-Ukraine association agreement: perspectives and disadvantages	93
Balashov M. Experience of the Euro-area countries in the ensuring of economic security at the enterprises	96
Bezzubko L. Foreign aid for the recovery of Donbas	100
Bezymenna N. Marketing approach in the activity of state bodies	103
Bobukh I. Economic integration of Ukraine and EU within framework program Horizon 2020.....	105
Bondarenko A. European experience of reforming the financial mechanism of state regulation	109
Vytko T., Malyk V. The prospects of the implementation of project management in public administration of Ukraine	111
Gradoboieva Y. Some aspects of life support enterprises in the city in terms of economic integration between the EU and Ukraine	116
Huliaieva L. Awareness of Ukrainian society of the development of the EU financial sector as a factor of successful Ukraine's integration	119
Deich M. The role of the factor of social responsibility in the integration process of Ukraine.....	122
Dyatlov E. European experience of formation of a national information system of economic operators.....	125

Dyatlova V., Tkachenko O. Trends and prospects of trade relations between Ukraine and EU	128
Dyatlova V., Polozhentseva E. Mechanism of supranational regulation of economic relations: European integration aspect	131
Kubatko O., Pimonenko T. Deep and comprehensive free trade area: the first results in Ukraine	135
Kumachyova A. Implementation issues agreement with the EU in the context of state policy of «green» economy in Ukraine	138
Liubchenko N. Development of small construction enterprises in the context of European integration	141
Melnykova M. On the development of cooperation between Ukraine and the EU in the framework of cross-border urban agglomerations	145
Tymchuk L. Current trends in integration of Ukraine into European communities	148
Petrenko V., Struk N. Good economic governance: ratio analysis of essential characteristics	151
Smachylo V. European practice of social entrepreneurship	154
Smachylo V., Khalina V. Harmonization of public procurement: European integration vector	156
Strizhakova A. The role of cross-border cooperation in ensuring national security in Ukraine	160
Surovtseva I. Social and economic opportunities of sharing-platforms	162
Suyusanova O. Experience of taking compensation control of the enterprise by EU countries	165
Tarasenko E. The areas of cooperation between Ukraine and EU in the sphere of innovative activities	168
Fedorovsky L. Cooperation between Ukraine and the European Union in the economic sphere: the approximation of legislation on public procurement in the EU	171
Chernyshov O. Economic density as an indicator of the development of cities	175
Snirkov O. Ukraine in international production networks in conditions of integration with EU and disintegration with the Russian Federation	178
Snirkov O. Adaptation of technical regulations in Ukraine to the EU standards	180
Yukhnenko M. Implementation of best practices in public administration in social and economic relations of Ukraine	183

PANEL 3.

*PARTNERSHIP BETWEEN UKRAINE AND THE EU IN THE SOCIAL AND
HUMANITARIAN SPHERES*

Artemenko S. Social partnership of Ukraine and the EU in the context of improving the quality of socio-humanitarian education in high school.....	187
Bezena I. Ukrainian educational management and European educational trends: philosophical and educational aspects.....	189
Bezzub I. Transformation of Ukrainian rural libraries in cooperation of Ukraine and the European Union.....	195
Bobrinichenko T. Forming and development of territorial communities: European experience for Ukraine.....	199
Vashenko M. Methodological work of teachers under the current European integration conditions.....	203
Vlasenko O. Management of the education system in Germany: experience for Ukraine....	206
Vovk S. Modern European integration of the healthcare system.....	209
Voznyuk L. The role of the teacher's methodological culture in the conditions of European integration.....	212
Didenko N. Social and humanitarian aspects of the association agreement between Ukraine and the European Union: possibilities and perspectives.....	216
Dubych C. Associated cooperation between Ukraine and the EU as prospects to improve the efficiency of national social protection system.....	222
Koshelenko V. Migration processes of labor resources in Ukraine under conditions of European integration.....	226
Krasilnik Y. Quality control of professional education in the conditions of Euro-integration processes.....	228
Kubai T. Supporting the best interest of the child in the conditions of Euro integration.....	231
Maksumchyk V. Prospects for development of professional education of Ukraine in the conditions of integration in the European educational space.....	235
Moskaljova A. Analysis of the levels of the development of spiritual values of leaders of general educational institutions as a factor in overcoming the future professional crises.....	239
Nykyforenko A. Euro-paternalism as a manifestation of Ukrainian modern identity.....	242
Nykyforenko N. About barriers on the implementation of European values in Ukraine from the point of view of sociology.....	245

Nykolayeva V. Problems and prospects of European integration of Ukraine (based on expert estimates)	250
Olkova O. Social evaluation of Euro-integration	253
Orlov M. State approaches to interaction between Ukraine and the European Union under conditions of strengthening the protection of nuclear power plants	256
Pashchenko O. On the usage of the European best practice of the social partnership in vocational education and training	261
Romanenko K. Integration of Ukraine into social and cultural European space	264
Rudenko D. International students exchange programs and their effects on the formation of partnership between Ukraine and the EU	266
Sadovska L. Public administration in the sphere of patriotic education in the current condition of Ukraine's EU integration.....	270
Strukova T. European identity as the guide for Ukraine.....	272
Suprun V. Vocational education in Ukraine on the way to Euro integration.....	274
Tarasenko D. The areas of Ukraine and EU cooperation in the social sphere.....	278
Tokareva V. Academic mobility as a priority of European education.....	281
Trehubenko H. European experience in raising professional competence of civil servants on the innovative principles	286
Truten Y. Social protection in Poland: substance, normative regulation and types.....	288
Tsygan V. Experience of professional training of professionals in the EU countries in the conditions of «skills society» construction	292
Chalenko K., Tanchyk O. The participation of Ukrainian universities in educational programs – steps towards the European educational system	295
Shvedun V. Introduction of experience of the EU concerning conflicts transformation in the Ukrainian practice	300
Shvydun V. Modernization of Ukraine postgraduate education in the context of partnership between Ukraine and the EU in the humanitarian field	302
Yakimenko S. Mechanisms and directions of providing Ukraine's Euro integration	305

PANEL 4.

**CREATION OF THE EUROPEAN AREA OF JUSTICE AND SECURITY:
EXPERIENCE FOR UKRAINE**

Berezovska N. Western countries policy in the field of domestic information (cyber) space: experience for Ukraine.....	308

Biryukov V. The role of Ukraine in guarantees of ecological safety for the European community	311
Bulba V., Postupna O., Polyakova O. Increasing the level of accuracy and support by civic guidelines of the European network of Ukraine by legal education	315
Grigoryeva V. Mechanisms for solving economic disputes: integration directions	318
Zakirova S. Problems of restitution in the Ukrainian information space: use of experience of the EU and overcoming negative influence	321
Kuzmenko S., Miskova V. Implementation of European and international standards of judicial and judiciary in Ukraine.....	324
Kulchiy I., Holtvanycha A. Cadastral systems of the countries across the world in the context of the formation of the strategic course of the state policy in the land relations of Ukraine.....	328
Lahyzha M., Cherchatyi O. Creation and development of the free legal aid system: experience for Ukraine.....	331
Lisyutin A. The formation of the intellectual property system in the context of economic integration of Ukraine and the EU	334
Marekha I. Pro-european outlines of the environmental taxation	337
Pakhomova M. certification of teaching employees as a factor of the implementation of european standards of life	339
Politova A. Counteraction of corruption in Ukraine.....	343
Streltsova E. International obligations of Ukraine in the sphere of sea transport: selected aspects	346
Harlanova D. Reforming expert service of ministry of internal affairs of Ukraine: European experience	349
Chaplyk M. Ukraine's penitentiary reform: between domestic realities and European experience	351
 Resolution of the Participants of the Internet Conference «Ukraine and the EU: Opportunities and Prospects for Cooperation»	 355

*Вітання від п. Йорґа Гельмута,
депутата Бундестагу Федеративної Республіки Німеччина*

*Congratulations from Mr. Jörg Hellmuth,
Member of the Bundestag of the Federal Republic of Germany*

Jörg Hellmuth

Mitglied des Deutschen Bundestages

Sehr geehrte Frau Prof. Didenko,

Sehr geehrte Damen und Herren,

Herzlichen Dank für die Einladung zu dieser Konferenz!

Als Mitglied der Deutsch-Ukrainischen Parlamentariergruppe war ich im Oktober 2015 in Kiew, Dnepropetrowsk, und Lemberg. Die Reise sollte ein nachhaltiges Signal der konstruktiven Partnerschaft des Deutschen Bundestages mit der Werchowna Rada sein und die Ukraine auf dem Weg ihrer Reformen unterstützen.

Die Parlamentariergruppe, die sich erstmals 1994 mit dem Ziel konstituierte, die Kontakte des Bundestags zu der drei Jahre zuvor unabhängig gewordenen ehemaligen Sowjetrepublik zu pflegen.

Die Abgeordneten möchten den parlamentarischen Austausch, der durch zahlreiche bilaterale Einzelkontakte unter den Parlamentsmitgliedern bereits besteht, bündeln und vertiefen.

Die Ukraine gehört nicht nur geographisch zu Europa! Unsere Völker verbinden dieselben Werte. Die Ukrainer haben immer wieder ihren Wunsch nach Demokratie und Rechtsstaat, Freiheit und guter Regierungsführung zum Ausdruck gebracht – oft mit der Europaflagge in der Hand. Die Ukraine weiter europäischen und euroatlantischen Strukturen anzunähern, ist unser gemeinsames Ziel.

Unser gemeinsames Ziel ist es, den Frieden in die Ukraine zurückkehren zu lassen. Wir arbeiten mit großem Einsatz dafür, dass der andauernde Konflikt im Donbass beigelegt wird.

Bei der Umsetzung der Minsker Vereinbarungen leisten Deutschland und Frankreich als Vermittler im Normandie-Prozess einen entscheidenden Beitrag zu Deeskalation und Stabilisierung.

Wir wünschen uns, dass der tiefgreifende Reformprozess in der Ukraine gelingt. Eine europäische Zukunftsperspektive für die Ukraine kann es nur geben, wenn Politik, Gesellschaft und Wirtschaft modernisiert werden, Korruption bekämpft wird und es Rechtssicherheit für Investoren gibt. Der Weg dorthin ist nicht einfach, manchmal schmerzlich.

Aber viele Schritte sind schon gegangen, viele positive Ergebnisse sind Jörg Hellmuth Mitglied des Deutschen Bundestages bereits erreicht worden. Uns stimmt zuversichtlich, dass die ukrainische Zivilgesellschaft zu einem wichtigen Teil der politischen Prozesse geworden ist. Mehr Transparenz und substanzielle Transformation stärken gesellschaftlichen Zusammenhalt und die Nachhaltigkeit der Veränderungen.

Sicherlich wird dieser Prozess immer wieder Rückschläge verkraften müssen – wie auch die ersten Jahre nach der Wiedervereinigung Deutschlands nicht einfach waren. Die tiefgreifenden Reformen entfalten aber bereits heute ihre Wirkung und sind Ansporn, den eingeschlagenen Weg fortzusetzen.

Deutschland wird die Ukraine auch weiter mit großem Engagement bei den weitenotwendigen Reformen unterstützen. Das Assoziierungs- und Freihandelsabkommen mit der EU ist ein wirkmächtiger Motor für Reformen und Modernisierung. Die politische Grundsatzentscheidung ist getroffen, bald könnte auch visumfreies Reisen nach Europa eine klare Möglichkeit werden.

Auch auf wirtschaftlicher, kultureller und gesellschaftlicher Ebene hat sich die Zusammenarbeit zwischen Deutschland und der Ukraine stark intensiviert. Zahlreiche Städtepartnerschaften, die Eröffnung einer deutsch-ukrainischen Handelskammer in Kiew im Oktober 2016 und das deutsch-ukrainische Sprachenjahr 2017/2018 sind nur wenige Beispiele unter vielen für die Tiefe und Vielfalt unserer Beziehungen. Ziel des deutsch ukrainischen Sprachenjahres ist es, bestehende Kooperationen zwischen Bildungs- und Kultureinrichtungen der beiden Länder auszubauen und neue langfristige Partnerschaften und Projekte zu initiieren. Die gemeinsamen Aktivitäten sollen in der breiten Öffentlichkeit sichtbar gemacht werden.

Der CDU/CSU Fraktion sind der internationale Austausch und das Bildungsprogramm Erasmus+ von besonderer Bedeutung, da sie die ideale Gelegenheit dafür bieten, der anhaltenden Europa-Skepsis konsequent vorzubeugen. Mit dem Programm Erasmus+ soll Europa für den Einzelnen «erfahrbar» werden. Das gelte für junge Menschen, egal ob Studenten, Auszubildende, Schüler oder Aktive in der Jugendarbeit, wie auch für Erwachsene, die als Fach- und Lehrkräfte in den unterschiedlichen Bildungsbereichen tätig sind. Die Koalitionsfraktionen treten dafür ein, das Programm Erasmus+ weiterzuentwickeln. Im Rahmen der verfügbaren Haushaltsmittel soll die nächste Programmgeneration von Erasmus+ mit einem höheren beziehungsweise bedarfsgerechteren Gesamtetat ausgestattet werden, da bei allen Programmbereichen von Erasmus+ den Förderquoten ein tatsächlich viel höherer Bedarf gegenüberstehe.

Der Bologna-Prozess habe erfolgreich einen Europäischen Hochschulraum geschaffen und die Mobilität im Bereich Hochschulbildung und Forschung erhöht. Der Kopenhagenprozess habe den Europäischen Qualifikationsrahmen initiiert und die Transparenz von Bildungssystemen in Europa

verbessert. Mit der Weiterentwicklung des europäischen Bildungsprogramms Erasmus hin zu Erasmus+ im Januar 2014 sollte in erster Linie die transeuropäische Mobilität auf EU-Ebene für alle - also von Schülern, Lehrkräften, Ausbildern und Auszubildenden, Studenten sowie ehrenamtlich Aktiven in der Jugend- und Erwachsenenbildungsarbeit - ermöglicht und weiter ausgeweitet werden.

Um die Gesamtmobilität in der EU zu steigern, wurde das Budget von Erasmus+ für den Zeitraum 2014 bis 2020 um 40 Prozent im Vergleich zur Vorperiode auf 14,7 Milliarden Euro erhöht. Damit sollen mehr als vier Millionen Menschen und 125.000 Institutionen, darunter zwei Millionen Studenten, 650.000 berufliche Ausbildungen und Praktika im Ausland und 500.000 junge Menschen als Freiwillige, über 25.000 strategische Partnerschaften von Bildungsinstitutionen und 800.000 Pädagogen aus allen Arbeitsbereichen gefördert werden. Zudem leiste Erasmus+ auch einen Beitrag zur Umsetzung der neuen Strategie der Bundesregierung zur Internationalisierung von Bildung, Wissenschaft und Forschung.

Die Regierungskoalitionen fordern zudem, die finanziellen Mittel, die im mehrjährigen Finanzrahmen 2014 bis 2020 für Erasmus+ vorgesehen sind, vor Zweckentfremdung zu sichern und die transeuropäische Mobilität für alle Programmbereiche von Erasmus+ auf europäischer Ebene im Hinblick auf die einzelnen Bildungsbereiche in einem ausgewogenen Verhältnis sicherzustellen und weitere Anreize für den Ausbau zu schaffen.

Die wichtige Funktion von Erasmus+ solle auch als Chance für stärkere Zusammenarbeit und internationalen Austausch gerade auch mit Nicht-EU-Staaten aus dem Europäischen Hochschulraum, insbesondere aus Osteuropa, unterstützt werden.

Mit freundlichen Grüßen

Jörg Hellmuth

Mitglied des Deutschen Bundestages

Berlin, 11.05.2017

п. Елені Георгопулу,

Генеральний консул Генерального консульства Греції в м. Маріуполь

ОТНОШЕНИЯ УКРАИНЫ И ЕС

Mrs. Eleni Georgopoulou,

Consul General of the Consulate General of Greece in Mariupol

EU-UKRAINE RELATIONS

A1. Историческая справка: Соглашение о партнерстве и сотрудничестве

14 июня 1994 года Украина и ЕС подписали Соглашение о партнерстве и сотрудничестве, заменившее прежнее Соглашение о торговле и сотрудничестве, заключенное в 1989 году между Европейским Сообществом и Советским Союзом.

Соглашение устанавливало политические отношения ЕС с Украиной на основе демократических принципов и установление политического диалога. В торговом секторе включало уступки, такие как оговорка наиболее благоприятствующей нации и выгода обобщенных преференций для развития торговли, предоставляя Украине перспективу создания зоны свободной торговли с ЕС после 1998 года. На протяжении многих лет основой для развития широкого экономического сотрудничества между ЕС и Украиной были: меры по постепенной либерализации торговли в сфере услуг, создание и функционирование предприятий, переводы капиталов и защита прав интеллектуальной собственности.

Также, Соглашение устанавливало институциональную основу для будущего сотрудничества, в частности, Совет по сотрудничеству на уровне министров (с заседаниями один раз в год) и Комитет парламентского сотрудничества.

Кроме того, в ноябре 1994 года Совет министров иностранных дел ЕС принял общую позицию по стратегии ЕС в отношении Украины и приоритетов в двусторонних отношениях: развитие политических отношений, поддержку независимости и территориальной целостности, политических и экономических реформ и интеграция страны в мировую экономику.

И, наконец, на протяжении многих лет ЕС предоставлял:

1) существенную техническую помощь в рамках программы TACIS (Technical Assistance to the Commonwealth of Independent States and Georgia) (Техническая помощь Содружеству Независимых Государств и Грузии), с приоритетами в области энергетики,

ядерной безопасности, окружающей среды, реформам в корпоративном секторе, модернизации пищевой цепи, транспорта и людских ресурсов,

2) существенная финансовая помощь в виде регулярных краткосрочных кредитов и макро-финансовой помощи,

3) гуманитарная помощь в различные сложные моменты украинской истории (как например, 2,6 млн ЭКЮ в 1994 году для преодоления последствий ядерной аварии на Чернобыльской АЭС, и 18 млн евро для преодоления последствий вооруженного конфликта на Донбассе).

A2. Современная история: Соглашение об ассоциации (Association Agreement) и Соглашение о свободной торговле (Deep and Comprehensive Free Trade Area)

ЕС продолжает оказывать многогранную поддержку Украине в различных сферах: политической, экономической, технической, гуманитарной). В настоящее время отношения ЕС и Украины регулируются Соглашением об ассоциации и Соглашением о свободной торговле. Последнее Соглашение вступило в силу с 01.01.2016 и направлено на постепенное открытие рынков обеих сторон для товаров и услуг и увеличения объема торговли между двумя сторонами. Предусматривается, что увеличение объемов торговли будет достигнуто за счет постепенного снижения пошлин и согласования торговых правил Украины с европейскими стандартам в следующих областях:

- 1) конкуренция,
- 2) государственные закупки,
- 3) пошлинные ставки,
- 4) защита прав интеллектуальной собственности,
- 5) сельское хозяйство,
- 6) энергетика

К тому же, предприятия малого и среднего бизнеса в Украине могут получить грант по соответствующей программе ЕС на общую сумму 200 млн евро.

Соглашение о свободной торговле связано с более широким Соглашением об ассоциации, положения о политическом сотрудничестве которого, применяются с ноября 2014 года.

В его рамках проводится структурированный политический диалог на саммите Украина-ЕС и на заседании Совета ассоциации, также проводится диалог по правам человека. И, наконец, ЕС оказывает многократную финансовую помощь Украине, которая за текущий период (2014-2020 гг.) составляет 11 млрд евро. Положительным является факт, что уже достигнут прогресс в принятии необходимого законодательства для осуществления торговой части Соглашения об ассоциации.

Україна та ЄС: можливості та перспективи співпраці

24 ноября 2016 г в Брюсселе состоялся 18й саммит Украина-ЕС. В его рамках был подписан Меморандум о взаимопонимании относительно стратегического сотрудничества в энергетической сфере. Кроме того, в ходе этой встречи были обсуждены вопросы политических и экономических реформ, сотрудничества в энергетической сфере, процесса визовой либерализации (который завершился неделю назад), а также ситуация в Крыму и в Восточной Украине и состояние выполнения Минских договорённостей.

Греция подчёркивает эффективное осуществление Соглашения об ассоциации, в частности, в области энергетики и транспорта.

A3. Торговые отношения между ЕС и Украиной

ЕС является крупнейшим торговым партнером Украины, а более 40% украинского экспорта направленно в ЕС (данные за 2015). Украинский экспорт в ЕС составил в 2015 году 12,8 млрд €, в основном в области сырья (железо, сталь, минералы, сельскохозяйственные продукты), химических веществ и продукции машиностроения. Экспорт из ЕС в Украину в 2015 году составил 14 млрд €, в основном в области машиностроения, транспортных запчастей, химических и промышленных товаров. Кроме того, ЕС является основным иностранным инвестором в Украине, а именно инвестиции европейских компаний в 2014 составили 16,4 млрд €.

Торговля товарами между ЕС и Украиной (в миллиардах евро)

Год	Импорт ЕС из Украины	Экспорт ЕС в Украину	Излишек
2014	13.7	17.0	3.3
2015	12.8	14.0	1.2
2016	13.1	16.5	3.4

Торговля услугами между ЕС и Украиной (в миллиардах евро)

Год	Импорт ЕС из Украины	Экспорт ЕС в Украину	Излишек
2013	2.9	5.1	2.2
2014	2.6	4.7	2.1
2015	2.7	5.0	2.3

Прямые иностранные инвестиции ЕС-Украина (в миллиардах евро)

Год	Инвестиции Украины в ЕС	Инвестиции ЕС в Украину	Излишек
2015	0.4	16.4	16.0

A4. Мобильность

A4i. Визы

С 01.01.2008 вступило в силу Соглашение об упрощении визового режима между ЕС и Украиной, после чего соглашение было пересмотрено и вступило в силу 07.01.2013. На основании последнего освобождаются от получения визы владельцы биометрических

служебных паспортов, а также не оплачивают визовый сбор определенные категории заявителей, такие как близкие семьи членов-граждан ЕС. Кроме того, с 23.06.2015 консульскими органами в Украине применяется новая информационная система по оформлению виз (Visa Information System), в соответствии с которой обязательным является получение биометрических данных (отпечатки пальцев и цифровая фотография) от визовых заявителей.

В 2016 году греческими консульствами в Украине было выдано ориентировочно 51.344 виз для граждан Украины. Кроме того следует напомнить, что Генеральное консульство Греции в Мариуполе, снова выдает визы с 15.11.2016.

А4іі. Безвизовый режим

Полноценный диалог между ЕС и Украиной по предоставлению безвизового режима начался в 2008 г. В ходе 14-го саммита Украины с ЕС 22.11.2010, ЕС принял План действий по либерализации визового режима для Украины (Visa Liberalisation Action Plan).

Этот план состоял из двух этапов и четырех технических стадий:

Первый этап: принятие законодательных, институциональных и политических рамок

Второй этап: устойчивое внедрение

Он включал в себя конкретную методологию и термины-индикаторы (benchmarks) относительно:

- 1) Безопасности документов
- 2) Нелегальной иммиграции
- 3) Реемиссии
- 4) Общественного порядка и безопасности
- 5) Внешних отношений и фундаментальных прав.

Греция изначально поддержала украинскую просьбу о либерализации визового режима, считая, что это будет способствовать дальнейшей мобильности двух народов.

С тех пор представлены шесть докладов о ходе реализации этого плана действий по Украине:

- На четвертом докладе Европейской комиссии в мае 2014 года было признано, что Украина достигла значительного прогресса, выполнив необходимые условия предварительных показателей, и официально перешла на второй этап реализации Плана.

- На шестом докладе, в декабре 2015 года, Европейская комиссия отметила, что Украина выполнила условия всех четырех стадий и второго этапа Плана.

В апреле 2016 года Европейская комиссия опубликовала предложение о либерализации визового режима для граждан Украины. А после завершения внутренней законодательной процедуры ЕС, 11 мая 2017 года принял решение о вступлении в силу либерализации

Україна та ЄС: можливості та перспективи співпраці

визового режиму з 11.06.2017. Це рішення буде торжественно підписано Президентом України і компетентними органами ЄС 17 травня в Страсбурзі.

В. Двусторонні економічні відносини Греції-України

В1. Двустороння торгівля

Згідно наявних статистичних даних Грецької статистичної служби:

Стоїмость експорту (в євро)

Рік	Експорт Греції	Експорт України	Об'єм торгівлі	Торговий баланс
2013	189.341.026	148.841.000	338.182.026	+40.500.026
2014	188.716.243	143.392.588	332.108.831	+45.323.655
2015	197.720.653	166.516.901	364.237.554	+31.201.752

ПЕРШІ 9 МІСЯЦІВ 2016

Стоїмость експорту в євро

Рік	Експорт Греції	Експорт України	Об'єм торгівлі	Торговий баланс
2016	111.950.111	121.249.911	233.200.022	-9.299.800

З 1.1.2016 (дата вступлення в силу Угоди про вільну торгівлю) торговий баланс Греції-України, який до цього часу нахилений в бік Греції, починає нахилитися в бік України.

Області, в яких, в основному, зосереджується грецький експорт, наступні:

Видобуте паливо 75% грецького експорту

Орехи-фрукти 5% грецького експорту

Тютюн 3% грецького експорту

Різне 17% грецького експорту

Греція імпортує з України, в основному, залізо, насіння, орехи, зернові, видобуте паливо, рослинні масла, дерево і скло.

В2. Грецькі інвестиції в Україні

Згідно даними Комітету статистики України загальна сума прямих іноземних інвестицій, що надходять з Греції, за період до 31.12.2015 досягає 179 мільйонів євро (0,4% прямих іноземних інвестицій в Україні). Також, грецький капітал присутствує в статутах підприємств і зареєстрований, як надійшли з інших країн, а не з Греції.

В Україні діє близько 90 підприємств, що представляють грецькі інтереси, в основному, в Києві і Одесі, головними серед яких наступні:

- 1) Піреус Банк (єсть філіал і в Маріуполі)
- 2) 3 E (безалкогольні, охолоджувальні напої)
- 3) Chipita (продукти харчування)
- 4) Alumil (промислові системи і вироби з алюмінію)

5) Гефест (строительство)

6) Youla (стеклоизделия)

7) ЕТЕМ (экструдированные изделия = обработка алюминия для производства труб / стержней)

В3. Перспективы торгового сотрудничества Греции-Украины

1) Повышение греческих экспорта в большем диапазоне греческих продуктов, таких как: продукты питания, строительные материалы, одежда, обувь, косметика

2) Увеличение греческих инвестиций в Украине, особенно в морском секторе, сельском хозяйстве и промышленности

3) Увеличение количества украинских туристов в Греции, особенно после вступления в силу безвизового режима

4) Производство работ в сфере строительства в области инфраструктуры и дорожных работ путем создания совместных предприятий с международными организациями и украинскими партнерами

5) Привлечение покупателей недвижимости в рамках Греческого закона об инвестициях, который предоставляет вид на жительство в Греции для покупателей недвижимости на территории Греции

6) Сотрудничество в сельскохозяйственной сфере при условии разрешения свободного приобретения земель сельскохозяйственного назначения иностранными инвесторами, а также передача знаний и опыта в этих областях для поставки химических веществ, упаковочных материалов, оборудования и инноваций в производстве семян и пищевой промышленности

7) Укрепления сотрудничества в области морского, автомобильного, воздушного и железнодорожного транспорта с целью увеличения потока туристов в Грецию, а также облегчения перевозки продуктов в Украину

8) Передача знаний и опыта в секторе туризма

Вышеуказанные перспективы были обсуждены и получили новый импульс во время недавней встречи премьер-министра Греции Алексиса Ципраса с Президентом Украины Петром Порошенко и Премьер-министром Украины Владимиром Гройсманом, которая состоялась 8-9 февраля 2017 г. в Киеве. Кроме того, ожидается собрание Объединенной Межведомственной комиссии Греция-Украина, вместе с деловой миссией, которое даст дополнительный импульс развитию двусторонних торговых отношений между странами.

ПАНЕЛЬ 1.

ПОЛІТИЧНИЙ ДІАЛОГ УКРАЇНА – ЄС

Ludmila Berezhnaja,

Lehrerin bei dem Lehrstuhl für deutsche und französische Philologie

in Mariupoler staatlichen Universität

**DER BEGRIFF «DIE VISAFREIHEIT» UND FUNKTIONIEREN DER VISAFREIHEIT
DER UKRAINE MIT DER EUROPÄISCHEN UNION**

Lyudmyla Berezhnaya,

teacher at the department of German and French philology in the State University Mariupol

**CONCEPT OF «VISA-FREE REGIME» AND PERSPECTIVES FOR THE FUNCTIONING
OF THE VISA-FREE REGIME OF UKRAINE WITH THE EUROPEAN**

Im weiteren Sinn umfasst die Visafreiheit das Recht von Personen, in einen ausländischen Staat ohne ein vor Reiseantritt erworbenes Visum einzureisen. Dieses Recht stellt eine erhebliche Erleichterung für die betroffenen Personen dar, da diese vor der beabsichtigten Reise kein (oft langwieriges) Visumverfahren durchlaufen müssen.

Viele Ukrainer erwarten lange auf die Visafreiheit und diese Frage ist heutzutage sehr aktuell. Schon haben auch die Botschafter bei der EU zugestimmt, die Visumsfreiheit tritt frühestens am 11. Juni in Kraft) [1].

Darüber kann mit Zuversicht vor der Abstimmung gesagt werden: Das Europäische Parlament weist immer eine sichere Mehrheit zur Unterstützung der Visaliberalisierung. Der weitere Ablauf in der Einführung der Visafreiheit ist ebenfalls bekannt. Die Jewropejskaja Prawda veröffentlichte ihn vor mehr als einem Monat und nun wurde er von allen möglichen Quellen bestätigt. «*Wir sind im Zeitplan, es gibt noch einige Formalitäten, die aber auch erledigt werden müssen*», sagen europäischen Diplomaten [2].

Also, Visafreiheit kommt und beginnt ab Mitte Juni zu funktionieren. Aber diese Tatsache gibt keine Antworten auf bestehende Fragen.

Die Hauptfrage lautet, wie die Visafreiheit in der Praxis funktionieren wird?

Welche Dokumente müssen ins Ausland mitgenommen werden? Wer wird nicht nach Europa fahren können? Und wird an der Grenze zurückgeschickt? Was wird mit dem

Einkommensnachweis gemacht? Ist es wahr, dass wir nur eine «unvollständige» Visafreiheit haben?

Zunächst wird das Grundlegendste erläutert – die Rahmenbedingungen.

Laut der Studie, die im Auftrag der Europäischen Union unter der gesamten ukrainischen Bevölkerung durchgeführt wurde und jetzt der *Jewropejskaja Prawda* vorliegt, weiß die Mehrheit der Ukrainer nicht einmal, dass sie für eine visafreie Einreise in die Europäische Union einen biometrischen Pass benötigen. Und die Frage, was mit den alten Pässen passieren soll, sobald die Visafreiheit genehmigt ist, hört die *Jewropejskaja Prawda* auch von Journalisten.

Also, Einreisen in die EU wird ohne Visum nur für diejenigen möglich sein, die einen biometrischen Pass haben. Das heißt einen Pass mit einem Chip, auf dem das Foto, Unterschrift und Fingerabdrücke der Person gespeichert sind.

Das ist keine exklusive Bedingung für die Ukraine.

Diese Anforderung gilt für alle Staaten ohne Ausnahme, die im vergangenen Jahrzehnt die Visaliberalisierung mit der EU erreicht haben; und in der Europäischen Union selbst werden seit langem ausschließlich biometrische Pässe ausgegeben.

Darüber hinaus wird es auch weiterhin möglich sein, in der Botschaft ein Visum bei fehlendem biometrischen Pass zu beantragen, wenn es notwendig ist in die EU zu fahren.

Zum Beispiel in Moldawien, wo die Visafreiheit vor drei Jahren eingeführt wurde, werden weiterhin Visa für diejenigen herausgegeben, die sie benötigen. Bei den sieben Konsulaten in Chisinau, die zum Schengenraum gehören, haben 2000 Menschen Visa beantragt. Die meisten von ihnen Ausländer, aber etwa ein Drittel Bürger der Republik Moldau mit alten Pässen.

Es mag seltsam erscheinen, da die Registrierung eines neuen Passes weniger kostet als ein Visum. Aber vergessen Sie nicht, dass in der Republik Moldau – genauso wie in der Ukraine – ein Abkommen über die Vereinfachung des Visum-Verfahrens existiert, wonach Senioren, Studenten und einige andere Gruppen Anspruch auf kostenlose Visa haben.

Es erleichtert nicht die Registrierung, die Notwendigkeit, die Botschaft oder das Visazentrum aufzusuchen. Aber die Möglichkeit, ein Visum in den alten Pass einzukleben, wird in Zukunft weiterhin bestehen bleiben.

Aber wenn Sie beabsichtigen, für ein Visum den biometrischen Reisepass vorzulegen, dann wird er nicht akzeptiert und es wird Ihnen geraten, gleich ins Ausland zu fahren. Die EU bereitet entsprechende Anweisungen für Konsulate vor [2].

In der EU gibt es zwei wichtige Regeln für Reisende: zum einen nicht ohne Arbeitsvisum zu arbeiten und sich an die so genannte «90-Tage-Regelung» (Aufenthalt im Schengener Raum nicht länger als 90 Tage innerhalb von 180 Tagen) zu halten.

Genau diese Regeln sind die wichtigsten, deren Einhaltung an der Grenze kontrolliert wird.

Nun kehren wir zurück zu den EU – Gesetzen, zu den Grenzvorschriften. Die Liste aller Unterlagen, die der Grenzschutz nachfragen kann, ist im Anhang 1 wiedergegeben und hängt vom Zweck der Reise ab.

Für Geschäftsreisen sind es:

- Einladung zum Meeting **oder**
- ein anderer Nachweis der Handels- bzw. Geschäftsbeziehungen (*Anmerkung: Die ist ein direktes Zitat, das heißt Sie selbst wählen den für Sie passenden Nachweis aus*), **oder**
- Messeticket oder Veranstaltungsticket, wenn dessen Besuch als Zweck der Reise dient.

Für Tourismuszwecke oder private Reisen werden Sie nach den folgenden Unterlagen gefragt:

- Bestätigung über die Reservierung der Unterkunft oder Einladung (nicht die offizielle, die im Visumverfahren verlangt wird, sondern in freier Form!), falls Sie darüber nachdenken bei Freunden zu übernachten;
- Rückreiseticket (falls Sie per Auto unterwegs sind, ist dies keine Voraussetzung);
- die geplante Route Ihrer Reise

Dabei ist zu beachten, dass die EU-Gesetzgebung dem Reisenden das Recht gibt, Gesetzestreue durch verschiedene Unterlagen zu beweisen und mehr Flexibilität als das Standard «Visum»-Paket gibt [2].

In den ersten Monaten wird es einige Probleme und Übertreibungen geben. Ja, auf jeden Fall wird es Schwierigkeiten an den Landgrenzen, vor allem mit Polen geben (in der Tat sind die Grenzkontrollpunkte schon jetzt überlastet). Ja, die Menschen mit einem frischen Pass werden mit großem Argwohn behandelt werden, und umso eher werden sie nach Reservierungen, Tickets und andere Dokumente gefragt werden. Das einzige, was eine echte Bedrohung darstellt, ist die Nichtbefolgung der Regeln durch die Bürger der Ukraine. Und in dem Fall, wenn wir nach einem halben Jahr von massenhaften Verstößen gegen die «90-Tage-Regelung» oder von «Reisen» illegaler Arbeitsmigranten hören, dann wird die Ukraine tatsächlich ein Problem mit der Visafreiheit bekommen.

LITERATUR

1. Zeit online [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zeit.de/politik/ausland/2017-04/europaeisches-parlament-ukraine-visafreiheit-neuregelung>
2. Европейская правда [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ukraine-nachrichten.de/ohne-visum-aber-nicht-ohne-regeln-wie-wird-visafreiheit-europaischen-union-praxis-funktionieren_4630
3. Ukraine-Nachrichten [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.eurointegration.com.ua/rus/articles/2017/04/6/7064150/>

Schlüsselwörter: publizistische Texte, Visafreiheit, Eurointegration, Europäische Union.

Ключові слова: публіцистичні тексти, безвізовий режим, євроінтеграція, ЄС.

Key words: journalistic texts, visa-free regime, European integration, the European Union.

Оксана Бородіна,

*кандидат наук з державного управління, старший викладач кафедри економічної теорії
та підприємництва ДВНЗ «ПДТУ» (м. Маріуполь)*

НОВІ ПІДХОДИ ДО ДЕРЖАВНОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Oksana Borodina,

PhD in Public Administration,

*Senior Lecturer, Chair of Economic Theory and Entrepreneurship, The State Higher
Educational Institution «Priazovskiy State Technical University» (Mariupol)*

NEW APPROACHES TO STATE REGIONAL POLITICS OF UKRAINE

Актуальність. У сучасній Україні спостерігається значне розшарування регіонів за темпами соціального та економічного розвитку. До економічних диспропорцій в регіональному розвитку додаються проблеми суттєвих відмінностей в національному, мовному та ментальному вимірах. Також є відмінності й у середині самих регіонів з указаних критеріїв. Міжрегіональна асиметрія у соціально-економічному розвитку регіонів, яка продовжує наростати, посилює напруженість між регіонами на рівні мешканців, виходячи з суттєвих відмінностей у регіональній ідентичності [1]. Наслідком зазначених відмінностей є, зокрема, відсутність протягом тривалого часу дієвої державної регіональної політики (далі – ДРП), та загрозлива для країни криза державності, яка частково пов'язана із дезінтеграцією українського простору.

ДРП є важливим елементом політики держави, що спрямована на посилення конкурентоспроможності економіки держави і регіонів. На відміну від галузевого підходу, який домінував у внутрішній політиці до останнього часу та виявився вкрай неефективним, вона має орієнтуватися на просторовий розвиток та просторовий ефект від політичних та економічних рішень, служити певним фільтром, який, пропускаючи через себе спектр політик, у фіналі спрямовує цей потік на досягнення оптимального рішення та позитивного

ефекту. ДРП є певним чином дуалістичною. Адже, маючи за основу процеси децентралізації та надання регіонам держави статусу фактичних суб'єктів регіональної політики, вона в той же час є політикою синергії, яка при правильному плануванні та реалізації забезпечує ефект набагато значніший, ніж сума ефектів від суми окремих галузевих політик.

Виклад результатів дослідження. В Україні, як у більшості країн із значними територіальними масштабами, існують певні регіональні відмінності, але окрім цього, можна виокремити й декілька трендів, що впливають на регіональний розвиток, та, зрештою, не дозволяють певною мірою розкрити потенціальні можливості всіх регіонів.

Так, серед трендів, вплив яких є найбільш суттєвим, прийнято називати такі:

- значна урбанізація, адже великі міські агломерації за останні роки набули особливого статусу та стали «центрами тяжіння», в тому числі й для робочої сили;

- міграція населення, яка створює диспропорційні виклики у просторовому розвитку та впливає на занепад села;

- розвиток телекомунікаційних послуг, особливо у високо урбанізованих територіях, але, при достатньому використанні можливостей техніки, цей виклик може бути ефективно спрямований на надання адміністративних публічних послуг населенню в якості «електронного урядування», «електронної освіти», он-лайн послуг для внутрішньо переміщених осіб тощо.

ДРП є управлінською системою, а відповідно, виходячи з принципів ефективного менеджменту, а саме, планування → організація → мотивація → контроль, можна навести схему управління ДРП з урахуванням підвищення її ефективності:

Рис.1. Система управління ефективною ДРП

Складено на основі [2].

Сучасна Україна має феномен невідповідності між економічною потужністю регіону та його показниками соціального благополуччя та якості життя. У локомотивах промислового розвитку, які є лідерами за показниками валового регіонального продукту на душу

населення, промислового виробництва та експорту, спостерігаються гострі соціальні проблеми: високі показники депопуляції, смертності (особливо серед чоловіків працездатного віку), еміграції, захворюваності, алкоголізму, тут неблагополучна криміногенна й екологічна ситуація та ін. Також тут нижчі рівні приватної ініціативи, підприємництва та показники розвитку соціального капіталу.

Якість людського капіталу (освіта й навички) сильно варіює між регіонами і є найвищою у високоурбанізованих регіонах, де сконцентрована значна кількість вишів і робочих місць вищого професійно-кваліфікаційного рівня. Серйозні проблеми з внутрішньою доступністю територій України повинні стати об'єктом інвестицій у регіональний розвиток, оскільки поліпшення ступеня доступності територій може стати одним з головних двигунів зростання конкурентоспроможності регіонів. Розрив у соціально-економічному розвитку українських регіонів значний, однак він відповідає диспропорціям, які існують у деяких країнах Європи. На сьогодні структура економіки більшості регіонів України залишається незбалансованою, у них домінують 1-2 галузі, в основному – промислового виробництва, у межах яких продукуються товари з низьким рівнем доданої вартості, інноваційності й високою енерго- і матеріалоємністю.

Одним з основних викликів в процесі реалізації ДРП на всіх рівнях є нестабільне інституційне середовище, включаючи конституційну модель побудови держави, де повноваження щодо регіональної політики та пов'язаних з нею сфер переміщуються з міністерства в міністерство, часто в результаті фрагментації завдань і розподілу їх між різними міністерствами та відомствами.

Висновки. Враховуючи те, що протягом 2014-2016 років на найвищому рівні було прийнято усі необхідні нормативно-правові документи щодо реформи державної регіональної політики, ключовим завданням до 2020 року залишається забезпечити її реалізацію відповідно до нормативної бази та Державної стратегії регіонального розвитку. Окрім того, нагальною потребою стають зміни у системі врядування та інституційного середовища ДРП. Першочергову увагу слід спрямувати на координацію секторних політик із ДРП. Без системних змін адміністрування політики неможливо досягнути довгострокових позитивних результатів від навіть найбільш інноваційних інструментів регіонального розвитку. Масштабні зміни у відношенні до українського регіонального простору, визнання важливості добробуту українських регіонів стануть фундаментом для створення благополучної української нації та держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бородіна О. А. Державний фонд регіонального розвитку як механізм фінансування державної регіональної політики / О. А. Бородіна // Модернізація фінансово-кредитної

системи України: виклики глобалізації: матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (24 березня 2017 року). – Кривий Ріг: ДонНУЕТ ім. М. Туган-Барановського, 2017. – С. 302-307.

2. Стратегія розвитку. Інформаційний вісник Всеукраїнської мережі фахівців і практиків з регіонального і місцевого розвитку РЕГІОНЕТ [Електронний ресурс]. – Режим доступу:http://regionet.org.ua/ua/1y_nomer_zhyrnaly_STRATEGIYa_ROZVUTKY_1535.html#page_title

3. Бородіна О. А. Організація ефективного адміністративного управління розвитком регіонів: логістичні аспекти / О. А. Бородіна // Вісник Донецького національного університету. Сер. В: Економіка і право: наук. журн. / Донец. нац. ун-т. – Донецьк, 2015. – № 1. – С. 435-441.

Ключові слова: державна регіональна політика, секторна політика, інституціональне середовище.

Key words: state regional policy, sectoral policy, institutional environment.

Ганна Величко,

аспірант Донецького державного університету управління (м. Маріуполь)

РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ СПІВПРАЦІ УКРАЇНИ З ЄС

Hanna Velychko,

PhD student of Donetsk State University of Management (Mariupol)

REALITIES AND PROSPECTS OF COOPERATION BETWEEN UKRAINE AND THE EUROPEAN UNION

Відносини між Україною та Європейським Союзом були започатковані в грудні 1991 року, коли Міністр закордонних справ Нідерландів, як головуючої в ЄС країни, у своєму листі від імені Євросоюзу офіційно визнав незалежність України.

Політика України щодо розбудови відносин з Європейським Союзом впроваджується на основі Закону України від 1 липня 2010 року «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики». Відповідно до статті 11 Закону однією з основоположних засад зовнішньої

політики України є «забезпечення інтеграції України в європейський політичний, економічний, правовий простір з метою набуття членства в ЄС» [1].

Разом із цим намір України розбудувати відносини з ЄС на принципах інтеграції був проголошений набагато раніше. Так, у Постанові Верховної Ради України від 2 липня 1993 року «Про основні напрями зовнішньої політики України» Україна вперше заявила про власні євроінтеграційні прагнення. У документі закріплювалося, що «перспективною метою української зовнішньої політики є членство України в Європейських Співтовариствах за умови, що це не шкодитиме її національним інтересам. З метою підтримання стабільних відносин з Європейськими Співтовариствами Україна укладе з ними Угоду про партнерство і співробітництво, реалізація якої стане першим етапом просування до асоційованого, а згодом – до повного її членства у цій організації».

Однією з найбільш важливих сфер взаємодії України з Європейським Союзом є безвізовий діалог, започаткований на Паризькому саміті Україна-ЄС у вересні 2008 року.

22.11.2010 р. Україні було надано План дій щодо лібералізації ЄС візового режиму для українських громадян [3].

Завдання, які стояли перед Україною в рамках безвізового діалогу з ЄС, мали на меті забезпечити реалізацію реформ, необхідних для впровадження ЄС безвізового режиму для українських громадян.

План дій було розроблено за логікою «дорожніх карт», що були надані ЄС балканським та іншим країнам і привели їх до скасування візового режиму з ЄС.

План дій передбачав 144 критерії ЄС за чотирма блоками:

1. безпека документів, включаючи біометрику;
2. протидія нелегальній міграції, включаючи реадмісію;
3. забезпечення громадського порядку та безпеки;
4. забезпечення основоположних прав і свобод людини [3].

План дій виконувався у дві фази:

I. законодавча – приведення законодавство України та нормативних актів у відповідність до стандартів ЄС;

II. імплементаційна – практична реалізація оновленого законодавства та забезпечення функціонування національної практики згідно з стандартами ЄС.

У 2013-2015 роках в Україні працювало близько 20 експертних місій ЄС з оцінки виконання Україною критеріїв першої та другої фаз Плану дій.

Лише під час першої фази було ухвалено близько 150 законів та підзаконних актів. Виконання критеріїв у рамках другої фази за результатами першого раунду оцінювання передбачало 54 рекомендації та виконання близько 400 завдань.

На сучасному етапі Україна виконала всі 144 критерії щодо безвізового режиму з ЄС. Лібералізація візового режиму є надзвичайно важливою для країни. Це відкриє нові шляхи для співробітництва, обміну досвідом, технологіями, інноваціями. До того ж, безвізовий режим відкриває громадянам України безліч можливостей для розвитку бізнесу: це і пошук партнерів, і обмін досвідом, і участь у різноманітних виставках, конференціях та інших профільних заходах. Безвізовий режим дозволяє здійснювати навчання в країнах ЄС у межах короткострокових програм терміном не більше 90 днів. Для тривалого навчання доведеться оформити спеціальну візу, але короткі стажування, курси, семінари, участь у наукових конференціях, а також вибір університету або коледжу – усе це стає доступним без візи.

Існує ще одна перевага безвізового режиму – не настільки очевидна, але надзвичайно важлива для майбутнього країни. Аби домогтися скасування віз, Україна провела цілу низку реформ, прописаних у Плані дій щодо візової лібералізації з ЄС. Створення антикорупційних структур НАЗК і НАБУ, електронне декларування для держслужбовців, реформи у галузі міграції, безпеки документів, захисту прав людини – все це стало можливим внаслідок «безвізового діалогу» між Україною та Європейським союзом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2411-17>.
2. Постанова Верховної Ради України «Про основні напрями зовнішньої політики України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/3360-12>
3. План дій щодо лібералізації ЄС візового режиму для України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article>.

Ключові слова: Євроінтеграція, співпраця України з ЄС, безвізовий діалог, безвізовий режим.

Key words: European integration, cooperation between Ukraine and the European Union, visa-free dialogue, visa-free regime.

Світлана Верительник,

аспірант Донецького державного університету управління (м. Маріуполь)

РЕФОРМА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ: ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИЙ АСПЕКТ

Svitlana Verytelnyk,

PhD student of Donetsk State University of Management (Mariupol)

DECENTRALIZATION REFORM IN UKRAINE: EUROPEAN INTEGRATION ASPECT

Питання децентралізації є досить важливою та актуальною ланкою у рамках європейської інтеграції України. На даний час наша держава Україна проводить низку реформ як в економічній, політичній, так і в соціальній сфері.

Про децентралізацію на рівні країни говорять вже протягом багатьох років, що передбачає не тільки розширення повноважень органів місцевого самоврядування, а й додаткове залучення фінансових ресурсів. Крім того, Україна має підтримку у Раді Європи, яка стимулює конституційні зміни в частині децентралізації. Ухвалення змін до Конституції України щодо децентралізації є абсолютно необхідною передумовою для більш глибоких змін, яких так чекає українське суспільство. Даний процес передбачає передачу повноважень від держави органам місцевого самоврядування, що дозволить укрупнити нижню ланку системи влади, паралельно наділивши відповідні інституції реальними адміністративними та фінансовими повноваженнями. Це буде означати трансформацію існуючого державного ладу. Після децентралізації депутати органів місцевого самоврядування зможуть самі, з власної волі, приймати відповідні рішення з питань, віднесених до їх відання відповідно до Конституції України.

Децентралізація наділяє громадян за будь-яких умов – на місцевому й обласному рівнях, в місті і в селі, в багатій або бідній громаді – повноваженнями діяти в інтересах громадян. Те ж саме стосується більш тісного контролю за використанням публічних коштів. Політика стане більш відкритою, а діалог з населенням повинен перетворитися з винятку на правило. І такий стан речей сприйматиметься як цілком природний. Європейський досвід доводить, що децентралізація вивільняє ініціативу, здатність привносити і створювати нові методи, реалізовувати нові ідеї. Це – крок до кращого майбутнього і посилення відповідальності кожного громадянина. Передача повноважень (від центральної влади на місцевий рівень) супроводжується передачею відповідних ресурсів, податків і можливістю впливати на цільове використання фінансів.

Децентралізація – це здатність приймати рішення відповідно до можливостей кожної конкретної громади. Це можливість самим, з місцевим розумінням, вирішувати, що для громади є доречним, а що – ні. Це стимул для людей мислити більш позитивно; це підвищує відчуття власної корисності і приналежності до громади.

Децентралізація – це свобода і різноманіття всередині унітарної держави і один з основних шляхів забезпечення верховенства права та права людей на свободу. Вона вимагає залучення та участі кожного громадянина країни. У Франції, наприклад, префект (у межах громади на місцевому рівні) має право оскаржити в суді рішення місцевих органів влади й у виняткових випадках навіть призупинити засідання місцевої ради на термін до одного місяця. Безумовно, децентралізація пріоритетна тим, що дозволяє кожній місцевій громаді вибрати свій, найбільш відповідний, варіант управління місцевим господарством і фінансами. Кожна громада отримуватиме ресурси (податки і збори, які залишаються в місцевих бюджетах, а не передаються в центр), які зможе витратити на свій розсуд. Громадяни самі виберуть, що для них в пріоритеті: будувати лікарні або відкривати школи, ремонтувати дороги або міняти водопровідні труби? Але територіальна громада повинна усвідомлювати, що рівень відповідальності при цьому стане набагато вищим.

Українська концепція реформи децентралізації за формою дуже схожа з польською. Базовою одиницею адміністративно-територіального поділу Польщі є гміна – місто, містечко чи кілька сіл; аналогом нашого району є повіт. Великі міста на кшталт Варшави прирівнюються в правах до повіту, а окремі райони в таких містах є окремими гмінами. Більшість коштів, зібраних на території гміни у вигляді місцевих податків (податок з нерухомості, земельні та екологічні збори) там і залишаються. Зі 100% бюджету гміни 20% є власними доходами, 30% – надходженнями від податку на доходи фізичних осіб, 35% – дотаціями (без зазначення цільового призначення) й 15% – субвенціями (на конкретне завдання, за яке треба звітувати). Це не означає, що громади повністю утримують себе самі: дуже важливим фактором їхньої життєдіяльності є субвенції з бюджету ЄС. Скажімо, в 2014 році в бюджеті Варшави було заплановано 13 млрд злотих доходу; з цієї суми 2 млрд злотих становили субвенції від ЄС. За гроші від єврофондов всі адміністративні одиниці розбудовують транспортну й соціальну інфраструктуру в країні. На сьогоднішній день Україна також може сподіватися на надходження коштів від ЄС для реалізації проектів з децентралізації. Як зауважує комісар ЄС з питань розширення та політики добросусідства Йоханнес Хан, «Європейський союз готовий надати Україні 90 млн євро, які потрібно направити на проекти децентралізації».

В Україні про бюджетну децентралізацію говорять активно, і деякі зрушення в цій сфері вже навіть відбулися. Так, дніпропетровські чиновники за результатами першої половини 2016 р. відзвітували, що завдяки фінансовій децентралізації обласного бюджету місто отримало на 30% більше надходжень у першому півріччі, порівняно з аналогічним періодом минулого року. Зокрема, акцизний збір на товари роздрібною торгівлі приніс 300 млн. грн., податок на прибуток – 518 млн грн. У другому півріччі збільшилися надходження

від оподаткування транспортних засобів. У розпорядження місцевої влади потрапили також кошти, отримані за адміністративні послуги, і держмити – все це раніше передавалося до держбюджету.

Таким чином, поки що підтверджується європейський досвід: децентралізація йде на користь заможним регіонам і громадам. Чи покращиться добробут бідних районів – можна буде зробити висновок за підсумками цього року.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Глобалізація і безпека розвитку: монографія / О. Г. Білорус, Д. Г. Лук'яненко та ін. - К.: КНЕУ, 2001. – 733 с.
2. Еллан М., Іванов І. Розширення Євросоюзу: сценарій, проблеми, наслідки // Україна на шляху європейської інтеграції. Науково-практичний збірник матеріалів. – К.: Мінекономіки України, CDG, 2009. – С. 39.
3. Матроні Л., Гащицький О. Стан зовнішньоекономічних відносин з країнами Європейського Союзу // Україна на шляху європейської інтеграції. Науково-практичний збірник матеріалів. – К.: Мінекономіки України, CDG, 2007. – С. 81-87.

Ключові слова: децентралізація, органи місцевого самоврядування, європейський досвід.

Key words: decentralization, local governments, european experience.

Марина Весельська,

аспірант кафедри управління освітою Національної академії

державного управління при Президентові України (м. Київ)

УДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПУБЛІЧНИХ СЛУЖБОВЦІВ У СФЕРІ ОСВИТИ ВІДПОВІДНО ДО ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОГО НАПРЯМКУ

Marina Veselska,

PhD student of Education Management Chair, National Academy

of Public Administration, Office of the President of Ukraine (Kyiv)

THE IMPROVEMENT OF THE ACTIVITIES OF PUBLIC OFFICERS IN THE EDUCATION SECTOR IN ACCORDANCE WITH THE EUROPEAN INTEGRATION DIRECTION

Актуальність дослідження. Сфера освіти має бути прикладом для інших сфер за швидкістю розвитку та вдосконалення, адже саме вона є запорукою сильної нації. Публічні службовці у сфері освіти мають бути професійними фундаторами змін, які наближають Україну до Європейського Союзу. Потрібно детально вивчити всі аспекти, які несе з собою євроінтеграційний вектор, і посприяти його втіленню в життя.

Постановка завдання. Визначити засоби вдосконалення діяльності публічних службовців у сфері освіти відповідно з євроінтеграційним курсом України.

Виклад результатів дослідження. Для реалізації поставлених цілей та з метою покращення засобів здійснення професійної діяльності публічних службовців, на нашу думку, необхідно запровадити кодифікацію законодавства в сфері освіти України, оскільки у країн-учасниць чітко встановлене законодавство у межах впливу Європейського Союзу. Потрібно врахувати, що зміни процедури діяльності потребують підвищення професійних компетентностей публічних службовців у сфері освіти. Забезпечити здійснення цього напрямку можливо шляхом оновлення програм підготовки та підвищення обміну досвідом з країнами-учасницями під час проходження кваліфікаційних, всеукраїнських та міжнародних програм і тренінгів, що підвищить результативність праці публічних службовців у сфері освіти та їх конкурентоспроможність. Відповідно до цього потрібно поставити наступні завдання, які необхідно вирішити для удосконалення діяльності публічних службовців у сфері освіти:

- забезпечення реалізації відносин між суб'єктами освітньої політики та управління у сфері освіти особливого виду, що визначає специфіку і своєрідність освітнього права;
- забезпечити адекватний цим відносинам метод правового регулювання;
- підняти рівень правового регулювання відносин у сфері освіти, відповідно до практики європейського освітнього простору;
- забезпечити норми дієвим механізмом їх реалізації, усунувши формальні декларативні приписи;
- подолати різноманіття джерел нормативно-правових актів та усунути прогалини, суперечності, повтори окремих норм у них тощо.
- втілення та застосування єдиних критеріїв до оцінювання рівня професійної компетентності осіб, які претендують на зайняття вакантних посад державної служби;
- забезпечення супроводу освітніх реформ та інновацій у системі освіти (відстеження, аналіз та оцінка змін, прогнозування наслідків запроваджуваних реформ на окремій території, галуззі, напрямі діяльності; контролю і корекції завдань відповідно до впливу зовнішніх і внутрішніх чинників);

– формування готовності та розвиток мотивацій до впровадження змін проведення трансформацій в системі освіти відповідно до завдань інтеграції в європейський освітній простір.

Щодо реалізації завдань пропонуємо використати наступні засоби:

- правового забезпечення;
- організаційні інститути органів державної влади у сфері освіти та інших сферах життєдіяльності;
- соціально-економічні механізми реалізації державного управління освітою;
- засоби фінансового регулювання;
- мотиваційні інструменти впливу.

Висновки. Зміни в діяльності публічних службовців у сфері освіти необхідні Україні для виконання євроінтеграційних завдань, що пришвидшить її вступ до Європейського Союзу. Потрібно зробити акцент на посилення ролі й значимості, вмотивованості, професійної компетентності кожного працівника у досягненні цілей державної освітньої політики, підвищення його персональної відповідальності за результати професійної діяльності.

Ключові слова: публічна служба, сфера освіти, державна освітня політика.

Key words: public service, education sector, public educational policy.

Тетяна Вовк,

*викладач кафедри менеджменту виробничої та невиробничої сфери Донецького
державного університету управління (м. Маріуполь)*

**СОЦІАЛЬНА ТА ПОЛІТИЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ
ЯКІСТЮ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ**

Tatyana Vovk,

*Lecturer of the Department of management of production and non-production sphere, Donetsk
State University of Management (Mariupol)*

**SOCIAL AND POLITICAL EFFECTIVENESS OF PUBLIC ADMINISTRATION
QUALITY OF SECONDARY ENVIRONMENTAL EDUCATION**

Логічним наслідком оцінювання якості загальної середньої екологічної освіти є визначення ефективності здійснення державного управління якістю цієї освіти. Згідно з принципом відображення управлінської концепції ефективності, що покладена в основу нашого бачення сутності та структури механізмів державно-громадського управління якістю загальної середньої екологічної освіти (далі – ЗСЕО), якість ЗСЕО та ефективність державного управління нею є взаємозалежними категоріями, які значною мірою взаємно визначають одна одну й взаємно впливають одна на одну.

Дослідники ефективності державного управління сфері середньої екологічної освіти вважають, що оцінка ефективності управління може бути проведена за рівнем реалізації завдань, надійності й організованості системи управління, швидкості та оптимальності управлінських рішень, що приймаються. Параметри ефективності організаційної структури державного управління можуть бути зведені до таких заходів, як:

- удосконалення організаційної структури і форм управління: скорочення ланок, укрупнення організації, зміни складу структурних підрозділів, поділ і кооперація праці та інші напрямки;

- зміна функцій управління;
- удосконалення ресурсного забезпечення;
- удосконалення методів управління.

Дослідники наголошують на тому, що організаційні структури державного управління обов'язково мають відповідати виду діяльності, що організовується, та забезпечувати його високу економічну й соціальну ефективність. Система визначення критеріїв та показників ефективності управління у сфері освіти на сьогодні не є повноцінно розробленою. Історично склалося так, що дана проблема в основному вивчалась з точки зору визначення ефективності різних складових педагогічного процесу в середній школі.

Способи вирішення проблеми визначення показників та критеріїв державного управління якістю ЗСЕО є різноманітними. З огляду на визначення понять ефективності й результативності, що їх дає тлумачний словник, вважаємо, що доцільно спиратися насамперед на показники соціальної й політичної ефективності здійснення державного управління якістю ЗСЕО. Політична ефективність – це «політичні результати, наслідки державного втручання у певну політику»; вона важко піддається безпосередній оцінці через наявність непрямих, але суттєвих впливів. Проблему ефективності державного управління можна також розглядати з позиції його функціональної ефективності, а в кінцевому підсумку – соціальної ефективності, внаслідок чого інтегративним критерієм виступає суспільна корисність. Будь-яка концепція ефективності державного управління має враховувати не

лише економічні, людські ресурси й можливості, а й соціальні потреби суспільства, політичні і організаційні фактори.

Отже, поняття соціальної та політичної ефективності державного управління якістю ЗСЄО у нашому контексті використовуються скоріше у сенсі результативності управління, тобто оцінки того, досягнуті чи ні основні цілі освітньої державної політики, освітніх програм, того, розв'язані або не розв'язані поставлені перед системою ЗСЄО та державного управління її якістю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Субетто А. И. Системы управления качеством (системы качества) в высшем образовании (некоторые аспекты проблемы) // Проблемы качества образования. – Кн. 3: Мониторинг и управление качеством образования. – М.: Исслед. центр проблем качества подготовки специалистов, 2001. – С. 5-8.

2. European report on the quality of school education. Sixteen quality indicators. – Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2015. – 82 p.

Ключові слова: державне управління, загальна середня екологічна освіта, оцінювання якості.

Key words: government control, general secondary environmental education, assessment of quality.

*Наталя Зелинська,
магістр державного управління,
аспірант Донецького державного університету управління (м. Маріуполь)*

ДЕМОКРАТИЧНІ ПРИНЦИПИ ЯК ФУНДАМЕНТАЛЬНА БАЗА ЄВРОПЕЙСЬКОГО ВИБОРУ

*Natalia Zelinska,
Master of Public Administration,
PhD student of Donetsk State University of Management (Mariupol)*

DEMOCRATIC PRINCIPLES AS FUNDAMENTAL BASE OF THE EUROPEAN CHOICE

Ратифікувавши Угоду про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії, державами-членами ЄС, наша країна отримала інструмент та дороговказ для всеосяжних реформ [1]. ЄС підтвердив визнання європейських прагнень України та її європейський вибір, у тому числі – зобов'язання розбудувувати сталу демократію та ринкову економіку [2].

Європейська інтеграція ґрунтується на визнанні європейських цінностей, які є фундаментальною базою ЄС, на яких заснований Союз, а саме: свободи, демократії, рівності, верховенства закону, поваги до людської гідності, прав людини [3]. Ці цінності є спільними для всіх країн-членів ЄС. Європейській спільноті властиві плюралізм, недискримінація, терпимість, справедливість, солідарність, рівність між жінками й чоловіками [4; 5]. Тому, повага до демократичних принципів, прав людини та основоположних свобод, а також повага до принципу верховенства права мають формувати основу внутрішньої та зовнішньої політики держав-членів ЄС.

Україна як європейська країна, яка поділяє спільну історію й спільні цінності з державами-членами ЄС, яка налаштована підтримувати ці цінності, потребує оперативного впровадження демократичних принципів та сталої демократії.

Принципи демократії є абстрактними і можуть давати початок різноманітним демократичним інститутам і підтипам [6]. Разом з тим, можна відокремити основні принципи демократії (рис. 1).

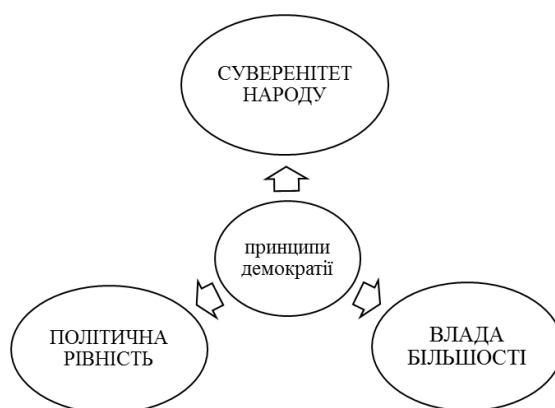

Рис.1. Основні принципи демократії

Застосування принципів демократії потребує формування основних елементів її впровадження, зміцнення та поширення демократичних стандартів в Україні. Характеристика основних демократичних принципів, тлумачення, розуміння їх вираження та реалізації викладені на рис. 2.

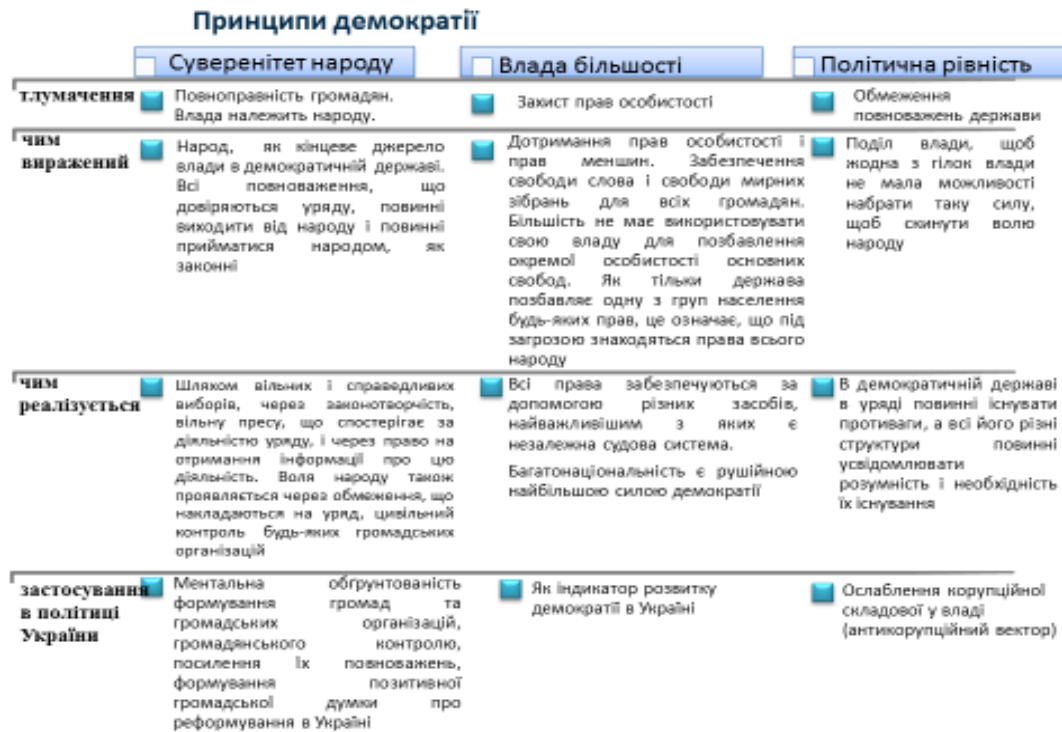

Рис. 2. Тлумачення, розуміння та реалізація демократичних принципів

Так, розробленою та наведеною у рис. 2 пропозицією щодо застосування, пропонується створити майданчик для знаходження способів формування знань щодо принципів розвитку демократії та просуванні демократії в Україні, як інструменту щодо задоволення, можливо, більшої кількості фундаментальних цінностей населення, а саме: досягнення «особистого успіху», втілення в життя таких життєвих принципів як «вільне підприємництво», «гроші», «багатство», «конкуренція», «розрахунок на власні сили», «кожен повинен мати успіх» тощо.

Отже, демократичний розвиток передбачає дотримання певних процедурних норм і повагу громадянських прав. Суспільство, що не дотримується таких процедур та норм, не може бути визнано демократичним. Європейські цінності мають стати базою, підґрунтям та підтвердженням європейських прагнень України задля виконання основної мети – кращого життя людей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Указ Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015 «Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/> – Загол. з екрану. – Мова англ.]
2. УГОДА ПРО АСОЦІАЦІЮ між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 21.03.2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/984_011/page – Загол. з екрану. – Мова англ.]

3. Штратеншульте, Е. Европейский Союз – просто и понятно. Факты и связи. – Konrad-Adenauer-Stiftung [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kas.de/ukraine/ukr/publications/29374/>
4. Die Grundwerte der Europäischen Union // Artikel 2 EU-Vertrag (Werte der Union). — EUR-Lex
5. Хартія Європейського Союзу про основні права: коментар / под ред. д.ю.н., проф. С. Кашкина. – М.: Юриспруденція, 2001. – 208 с.
6. Schmitter Ph. C. What Democracy is...and is Not / Ph. C. Schmitter, T. L. Karl // Journal of Democracy. – 1991. – Vol. 2. – P. 75-88.

Ключові слова: інтеграція, європейські цінності, демократія, демократичні принципи.

Key words: integration, European values, democracy, democratic principles.

Анатолій Катеринчук,

магістрант державної служби ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» (м. Київ)

РОЗВИТОК ПУБЛІЧНОЇ СЛУЖБИ В КРАЇНАХ ЄС

Anatoliy Katerynychuk,

Master' Student of Public Service, State Higher Educational Institution

UNIVERSITY OF EDUCATIONAL MANAGEMENT

National Academy of Educational Sciences of Ukraine (Kyiv)

DEVELOPMENT OF PUBLIC SERVICES IN THE EU

В Україні відбувається реформування системи державної служби, а також її адаптація до стандартів Європейського Союзу, в який Україна інтегрується, отож, основні аспекти функціонування цього важливого інституту потребують докладного вивчення та аналізу досвіду розвинутих країн.

Опис сфери публічної служби може здатися простим завданням, оскільки зазвичай такий опис міститься в офіційних визначеннях, передбачених в законодавстві. Проблема полягає в тому, що порівняльне законодавство європейських країн не включає ті ж самі елементи в визначення публічної служби.

Розвиток публічної служби в країнах ЄС ввідображений в історіографії. Зазначену проблематику досліджують Л. Р. Біла-Тіунова, Н. Т. Гончарук, О. І. Пархоменко-Куцевіл, Н. Р. Нижник, В. П. Тимощук, А. В. Толстоухов, О. В. Умнова, А. М. Школик, І. Л. Шульга.

Розглядаючи розвиток публічної служби в країнах ЄС, ми повинні розділити країни на дві групи, оскільки ситуації в них різні. Перша група складається з країн з усталеними традиціями щодо наявності професійної публічної служби, яка відносно незалежна від політики. Ці країни включають в себе країни-члени ЄС і ряд інших, розташованих в так званому Європейському економічному просторі.

Друга група країн включає в себе країни, які прийшли з комуністичного режиму, в яких не було явного розходження між апаратом політичної партії, державним управлінням та ідеєю держави як незалежної реальності від державного управління й політичної партії. Країни з другої групи виборюють створення справжньої громадянської служби, щоб наблизити своє державне управління до того рівня, який існує в першій групі [2, С. 182].

Сфера публічної служби в країнах-членах ЄС залишилася в загальному незмінною з часів Другої Світової війни, за винятком Італії та Данії, які скоротили зазначену сферу в 1993 і 1969 рр. відповідно, і Швеції, яка розширила її в середині 1970-х рр. [1].

Нові визначення «державного сектору» в 1980-х і 1990-х рр. не зробили істотного впливу на повторне визначення сфери публічної служби в цих країнах. Однак, ці визначення звузили завдання і функції держави.

У більшості розвинутих країн ЄС основна частина державних службовців мають статус публічних службовців. Це означає, що вони підпадають під дію закону про державну службу, який є державним законом, але не під дію загального трудового законодавства, коли до відносин між роботодавцями і працівниками в приватному секторі застосовуються приватне або цивільне право.

Однак, слід згадати про важливість профспілок, оскільки колективні угоди регулюють широкий спектр відносин публічної служби, що є актуальним для Франції, Іспанії, Португалії, Греції, Ірландії, Голландії, Бельгії та Швеції. У Швеції Закон про державну службу вельми мінімалістський, оскільки він регулює в основному окремі права та обов'язки і дисциплінарні заходи, в той час як трудове законодавство і колективні угоди регулюють всі інші трудові умови [3, С. 83].

Зокрема, слід відзначити Велику Британію: існують окремі акти, за якими публічним службовцям надається статус державних службовців, але відсутній загальний закон про публічну службу. У країнах ЄС державні службовці повинні бути публічними службовцями, а винятком є наявність трудового договору з державою. Дана ситуація стосується навіть

місцевих державних чиновників (за винятком Великої Британії, де місцеві державні чиновники підпадають під звичайне трудове законодавство) [4].

У Східній Європі спроби ідентифікувати ключові обов'язки держави, в цілому, переводяться в фактичні плани публічної служби і призводять до створення публічної служби з обмеженою сферою діяльності, щоб спробувати скомбінувати стабільність і не дуже дороге державне управління. Дана комбінація вважається важливою у всеосяжному перехідному процесі, який відбувається, поряд з суворими економічними обставинами в цих країнах.

В усіх країнах ЄС в практичній площині знайшла застосування одна з трьох основних моделей розвитку публічної служби – кар'єрна, посадова або змішана, яка поєднує елементи як кар'єрної так і посадової моделей.

Більшість країн Європейського Союзу і власне Європейський Союз побудували свою публічну службу, базуючись на принципах кар'єрної моделі. Це передусім Франція, Німеччина, Данія та Іспанія. Посадова модель також діє в Швеції, Нідерландах. Змішана модель отримала значне поширення в Італії, Великій Британії. Окремо зазначимо, що серед нових членів ЄС є як прибічники як кар'єрної моделі (Болгарія, Кіпр, Румунія, Словаччина, Словенія), так і змішаної моделі (Латвія, Литва, Мальта, Польща, Угорщина, Чехія). Винятком є Естонія, де запроваджена посадова модель [5, С. 74].

Україна проголосила курс на європейську інтеграцію, що зумовлює необхідність досягнення певних критеріїв та вимог, які висуваються до кандидатів на вступ до ЄС та висуває на перший план мету створення високопрофесійної публічної служби як базового елементу ефективної системи державного управління. А це в свою чергу потребує врахування досвіду розвитку публічної служби країн ЄС – при обґрунтуванні параметрів моделі публічної служби у відповідності до вимог сучасного етапу державотворення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ласійчук О. Деякі особливості публічної служби в країнах Європейського Союзу: досвід для України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/visnik3/fail/+Lasijchuk.pdf
2. Пархоменко-Куцевіл О. Методологічні аспекти реалізації принципу публічності в системі формування та розвитку кадрового потенціалу публічної служби в Україні / О. Пархоменко-Куцевіл // Публ. урядування: збірник. – 2016. – № 1. – С. 181-188.
3. Письменний І. Публічна служба як інструмент публічного управління / І. Письменний, Н. Липовська // Вісник Академії митної служби України. Серія: Державне управління. – 2015. – № 1. – С. 82-89.

4. Прокопенко Л. Публічна служба в країнах ЄС [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2009-01/ProkopenkoStat.pdf>

5. Сидоренко Н. Інтерпретація поняття «публічна служба» з урахуванням зарубіжного досвіду / Н. Сидоренко // Аспекти публічного управління. – 2016. – №35-36. – С. 71-77.

Ключові слова: публічна служба, країни ЄС, державотворення

Key words: public service, countries of the UN, State creation

Юрій Манелюк,

*кандидат політичних наук, доцент кафедри політології та національної безпеки
Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана (м. Київ)*

КОНСОЛІДАЦІЯ ПАРТІЙНИХ СИЛ ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО ВЕКТОРУ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Yuriy Maneliuk,

*Candidate of Political Sciences, Associate Professor of the Department of Political Science and
National Security of Vadym Getman Kyiv National Economic University (Kyiv)*

CONSOLIDATION OF PARTY FORCES AS AN INTEGRAL PART OF THE EUROPEAN DEVELOPMENT VECTOR OF UKRAINE

Демократичні перетворення в Україні доводять, що характер партійної системи є найважливішим індикатором якості та ступеня консолідації демократії. Під партійною консолідацією мається на увазі процес функціонування партійної системи на основі досягнення інституційного, процедурного і ціннісного консенсусу основних суб'єктів. Іншими словами, сформованість інституту політичних партій, готовність більшості з них дотримувати норм і правил взаємодії, гомогенність ціннісних орієнтирів та установок партійних еліт є головними параметрами партійної консолідації.

Консолідаційні процеси в державі є запорукою поглиблення демократизації, втілення в життя її принципів, інституціоналізації. Водночас можна стверджувати, що усвідомлення суспільством необхідності процесів консолідації демократії є запорукою реформ, ефективності процесу консолідації політичних партій зокрема. Рівень консолідованості партій можна визначити як стан консолідації, оскільки певна міра консолідованості

партійних структур завжди наявна. Вирішальний вплив невеликої кількості партій на політику влади є показником рівня структурованості політичних партій. Тому консолідація – це також процес стабілізації партійної системи та приведення її до оптимальних умов функціонування. Як форма політичної взаємодії, консолідація веде до об'єднання зацікавлених груп щодо досягнення спільних цілей і виступає основою суспільного консенсусу; також вона характеризує стан відносин у суспільстві.

Американський політолог Ф. Шміттер визначає демократичну консолідацію як процес, за якого епізодичні угоди, половинчасті норми й випадкові рішення періоду переходу від авторитаризму трансформуються у відносини співробітництва і конкуренції – міцно засвоєні, постійно діючі, добровільно прийняті політиками та громадянами, котрі беруть участь в демократичному управлінні [1, С. 17]. Вважаємо, що процес консолідації політичних партій є тісно пов'язаним з процесами формування повноцінного громадянського суспільства, оскільки політичні партії виступають одним з основних інститутів представництва інтересів громадянського суспільства.

Ефективність громадянського суспільства проявляється в усвідомленні та визначенні громадянами власних інтересів, в активності громадян стосовно держави й у формуванні сталих каналів реалізації цієї активності, зокрема – в розвитку політичних інститутів. Діяльність політичних партій сприяє розвитку громадянського суспільства чи, навпаки, перешкоджає при їхній неефективності.

Об'єктивність артикуляції інтересів суспільства партіями безпосередньо залежить від активності суб'єктів громадянського суспільства. В іншому випадку, інтереси суспільних груп, які зберігають пасивну позицію, не будуть представлені. Партії висловлюють інтереси лише активних суспільних груп. Водночас активна діяльність партій сприяє підвищенню політичної свідомості громадян, розвитку громадянської культури. Громадянська активність населення відіграє базову роль у становленні демократичних інститутів, і загалом всіх сфер суспільного життя (з економікою включно). І навпаки, регіони, де активність населення в громадських справах не є високою, постійно відстають.

На функціонування, діяльність і консолідацію політичних партій значний вплив чинить також процес консолідації політичного режиму. Політичний режим в Україні далекий від західних демократичних стандартів, йому більше притаманні авторитарні риси – прихильність політичної еліти до адміністративних методів управління, прийняття політичних рішень владними структурами не шляхом їх відкритого обговорення, а «підкилимних» торгів наближених до влади політичних сил, недостатність демократизації політичної системи та інші залишки авторитаризму. Це дозволяє окремим політичним групам нагромаджувати ресурси через отримання привілеїв та пільг. Пізніше ці сили

вливаються в органи влади для збереження й посилення власного статусу та реалізації неконкурентної політики. Володіючи значними ресурсами, вони чинять спротив політичним силам, орієнтованим на демократичний шлях у досягненні й використанні влади. Схильність можновладців покладатися не на демократичні методи управління, а на адміністративні (як залишок попереднього політичного режиму), чинить значний вплив на політичний процес. Набуття політичного впливу частіше відбувається не шляхом демократичних виборів, а через близькість до найвищих державних керівників. Такі процеси створюють середовище, в якому відбувається консолідація політичних партій в їхньому прагненні приходу до влади через демократичні вибори, які б давали мандат у законодавчу владу, що одночасно був би мандатом впливу на формування уряду. Це найкраще сприяє розвитку партійних структур.

У процесі трансформаційних перетворень, коли політична ситуація в державі змінюється блискавичними темпами, а політична свідомість населення є низькою, велику роль відіграє позиція політичної еліти. Коли еліта є атомізованою та поляризованою і не схильна до компромісів, виникає загроза нестабільності. Значення політичної еліти в суспільстві полягає в здатності визначати головні субстанціональні і регулятивні аспекти впливу на політичний процес [2, С. 5-8]. Це означає вплив на процес генерування політичних вартостей, які здатні перетворитись у панівні політичні ідеології, а також вплив на зміну статусу вартостей в руслі інтересів їх генераторів через підтримку чи опір певним подіям.

Як зазначає Д. Сарторі, типи еліт, зумовлюються мірою їхньої структурної інтеграції та мірою порозуміння стосовно суспільних та політичних вартостей, або наявністю так званого нормативного консенсусу [2, С. 6]. Структурна інтеграція визначається як інтенсивність формальних та неформальних комунікаційних зв'язків та взаємовпливів як всередині кожного із сегментів загальної системи еліт, так і між цими сегментами. Відповідно вирізняються такі типи еліт: ідеологічно інтегрована еліта (тоталітарна, яка можлива лише в тоталітарній державі з єдиною ідеологією), фрагментована еліта (з мінімальним ступенем структурної інтеграції і невисоким рівнем нормативного консенсусу), нормативно інтегрована еліта (з відносно високим рівнем структурної інтеграції і нормативного консенсусу) [2, С. 6]. Наявність нормативно інтегрованої політичної еліти є ознакою демократичності політичного режиму, коли групи еліти вільно конкурують між собою в межах правового поля держави.

Нова еліта прагне посилення законодавчої влади для захисту своїх інтересів. У президентських демократіях чим більше партій, тим не стійкіша політична система. Стара еліта в Україні віддає перевагу збільшенню повноважень і посиленню влади президента, тому що так легше все контролювати, не підпускати чужинців [3, С. 44]. Можливо, саме багатопартійність робить президентські демократії крихкими та вразливими, оскільки вона

породжує три негативних наслідки: велику ймовірність паралічу влади внаслідок протистояння президента і парламенту; сильну ідеологічну поляризацію політичного життя; складність створення міжпартійних коаліцій президентської більшості. Політичний режим в Україні немає стабільних шляхів поповнення політичної еліти. Наявність уже названих тенденцій визначає певний рівень плюралізму шляхів формування еліт: через проходження щаблями службової драбини, через обрання у представницькі органи влади і звітти на керівні посади. Тому сучасна система рекрутування політичної еліти є змішаною, а структура її – фрагментованою.

На формування й консолідацію політичних партій також впливає тип виборчої системи. Досвід сучасних суспільств свідчить, що найбільш сприятливим для консолідації партій, є функціонування пропорційної виборчої системи з високими вимогами до партій щодо проходження до парламенту. Однією з таких вимог є певний відсоток поданих за партію голосів виборців. А. Лейпхарт бачить переваги пропорційної виборчої системи і принципу пропорційності загалом в максимальному врахуванні інтересів всіх прошарків суспільства при прийнятті рішень. Це дозволяє знизити напругу в суспільстві, досягати консенсусу і в перспективі формувати більш цілісну суспільну структуру. Перевагою пропорційної виборчої системи є також її структурність, що виявляється в представництві на політичній арені всього спектра політичних сил в державі [4, С. 75]. При багатокладності суспільства, оптимальною є система, коли в парламенті і на політичній арені представлений весь спектр політичних сил, тому основою для успішного розвитку політичних партій, є модель компліментарної демократії.

Головною передумовою постійної поляризації вітчизняного партійного спектра є неструктурованість суспільства і сталої системи ідейно-ціннісних орієнтацій. Проте проблеми партійного будівництва в Україні пов'язані не лише з об'єктивно недостатньою структурованістю нашого суспільства, а й із суто організаційними аспектами. Адже підґрунтя виникнення абсолютної більшості сучасних українських партій було й залишається суто кон'юнктурним. Не таємниця, що майже всі вони створювалися аж ніяк не з метою формування широкої та, головне, стабільної соціальної бази, а на підставі певних вузькокорпоративних цілей, симпатій чи навіть спільних антипатій. Низька функціональна ефективність таких партій як репрезентантів реальних суспільних позицій призводить до переважання егоїстичних мотивів електоральної мобілізації. Партійна активність здебільшого виявляється безпосередньо у зв'язку з виборами, в розрахунку на здобуття одномоментного успіху задля потрапляння до владних структур. Така «багатопартійність» навіть потенційно не спроможна відображати фактичного поділу суспільства.

За таких умов схема обрання Верховної Ради України, що формується представниками політичних партій на пропорційних засадах – не впливає вирішальним чином на еволюцію

партійної системи. Партійні структури залишаються заручниками своїх лідерів і фінансових спонсорів, експлуатуючи певні ідеї та гасла переважно з метою здобуття ситуативної підтримки з боку виборців. За будь-якого прохідного бар'єру політичний спектр тяжітиме до групування довкола кількох найбільш рейтингових політиків, які для мобілізації своїх прихильників муситимуть задіювати всі наявні в нашому суспільстві лінії поділу. Підвищення ж виборчого бар'єру за нинішньої картини суспільних настроїв та очікувань лише посилюватиме поляризацію. Водночас поява на політичній авансені самодостатнього і впливового третього гравця дала б змогу значно послабити об'єктивно наявну в межах будь-якої двополюсної структури напруженість, що в умовах розділеного українського суспільства перманентно накладається на всі без винятку соціальні, регіональні та етнокультурні контрасти [5, С. 19].

Партійну консолідацію можна визначити через дію таких чинників як: консолідація еліти довколо партій, підвищення професійного рівня політичної еліти, визначення нею стратегії розвитку партій і політичної системи, ідеологічної та соціальної самовизначеності партій стосовно громадянського суспільства; посилення можливості забезпечувати весь ідеологічний спектр суспільства, визначити його подальший ідеологічний розвиток; активна й зростаюча участь партій у становленні політичного режиму; підвищення ролі партій в прийнятті політичних рішень і утвердженні їх домінування в цьому процесі, визначенні стратегії, формуванні законодавчої і виконавчої влади; здатність ефективно провести передвиборну кампанію для перемоги на виборах і задля формування влади.

Отже, існування політичних партій, що змагаються за владу в межах закону, який забезпечує їм рівні можливості, є однією з основних характеристик сучасних демократичних політичних систем. Зрозуміти сучасну політику без розуміння суті та діяльності партій неможливо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Шмиттер Ф. Процесс демократического транзита и консолидации демократии // Полис (Политические исследования). – 1999. – №3. – С. 17.
2. Коваль А. Спроба типологізації політичної еліти України // Генеза. – 1997. – №2. – С. 5-8.
3. Туркевич О. Роль політичної еліти в консолідації політичних партій України / О. Туркевич // Укр. нац. ідея: реалії та перспективи розвитку. – 2003. – Вип. 14. – С. 44-46.
4. Лейпхарт А. Демократия в многосоставных обществах. Сравнительное исследование: пер. с англ. / А. Лейпхарт. – М.: Аспект-пресс, 1997. – 287 с.
5. Колюх В. Формування трипартійної системи в Україні: передумови й перспективи // Віче. – К., 2009. – №10. – травень. – С. 18-20.

Ключові слова: демократизація, партійна консолідація, партійна система

Key words: democratization, party consolidation, party system

Катерина Мануїлова,

кандидат історичних наук докторант

*Одеського регіонального інституту державного управління Національної академії
державного управління при Президентові України (м. Одеса)*

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ У КОНСТИТУЦІЯХ КРАЇН ЄС: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Catherina Manuilova,

PhD in History, Doctoral candidate

*Odessa Regional Institute of Public Administration of the National Academy of Public
Administration under the President of Ukraine (Odessa)*

DECENTRALIZATION OF PUBLIC AUTHORITIES IN THE EU CONSTITUTION: EXPERIENCE FOR UKRAINE

Пріоритетним напрямком зовнішньополітичного курсу України виступає рух до європейської інтеграції. Одна з головних вимог для країн кандидатів на вступ до ЄС полягає у виконанні критеріїв для вступу. Ці критерії були визначені Європейською Радою в Копенгагені в 1993 році. У них зазначається, що країнам, котрі бажають приєднатися до Європейського Союзу необхідно мати: стабільні інститути, верховенство права, демократію, повагу до прав людини та захист меншин; дієву ринкову економіку та здатність витримувати конкуренцією й дію ринкових сил в ЄС; готовність приймати та ефективно здійснювати зобов'язання членства, включаючи прихильність цілям політичного, економічного та валютного союзу [1].

Отже, децентралізація публічної влади є важливою складовою реформування політичної системи країни на шляху становлення інститутів громадянського суспільства, трансформації публічної влади, розвитку демократії, набуття населенням політичних прав і свобод, розпаду централізованої тоталітарної держави. Децентралізація надає людям можливості участі в політичному процесі, залучає їх до демократичних інститутів, виховує почуття відповідальності та громадянськості.

Вищезначене стало передумовою хвилі масового впровадження реформи з децентралізації публічної влади в Європі у другій половині ХХ ст. Деякі європейські країни, майбутні члени ЄС, у своїх Конституціях закріпили норму про децентралізацію влади. Втім, у кожній країні децентралізація влади мала специфічні риси. Зокрема, у Конституції Італійської республіки (1948 р.) зазначено, що республіка «приспосовує принципи і методи свого законодавства до завдань автономії та децентралізації» [2, С. 5-6]. В Основному Законі Франції (1958 р.) зазначено, що устрій цієї країни є децентралізованим [3, С. 3]. У Конституції Іспанського королівства (1978 р.) наголошується, що «публічна адміністрація неупереджено служить спільним інтересам та діє у відповідності до принципів ефективності, співпідпорядкованості, децентралізації, деконцентрації та координації при повному підпорядкуванні закону та праву» [4, С. 29327]. В Основному законі Греції (1975 р.) зазначено, що «державна адміністрація утворюється на основі децентралізації» [5]. У Португальській Конституції (1976 р.) зафіксовано положення про те, що «держава ... поважає у своїй організації та діяльності автономний режим островів і принципи субсидіарності, автономії місцевих органів влади та демократичної децентралізації державного управління» [6, С. 2]. У Румунській Конституції (1991 р.) підкреслено, що «публічна адміністрація в адміністративно-територіальних одиницях ґрунтується на принципах місцевої автономії та децентралізації публічних послуг» [7]. Основний Закон Бельгії (1994 р.) закріплює «застосування децентралізації повноважень на користь провінційних і комунальних установ» [8, С. 35]. У статті 132 чинної Конституції України (1996 р.) закріплено лише «поєднання централізації і децентралізації у здійсненні державної влади» [9, Ст. 132]. Втім, формування української децентралізованої влади, розпочато лише в 2014-2015 рр. Тобто, набагато пізніше, ніж у країнах ЄС.

Щодо України, то питання закріплення на конституційному рівні децентралізації публічної влади вже не один рік активно обговорюється у ЗМІ, у політичних колах і в українському суспільстві. Однак, реальних кроків у напрямку змін Конституції України щодо децентралізації публічної влади поки не зроблено, окрім розробки «проекту Закону про внесення змін до Конституції України (щодо децентралізації влади)» від 01.07.2015 р.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Conditions for membership [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://ec.europa.eu/enlargement/policy/conditions-membership/>
2. Constitution of the Italian Republic. – Roma: Parliamentary inform., arch. a. publ. office of the Senate service for official rep. a. communication, 2006. – 43 p.
3. France's Constitution of 1958 with Amendments through 2008. – P. 3.

4. Constitución Española [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.lamoncloa.gob.es/ documents/constitucion_es1.pdf
5. The Constitution of Greece [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.hri.org/docs/syntagma/artcl120.html#A101>
6. Constituição da República Portuguesa. Texto originário da Constituição, aprovada em 2 de Abril de 1976. – 67 p.
7. Constituția României – 1991. Parlamentul României [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.cdep.ro/pls/dic/site.page?den=act1_1
8. La Constitution Belge. Texte coordonnee du 17 fevrier 1994. – 53 p.
9. Конституція України // Голос України. – №128. – 13.07. 1996.

Ключові слова: децентралізація, публічна влада, Конституція.

Key words: decentralization, public authority, Constitution.

Світлана Марова,

доктор наук з державного управління, професор,

ректор Донецького державного університету управління (м. Маріуполь)

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СПІВРОБІТНИЦТВА МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС У
РЕФОРМУВАННІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ТА МІСЦЕВОГО
САМОВРЯДУВАННЯ**

Svitlana Marova,

Dr. of Public Administration Sc., Professor,

Rector of Donetsk State University of Management (Mariupol)

**ACTUAL PROBLEMS OF COOPERATION BETWEEN UKRAINE AND THE EU IN THE
REFORM OF PUBLIC ADMINISTRATION AND LOCAL GOVERNMENT**

Європейський Союз є партнером Україні щодо змін у демократичному врядуванні, підвищенні спроможності державного управління та місцевого самоврядування, що визначено в Угоді про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії та їхніми державами-членами, з іншої сторони.

У рамках впровадження пакету розширеної економічної та фінансової допомоги Україні 13 травня 2014 р. у Брюсселі було підписано Угоду про фінансування Контракту для України з розбудови держави (State Building Contract) [1]. Сума грантових надходжень в рамках програми складає 355 млн євро. Зазначена програма стала першим випадком застосування Євросоюзом механізму загальної бюджетної підтримки третьої країни (принцип «спеціального підходу») і була профінансована в рамках Європейського інструменту сусідства на 2014 р. Перший транш склав 250 млн євро. Після виконання індикаторів результативності впровадження Контракту у 2015 р. було відкрито другий транш (105 млн євро).

19 грудня 2016 р. між Європейською комісією та урядом України було підписано угоду «Підтримка комплексного реформування державного управління в Україні», якою передбачено, за рахунок бюджетної підтримки Європейського Союзу допомогу Україні в реалізації Стратегії реформування державного управління на 2016-2020 роки. Загальний обсяг бюджетної підтримки з боку ЄС для реалізації програми складає 104 млн євро [2].

Основні вимоги ЄС щодо реалізації цієї програми – активна участь уряду у реформуванні державного управління, оновлення складу державних службовців, прозорий набір державних службовців, організація програм навчання і тренінгів для державних службовців.

Поряд з Контрактом державної розбудови, між Україною та ЄС також укладено угоди про фінансування: Рамкової програми на підтримку Угод між Україною та ЄС (бюджет 21 млн євро); Програми підтримки громадянського суспільства в Україні (бюджет 10,8 млн євро, з яких 10 млн євро становить внесок із бюджету ЄС та 0,8 млн євро – співфінансування України); Програми підтримки регіональної політики України (бюджет – 55 млн євро).

Ці гроші повинні піти на підтримку реформ в системі державного управління (реформа державної служби та служби в органах місцевого самоврядування, системи управління державними фінансами, системи надання адміністративних послуг, посилення боротьби з корупцією); поліпшення доступу до інформації, що становить інтерес для громадськості; завершення конституційної реформи і гармонізацію виборчого процесу.

Особливо чутливими для ЄС є такі проблеми державного управління в Україні як: корупція, низький рівень доброчесності та відповідальності в державному секторі, недостатня прозорість та конкурентоспроможність у сфері державних закупівель.

Важливу роль у розбудові державного управління та місцевого самоврядування в Україні в рамках співробітництва з ЄС мають програми SIGMA, TAIEX, TWINING.

Програма SIGMA є спільною ініціативою Європейської Комісії та Організації з економічного співробітництва в Європі і спрямована на вдосконалення державного

управління в таких сферах як адміністративна реформа, державні закупівлі, етика держсектору, боротьба з корупцією, зовнішній та внутрішній фінансовий контроль. Це дає можливість в рамках програми надавати Україні суттєву допомогу у впровадженні системи управління, яка б відповідала потребам ринкової економіки та функціонувала на засадах верховенства права й демократії.

Програма TWINING спрямована на посилення інституційної спроможності органів виконавчої влади з метою адаптації до вимог законодавства Європейського Союзу. Так, з 2007 р. Національним агентством України з питань державної служби та Адміністративним офісом програми TWINING започатковано проведення щорічних регіональних конференцій з питань інституціональної розбудови. Метою конференцій є посилення співробітництва між країнами ініціативи ЄС «Східне партнерство», утворення професійної мережі державних службовців цих країн з метою обміну досвідом, найкращими практиками у сфері адміністративної та інституціональної реформи шляхом використання інструментів інституціональної розбудови.

Програма TAIEХ – це інструмент технічної допомоги та обміну інформацією, що надається Європейською Комісією з метою розбудови інституціональної спроможності, наближення національного законодавства до законодавства Європейського Союзу (*acquis communautaire*), його імплементації та подальшого ефективного використання. SIGMA керується запитами, діючи в межах планів дій Європейської політики сусідства та національних індикативних програм, тому державні установи України можуть брати участь у програмі, подаючи відповідні заявки.

Аналізуючи діяльність України щодо реалізації Угоди про асоціацію в сфері державного управління, слід відзначити такі важливі кроки як: та відповідних зобов'язань України протягом 2015-2016 рр. проводилися такі заходи як: започаткування роботи Конституційної Комісії; прогрес у процесі децентралізації (ухвалення законів про добровільне об'єднання територіальних громад та про співробітництво територіальних громад, внесення змін до Податкового та Бюджетного кодексів); перегляд законодавства про громадське мовлення; ухвалення пакету антикорупційного законодавства, включаючи державну Антикорупційну стратегію на 2014-2017 роки, законодавства про прокуратуру, систему судочинства та статус суддів; прийняття закону про державну службу; ухвалення Закону про Рахункову палату України, законодавства про державну допомогу, внесення змін до законодавства про державні закупівлі, підвищення прозорості у діяльності підприємств, що перебувають у державній власності.

Прийнято закони щодо проведення регіональної політики європейського зразка («Про засади державної регіональної політики»), щодо реформи міжбюджетних відносин, а також

про добровільне об'єднання територіальних громад. Ці закони започаткували процеси децентралізації, збільшення фінансової спроможності місцевих бюджетів, формування спроможних, самодостатніх територіальних громад.

На розгляд Верховної Ради України внесено проект закону «Про сервісні послуги та сервісні центри Міністерства внутрішніх справ України», який, серед іншого, встановлює граничні строки видачі посвідчень водія, реєстрації транспортних засобів, видачі реєстраційного свідоцтва на зброю тощо.

Указом Президента України схвалено Національну стратегію у сфері прав людини (2015 р.), яка стосується громадянських, політичних, соціальних, економічних прав (забезпечення права на життя, свободу та особисту недоторканність, справедливий суд, вираження поглядів та доступу до інформації, працю та соціальний захист, свободи мирних зібрань, захист прав національних меншин та корінних народів тощо) та охоплює також ті виклики у сфері порушень прав людини, які виникли перед державою у зв'язку з агресією Російської Федерації, анексією нею Криму та проведенням АТО [3].

Висновки. Разом з тим, для подальшого проведення реформ з ключових системних питань у державному управлінні необхідно завершити конституційну реформу; вдосконалити виборче законодавство; підвищити рівень прозорості, відповідальності та незалежності системи судочинства; забезпечити професіоналізацію та деполітизацію системи державної служби, включаючи органи місцевого самоврядування. Особливої уваги потребує на даний час реформа сектору цивільної безпеки; модернізація системи управління державними фінансами шляхом прозорішої системи державних закупівель, покращеного фіскального менеджменту та посиленого зовнішнього аудиту.

Вирішення цих питань наблизить Україну до європейських норм та стандартів врядування й забезпечить подальшу інтеграцію в сфері управління.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Контракт для України з розбудови держави (State Building Contract) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://euukrainecoop.net/2014/12/.../state-building-contract>
2. ЄС виділяє 104 млн євро на реформу держслужби в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.eurointegration.com.ua/news/2016/12/19/7059098/
3. Про Національну стратегію у сфері прав людини. Указ Президента України №501/2015 від 25 серпня 2015 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua

Ключові слова: державне управління, місцеве самоврядування, реформування.

Key words: government control, local government, reformation.

Ольга Матичак,

аспірант, асистент кафедри соціології управління

Донецького державного університету управління (м. Маріуполь)

**ЛІБЕРАЛІЗАЦІЯ ВІЗОВОГО РЕЖИМУ ЯК ДІЄВИЙ ІНСТРУМЕНТ ІНТЕГРАЦІЇ
УКРАЇНЦІВ ДО СОЦІАЛЬНОГО ПРОСТОРУ КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ**

Olga Matychak,

PhD student, Assistant Lecturer, the Department of Sociology of Management (Mariupol)

**VISA LIBERALIZATION AS AN EFFECTIVE TOOL OF UKRAINE'S INTEGRATION
INTO THE SOCIAL SPACE OF EU COUNTRIES**

В умовах сучасного інформаційного суспільства одним з пріоритетних завдань України є повернення до європейського цивілізаційного простору, від якого вона відійшла через історичні події XVII ст. (Переяславська рада та укладення Березневих статей). Актуальність дослідження обумовлена специфічним геополітичним положенням та історією тривалого співробітництва з європейськими країнами, що зумовлює зацікавленість України в активній участі в інтеграційних процесах на європейському континенті. До стратегічних інтересів України в Європі належать необхідність технологічної модернізації вітчизняного виробництва, можливість оволодіння наукомісткими технологіями, заміна інерційного індустриального розвитку на інноваційний.

Для України рух у напрямі європейської інтеграції – це питання ефективності її включення в існуючу систему розподілу функцій і ролей у сучасній світовій економічній і політичній системі. Активізація євроінтеграційних процесів означає також більш інтенсивне включення України в міжнародну співпрацю щодо врегулювання конфліктів і протидії новітнім загрозам міжнародній безпеці.

Одним із важливих інструментів інтеграції до ЄС є безпосереднє знаходження українців у цьому соціальному і культурному просторі, спілкування з місцевим населенням, обмін знаннями, співпраця та інше. Для полегшення налагодження партнерства з країнами ЄС Україна зробила ряд реформ та виконала умови для лібералізації візового режиму. Розглянемо більш детально процес який в українських ЗМІ набув великої популярності та отримав назву «безвіз», спираючись на інформаційні повідомлення інтернет видань та соціологічні опитування.

Звернемось до історичної довідки, щоб означити головні засади співпраці. Правовою основою відносин між Україною та ЄС є Угода про партнерство та співробітництво (УПС) від 16 червня 1994 р. (набула чинності 1 березня 1998 р.), яка започаткувала співробітництво з широкого кола політичних, торговельно-економічних та гуманітарних питань. Однією з найбільш важливих сфер взаємодії України з Європейським Союзом є безвізовий діалог, започаткований на Паризькому саміті Україна-ЄС у вересні 2008 року [2].

На сьогодні в рамках УПС визначено 7 пріоритетів співпраці між Україною та ЄС: енергетика, торгівля та інвестиції, юстиція та внутрішні справи, наближення законодавства України до законодавства Євросоюзу, охорона навколишнього середовища, транспортна сфера, транскордонне співробітництво, співпраця у сфері науки, технологій та космосу [1].

Безвізовий режим був однією з ключових тем ЗМІ України за останні два роки. В той же час дані досліджень та медіа моніторингу свідчать про відсутність системного роз'яснення питань прав та обов'язків, пов'язаних із впровадженням безвізового режиму. Лише 5% повідомлень у пресі на цю тему містили аналітику, решта – короткі звіти про процес отримання безвізу.

Основою ідеї лібералізації візових режимів є фундаментальні права людини на свободу пересування як усередині країни, так і за її межами. Безвізовий режим – це в'їзд, перебування, часом навіть проживання на території певної країни без попереднього отримання дозволу (візи). Громадяни країн-членів Євросоюзу пересуваються по території ЄС безперешкодно.

Згідно з останніми соціологічними дослідженнями, проведеними Київським міжнародним інститутом соціології, лише 25% опитаних українців змогли правильно відповісти на питання, скільки часу можна буде перебувати на території ЄС за умов безвізового режиму. В той же час 20% респондентів вважають, що безвізовий режим дозволить залишатись в ЄС понад 90 днів у будь-який 180-денний період. Також в українців немає достатніх знань про переваги біометричного паспорта. Лише 33% респондентів назвали наявність біометричного паспорта однією з необхідних умов для перетину Шенгенського кордону без візи. Всеукраїнське соціологічне дослідження «Думки і погляди жителів України щодо безвізового режиму з Європейським Союзом» проводилося Київським міжнародним інститутом соціології у лютому 2017 року. У процесі дослідження шляхом опитування вивчалися погляди дорослих жителів України (у віці 18 років і старше) щодо окремих аспектів, пов'язаних з безвізовим режимом з ЄС. За останні два роки майже кожен десятий дорослий українець (10%) відвідував ЄС принаймні 1 разу. З них третина відвідували ЄС лише 1 разу, третина – 2 рази, третина – 3 або більше разів. На Заході України порівняно з будь-яким іншим регіоном мінімум удвічі більше тих, хто відвідував

ЄС за останні 2 роки – 19%, проти 7% у Центрі, 5% на Півдні й лише 2% – на Сході України. Основними джерелами інформації про вимоги та можливості безвізового режиму мають бути телевізійні передачі (51% українців хотіли б отримувати інформацію з цього джерела) і спеціалізовані Інтернет-сайти (35%). Інші джерела називали не більше 14%. Основними очікуваннями українців від запровадження безвізового режиму з ЄС є можливість для українців вільно пересуватися на території ЄС (72% погоджуються з цим), одержання вільного доступу до освіти в ЄС (61%), прискорення європейської інтеграції (56%), одержання бізнесом доступу до ринків ЄС (55%) [4].

Ступінь виконання Україною отриманих від ЄС рекомендацій та загалом процес лібералізації візового режиму активно обговорюють українські та міжнародні експерти, політологи, парламентарі.

Віце-спікер Верховної Ради України О. Сироїд, наголосила, що для нашої країни «безвізовий режим – це не скасування віз, а крок до більшої інтеграції з ЄС: це наближення до європейських стандартів і цінностей у царині безпеки, ставлення до прав людини, соціальних стандартів, роботи державних органів» [3].

До того ж, безвізовий режим відкриває громадянам України безліч можливостей для розвитку бізнесу – це і пошук партнерів, і обмін досвідом, і участь у різноманітних виставках, конференціях та інших профільних заходах.

Безвізовий режим дозволяє вчитися в ЄС у межах короткострокових програм терміном не більше 90 днів. Для тривалого навчання доведеться оформити спеціальну візу, але короткі стажування, курси, семінари, участь у наукових конференціях, а також вибір університету або коледжу – усе це стає доступним без візи.

Існує ще одна перевага безвізу – не настільки очевидна, але надзвичайно важлива для майбутнього країни. Аби домогтися скасування віз, Україна провела цілу низку реформ, прописаних у Плані дій щодо візової лібералізації з ЄС. Створення антикорупційних структур НАЗК і НАБУ, електронні декларації держслужбовців, реформи у галузі міграції, безпеки документів, захисту прав людини – все це стало можливим внаслідок «безвізового діалогу» між Україною та Європейським союзом.

У Страсбурзі 17 травня 2017 року в Європарламенті відбулася урочиста церемонія підписання законодавчого акта, яким буде запроваджений безвізовий режим для громадян України. Президент України документ не підписував, оскільки підписаний регламент є внутрішнім рішенням ЄС, а не двостороннім документом. Після підписання рішення про безвіз має бути оприлюднене в Офіційному журналі ЄС. Через 20 днів безвізовий режим набуде чинності; очікується, що він запрацює від 11 червня.

Таким чином, на сьогодні євроінтеграція офіційно проголошена основним пріоритетом зовнішньої політики України. Для України європейська інтеграція – це шлях модернізації економіки, подолання технологічної відсталості, залучення іноземних інвестицій і новітніх технологій, створення нових робочих місць, підвищення конкурентної спроможності вітчизняного товаровиробника, вихід на світові ринки та лібералізація візового режиму.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Європейський проект та Україна: монографія / А. В. Єрмолаєв, Б. О. Парахонський, Г. М. Яворська, О. О. Резнікова [та ін.]. – К.: НІСД, 2012. – С. 111-117.
2. План дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України 2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/494/2011>
3. «Недискримінаційна» поправка, абсурд та здоровий глузд [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nv.ua/ukr/opinion/syroid/nediskriminatsijna-popravka-absurd-ta-zdorovij-gluzd-79441.html>
4. Думки і погляди жителів України щодо безвізового режиму з Європейським Союзом: результати соціологічного дослідження [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://openeurope.in.ua/upload/VLAP_Media_Monitoring_Apr_2017_ukr.pdf

Ключові слова: євроінтеграція, безвіз, відносини Україна-ЄС.

Key words: European integration, Visa-free, the EU-Ukraine relations.

Юлія Павіченко,

засновник і директор Харківського Приватного НВК «МИР» (м. Харків)

**ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА У СФЕРІ
ОСВІТИ**

Yulia Pavichenko,

founder and headmaster of The Kharkiv Private Educational Center «MYR» (Kharkiv)

EUROPEAN EXPERIENCE OF PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP IN EDUCATION

В умовах євроінтеграційних процесів розвитку України актуалізується питання пошуку найбільш ефективних механізмів управління, у тому числі взаємодії державної влади та приватного сектору. З іншого боку одним із проявів демократизації суспільства, що є

показником успішної реалізації реформ, буде подолання монополії держави у сфері освіти через розвиток і утвердження приватної освіти.

У країнах Європи частка приватної середньої освіти у співвідношенні до державної складає в середньому більше 20%: у Німеччині – 14, у Швеції – 15%, у Франції – 18%, у Нідерландах – 70%. У той час як в Україні цей показник становить 0,1% і має тенденцію до зниження [1].

За даними Держкомстату за останні п'ятнадцять років кількість приватних навчальних закладів в Україні зменшилась майже на 30%.

З метою пошуку ефективних шляхів розвитку приватного сектору української загальної середньої освіти, підвищення її якості і демократизації потребує широкого вивчення успішний європейський досвід взаємодії держави і бізнесу з цього питання.

Окремі аспекти державного управління приватним сектором середньої освіти в Україні представлені в роботах В. Журавського, Т. Лукіної, О. Радченко, Л. Парашенко, О. Сенчук та ін. Дослідженням європейського досвіду з цього питання займалися Н. Дудко, В. Варнавський, Р. Сайфулін, О. Трунова, М. Сілін, W. Dresscher, B. Harris, H. Patrinos.

Аналіз наукових праць свідчить про те, що найбільш ефективною взаємодією держави і приватного сектору в європейській освіті є державно-приватне партнерство. За визначенням В.Варнавського, державно-приватне партнерство – це інституційний та організаційний альянс між державою і бізнесом з метою реалізації національних і міжнародних, масштабних і локальних, але завжди значущих проектів у широкому спектрі сфер діяльності [2]. Така форма взаємодії дозволяє державі використовувати приватний капітал у такий спосіб, щоб розширити свої можливості в наданні послуг, які традиційно здійснюються державним сектором, як, наприклад, освіта, а також сприяти розвитку приватного сектору економіки в цілому. Не тільки в Європі, а й в усьому світі простежується тенденція активного використання розвинутими країнами державно-приватного партнерства в соціальних сферах, найбільше – в освіті й сфері охорони здоров'я [3].

Державно-приватне партнерство в країнах Європи у сфері освіти реалізується у різні способи, які об'єднуються вченими у дві групи: контрактні та багатосторонні (або інституційні) [4]. Найбільший внесок у розвиток освіти вносять контрактні види державно-приватного партнерства, серед яких виокремлюють: приватне управління державними школами; надання додаткових професійних послуг на комерційній основі; надання освітніх ваучерів і стипендій; вкладання приватних коштів в інфраструктуру закладу освіти; розробка інновацій та проведення досліджень [5].

Контракти на приватне управління державними школами вперше з'явилися в США ще в дев'яностих роках минулого століття, але вже набули певної розповсюженості по всьому

світу. Так звані чартерні школи (charterschool) і контрактні школи (contractschool) створюються на підставі хартії або контракту, які надають закладу більшої автономії ніж має звичайна державна школа. Цими документами, укладеними, як правило, на 3-5 років, передбачається механізм залучення недержавного сектору до фінансового управління, управління персоналом, нормуються програми й методи оцінки ефективності розвитку закладу відповідно до визначеної місії й мети, ступінь участі громадських організацій в управлінні школою. Право власності й відповідальність за фінансування школи належать державі, а управління здійснюється приватною структурою.

Саме в таких чартерних школах навчаються 25% іспанських дітей. Використання цього типу державно-приватного партнерства в Іспанії відкрило доступ до якісної дошкільної та шкільної освіти дітям з найбільш вразливих та найвіддаленіших куточків країни [3].

Контракти на надання додаткових професійних послуг за форматом аутсорсингу набуває стрімкої популярності серед навчальних закладів по всій Європі [6]. На етапі становлення цього типу державно-приватного партнерства спектр послуг був обмежений клінінговими послугами, послугами у сфері охорони об'єктів і транспортних перевезень. На сучасному етапі все більше укладається угод та підписується контрактів щодо розробки навчальних планів і програм, проведення курсів і тренінгів з підвищення кваліфікації вчителів, забезпечення закладу навчальними матеріалами тощо.

Надання освітніх ваучерів – широко розповсюджена форма державно-приватного партнерства в європейській освіті. Така форма передбачає розрахунок витрат на навчання однієї дитини і передачу цих коштів з державного бюджету приватному закладу відповідно до кількості учнів, що в ньому навчаються. Батьки, що отримують ваучер на навчання дитини мають право обрати будь-який навчальний заклад незалежно від форми власності і обрати будь-якого постачальника освітніх послуг, що забезпечує реальний, а не декларативний вибір форм, місця та умов здобуття освіти у відповідності до потреб і особливостей дитини, культури і традиції кожної сім'ї. Державні субвенції на обов'язкову освіту кожного учня в недержавних школах складають від 30% (Польща) до 80% (Норвегія, Данія, Фінляндія, Ірландія, Бельгія, Швеція) витрат на дитину. До речі освітні установи, що отримують субвенції мають відповідати певним встановленим вимогам.

У випадку участі приватного сектору в інфраструктурних проектах державний партнер залишає за собою право на надання освітніх послуг, а приватний інвестує кошти в шкільну інфраструктуру і забезпечує експлуатацію будівель. Найбільш успішним прикладом такого партнерства стала програма Private Finance Initiative (PFI), яка народилась у Великій Британії, а пізніше розповсюдилась по інших країнах [3]. Так, одним з останніх проектів є

дизайн, будівництво, технічне обслуговування однієї зі шкіл в Данії на загальну суму 24,5 млн дол. [4].

Взаємодія державного та приватного сектору освіти в сфері розробок інновацій та проведення досліджень стосується більше вищої освіти, де університети виступають науковими установами в партнерських відносинах з державою.

Багатосторонні або інституціональні державно-приватні партнерства не передбачають наявного фінансового прибутку. Приватний сектор у такому типу відносин отримує вигоду іншого характеру. Наприклад, створення позитивного іміджу соціально-відповідального бізнесу, додатковий піар і реклама тощо. В межах саме таких відносин проводяться освітні конференції, форуми. Також широко відомий проект компанії Майкрософт, який розпочався у 2004 році щодо використання інформаційних і комунікаційних технологій з метою розвитку сучасної освіти.

Узагальнюючи європейський досвід державно-приватно партнерства в освіті, можна стверджувати, що різноманітність його форм призводить до отримання всебічної вигоди: держава залучає додаткові інвестиції для виконання своїх обов'язкових функцій, приватний сектор економіки розвивається, якісна освіта стає більш доступною для різних груп населення, в тому числі з урахуванням фінансової спроможності родини, релігійних та культурних традицій, особливостей фізичного та ментального розвитку кожної дитини.

Використання європейського досвіду державно-приватної взаємодії в Україні сприятиме наближенню нашої країни до європейських стандартів, тому питання нормативно-правового, організаційного, фінансового забезпечення державно-приватно партнерства в освіті набуває актуальності й потребує подальшого вивчення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сенчук О. В. Створення нових можливостей підвищення якості освіти через сприяння розвитку приватних шкіл та особливості управління ними // Освітологічний дискурс. – 2010. – №2. – С. 165-175.
2. Варнавский В. Г., Клименко А. В., Королев В. А. Государственно-частное партнерство: теория и практика. – М.: Изд. дом гос. ун-та Высшей школы экономики, 2010. – 287 с.
3. Трунова О. Д., Силин М. В. Особенности реализации государственного-частного партнерства в сфере образования в России и за рубежом // Федеральная политика и управление. – 2015. – С. 82-95.
4. Сайфулин Р. И. Зарубежный опыт государственно-частных партнерств и их роль в развитии образования // Актуальные проблемы экономики и права. – 2012. – №1. – С. 62-68.

5. Dresscher W., Harris B. Public Private Partnerships in education [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ei-ie.org/ppp/>

6. Patrinos H. A. The Role and Impact of Public-Private Partnerships in Education. The International Bank for Reconstruction and Development. – The World Bank [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/2612/479490PUBORole101OFFICIAL0USE0ONLY1.pdf?sequence=1>

7. Дутко Н. Г. Європейський досвід державно-приватного партнерства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://academy.gov.ua/ej/ej11/txts/10dngdpv>

Ключові слова: державно-приватне партнерство, освіта, досвід, Європа.

Key words: public-private partnership, education, experience, Europa.

Дмитро Павлов,

*к.філос.н., доцент, професор КВНЗ «Дніпропетровський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти» (м. Дніпро)*

ЄВРОПЕЙСЬКІ НАДНАЦІОНАЛЬНІ СТРУКТУРИ У СФЕРІ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ

Dmytro Pavlov,

*Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor, Professor of The Dnipropetrovsk
Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education (Dnipro)*

EUROPEAN SUPRANATIONAL STRUCTURES IN YOUTH POLICY

У 2014 р. підписана та ратифікована Угода про асоціацію між Європейським Союзом та Україною. Європейський Союз, побудований за інституційним принципом, є унікальним об'єднанням суверенних держав, які сформували спільні управлінські інституції, делегували їм частину законотворчих повноважень, а також право представляти спільні інтереси за межами ЄС, розв'язувати значну частину суспільних проблем.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю посилення взаємодії та співпраці органів влади України з відповідними структурами Європейського Союзу, в тому числі у сфері молодіжної політики. Таким чином, завданнями дослідження є огляд європейських наднаціональних структур у сфері молодіжної політики, їх структура, функції та завдання.

Найголовнішими структурами, які інституційно забезпечують розробку та реалізацію загальноєвропейської молодіжної політики Ради Європи, є Директорат з питань молоді та спорту (The Directorate of Youth and Sport), статутні органи (The statutory bodies), Європейські молодіжні центри (The European Youth Centers, EYC) та Європейський молодіжний фонд (The European Youth Foundation) [1].

Директорат з питань молоді і спорту (The Directorate of Youth and Sport) виконує функції вищого органу координації зусиль країн Ради Європи щодо підтримки молоді. Він уявляє собою підрозділ Генерального директорату IV Ради Європи з питань освіти, культури і спадщини, молоді і спорту (The Directorate General IV of Education, Culture and Heritage, Youth and Sport of the Council of Europe).

Директорат визначає стратегії, розробляє програми та законодавчі важелі для розвитку цілісної, послідовної та ефективної молодіжної політики на місцевому, національному і європейському рівнях. Він забезпечує фінансову та освітню підтримку міжнародної молодіжної діяльності з питань громадянства, мобільності, захисту прав, демократії і культурного плюралізму. Директорат також здійснює дослідження у сфері соціального становища молодих громадян, життєвих стратегій та шляхів самореалізації сучасної молоді, а також забезпечує поширення результатів аналітично-експертної діяльності з означених питань [2].

До статутних структур Ради Європи, що опікуються молодіжною проблематикою, належать Європейський керівний комітет для молоді (The European Steering Committee for Youth, CDEJ), Дорадча рада з питань молоді (The Advisory Council on Youth), Спільна рада з питань молоді (The Joint Council on Youth), Програмний комітет з питань молоді (The Programming Committee on Youth).

Європейський керівний комітет для молоді (The European Steering Committee for Youth, CDEJ) об'єднує представників міністерств та інших центральних органів влади, відповідальних за реалізацію молодіжної політики 48 країн-учасниць Європейської конвенції з культури. Цей орган забезпечує міжурядову координацію в молодіжній сфері та визначає критерії порівняння різних національних моделей молодіжної політики, обмін досвідом з їх реалізації й встановлює стандарти звітної документації.

Важливими аспектами моніторингу виконання заходів у молодіжній сфері є додержання рекомендацій Ради Європи щодо молодіжної участі та майбутнього розвитку громадянського суспільства, виконання Конвенції про міжнародну добровільну допомогу молоді. Європейський керівний комітет для молоді також організовує конференції європейських міністрів, відповідальних за молодіжну політику, визначає правові інструменти, які регулюють молодіжну політику в країнах-членах ЄС [2].

Дорадча рада з питань молоді (The Advisory Council on Youth) складається з 30 представників неурядових молодіжних організацій та об'єднань. У своїй діяльності вона враховує точку зору молодіжних громадських організацій з усього спектру молодіжної проблематики для вироблення рішень Ради Європи та впровадження їх у життя.

Координація діяльності та налагодження співпраці між Європейським керівним комітетом для молоді (The European Steering Committee for Youth, CDEJ) та Дорадчою радою з питань молоді (The Advisory Council on Youth) здійснюється завдяки функціонуванню Спільної ради з питань молоді (The Joint Council on Youth). Засідання цього органу відбуваються у формі спільних зібрань представників обох зазначених структур. Саме він визначає пріоритети молодіжних проблем, цілі та обсяги фінансування відповідних заходів. Така модель дозволяє урівняти права державних структур та молодіжного сегменту «третього» сектору [4].

Програмний комітет з питань молоді (The Programming Committee on Youth) створено як спільний орган, наділений правом прийняття рішень. До його складу входить по вісім представників від Європейського керівного комітету для молоді (The European Steering Committee for Youth, CDEJ) та Дорадчої ради з питань молоді (The Advisory Council on Youth). Він відповідає за розробку, моніторинг та оцінку програм Європейських молодіжних центрів і Європейського молодіжного фонду [2].

Європейські молодіжні центри (The European Youth Centers, EYC) створено у Страсбурзі та Будапешті. Це постійно діючі структури, які забезпечують реалізацію молодіжної політики Ради Європи. Вони являють собою установи для здійснення підготовки та проведення міжнародних конференцій, зустрічей з молодіжних питань. Для цього створено необхідну інфраструктуру, яка включає конференц-зали з обладнанням для перекладів, бібліотеки, аудіо-відео та комп'ютерні класи тощо. Штат професійних працівників забезпечує освітню, інформаційну та технічну допомогу в підготовці, розробці та впровадженні проектів. Рада Європи фінансує значну кількість програм європейських молодіжних центрів. Уряди європейських країн та неурядові організації мають можливість використовувати зазначені установи на умовах самофінансування [3].

Європейський молодіжний фонд (The European Youth Foundation, EYF) створено Радою Європи з метою фінансової підтримки європейської молодіжної роботи. Щорічний його бюджет становить близько 2,5 млн євро. Завдяки цьому Європейський молодіжний фонд став міцним інструментом молодіжної співпраці. Він підтримує різноманітні молодіжні заходи та ініціативи, які реалізуються громадськими об'єднаннями та молодіжними організаціями європейських країн, у тому числі конференції, зустрічі, акції, виставки, публікації, аудіо-відео продукція, створення веб-сайтів. Важлива увага приділяється впровадженню пілотних

проектів. Фонд виділяє свої гранти на розвиток неурядових молодіжних міжнародних організацій та їх об'єднань, приділяючи значну увагу забезпеченню його адміністративної складової [3].

Підсумовуючі, зазначимо, що в Європейському Союзі створена та функціонує розгалужена система різноманітних наднаціональних структур, кожна з яких має свій сектор відповідальності за здійснення молодіжної роботи, окремо окреслені завдання, форми та методи діяльності, а також передбачені механізми взаємодії та залучення громадянського суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бородін Є. І. Загальноєвропейські структури відповідальні за реалізацію молодіжної політики / Є. І. Бородін, Н. М. Седнева // Держ. молодіж. Політика в Україні у 2006 р.: зб. нормат.-прав. актів / авт.-упоряд. Є. І. Бородін. – Дніпропетровськ: Пороги, 2007. – С. 426-431.
2. Study on the State of Young People and Youth Policy in Europe: Final Reports (January, 2001). – Режим доступу: http://www.youthpolicy.org/wp-content/uploads/library/2001_Youth_Policy_Europe_Eng.pdf
3. The National Programme of Action for Youth. – Zagreb, 2003. – 80 p.
4. Youth Policy between the Council of Europe and the European Union. – Режим доступу: <http://www.coe.int/>

Ключові слова: молодіжна політика, державні інституції, Європейський Союз.

Key words: youth policy, state institutions, European Union.

Надія Павлова,

*магістрант публічного управління та адміністрування
Донецького державного університету управління (м. Маріуполь)*

ЄВРОПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Nadia Pavlova,

*Master's Student of Public Management and Administration of
Donetsk State University of Management (Mariupol)*

EUROPEAN PERSPECTIVES FOR UKRAINE

Розвиток України в сучасних умовах потребує орієнтації на європейські стандарти. Україні необхідно зробити правильний вибір, оскільки українська економіка залежить як від ринку ЄС, так і від ринку СНД. Від цього рішення залежить майбутнє нашої країни.

У сучасних умовах ми натикаємося на цілу низку проблем, таких, як існування так званих меж розширення ЄС. Відповідно до ст. 49 про договір ЄС «Будь-яка європейська держава, що поважає цінності, викладені в ст. 2 і зобов'язується їх просувати ... може стати членом Союзу».

Фактично ж рішення щодо прийому нових членів є політично обумовленими. Ще в 2015 році було офіційно проголошено раунд «без подальшого розширення ЄС». Також ми розуміємо, що інтереси своєї країни завжди будуть на першому місці. Готовність ЄС завжди враховувати інтереси країн, які є сусідами сусідів ЄС насамперед, Росії та забезпечувати узгодженість Європейської політики сусідства з цілями взаємин ЄС і Росії, в умовах військової агресії піддаються сумнівам.

У разі вступу в ЄС, Україна повинна проаналізувати всі позитивні і негативні перспективи для себе. Серед економічних вигід є:

- макроекономічна стабільність,
- додаткові інвестиції в нашу економіку,
- надання субсидій сільському господарству,
- отримання позитивного сальдо торгового балансу,
- загальні митні тарифи.

Але не слід забувати про недоліки:

- втрата конкурентоспроможності окремих галузей,
- складність переходу на європейський рівень цін,
- квотування певних видів товарів,
- можливе переміщення в Україні шкідливих виробництв,
- використання України як сировинного придатка,
- використання українців як дешевої робочої сили.

Якщо розглядати позитивний варіант розвитку України та ЄС у перспективі, ми отримуємо забезпечення розвитку малого та середнього бізнесу, впровадження стандартів ЄС у виробництві, поява на ринку нових банків, які надаватимуть найкращі послуги та гарантувати високий відсоток по вкладах, в наслідок цього поліпшення соціального захисту населення шляхом впровадження ефективних програм, яке посприє поліпшенню життєдіяльності населення і стабілізує суспільство.

Сьогодні Україна вибрала політику, спрямовану на прийняття європейських норм в українське законодавство, планується стабілізувати економіку, створити умови нормативно-регуляторної бази та істотно змінити соціальну захищеність громадян, створивши високий рівень якості життя в країні.

Що стосується перспектив практичної інтеграції в ЄС, то Україна, з огляду на свій ресурсний, технологічний, людський та інші потенціали, в перспективі могла б стати не просто одним з не дуже успішних кандидатів на вступ до ЄС, а потужною впливовою регіональною державою і відігравати важливу роль в складі майбутнього Євросоюзу, але Україна на сьогодні за багатьма макроекономічними показниками стоїть набагато нижче того, що потрібно за критеріями членства в ЄС і партнерства.

Крім того, в розвитку України в інтеграційних структур можна виділити ряд інших проблем, перш за все – її відставання від держав навіть з більш низьким рівнем соціально-економічного розвитку та внутрішньополітичної стабільності. Ці явища вимагають пильної уваги дослідників, спонукають до пошуку причин таких відмінностей. Важливим напрямком підготовки України для вступу в ЄС має стати підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації фахівців у сфері європейської інтеграції.

Безсумнівно, Україна отримає певні переваги від інтеграції в ЄС, але які перспективи для нашої країни сьогодні? Основними формами співробітництва України та Європейського Союзу сьогодні є технічна допомога, торгівля та інвестиційна діяльність, тобто їх взаємодія обмежуються лише окремими програмами зовнішньоекономічного співробітництва.

Шляхом належного залучення наукового потенціалу до прийняття рішень, в першу чергу загальнодержавного характеру, наша країна зможе результативно досягти поставленої мети. Для цього необхідно сконцентрувати зусилля наукових інститутів над розробкою комплексу проблем, пов'язаних з реалізацією євроінтеграційного курсу України.

Курс України на євроінтеграцію має на увазі досягнення сучасних характеристик якості життєвого рівня населення, збільшення ролі держави в регулюванні економічних і соціальних процесів, створення надійної системи соціального партнерства суб'єктів господарювання та органів влади.

Ключові слова: євроінтеграція, перспективи співробітництва, державне регулювання, соціально-економічний розвиток.

Key words: european integration, prospect, cooperation, government regulation, socio-economic development.

Степан Полторак,

*кандидат педагогічних наук, докторант навчально-науково-виробничого центру
Національного університету цивільного захисту України (м. Харків)*

МЕХАНІЗМИ ЗАХИСТУ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Stepan Poltorak,

*PhD in Pedagogy, Professor, candidate for a doctor's degree of the Training Research and
Production Center of the National University of Civil Protection of Ukraine (Kharkiv)*

MECHANISMS OF ENSURING NATIONAL SECURITY OF UKRAINE

Як свідчить історія розвитку держави, за адміністративно-командної системи захист її інтересів здійснювався раніше виключно адміністративними засобами, організація та реалізація яких було функцією директивних органів держави. У першу чергу це стосувалося військових формувань. Такий стан існував до недавнього часу, поки проблеми захисту національних інтересів та безпеки не вийшли на рівень основних питань молоді держави. Отримання Україною незалежності, реформи внутріполітичного державного устрою, зміна пріоритетів у її внутрішній та зовнішній політиці, геополітичні та геостратегічні зміни в світі стали вимагати переоцінки підходів до власної безпеки [2]. Становлення України як незалежної, суверенної, демократичної держави диктує зміну основної функції держави – загальної стратегії безпеки. Вона передбачає: забезпечення передбачуваності, здатності приймати завчасні превентивні заходи щодо попередження та нейтралізації загроз; прогнозування та реагування на погрози має бути адекватним їх характеру та масштабам; раціональне й ефективне використання всіх сил і засобів для вирішення завдань безпеки, що має стати одним із головних сегментів державного управління. Характер процесів, що відбуваються в суспільстві, потребує не тільки реформування традиційних схем державних органів, що забезпечують безпеку держави, а й радикальних змін пріоритетів змісту дій, перегляду їх структури, функції, а також процесуальних аспектів.

Внутрішня безпека держави – комплексне багатопланове поняття, що включає цілий ряд тісно взаємозв'язаних і взаємозалежних компонентів або складових. Це дозволяє підходити до розгляду внутрішньої безпеки держави як до системи елементів, що взаємодіють один з одним в цілях забезпечення існування і функціонування держави і суспільства в цілому. Незалежно від типу політичного устрою і соціально економічної

формації держави, воно не може існувати без належної уваги до проблеми своєї внутрішньої безпеки. У найбільш загальному вигляді в це поняття входять передусім:

- внутрішньополітична безпека і політична стабільність;
- фінансово-економічна безпека;
- фізична безпека населення;
- морально-психологічна безпека суспільства

Внутрішньополітична безпека і політична стабільність забезпечуються комплексом політичних, ідеологічних, силових, психологічних і інших органів, сил і засобів, призначених своєю діяльністю забезпечувати територіальну цілісність держави, дотримання конституційного ладу в країні, локалізацію і дозвіл соціально-політичних, міжнаціональних, етнорелігійних і інших внутрішньодержавних криз (не допускаючи їх переростання в стадію конфлікту). Безумовний пріоритет при вирішенні цих завдань повинен віддаватися виключно ненасильницьким силам і засобам. Проте ніхто і ніколи не міг забезпечити внутрішній порядок і спокій в країні тільки ненасильницькими методами - умовляннями, вихованням, переконанням, заохоченням. Необхідним елементом системи забезпечення внутрішньополітичної безпеки і політичної стабільності, а кінець кінцем усієї системи внутрішньої безпеки держави, являються збройні сили, що знаходяться під контролем державної влади і діючі у рамках відповідних норм права. У будь-якій державі проблема забезпечення правопорядку силовими методами при виникненні внутрішніх соціальних конфліктів завжди належала до найбільш важливих. Це і зрозуміло, адже історія показує, що недостатня результативність зусиль в боротьбі з масовими порушеннями закону породжує в суспільстві атмосферу страху і невпевненості, підриває довіру населення до влади і призводить до значні матеріальним втратам. Ось чому в багатьох країнах не припиняється інтенсивний пошук оптимальних моделей організації і управління силами безпеки, удосконалюється правова база, стратегія і тактика їх функціонування.

У сучасній вітчизняній літературі найчастіше використовувалися терміни і поняття, як «небезпека» і «безпека», які, як правило, використовуються з великим набором додавальних слів: «економічна», «військова», «соціальна», «національна», «регіональна», «екологічна» та інших. Слід відразу обмовитися, що, на наш погляд, зрозуміти суть термінів і понять, використовуваних у вище вказаних документах, а також можливість дати їх науково обгрунтоване визначення можна лише при їх системному осмисленні. Так в науковій літературі під об'єктами безпеки розуміються:

- особа – її права і свободи;
- суспільство – його матеріальні і духовні цінності;
- держава – його конституційний лад, суверенітет і територіальна цілісність.

При розгляді кожного з вказаних об'єктів безпеки окремо затінюється і упускається глибока об'єктивно і нерозривно існуючий взаємозв'язок і взаємозалежність між ними, яка полягає в тому, що людина, як об'єкт безпеки, є головним елементом в системних об'єктах безпеки (людина як особа, як громадянин) і здійснює визначальну системотворчу роль, а значить безглуздо говорити і міркувати про безпеку суспільства і держави, якщо ними не здійснюється і не забезпечується безпека людини-особи. Крім того, необхідно зважати на те, що людина у свою чергу сама є системним об'єктом безпеки. У системному об'єкті безпеки «людина (особа)-суспільство-держава» багато життєво важливих інтересів (потреби) кожного окремо взятого об'єкту, в питаннях забезпечення їх безпеки на якомусь їх життєвому етапі можуть не співпадати, але вони мають бути обов'язково збалансовані, з метою недопущення між ними антагоністичних протиріч неодмінно з урахуванням пріоритету вимог до безпеки людини (особи), як головного елемента, тим самим забезпечуючи можливість стійкого прогресивного розвитку усієї системи в цілому [3, С. 54]. Надзвичайно важливим є системне осмислення і визначення поняття «Об'єкт безпеки». Під «об'єктом безпеки» нами розуміється не лише сама людина, суспільство (сукупність людей) і їх життєво важливі інтереси, а і усі матеріальні і духовні цінності, створені ними, включаючи природне довкілля, без існування якої неможливе життя і діяльність людини і суспільства в цілому [4, С. 152]. Наявність потенційних і реальних загроз вищезгаданим об'єктам безпеки, по суті визначає діяльність людей по здійсненню захисту від цих погроз, створенню систем безпеки адекватних вищезгаданим погрозам.

Таким чином, з точки зору теорії сучасна система безпеки є: по-перше – штучною системою, тобто створеною людиною, елементами якої можуть бути як матеріальні, так і ідеальні об'єкти; по-друге – організаційно-технічною (ергономічною) системою, в якій елементами є людські колективи і технічні системи; по-третє – великою, складною системою, тобто характерною рисою якої є масштабність, велика кількість тих, що входять в неї неоднорідних постійно функціонуючих елементів і т. д.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Надолішній П. Ефективність державного управління та її оцінювання: концептуальний підхід / П. Надолішній // Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. праць. – О. : ОРІДУ НАДУ, 2003. – Вип. 4 (16). – С. 62-76.
2. Пирожков С. І. Національна та регіональна безпека: погляд України / С. І. Пирожков // Нова безпека. – 2009. – № 2. – С. 9-16.
3. Ребало В. Ціннісні виміри державно-управлінської діяльності в Україні / В. Ребало, В. Шахов, В. Козаков // Вісник НАДУ. – 2007. – № 4. – С. 151-163.

4. Ситник Г. П. Державне управління національною безпекою України: [монографія] / Г. П. Ситник. – К. : Вид-во НАДУ, 2004. – 408 с.
5. Сіцинський А. С. Державне управління у сфері охорони державного кордону: організаційно-психологічні засади : [монографія] / А. С. Сіцинський. – Хмельницький: Вид-во Національної академії ДПСУ, 2004. – 308 с.

Ключові слова: державна безпека, механізми державного управління, суспільство.

Key words: national security, mechanism of government control, society.

Володимир Решетов,

аспірант Донецького державного університету управління (м. Маріуполь)

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СПІВПРАЦІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОЇ ВЛАДИ І ГРОМАДИ В КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ДО ЄС

Volodymyr Reshetov,

PhD student of Donetsk State University of Management (Mariupol)

CURRENT ISSUES OF COOPERATION OF LOCAL AUTHORITIES AND COMMUNITY WITHIN THE FRAMEWORK OF INTEGRATION OF UKRAINE INTO THE EU

Постановка проблеми. В останні роки в Україні відбулися значні зміни. Україна обрала для себе демократичний шлях розвитку. Європейську інтеграцію проголошено стратегічною метою. На всіх рівнях влада говорить про важливість діалогу з громадськістю. Місцеве самоврядування набуває реальної сили. Люди перестають бути просто «населенням», що мешкає на певній території, і стають самоврядною ГРОМАДОЮ, кожен член якої у міру своїх можливостей допомагає становленню добробуту всіх.

Головною метою Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016-2020 роки (затверджена Указом Президента України від 26.02.2016 р. №68/2016) є налагодження ефективної взаємодії громадськості з органами державної влади, органами місцевого самоврядування на засадах партнерства і задоволення суспільних інтересів з використанням різноманітних форм демократії, участі громадської ініціативи та самоорганізації населення [1].

Метою дослідження є визначення типів та форм взаємодії громади з органами державної влади та місцевого самоврядування, їх стану і перспектив розвитку в Україні у процесі демократичного врядування в рамках соціології місцевого самоврядування та відповідно до сучасної європейської практики.

За В. Бурегою, соціологія місцевого самоврядування – це спеціальна наукова соціологічна теорія, що досліджує закономірності, принципи, форми і методи створення соціальних зв'язків і відносин, що виникають в процесі реалізації прав територіальних громад на вирішення питань, життєво важливих для населення даної (конкретної) території, а також гармонізації їх з управлінської проблематикою регіонального і державного рівнів [2].

В українському законодавстві використовується саме поняття «територіальна громада», яке є ключовим для розуміння реалізації місцевого самоврядування, його первинним суб'єктом.

У статті 5 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» подається визначення цього поняття: «Територіальна громада – жителі, об'єднані постійним проживанням у межах села, селища, міста, що є самостійними адміністративно-територіальними одиницями, або добровільне об'єднання жителів кількох сіл, що мають єдиний адміністративний центр» [3].

Сьогодні фахівці пропонують розширити термін «територіальна громада» і сформулювати його так: **територіальна громада** – жителі, що мають спільні інтереси, обумовлені постійним проживанням у межах відповідної самоврядної адміністративно-територіальної одиниці, власні органи місцевого самоврядування, місцевий бюджет та комунальну власність.

Громадянське суспільство – це громадськість з активною життєвою позицією, люди, залучені до діяльності ініціативних груп, громадських об'єднань. Це суспільство, в якому втручання політичної влади у життя громадян зведене до мінімуму: громадяни з власної ініціативи створюють форми економічного, соціального та культурного життя, що відповідають їхнім потребам. Існує чимало теорій щодо становлення і розвитку взаємодії влади і громадськості.

Одним з найпоширеніших і широко вживаних сьогодні є підхід, сформульований в 2001 р. Організацією з економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР), згідно з яким виділяють три основні рівні налагодження взаємодії влади з громадськістю: інформування, консультування та активна участь [4].

У такому розумінні участь громадськості – це стосунки, що ґрунтуються на партнерстві з органами влади, коли громадяни активно долучаються до визначення процесу і складових формування і розробки політики, а їх пропозиції враховані в ухвалених рішеннях.

Європейська вимога до реформованої влади – додержання принципу *субсидіарності*, при якому забезпечується реалізація якомога більшого обсягу управлінських повноважень на якомога нижчому рівні управління за умови забезпечення належної ефективності. Саме територіальну громаду в Польщі зробили базисом і законодавчо передали їй повноваження та левову частку ресурсів – там десь 90% проблем вирішуються на рівні територіальних громад.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Одним із головним викликом для України сьогодні є ефективне проведення адміністративно-територіальної реформи, яка дозволить передати громаді права і ресурси для вирішення місцевих проблем, забезпечити подальший розвиток.

Отже, проблема інституціоналізації ініціативних груп громадян у процесі проведення адміністративно-територіальної реформи залишається важливим напрямом досліджень. Не менш важливою проблемою залишається налагодження дієвого контролю громадськості за здійсненням державної політики на місцевому рівні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Указ Президента України «Про сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні» від 26.02.2016 р. №68/2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/68/2016>
2. Бурега В. В. Соціологія державного управління: монографія / В. В. Бурега. – Донецьк: Східний видавничий дім, 2012. – 167 с.
3. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/280/97>
4. Всеукраїнська мережа фахівців та практиків з регіонального та місцевого розвитку. Матеріали до курсу «Демократія участі: механізми громадської участі на місцевому, регіональному та національному рівнях» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://regionet.org.ua/files/07_PartDemocracy_Abramyuk_Materials_v.122.07.14.pdf

Ключові слова: територіальна громада, органи місцевого самоврядування, соціологія місцевого самоврядування, громадянське суспільство, демократія участі, інформування, консультування, активна участь, принцип субсидіарності.

Key words: territorial community, local government, sociology local government, civil society, participatory democracy, information, consultation, participation, subsidiarity principle.

Євген Романенко,

доктор наук з державного управління, професор, заслужений юрист України, президент Всеукраїнської асамблеї докторів наук з державного управління, завідувач кафедри публічного адміністрування Міжрегіональної Академії управління персоналом (м. Київ)

Ірина Чаплай,

кандидат наук з державного управління, виконавчий директор Президії Всеукраїнської асамблеї докторів наук з державного управління, доцент кафедри публічного адміністрування Міжрегіональної Академії управління персоналом (м. Київ)

КОМУНІКАТИВНА ВЗАЄМОДІЯ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ З ГРОМАДСЬКІСТЮ – ІНСТРУМЕНТ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ

Yevhen Romanenko,

Doctor of Science in Public Administration, Professor, Honored Lawyer of Ukraine, President of the Ukrainian Assembly of Doctors of Science in Public Administration, Head of the Department of Public Administration of the Interregional Academy of Personnel Management (Kyiv)

Iryna Chaplay,

PhD in Public Administration, Executive Director of the Presidium of the civic scientific organization, «Ukrainian Assembly of doctors of science in public administration», Assistant professor of the Department of Public Administration of the Interregional Academy of Personnel Management (Kyiv)

COMMUNICATIVE INTERACTION BETWEEN GOVERNMENT AUTHORITIES AND THE PUBLIC – INSTRUMENT OF EUROPEAN INTEGRATION IN PUBLIC ADMINISTRATION IN UKRAINE

Одним із основних завдань органів державної влади, на сьогодні, має бути нестільки вирішення питань щодо централізації, або децентралізації, державної політики, а реалізація, при цьому, очікувань своїх громадян. Це, в свою чергу, сприятиме наближенню органів державної влади до громадян, зниженню рівня конфліктності і поліпшенню ефективності публічного управління в Україні.

Крім того, правильно організована комунікативна взаємодія органів державної влади з громадськістю в системі публічного управління відіграє важливу роль не стільки для забезпечення принципів відкритості та рівності у наданні державних послуг, а для розвитку громадянської та індивідуальної відповідальностей і забезпечення толерантності при врахуванні різних цінностей населення.

Сучасна комунікативна взаємодія органів державної влади з громадськістю має бути заснована на ідеї самоврядності спільнот, що пов'язує громадян і їх неоднорідні інтереси. В такому випадку, громадяни співпрацюють з органами державної влади, на основі загальних цілей громадянської позиції та її можливостей.

За досвідом багатьох країн, органи державної влади, у своїй роботі, збирають і аналізують соціальні, економічні та демографічні дані, але, відносно рідко, громадську думку. У даному випадку, важливим інструментом для визначення потреб користувачів продуктів державного управління (державних послуг) є використання маркетингової методології дослідження ринку послуг, що надаються органами державної влади [1, С. 470-471].

Широковикористовувані консультації для участі громадськості у державній політиці носять фрагментарний характер і не завжди орієнтуються на їх фактичну участь. В результаті, інтерпретація ситуації органами державної влади (виробником, або постачальником державних послуг) є домінуючою, в той час, як безпосередньому сприйняттю і оцінці державних послуг, з боку громадськості, (одержувач) не приділяється достатньої уваги.

Не менш важливим питанням для поліпшення європейської інтеграції публічного управління в Україні є питання про те, що має бути зроблено органами державної влади, коли громадяни негативно оцінюють якість обслуговування. Той факт, що процес державних послуг узгоджується з вимогами законодавства не може впливати на рівень задоволення громадян, якщо послуги не відповідають їх очікуванням.

Таким чином, необхідно шукати універсальні критерії оцінки європейської інтеграції публічного управління, що можуть охоплювати об'єктивні і суб'єктивні чинники для оцінки рівня задоволеності громадян. З огляду на це, комунікативна взаємодія органів державної влади з громадськістю забезпечує налагодження інформаційно-комунікативних процесів у сфері державного управління, оскільки, з функціональної точки зору, вона відповідає за прийоми та методики передачі державно-управлінської інформації, що, тим самим, забезпечує структурування діяльності органів державної влади та форми їх взаємодії з інститутами громадянського суспільства [2]. У такий спосіб, державно-управлінська комунікація забезпечує формування громадянської думки на основі врахування

інформаційних потреб та інтересів громадськості як основного суб'єкта контролю за реалізацією державної політики.

Комунікативна взаємодія органів державної влади з громадськістю, як інструмент європейської інтеграції публічного управління, передбачає, також, запровадження непрямих каналів комунікації, хоча їх ефективність є, відносно, обмеженою. Так, зокрема, інформація про діяльність органів державної влади, з даного питання, може перебувати у відкритому користуванні, однак, це не забезпечує її правильного, тотожного розуміння. Це обумовлено тим, що через певний період, якщо немає відповідної інформаційної активності, то на «будь-які стенди та плакати з відповідним переліком стратегічних пріоритетів люди перестають реагувати» [3].

Виходячи з вищезначеного, надзвичайно важливо для органів державної влади сформувати ефективну практику забезпечення інформаційної активності громадськості у формі регулярних нагадувань по електронній пошті, форумів в Інтернеті, розсилки відповідної аналітики щодо успішності чи неуспішності в реалізації певної стратегії. Завдяки цьому, в системі державного управління формується цілісний комплекс заходів публічної комунікації, що забезпечують запровадження відповідної стратегії по розбудові держави. Більше того, саме такі заходи, також, визначають успішність запровадження відповідних соціально-економічних та політичних змін, що, з необхідністю, передбачають запровадження нової стратегії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Skelcher, Ch. (1992). Improving the quality of local public services. The Service Industries Journal, October, Vol. 12, No. 4, 463-477.
2. Callahan, K. (2007). Citizen participation: models and methods. Journal of PublicAdministration, 30, 1179–1196.
3. Ляпоров В. Обратная связь. Аудит и оценка нематериального актива в системе маркетинговых коммуникаций / В. Ляпоров [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.business-magazine.ru>.

Ключові слова: органи державної влади та управління, європейська інтеграція, публічна комунікація.

Key words: public control and administration authorities, European integration, public communication.

Мирослава Смірнова,

аспірант кафедри політики та суспільного розвитку Національної академії державного управління при Президентові України (м. Київ)

ГРОМАДСЬКІСТЬ У ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ УКРАЇНИ

Miroslava Smirnova,

PhD student of Department of politics and social development of the National Academy of Public Administration under the President of Ukraine (Kyiv)

COMMUNITY IN THE EUROPEAN INTEGRATION PROCESS OF UKRAINE

Справжній демократичний устрій та забезпечення добробуту неможливі без наявності розвиненого громадянського суспільства. Асоціація між Україною та ЄС має наблизити Україну до Європейського Співтовариства, покращити політичне співробітництво, посилити торгівлю та інвестування, що сприятиме економічному розвитку та добробуту України. Відповідно постає проблема аналізу участі громадськості у євро інтеграційному процесі.

Громадянські суспільства України та Європейського Союзу здатні зробити помітний внесок у реалізації стратегії євроінтеграції нашої країни. Важливість участі громадянського суспільства в реалізації стратегічного співробітництва вимагає закріплення положень, присвячених громадянському суспільству. Поглиблені відносини на рівні громадянського суспільства стануть додатковими засобами посилення співпраці між Україною та Європейським Союзом. Мають бути створені відповідні платформи і канали для розвитку діалогу між якомога ширшим колом представників громадянських суспільств сторін. Українське громадянське суспільство повинно максимально використовувати усі можливі канали співпраці з ЄС та впливу на розвиток відносин між Україною та ЄС. Отже, має йтися про налагодження співпраці з платформами країн-членів ЄС, які входять до пан-європейських мереж, що надасть змогу українським інститутам громадянського суспільства долучитися до діяльності відповідних мереж.

Зацікавленість держави в урахуванні думки громадськості виражається в консультаціях із громадськістю з широкого кола питань, наданні громадянам усієї інформації й веденні просвітницької роботи, необхідної для того, щоб допомогти їм розібратись у питаннях державної політики та мати змогу надавати компетентні рекомендації, а також щоб дізнаватися про думку різних верств населення. Звичайно, основним показником ефективності консультацій повинно використання державою рекомендацій, отриманих у результаті такого роду обговорень.

Питання громадської участі в діяльності державних органів визначаються в конституції, адміністративних законах або кодексах, а також у спеціальному законодавстві про громадську участь, наприклад у законах про референдуми, регламент роботи органів державної влади, політику органів місцевого самоврядування. Загалом діяльність громадських організацій може стосуватися наступних напрямів євро інтеграційної політики:

- започаткування, організація та координація євроінтеграційних процесів, зокрема у сфері економічних та соціальних питань;
- координація роботи та моніторинг інституцій у процесі імплементації зобов'язань;
- підготовка відповідних стратегічних документів та національних програм, що стосуються процесу європейської інтеграції;
- проведенням інформаційно-роз'яснювальної діяльності;
- обговорення проблем адаптації національного законодавства з законодавством ЄС, оцінка даного процесу;
- спрямування та координація допомоги ЄС, а також регіональних програм і програм транскордонного співробітництва;
- ініціювання заходів, спрямованих на підготовку до процесів інтеграції з огляду на інформаційні потреби, концепції та кадрові ресурси;
- інформування громадськості щодо реалізації євроінтеграційної політики України, а також про проведення реформ та змін у суспільстві, що пов'язані з процесом європейської інтеграції;
- здійснення в межах своїх повноважень контроль за ефективним та результативним проведенням політики в сфері європейської інтеграції;
- здійснення науково обґрунтованих пропозицій, організація наукових та експертних досліджень з питань реалізації політики у сфері європейської інтеграції;
- співпраця в установленому порядку з інституціями Європейського Союзу.

З метою активної участі в реалізації євроінтеграційної політики України, на нашу думку, має бути створено загальнодержавне об'єднання громадських організацій, які підтримують державну стратегію у цій царині. Це дасть можливість суттєво посилити євро інтеграційні ресурси країни, а з іншого боку, буде суттєвою опорою подальшого розвитку громадянських інститутів в Україні.

Ключові слова: євроінтеграція, громадянські інститути, громадянська участь.

Key words: European integration, civil institutions, civil participation.

Igor Todorov,

доктор історичних наук, професор, професор кафедри міжнародних студій та суспільних комунікацій Ужгородського національного університету (м. Ужгород)

**ТРАНСФОРМАЦІЇ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ В
УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ В УКРАЇНІ**

Ihor Todorov,

*Doctor of Historical Sciences , Professor,
Professor of the Department of Country Studies of Uzhgorod National University (Uzhgorod)*

**TRANSFORMATION OF THE EUROPEAN UNION FOREIGN POLICY UNDER
RUSSIAN AGGRESSION IN UKRAINE**

Перед спільною зовнішньою і безпековою політикою Європейського Союзу з 2014 року постали нові принципові виклики. Початок імплементації Угоди про асоціацію (УА) співпав з початком російської агресії в Україні. Спільні цінності належать до так званого суттєвого елемента УА. І не лише Україна, й ЄС має дотримуватися цих цінностей у своїй політиці. Отже, постало питання саме щодо ціннісного виміру Угоди. Трьохрічна практика доводить, що дипломатичні зусилля окремих країн ЄС в пошуку політичного вирішення українського конфлікту зайшли у глухий кут. Євросоюз уникав спроб називати речі своїми іменами. Ця нерішучість залишає великий простір для російської пропаганди та створює ускладнення при спробі України отримати підтримку європейського суспільства. При цьому на очах у всіх йде неоголошена війна Росії проти України, Євросоюз має відкинути сумніви щодо підтримки демократичного шляху в Україні [1].

Безсумнівно, що ЄС надає певну підтримку в питаннях врегулювання ситуації та збереження суверенітету і територіальної цілісності України. Відбувається проведення консультацій з ЄС та координація зусиль через дипломатичні та військові канали для вирішення питань, насамперед для подолання викликів загальноприйнятим принципам міжнародного права та безпеки, як встановлено Статутом ООН, Гельсінським заключним актом ОБСЄ та іншими відповідними багатосторонніми документами. Особлива увага приділяється завданню щодо забезпечення дальшої підтримки світовою спільнотою політики невизнання анексії Автономної Республіки Крим та необхідності посилення міжнародного моніторингу ситуації у сфері захисту прав людини на окупованому півострові.

У зв'язку з цим має бути активізована діяльність щодо привернення уваги до кримської проблематики у рамках міжнародногоспівробітництва, а також забезпечено створення міжнародної платформи для започаткування процесів з деокупації Автономної Республіки Крим, Севастополя, окремих районів Донецької та Луганської областей.

У цьому контексті, стратегічне партнерство між НАТО і Європейським Союзом стає все важливішим для безпеки країн євроатлантичного регіону. Нарощується співпраця між НАТО та ЄС у боротьбі з гібридними погрозами, через операції у Середземному морі, в наданні допомоги країнам-партнерам у забезпеченні власної безпеки [2].

Російська агресія проти України стала для європейської безпеки масштабним випробуванням на міцність. Ціна збереження безпеки різко зросла. Чітка і послідовна імплементація Угоди про асоціацію спроможна сприяти відновленню миру на континенті. Постійним і давнім чинником, який розколює Європу, є зовнішня політика Росії, головна мета якої є цілковите домінування на континенті. І справа тут не тільки в постійних російських інтригах чи спокусах. Вони дають свій ефект саме тому, що різні країни Європи по-різному вирішують свою головну безпекову проблему – захист від ймовірної військової агресії Росії. Відсутність в ЄС єдиного бачення ситуації, оскільки дехто вже хотів би повернутися до політики з РФ «As usual», тобто, як раніше, та скасувати санкції. І водночас – відвернутися від України.

Різні члени Євросоюзу по-різному бачать шляхи усунення загроз, причому настільки по-різному, що вже постає проблема можливого розвалу ЄС. Євросоюз базується на принципі консенсусу, тобто, рішення мають ухвалюватися одногосно. Різниця національних інтересів робить ухвалення таких рішень або неможливим, або тривалим і болючим, що помітно знижує швидкість спільної реакції Євросоюзу на ті чи ті виклики. А запізнiла реакція, в свою чергу, породжує труднощі подолання викликів, а, отже, посилює зіткнення національних інтересів країн – членів ЄС (тобто, роз'єднує їх).

Проте, для України, співробітництво з Європейським Союзом у різних сферах, спрямоване на реалізацію власного стратегічного курсу щодо інтеграції в європейський політичний, економічний та правовий простір. Серед основних пріоритетів: забезпечення імплементації Угоди про асоціацію; поглиблення співробітництва з Європейським Союзом в рамках Спільної політики безпеки і оборони та з урахуванням пріоритетів, визначених Глобальною стратегією зовнішньої та безпекової політики Європейського Союзу; продовження співробітництва між Україною та Європейським Союзом у рамках ініціативи Європейського Союзу «Східне партнерство»; забезпечення імплементації Адміністративної угоди між Міністерством оборони України та Європейським оборонним агентством. Україна продовжує практику приєднання до заяв і виступів ЄС з міжнародних питань, у тому числі в

рамках міжнародних організацій (ООН та системи її органів і установ, ОБСЄ, МАГАТЕ тощо). Загалом станом на 1 січня 2017 р. Україна приєдналась до 4920 заяв з 5875 [3].

Отже, тільки спільними зусиллями країн членів Європейський союз може протистояти Росії. Має бути одна спільна позиція як протидіяти Росії. Це означає, не скасовувати санкції, допоки не буде повернутий Крим та окуповані території на Донбасі. Захід також повинен допомогти Україні стати стійкішою до викликів та загроз. Трансатлантична спільнота хоче бачити Росію такою, яка, по-перше, поважає територіальну цілісність своїх сусідів та не використовує військову силу для залякування. По-друге, може бути конструктивним партнером у вирішенні як регіональних, так і глобальних викликів. По-третє, є надійним та прозорим постачальником енергоресурсів до Європи і, нарешті, економічно відкритою, плюралістичною державою, в якій поважають права людини [4]. Проте такі бажання є відверто нездійсненими в осяжному часі. У найближчі роки пострадянський простір буде залишатися зоною конфлікту, оскільки Росія підриває усі намагання регіону реформуватися та інтегруватися до західної системи.

Таким чином, необхідно не лише на словах проголошувати спільні європейські цінності, а забезпечувати ефективне стримування агресора, підвищувати швидкість прийняття рішень, поглиблювати скоординованість стратегій ЄС і НАТО щодо Росії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бек М., Фюкс Р. Український конфлікт: як не дати Путіну карт-бланш [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.eurointegration.com.ua/articles/2016/04/22/7048248/>
2. Варшавська декларація НАТО щодо трансатлантичної єдності, одногосно підтриманої всіма 28 країнами-членами альянсу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_133168.htm?selectedLocale=en
3. Звіт про виконання угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом 2016 році. Підготовлено Урядовим офісом з питань європейської та євроатлантичної інтеграції за підтримки Представництва ЄС в Україні та проекту Association4U, що фінансується Європейським Союзом. – Київ, 2017. – С. 12.
4. Західні експерти про глобальну і регіональну політику Росії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.ukrainian.voanews.com/a/russia-global-and-regional-politics / 3329310.html](http://www.ukrainian.voanews.com/a/russia-global-and-regional-politics/3329310.html)

Ключові слова: Угода про асоціацію між Україною та ЄС, європейська безпека, російська агресія, спільні цінності, ефективність європейської інтеграції України.

Key words: Association Agreement between Ukraine and the EU, European security, the Russian aggression, common values, the effectiveness of the European integration in Ukraine.

*Олександр Широкопояс,
аспірант Національної академії державного управління
при Президентові України (м. Київ)*

**ЕФЕКТИВНІСТЬ ДЕРЖАВНИХ МЕХАНІЗМІВ РОЗВИТКУ ОСВІТИ В УКРАЇНІ ЯК
ОДИН З ЕЛЕМЕНТІВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ**

*Olexandr Shirokopyas,
PhD student of National Academy for Public Administration under the President of Ukraine
(Kyiv)*

**GOVERNMENT EFFICIENCY MECHANISMS OF EDUCATION IN UKRAINE AS PART
INTEGRATION**

Реформа освітньої сфери є одним із нормативних вимог Європейського Союзу в довготривалому процесі євроінтеграції. Оскільки реформа системи освіти передбачає її розвиток, то вивчаючи дану сферу ми обов'язково стикаємось з існуючими в Україні державними механізмами розвитку освіти в Україні.

Державне регулювання національної освіти є складним процесом з причини багатоукладності й неоднозначності його об'єкта. Воно складається з взаємопов'язаних між собою певних цілей, завдань, методів і механізмів, які і складають інститут державного регулювання освіти, який цілком поєднується зі свободою діяльності.

На нашу думку, державне регулювання освіти являє собою систему економічних, соціальних, правових, політичних і організаційних форм і методів впливу на суб'єктів освітніх процесів, що визначають середовище для реалізації ними цілей і завдань, одночасно відповідають як стратегічним інтересам держави, так і безпосереднім інтересам самих цих суб'єктів.

Обмеженість ринкового механізму організації освіти повинна компенсуватися державним регулюванням цієї сфери. Однак, подібне регулювання не може бути простим продовженням практики адміністративного управління освітою. Колишнє командне управління освітою стає гальмом реформування та модернізації освіти і призводить до «псевдореформування», що виражається в бурхливому проведенні усілякого роду експериментів.

Таким чином, необхідність розвитку системності в державному регулюванні галузі освіти визначається наступними моментами: невизначеністю і різноманіттям продуктів

освіти в одному і тому ж освітньому процесі; специфікою попиту і пропозиції на ринках освітніх продуктів і недосконаlostями ринкового механізму в освіті; невідповідністю змісту і форм державного управління освітою інноваційної сутності освітніх процесів та нової ролі галузі освіти в постіндустріальному суспільстві.

Для дійсного розвитку механізму регулювання, на відміну від командного управління, необхідне здійснення лібералізації галузі освіти. При цьому звільнення галузі освіти має здійснюватися не через процес приватизації освітніх установ, а на основі роздержавлення управління, позбавлення від зайвої, дріб'язкової опіки над ними з боку Міністерства освіти і науки України. Для того, щоб подібні зміни стали реальними, необхідна зміна статусу, функцій і повноважень освітнього державного органу – з відомчого міністерства він має перетворитися на міжвідомчий координуючий комітет.

Доводиться констатувати, що до теперішнього часу кардинальні зміни в економічному механізмі функціонування галузі освіти в напрямку його роздержавлення лише декларовані, а реальних зрушень у кращий бік майже немає. Причина подібної ситуації полягає в недостатньому концептуальному осмисленні змістовних моментів механізму державного регулювання, його сутності, принципів, форм і методів.

Форми і методи управління освітою можуть бути структуровані як адміністративне і фінансово-економічне регулювання. До адміністративного можна віднести: нормативно-правове регулювання освіти; державний сектор і державну власність в освіті; прояви державної монополії в освіті, виражені у формах ліцензування, атестації та акредитації, включаючи контроль якості освіти; державні інвестиції у розвиток освіти.

У фінансово-економічному регулюванні слід виділити такі форми: бюджетне фінансування освіти; альтернативні форми фінансування освіти; податкове регулювання освіти; регулювання ціноутворення на ринку товарів і послуг освітніх установ, тобто, запас конкретних методів та інструментів державного регулювання освіти досить широкий. Однак більшість з них знаходяться на стадії внутрішньо суперечливого становлення, проходять період відбору найбільш стійких і оптимальних алгоритмів і моделей, часто протидіючих один одному. Складність формування безпосередніх інструментів регулювання освіти посилюється тим, що сама освіта як соціально-економічний інститут зазнає процесів трансформації та розвитку власного змісту, що носять деструктивний характер. Щоб говорити про розвиток диверсифікованого механізму освіти в стійку цілісність, необхідно визначати результативність державного впливу на сферу освіти. Можливі кілька варіантів оцінки цієї результативності: на основі критерію ефективності освіти, на основі оцінки якості освіти, а також на основі оцінок успішності регулювання.

Отже, організація державного регулювання освіти повинна забезпечувати баланс публічного та приватного інтересу в цій галузі і відобразити всі перераховані особливості. З метою забезпечення ефективності функціонування галузі освіти необхідно разом з обов'язковою державною підтримкою зберегти державно-громадський характер управління, розвивати самоврядування в галузі освіти, відобразити організаційно та нормативно створення регіональних освітніх комплексів. Ці завдання повинен вирішувати відповідний механізм державного регулювання в галузі освіти України на основі необхідної нормативної бази. У сучасних умовах уряду мусить брати до уваги наявність суперечливих реалій, які проявляються в різних сферах суспільного життя і, враховуючи це, підвищувати освітній рівень українського суспільства та забезпечувати належне функціонування діяльності галузі освіти. Саме тому в подальшому необхідно приділити увагу вивченню законодавства як чинника державної політики в галузі освіти України, реалізація якої сприятиме розвитку сфери освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Агапов А. Б. Административное право / А. Б. Агапов. – 9-е изд., перераб. и доп. – М.: Изд-во Юрайт, 2014. – 936 с.
2. Філіппова В. Специфіка державного регулювання в галузі освіти України [Електронний ресурс] / В. Філіппова. // Теоретичні та прикладні питання державотворення. – 2013. – Вип. 12. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tppd_2013_12_12
3. Мескон М., Альберт М., Хедоури Ф. Основы менеджмента: пер. с англ. / М. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоури. – М.: Дело, 1997. – 704 с.
4. Чиркин В. Е. Государственное и муниципальное управление / В. Е. Чиркин. – М.: Юристъ, 2003. – 320 с.

Ключові слова: сфера освіти, євроінтеграція, ефективність

Key words: education sector, European integration, efficiency

Марина Шклярук,

аспірант Національної академії державного управління при Президентові України

(м. Київ)

ІНСТИТУЦІЙНИЙ ВИМІР СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ ЄС

Maryna Shklyaruk,

INSTITUTIONAL DIMENSION OF EU STRATEGIC COMMUNICATIONS

In 2015 the work on the creation of Global strategy for foreign and security policy of the EU started in the structures of the European Union and member countries. In June 2016 the document «Common vision, cooperation, stronger Europe» [1] was introduced. It presented a collective opinion expressed during its preparation. The strategy reflects the common ground and is a common way forward. It declared five fundamental priorities of EU foreign policy: EU security, counter-terrorism, EU cybersecurity, energy security and strategic communications. An important role in achieving the first tasks is played by strategic communications, a new approach to the role of mass communications in public policy. The latter are poorly studied both in theoretical terms and in the context of EU foreign policy and security.

European analysts have identified strategic communications as «systematic series of consistent and coordinated activities, held at the strategic, operational and tactical levels, which allow to understand the target audience and identify effective channels to promote and support specific behavior types» [2].

«Strategic communications – as it is written in the Global strategy – provide the investment in public diplomacy in various spheres in order to establish contacts between EU foreign policy and citizens and to inform our partners better about the current policy. Improvement in the consistency and speed of information exchange on principles and actions, prompt refutation of misinformation, openness and strictness of media sphere inside and outside the EU, working both with local players and through social media» [3].

The EU Joint Framework on countering hybrid threats from April 6, 2016 indicates that the culprits of hybrid threats may systematically spread misinformation, including within purposeful campaigns in social networks, seeking the radicalization of individuals to destabilize society and to control political narratives. The ability to respond to hybrid threats, using strategic communications, has a great importance. Ensuring rapid actual responses and raising of public awareness about hybrid threats is a major factor for the creation of social stability [4].

This document focuses on the necessity of informal dialogue and increased cooperation and coordination of EU with NATO about situational awareness, strategic communications, cybersecurity, prevention and avoiding of crises in order to confront hybrid threats, while respecting the principles of openness and autonomy of decision-making by each organization [4].

During preparation for the adoption of the Global strategy for the EU foreign and security policy, the EU institutions have made a number of measures, and their implementation took place in the context of strategic communications. Thus, in 2015 the EU decided to create regional groups on strategic communication, which work on different organizational principles. This is Arabic StratCom Task Force, aimed at Northern Africa, and East StratCom Task Force, which conducts campaigns to explain the EU policy in the region of the Eastern partnership.

East StratCom Task Force, in particular, conducts warning communication campaigns in the key directions of EU policy; application of situational communications of relevant and significant issues of the EU activity; debunking myths through trend analysis, explanations and countering misinformation; support for projects by the coverage of the EU activity in key policy areas in the region.

Within the regional group East StratCom Task Force the action plan for strategic communications to respond to Russia's misinformation campaign was prepared. This plan contained three main objectives: effective communication and promotion of the EU policy on the Eastern partnership; overall strengthening of media space in the Eastern partnership countries and EU member countries, including the promotion of media freedom and strengthening of independent media; improvement of mechanisms that will enable the EU to anticipate, to assess and respond to misinformation, spread by external actors.

The plan states that communications in the East should «primarily focus on creating positive and effective messages about the EU policy on the region» [5].

Brussels plans to consider the question of training for journalists, who cover conflict situations, to enable them to report more on issues relevant to the local population.

On the 23rd of November, 2016 the European Parliament adopted a resolution entitled «EU strategic communication to counteract anti-EU propaganda by third parties» [6]. The document calls for the empowerment of East StratCom Task Force and its transformation into the full Department of European service of foreign affairs. Specific proposals in the resolution are aimed at complement of East StratCom Task Force activity with the direction "South" - against the strategic communications of Islamic State.

So, despite the fact that the problem of strategic communications is actually legitimized in Ukraine, it requires to be also studied in the European context. The theoretical aspects of strategic communications have already been studied by Ukrainian researchers, but the institutional dimension of EU strategic communications is overlooked. The subject of further research should be the issues that Ukraine faces in the context of dialogue enlargement, cooperation and coordination of the EU actions in the sphere of strategic communications on the eastern and southern directions.

REFERENCES

1. A Global Strategy for the European Union's Foreign And Security Policy [Electronic resource]. – Available at: <http://www.iss.europa.eu/uploads/media/EUGS.pdf>
2. Strategic Communications and National Strategy: A Chatham House Report / Paul Cornish, Julian Lindley-French and Claire Yorke. – London, 2011. – 42 p. [Electronic resource]. – Available at: <http://sp.niss.gov.ua/content/articles/files/24-1436781085.pdf>
3. A Global Strategy for the European Union's Foreign And Security Policy [Electronic resource]. – Available at: <http://www.iss.europa.eu/uploads/media/EUGS.pdf>
4. Joint Framework on countering hybrid threats a European Union response [Electronic resource]. – Available at: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016JC0018&rid=1>
5. Strategic communications – East and South. Report – №30 – 29 July 2016 / Antonio Missiroli, Jan Joel Andersson, Florence Gaub, Nicu Popescu, John-Joseph Wilkins et al. [Electronic resource]. – Available at: http://www.iss.europa.eu/uploads/media/Report_30_Stratcoms.pdf
6. EU strategic communication to counteract anti-EU propaganda by third parties. European Parliament resolution of 23 November 2016 [Electronic resource] – Available at: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+TA+P8-TA-2016-0441+0+DOC+PDF+V0//EN>

Key words: EU, strategic communication, institutional dimension.

Ключові слова: ЄС, стратегічні комунікації, інституційна модель.

ПАНЕЛЬ 2.

РОЗВИТОК ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС

Дмитро Адамов,

аспірант, старший викладач кафедри фінансів, обліку та аудиту

Донецького державного університету управління (м. Маріуполь)

**СИСТЕМНІ ВИКЛИКИ ДЛЯ БІЗНЕСУ ПРИ ВЗАЄМОДІЇ З МІСЦЕВИМИ
ОРГАНАМИ ВЛАДИ: РЕЗУЛЬТАТИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНОЗЕМНОГО ДОСВІДУ**

Dmytro Adamov,

Postgraduate, Department of Finance, Account and Audit,

Donetsk State University of Management (Mariupol)

**SYSTEM CHALLENGES FOR BUSINESS IN COOPERATION WITH LOCAL
AUTHORITIES: RESULTS OF IMPLEMENTING FOREIGN EXPERIENCE**

Стратегічними пріоритетами розвитку малого бізнесу в умовах децентралізації бюджетної системи України є додержання нормативів, які висуваються МВФ та ЄЦБ до індикаторів фінансової стійкості функціонування фінансових систем різних країн, у т.ч. і до українського аналогу. Відомо, що бізнес, перебуваючи центральною ланкою фінансової системи, не може самостійно забезпечити виконання зазначених нормативів. Правові, організаційні, економічні й фінансові інструменти виконання нормативів фінансової стійкості можуть бути забезпечені виключно органами державного управління та делегованими функціонально регіональними або місцевими структурами. Одним з визначальних органів державного управління, який координує політику виконання нормативів фінансової стійкості, – НБУ визначив, що у 2016 р. системні ризики українського фінансового сектору зменшилися. Поряд із цим апаратом державного управління впроваджується політика децентралізації бюджетної системи та розподілу фінансів й передача повноважень у державі. З боку органів державного управління у стратегічному сенсі визначено за пріоритет унормування за європейськими стандартами та із врахуванням світової практики ринку землі України. На сьогоднішній день закладені конституційні основи місцевого самоврядування, ратифіковано Європейську хартію місцевого самоврядування, прийнята низка базових нормативно-правових актів, які створюють правові та фінансові основи діяльності органів місцевого самоврядування [1]. Тим не менш, на фоні

державного мейнстріму з децентралізації, вітчизняний бізнес індикативно визначив емпіричні прогалини й проблеми практики її впровадження. Адже поточна практика взаємовідносин «бізнес-влада» передбачає регіональне вирішення таких питань, як:

реєстрація бізнесу, зміни в установчі документи, припинення діяльності;

встановлення режиму роботи об'єктів торгівлі, ресторанного господарства, сфери послуг;

розміщення споруд для провадження підприємницької діяльності; питання розміщення зовнішньої реклами;

деякі питання залучення коштів замовників (інвесторів забудовників) на розвиток інженерно-транспортної та соціальної інфраструктури;

земельні питання;

питання містобудування та архітектурно-будівельного нагляду тощо.

Бізнес, будучи ринковим регулятором соціально-економічного розвитку, визначає «слабкі місця» поточної політики державного управління. Так, скарги бізнесу у 2016 р. стосувалися широкого кола питань та включали рішення місцевих органів влади, прийнятих з порушенням національного законодавства; з більш жорсткими підходами на тлі загальнонаціональної дерегуляції; в порушення прав інвесторів при реалізації проектів місцевого розвитку; із земельних питань тощо. Тому, поточними системними викликами для бізнесу є:

формування актуальної політики прилаштування бізнесової діяльності до системи інституційного забезпечення проведення децентралізації в Україні;

територіальна визначеність бізнесу для утворення фінансового базису діяльності спроможних територіальних громад із вдосконаленням системи місцевих адміністративних послуг по всій території України;

розвиток місцевого підприємництва з метою створення дієздатних територіальних громад;

практична значущість результатів встановлення державного нагляду щодо рішень органів місцевого самоврядування;

незавершеність процесу добровільного об'єднання територіальних громад;

удосконалення політики користування та володіння стратегічним національним ресурсом – землею.

Земельні питання, пов'язані з децентралізацією, охоплюють широке коло проблем. Наразі місцеві органи влади через низку об'єктивно-суб'єктивних причин уповільнюють процедуру підготовки документів, землеустрою та землевідведення. Серед іншого, регіональний аналіз претендентів та переможців на державну підтримку у 2016 р. за бюджетною програмою 2801460 «Надання кредитів фермерським господарствам». Виходячи з представленої інформації, державні органи влади в цілому, і Український державний фонд

Україна та ЄС: можливості та перспективи співпраці

підтримки фермерських господарств, зокрема, наразі не активізують систему державної підтримки орендних відносин із фермерськими господарствами. Окрім цього, існує достатньо велика кількість видів господарської діяльності, бізнес по яких є нині пріоритетним. Наприклад, використовуючи світовий досвід ведення об'єднаними територіальними громадами комунального господарства, окремі громадяни України ініціюють розвиток цього бізнесу. Однак через прогалини в Законі України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» виникли проблеми з передачею майна, яке раніше знаходилося в комунальній власності органів місцевого самоврядування; відсутня також методика облікової політики передачі таких об'єктів у власність спроможних територіальних громад; законодавчо не визначено норму правонаступництва повноважень низки регіональних управлінь державних інституцій, які ліквідовано із впровадженням децентралізації (наприклад, регіональне управління охорони навколишнього природного середовища).

Таблиця 1

Регіональний аналіз претендентів та переможців на державну підтримку у 2016 р. за бюджетною програмою 2801460 «Надання кредитів фермерським господарствам»

Область України	Кількість претендентів / кількість переможців на державну підтримку	Розмір бюджету, тис. грн.	Область України	Кількість претендентів / кількість переможців на державну підтримку	Розмір бюджету, тис. грн.
Вінницька	5/ н/д	1159,6	Миколаївська	14/ н/д	909,6
Волинська	2/ н/д	265,8	Одеська	11/ н/д	1240,2
Дніпропетровська	10/ н/д	1301,9	Полтавська	7/ н/д	908
Донецька	2/ н/д	558,4	Рівненська	4/ н/д	164,5
Житомирська	4/ н/д	261,0	Сумська	5/ н/д	477,7
Закарпатська	2/ н/д	74,4	Тернопільська	6/ н/д	398,6
Запорізька	18/ н/д	754,6	Харківська	4/ н/д	949,2
Івано-Франківська	2/ н/д	148,7	Херсонська	9/ н/д	708,7
Київська	6/ н/д	721,4	Хмельницька	3/ н/д	673,9
Кіровоградська	6/ н/д	1567,7	Чернівецька	1/ н/д	155,0
Луганська	6/ н/д	743,5	Черкаська	7/ н/д	716,6
Львівська	3/ н/д	539,4	Чернігівська	2/ н/д	420,8

Джерело: Систематизовано автором на основі: [2].

Зазначені проблеми та системні недоліки умов розвитку бізнесу дають підстави для визначення шляхів удосконалення поточної практики взаємодії бізнесу з місцевими органами влади. До організаційно-методичних пропозицій можна віднести розробку, громадське

обговорення, апробацію та впровадження Методики функціонування спроможної територіальної громади. Адже норми, які будуть прописані в ній, даватимуть «визначальний старт» для ведення бізнесу. Прозорість державних та регіональних регуляторів дозволить бізнесу вибудувати нові ринкові регулятори та пріоритети господарської діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Системний звіт: виклики для уряду та бізнесу при взаємодії з місцевими органами влади. Рада бізнес-омбудсмена [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://boi.org.ua/media/uploads/systemic_report_-_february_2017/system_01_ua.pdf

2. Офіційний сайт Українського державного фонду підтримки фермерських господарств [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://udf.gov.ua/node/605>.

Ключові слова: система, бізнес, місцеві органи влади, іноземний досвід, децентралізація.

Key words: system, business, local authorities, foreign experience, decentralization.

Олена Арцатбанова,

старший викладач кафедри організації вищої освіти, управління охороною здоров'я та гігієни ФІПО Донецького Національного медичного університету, аспірант Донецького Державного університету управління (м. Маріуполь)

УГОДА ПРО АСОЦІАЦІЮ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА НЕДОЛІКИ

Olena Artzatbanova,

*Senior Lecturer, Department of Organization of Higher Education,
Faculty of Internship and Postgraduate Education, Donetsk National Medical University,
Postgraduate of Donetsk State University of Management (Mariupol)*

EU –UKRAINE ASSOCIATION AGREEMENT: PERSPECTIVES AND DISADVANTAGES

Характерною рисою сучасного світового розвитку країн є активізація інтеграційних процесів у світі та Європі зокрема. Актуальним є питання становлення дружніх, партнерських відносин між ЄС та Україною. Європейський Союз виступає активним

актором в сучасному геополітичному просторі. Об'єднання Європи є одним з найбільш визначних геополітичних подій ХХ століття. У результаті масштабної та глибокої інтеграції Європейський Союз став потужним геополітичним центром. Геополітичне майбутнє європейського проекту та його роль у світовій політиці першочергово залежить від ефективності співпраці з країнами та регіонами, що є безпосередніми сусідами Євросоюзу. Таким чином, співпраця між Україною та ЄС має велике значення для обох сторін. Переговори між Україною та Європейським Союзом щодо укладення нової посиленої угоди на заміну Угоди про партнерство та співробітництво розпочалися у березні 2007 р. відповідно до Плану дій Україна – ЄС. На Саміті Україна – ЄС (вересень 2008 р., м. Париж) сторони досягнули домовленості, що нова посилена угода буде називатися Угодою про асоціацію. Протягом 2007-2012 рр. відбувся 21 раунд переговорів щодо Угоди про асоціацію та 18 раундів переговорів щодо розділу Угоди про створення поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі.

19 грудня 2011 р. на Саміті Україна – ЄС оголошено про завершення переговорів щодо Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Ця Угода є більш масштабною у порівнянні з аналогічними угодами, укладеними ЄС з іншими країнами Центральної та Східної Європи.

30 березня 2012 р. на рівні глав переговорних делегацій відбулося парафування Угоди про асоціацію, а 19 липня 2012 р. парафровано розділ Угоди щодо створення зони вільної торгівлі. З кінця 2012 р. до середини 2013 р. здійснювався офіційний переклад проекту Угоди українською та мовами держав-членів ЄС. 15 травня 2013 р. Колегія Європейської Комісії прийняла рішення рекомендувати Раді ЄС підписати Угоду, а також дозволити її тимчасове застосування до завершення процедур ратифікації державами-членами ЄС.

9 серпня 2013 р. проект Угоди був оприлюднений на Урядовому порталі.

За пропозицією Сторони ЄС було уточнено назву Угоди, й за згодою Української Сторони угода отримала остаточну офіційну назву: «Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони». Підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС відбулося в два етапи. 21 березня 2014 р. під час Позачергового Саміту Україна – ЄС було підписано політичну частину Угоди та Заключний акт Саміту, які від імені України підписав Прем'єр-міністр А. Яценюк. 27 червня 2014 р. під час засідання Ради ЄС Президентом України П. Порошенком та керівництвом Європейського Союзу і главами держав та урядів 28 держав-членів ЄС була підписана економічна частина Угоди. 16 вересня 2014 р. Верховна Рада України та Європейський Парламент синхронно ратифікували Угоду про асоціацію між Україною та ЄС. Українська Сторона передала до депозитарію ратифікаційні грамоти і завершила таким чином всі внутрішньодержавні процедури.

Угода про асоціацію за своїм обсягом і тематичним охопленням є найбільшим міжнародно-правовим документом за всю історію України та найбільшим міжнародним договором з третьою країною, коли-небудь укладеним Європейським Союзом. Вона визначає якісно новий формат відносин між Україною та ЄС на принципах «політичної асоціації та економічної інтеграції» й слугує стратегічним орієнтиром системних соціально-економічних реформ в Україні. Передбачена Угодою поглиблена та всеохоплююча зона вільної торгівлі між Україною та ЄС визначатиме правову базу для вільного переміщення товарів, послуг, капіталів, частково робочої сили між Україною та ЄС, а також регуляторного наближення, спрямованого на поступове входження економіки України до спільного ринку ЄС. Відповідно до статті 486 Угоди з 1 листопада 2014 р. здійснюється її тимчасове застосування до моменту набрання нею чинності.

Повністю Угода про асоціацію між Україною та ЄС набере чинності після її ратифікації усіма Сторонами, в перший день другого місяця, що настає після дати здачі на зберігання до Генерального секретаріату Ради Європейського Союзу останньої ратифікаційної грамоти або останнього документа про затвердження. На даний час Угода ратифікована Україною та Європейським парламентом 16 вересня 2014 р., а також більшістю країн-членів ЄС (Румунія, Литва, Латвія, Мальта, Болгарія, Словаччина, Швеція, Естонія, Данія, Польща та Хорватія, Угорщина, Велика Британія, Ірландія, Люксембург, Португалія, Іспанія, Німеччина, Словенія, Австрія, Франція, Чехія, Італія).

Слід також підкреслити перспективи для України після вступу до ЄС: *політичні* – передбачають стабільність політичної системи, сприйняття України як важливого суб'єкта політичних відносин; *економічні* – передбачають забезпечення розвитку малого та середнього бізнесу, а також впровадження стандартів ЄС у виробництві; *соціальні* – мають на меті формування середнього класу та проведення реформування освіти, сфери охорони здоров'я, соціального захисту [4].

Проте, також виділяють недоліки від вступу до ЄС: *політичні* – несуть із собою часткову втрату суверенітету та підпорядкування територій органам ЄС, невизначеність стратегії розвитку; *економічні* – передбачають втрату конкурентоспроможності певних галузей, складність переходу на європейський рівень цін, квотування певних видів товарів; *соціальні* – це ускладнення візового режиму зі східними сусідами [1, с. 35]. Щодо загроз від вступу України до ЄС, їх виділяють – політичні, економічні та соціальні. Політичні загрози – це небезпека втягнення України в конфлікт цивілізацій між Заходом і мусульманським світом. Економічні загрози – передбачають можливе переміщення до України шкідливих виробництв, використання України як сировинного придатку та постачальника дешевої

робочої сили. Соціальні загрози можуть проявити себе в поглибленні демографічного спаду, зростанні незаконної міграції та відпливі кадрів [4].

Ще однією проблемою інтеграції України до ЄС є не адаптоване до європейських стандартів українське законодавство. Необхідно узгоджувати вітчизняне законодавство з європейським; це має відбуватись шляхом модернізації української правової системи та через поступове приведення її у відповідність із європейськими стандартами. Ця адаптація повинна охопити всі сфери права (митне, трудове, фінансове, податкове, право інтелектуальної власності, законодавство про охорону праці, життя та здоров'я, навколишнє середовище) [2, С. 160].

Розвиток відносин з Європейським Союзом у довгостроковій перспективі має залишатися одним із пріоритетів зовнішньоекономічної політики України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Батаренко А. О. Проблеми та перспективи європейської інтеграції України / А. О. Батаренко // Науковий вісник Інституту міжнародних відносин НАУ. – 2014. – №1. – С. 34-37.
2. Федоришина О. О. Проблеми інтеграції України до Європейського Союзу / О. О. Федоришина // Ефективна економіка. – 2014. – Випуск №4. – С. 158-162.
3. Україна і Світова Організація Торгівлі [Електронний ресурс] : Офіційний сайт: укр. версія. – 2007-2015. – Режим доступу: <http://wto.in.ua> (дата звернення 19.10.2015).
4. Інвестиційне співробітництво між Україною та ЄС [Електронний ресурс] / Постійне представництво України при ЮНЕСКО, 2013. – Режим доступу: <http://unesco.mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/european-integration/ukr-eu-investment> (дата звернення: 08.10.2015 р.).

Ключові слова: Євросоюз, Угода про асоціацію, зона вільної торгівлі, ратифікація.

Key words: European Union, Association Agreement, Free trade zone, ratification.

Максим Балашов,

аспірант Донецького державного університету управління (м. Маріуполь)

ДОСВІД КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ В ГАРАНТУВАННІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

Maxim Balashov,

PhD student of Donetsk State University of Management (Mariupol)

EXPERIENCE OF THE EURO-AREA COUNTRIES IN THE ENSURING OF ECONOMIC SECURITY AT THE ENTERPRISES

У сучасних ринкових умовах, пов'язаних з нестабільністю, промисловим шпигунством, важливою є здатність підприємства протидіяти економічним загрозам. Саме це дозволяє не бути поглинутими конкурентними суб'єктами господарської діяльності та зберегти фінансову незалежність. В Україні підприємства можуть зіткнутися із проблемами економічної безпеки, що може призвести до катастрофічних економічних наслідків. Саме пошуку методів протидії загарбанню та небажаному поглинанню підприємств, на прикладі іноземних компаній, присвячена ця робота. І в цьому питанні не стільки важливий масштаб фірми, оскільки останні п'ять років демонструють, що підприємцям будь-якої ланки стає все важче захищати власний бізнес від конкурентів. Щоб докорінно змінити ситуацію, необхідно спиратись на напрацьований досвід європейських конгломератів, які мають більше досвіду в цьому сегменті економіки.

Неврегульованість окремих питань захисту бізнесу та відповідна контроверсійність судових рішень може призвести до втрати можливості вести господарську діяльність. Цей напрямок достатньо важко аналізувати, оскільки коли нівелюється закон з боку державних структур, то керівництву підприємств важко знайти способи протидії. Саме тому не завжди ми можемо використати європейські моделі, оскільки для компаній, афільованих по той бік українського кордону, така ситуація є нонсенсом. Для них відсутність врегульованого правового поля є неприпустимою. Таким чином, формування концепції економічного захисту бізнесу у відповідності до існуючого досвіду зарубіжних країн та сучасних умов економічного розвитку України є актуальним та пріоритетним напрямком економічних досліджень.

Деякі розвинуті держави мають значний досвід розбудови систем економічної безпеки. Їм притаманні чітко визначені нормативно-правові основи для створення і функціонування систем безпеки підприємств, нормативно врегульована взаємодія охоронних структур з фірмами, асоціаціями, бюро приватних детективних служб у галузі запобігання правопорушенням. Зазначена взаємодія та співробітництво може здійснюватись у різних формах. Що ж стосується адміністративно-правового регулювання приватної охоронної діяльності, взаємодії органів внутрішніх справ з приватними охоронними підприємствами в запобіганні правопорушенням, то можна згадати декілька аспектів такої взаємодії. Досвід Великої Британії, Німеччини, Італії, країн Північної Європи прийнято вважати найбільш досконалим. Аналіз цього досвіду допоможе надати інформацію щодо вдосконалення організації служби економічної безпеки підприємств, установ та закладів нашої держави.

Велика Британія. Для Великої Британії основною рисою є прагнення підприємців до нівелювання небажаного розголошення протиправної діяльності їх підлеглих і, таким чином, мінімізація підриву репутації підприємства або банку. У зв'язку з цим численні випадки економічних порушень, шахрайства, злочинів у комп'ютерній сфері, викрадення інформації, розслідування яких здійснюється співробітниками комерційних (банківських) служб безпеки, залишаються поза увагою правоохоронних органів та громадськості [4].

До правового поля приватних агентств належать, здебільшого, розслідування злочинів, пов'язаних із комп'ютерними системами й шахрайством у банківському секторі; здійснення перевірки й безпека службових приміщень; виявлення спеціальних технічних пристроїв, що підслуховують та записують; організація особистої охорони клієнтів і працівників фірм. У сфері безпеки банківського сектору фіксують до 18 різновидів комп'ютерних дій та протизаконних операцій, які потребують особливої уваги, оскільки звичайними методами їх важко виявити. До основних видів припинення комп'ютерних злочинів належать:

- боротьба із шахрайством в галузі електронного переказу вкладів;
- виявлення махінацій з наданням вкладів;
- заходи безпеки щодо гарантування збереження внесків [1].

Виплата грошових винагород за надання інформації визнана у Великій Британії однією з діючих форм як приватної, так і загальної профілактики й викриття злочинів. Загальна профілактика являє собою сукупність заходів політичного, економічного, правового, організаційно-ідеологічного характеру на рівні корпорації, фірми, підприємства як об'єкта економічної безпеки [2].

У Великій Британії широко використовується спеціальна техніка для ганатування економічної безпеки: від броньованих лімузинів до мініатюрних підслуховуючи пристроїв. Крім того, велику увагу власники підприємств приділяють добору, перевірці й випробуванню кадрів в комерційних структурах, на промислових об'єктах і особливо в службах безпеки підприємства.

Німеччина. Державні установи, банки, промислові асоціації й приватні підприємства цієї країни звертаються до послуг власних і приватних детективно-охоронних агентств, використовують можливості національних спеціальних служб. Створені за підтримки і ініціативи спецслужб детективно-охоронні фірми й агентства, служби безпеки виконують деяку частку оперативно-розшукової діяльності. Вони обмінюються оперативними даними з органами поліції й контррозвідки, а деколи здійснюють навіть спільні заходи. Характерні особливості дозволяють поділити служби охорони, безпеки й розшуку у Німеччині на дві великі групи:

- агентства, які надають фірмам і підприємствам, банкам та держустановам комплекс

детективно-охоронних послуг із гарантування безпеки бізнесу, майна й фізичного захисту співробітників;

- служби й підрозділи власного (внутрішнього) захисту, створені приватними підприємствами й фірмами [4].

Країни Північної Європи (Фінляндія, Норвегія, Швеція й Данія). Відзначається багато загальних підходів до організації діяльності комерційних і промислових служб безпеки у країнах Північної Європи. Це зумовлено географічним положенням, традиціями і звичаями досить близьких мовних систем і норм законодавства. До категорії приватних підприємств у цих країнах відносять розшукові й охоронні бюро. Промислові служби безпеки, місцеві правоохоронні органи активно працюють через впливові національні союзи підприємців, а також самостійно у великих фірмах [2]. Уповноважені співробітники спецслужб на підприємствах разом з кадровим апаратом служб безпеки проводять кваліфіковану спецперевірку людей, які допускаються до роботи із приватними документами й матеріалами; створюють агентурно-інформаційну мережу, поширюють серед персоналу досвід контррозвідувального забезпечення закріплених об'єктів. Характерне тяжіння до розширення функцій державних і відомчих спецслужб щодо гарантування безпеки комерційної діяльності приватнопідприємницьких організацій за кордоном, сприяння у формуванні в них власних груп і служб безпеки.

Слід зазначити, що даний напрямок роботи є дуже цікавим і перспективним в Україні, кадровий ринок якої має недостатньо спеціалістів з економічної безпеки. Аналіз викладеного матеріалу показав необхідність вдосконалення механізму співпраці між державними структурами безпеки та суб'єктами господарювання (приклад Німеччини), вибудовування моделі за чіткими етапами безпеки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Варналій З. Основи підприємництва: навчальний посібник / Захарій Варналій. – 3-тє вид., виправл. і доп. – К.: Знання-Прес, 2006. – 350 с.
2. Шваб Л. Основи підприємництва: навч. Посібник / Л. Шваб. – К.: Каравела, 2012. – 536 с.
3. Основи підприємницької діяльності: навчальний посібник / Б. Дратвер, Н. Пасічник, Д. Закатнов та ін. – Кіровоград, 2004. – 223 с.
4. Ареф'єва О. В. Економічні основи формування фінансової складової економічної безпеки // Актуальні Проблеми Економіки, 2009. – №1 (91). – С. 98-103.

Ключові слова: економічна безпека, рейдерський захват, економічна незалежність, внутрішні загрози, євроінтеграція.

Key words: economic security, raider attack, economic independence, internal threats, Eurointegration.

*Лариса Беззубко,
доктор наук з державного управління, професор
Донбаської національної академії архітектури та будівництва (м. Краматорськ)*

ІНОЗЕМНА ДОПОМОГА ВІДНОВЛЕННЮ ДОНБАСУ

*Larisa Bezzubko,
Doctor of Public Administration, Professor
of Donbas National Academy of Civil Engineering and Architecture (Kramatorsk)*

FOREIGN AID FOR THE RECOVERY OF DONBAS

Актуальність теми. За приблизними розрахунками уряду, для відбудови звільнених територій у Донецькій та Луганській областях тільки на початковому етапі потрібно понад 11 млрд грн. У 2016 р. держава виділила на відновлення Донбасу 3,8 млрд грн. Ці гроші вдалося викроїти «за рахунок залишків коштів місцевих бюджетів населених пунктів, де органи державної влади тимчасово не виконують свої повноваження», – пояснюють у прес-службі Міністерства з питань окупованих територій. Тобто це ті гроші, які залишалися на рахунках міськрад, наприклад, Макіївки, Донецька, Луганська.

Розподіл коштів торік відбувався наступним чином: Луганська область отримала 1 млрд 29 млн грн. Більша частина цих грошей – 915,6 млн – пішла на відновлення об'єктів обласного значення, у той же час міста отримали від 2 млн грн до 15 млн грн кожне. Донецькій області загалом було виділено 2 млрд 604 млн грн. Найбільше грошей отримали місто Краматорськ – 613,9 млн грн, місто Маріуполь – 389,9 млн грн, місто Бахмут – 340,9 млн грн [1].

Значна питома вага в обсязі матеріальної допомоги, спрямованої на відновлення Донбасу, належить іноземним інвестиціям.

Метою даних тез є аналіз іноземної допомоги на відновлення Донбасу.

Загальний обсяг іноземної допомоги наведено у табл.1.

Таблиця 1

Україна та ЄС: можливості та перспективи співпраці

Загальний обсяг іноземної допомоги у 2017 р. за сектором «відновлення Донбасу та ВПО» (на 1.05.2017 р.) [2]

Донори	Назва проекту	Сума допомоги	Опис проекту
Європейський Союз	Сприяння відбудові та сталому розв'язанню проблем внутрішньо переміщених осіб (ВПО) та постраждалого від конфлікту населення в Україні	€ 4,214 млн	Мета: інтеграція та об'єднання ВПО та членів приймаючих громад, шляхом соціальної згуртованості населення та миробудівництва. Завдання: 1) залучити широке коло членів громади до участі у соціальних заходах, які спрямовані на згуртування громади, гармонійне співіснування, підтримку інтеграційних та адаптаційних процесів серед ВПО та приймаючих громад, а також на зменшення соціальної напруги та вирішення конфліктів всередині громади; 2) розширити спектр соціальних послуг для населення громади за місцем проживання; 3) розвиток волонтерства, соціальних та громадських ініціатив.
	Поліпшення доступу до води в постраждалих від конфлікту громаді м. Кременна	€1 756 961	
Уряд США Агентство США з міжнародного розвитку (USAID)	Реагування в умовах надзвичайної ситуації, в якій опинилося населення України, що зазнає впливу конфлікту	\$1,5 млн	Мета: зменшити вплив збройного конфлікту на населення, що зазнає цього впливу, на Сході України, шляхом надання термінової грошової допомоги, засобів особистої гігієни, допомоги у відновленні джерел засобів до існування, а також збільшення доступу до послуг захисту (2015 р.).
ООН	Відновлення управління та сприяння примиренню в постраждалих від кризи громадах України	\$10 млн	Мета: 1) забезпечити розвиток систем місцевого самоврядування у співпраці з центральними органами влади, які вирішуватимуть питання швидкої реконструкції та потреб суспільної єдності громад; 2) підтримати вкрай необхідну політику примирення і розбудови миру зусиллями уряду, громадськості, приватного сектору; відстоювати цінності всіх громадян, застосовуючи спеціально розроблену комунікаційну стратегію; а також розробити формальний і неформальний діалоги та механізми вирішення конфліктів; вирішити питання роз'єднаності і боротися з пропагандою ненависті й іншими формами політичної та культурної нетерпимості; 3) сприяти зміцненню довіри серед місцевих громад, між громадами та представники центральних органів влади і структурами безпеки, а також між громадами та системами місцевого самоврядування.
Європейський інвестиційний банк	Надзвичайна кредитна програма для відновлення України: підтримка впровадження програми для кінцевих бенефіціарів	€2 674 400	Надання консультаційної експертної підтримки Мінрегіону з метою ефективного впровадження проекту «Надзвичайна кредитна програма для відновлення України»
Шведська міжнародна агенція з розвитку і співпраці (SIDA) Швейцарська агенція з розвитку та співробітництва	Відновлення врядування та примирення на територіях України, що постраждали від кризи	\$3 млн	Мета: подолання негативних наслідків збройного конфлікту, зниження ризиків його повторення і усунення існуючих невдоволь. Проект допоміг місцевим органам влади оновити Стратегії розвитку Луганської і Донецької областей і прийняти відповідні плани реалізації.
Уряд Японії	Підтримка людей, які постраждали в результаті російської агресії на сході	\$ 3,9 млн	Підтримка буде надана через міжнародні організації: ПРООН (Програма розвитку ООН), ЮНІСЕФ (Дитячий фонд ООН), МОМ (Міжнародна організація з міграції), ЮНОПС (Управління Організації

Україна та ЄС: можливості та перспективи співпраці

	України, та для відновлення Донбасу.		Об'єднаних Націй з обслуговування проектів), УВКБ ООН (Агентство ООН у справах біженців) та МФЧХ. Вона включатиме гуманітарну допомогу, а також допомогу для забезпечення соціальної стабілізації, в т. ч. відновлення соціальних об'єктів і житлових будинків, розмінування, підтримки малого бізнесу та ін.

Серед проектів заслуговує на особливу увагу програма «Відновлення врядування та примирення на територіях України, що постраждали від кризи», під час реалізації якої були створені громадянські консультативні бюро: шість радників для губернаторів і 30 експертів для 15 міських адміністрацій в Донбасі були прийняті на роботу для зміцнення інституційного потенціалу місцевих органів влади.

Отож, кошти – виділені, але існує проблема оптимізації їх використання. Деякі напрями витрат з іноземної допомоги виглядають сумнівними щодо їх значного впливу на вирішення проблем ВПО та відновлення Донбасу. Активісти громадських організацій нарахували загалом до 23 напрямів нецільового використання коштів відповідних бюджетів і міжнародних донорів [3].

Таким чином, ефективному використанню коштів міжнародної допомоги заважають такі чинники: непрозорість визначення першочергових напрямів витрачання коштів через відсутність проведення громадських обговорень напрямів та перебігу реалізації проектів і т. ін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Міністерство з питань тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mtot.gov.ua/category/pro-ministerstvo/>
2. Офіційний портал координації міжнародної допомоги України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://openaid.gov.ua/uk>
3. Як держава розпилує мільярди, призначені для переселенців і відновлення Донбасу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ipress.ua/mainmedia/yak_derzhava_rozpylyuie_milyardy_pryznacheni_dlya_pereselentsiv_i_vidnovlennya_donbasu_196353.html.

Ключові слова: військовий конфлікт, відновлення економіки, іноземна допомога, інвестиції.

Key words: armed conflict, economic reconstruction, foreign assistance, investment.

Наталія Безименна,

магістрант державної служби

ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України (м. Київ)

**МАРКЕТИНГОВИЙ ПІДХІД У ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОГО
УПРАВЛІННЯ**

Natalia Bezymenna,

Master's Student of Public Service, State Higher Educational Institution

UNIVERSITY OF EDUCATIONAL MANAGEMENT

National Academy of Educational Sciences of Ukraine (Kyiv)

MARKETING APPROACH IN THE ACTIVITY OF STATE BODIES

Маркетингова концепція реформування органів державного управління передбачає забезпечення виходу державних установ з кризового стану й одержання стабільного прибутку. По суті, маркетингова концепція – це нова філософія, орієнтована на забезпечення задоволення клієнтів, що стає основою для досягнення цілей організації, орієнтація на потреби і попит споживачів (клієнтів), побудована на інтегрованому маркетингу.

Професор Гарвардського університету Пітер Друкер характеризує маркетинг як «концепцію управління фірмою, в центрі якої перебуває покупець, клієнт з його потребами та запитамі, Окремі структури організації орієнтовані на те, щоб якнайкраще ці потреби задовольнити» [2]. Отже кожен, хто працює в організації, націлений на маркетинг, приймає рішення та думає про результати впливу на покупців і ринки.

Ф. Котлер розглядає маркетинговий менеджмент як «процес планування та реалізації концепцій щодо ціноутворення, просування та розподілу ідей, товарів та послуг, направлений на здійснення обмінів, котрі задовольняють індивідуальні та організаційні цілі» [1].

Перші елементи маркетингу, зокрема ціна, збут, реклама з'явилися ще у середині XVII ст. Запропонована Д. Маккарті модель «чотирьох Р» – product (продукт, товар), price (ціна), place (місце, збут, розподіл), promotion (просування) – знаменує початок теоретичних досліджень у сфері маркетингу [2].

Маркетинговий підхід знайшов своє застосування наприкінці 50-х – на початку 60-х років XX століття, коли змінилися підходи до підприємницької діяльності: на зміну ринку продавців прийшов ринок покупців і закріпилася думка, що надійною гарантією досягнення

цілей підприємства є визначення потреб і бажань вибраних груп споживачів та задоволення їхніх потреб ефективнішими і якіснішими способами, ніж це роблять конкуренти.

В основі маркетингового управління лежать управлінські функції, які розглядають ідеї, товари та послуги як основні категорії. Основним завданням маркетингового менеджменту є досягнення відчуття задоволеності сторонами комунікації. Концепція маркетингового управління заснована на ефективному розподілі обмежених ресурсів у процесі переходу маркетингової інформації у дії маркетингу.

Маркетинговий підхід передбачає конкуренцію, у тому числі територіальну. Так, конкуренцію міст називають «війною територій». М. Портер вказує, що територіальна конкуренція проявляється в останні десятиліття ХХ ст. і що регіональні і місцеві органи влади не можуть їх не помічати чи ігнорувати й повинні «зрозуміти й оволодіти мистецтвом конкурентної боротьби» [3]. Нині слід говорити про складові конкуренції міст: наявність кваліфікованого та креативного населення; створення та залучення наукових та дослідницьких організацій; залучення фінансового капіталу. Застосування маркетингового підходу до визначення конкурентних переваг території відображає тенденції щодо перенесення акценту у сучасній науці від «компаративних переваг», зокрема пріоритет розташування на «конкурентні переваги». І. Буднікевич вважає, що виграшем від реалізації конкурентних переваг міста для різних цільових аудиторій буде: для населення – підвищення якості життя (власних якісних характеристик, якості середовища проживання, якості функціонування, якості дозвілля та відпочинку); для підприємств та організацій – розширене відтворення та динаміка основних техніко-економічних показників; для інвесторів та банкірів – норма віддачі на капітал; для туристів та відвідувачів – якість перебування (умови розміщення, безпека, туристичні дестинації); для муніципалітету – укріплення міського бюджету, примноження муніципальної власності, підвищення авторитету міської влади [3].

Нині конкурентоспроможність міста розглядається як здатність міста стабільно забезпечувати муніципальний розвиток в умовах конкуренції з іншими містами, дотримуючись соціальних та екологічних стандартів, сприяючи постійному зростанню рівня життя населення. Це стане можливим за умови підтримки відповідного підприємницького та інвестиційного клімату, що визначає актуальність нової концепції управління.

Отже, маркетинг, перш за все, є способом мислення і дії всіх співробітників і функціональних відділів організації у напрямку задоволення потреб споживачів. Тому важливу роль відіграє якість підготовки кадрів, які мають стратегічне значення для управління.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Котлер Ф. Основы маркетинга: пер. с англ. – М.: Ростинтер, 1996. – 704 с.

2. Сидорук А. Маркетинговий менеджмент на підприємстві: теоретичні засади / А. Сидорук // Ефективна економіка. – 2013. – №11 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2485>

3. Буднікевич І. М. Формування конкурентних переваг міста на основі новітніх чинників: маркетинговий підхід / І. М. Буднікевич // Науковий вісник [Буковинського державного фінансово-економічного університету]. Економічні науки. – 2014. – Вип. 27. – С. 351-361 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvbdfa_2014_27_55.

Ключові слова: маркетинговий підхід, державне управління, конкуренція.

Key words: marketing approach, public administration, competition.

Ірина Бобух,

доктор економічних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України» (м. Київ)

**ЕКОНОМІЧНА ІНТЕГРАЦІЯ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС У РАМКАХ ПРОГРАМИ
«ГОРИЗОНТ 2020»**

Iryna Bobukh,

Doctor of Sciences, PhD in Economics, Senior Researcher, Leading Researcher (Kyiv)

**ECONOMIC INTEGRATION OF UKRAINE AND EU WITHIN FRAMEWORK
PROGRAM HORIZON 2020**

Євроінтеграція для України – це виклик. Однак це й унікальне вікно можливостей. Склалася парадоксальна ситуація: Україні потрібні інвестиційні ресурси для економічного розвитку, однак вона не може та/або не хоче прийняти великих масштабів зовнішніх фінансових ресурсів у вигляді інвестицій. Бо для цього потрібно змінюватися. Реформувати економічну систему, систему соціального забезпечення, екологічні принципи життєдіяльності. Також – змінювати поведінкові шаблони, що є чи не найважчим. Потужним зовнішнім джерелом ресурсів, у т.ч. фінансових, є рамкова програма ЄС Horizon 2020 (загалом – 79 млрд €).

Україна та ЄС: можливості та перспективи співпраці

Наразі частка проектів за участю України у загальній кількості проектів, які реалізуються через Horizon 2020, з 2015 р. – зросла на 0.13 в.п., однак залишається дуже низькою, станом на 27.04.2017 р. дорівнюючи лише 0,36% – 56 проектів – з 15699 (загальносвітова кількість) (табл. 1).

Таблиця 1

Структурні параметри участі України у проектах Horizon 2020 за напрямками
станом на 27.04.2017 р.

Напрямок	Кількість проектів				% України у загальносвітовому обсязі проектів за напрямками
	загальносвітова		за участю України		
	од.	%	од.	%	
Всі	15699	100,0	56	100,0	0.36
Передова наука	7855	50.04	18	32.1	0.23
Лідерство у промисловості	5542	35.30	8	14.3	0.14
Соціальні виклики	4577	29.15	29	51.8	0.63
Поширення передового досвіду та розширення участі	171	1.09	1	1.8	0.58
Наука з суспільством і для суспільства	72	0.46	1	1.8	1.39
Євроатом	29	0.18	1	1.8	3.45

Джерело: Розраховано автором на основі: [1].

Специфіка світових і європейських наукових проектів істотно відрізняється від суто українських наукових проектів і досліджень. Звідси витікає і різна структура проектів, які реалізуються в рамках Horizon 2020, у світі й в Україні: в світі – понад половину проектів – 50,04% – припадає на секцію «Передова наука», тоді як в Україні переважає структурна частка проектів, які виконуються за напрямом «Соціальні виклики» (51,8%).

Кількість проектів за участю України є мізерною порівняно з кількістю проектів, що реалізуються за участю розвинених країн. Так, за участю Польщі в рамках Horizon 2020 наразі реалізується 637 проектів, Греції – 965, Німеччини – 3628, Сполученого Королівства – 4 569 проектів (рис. 1).

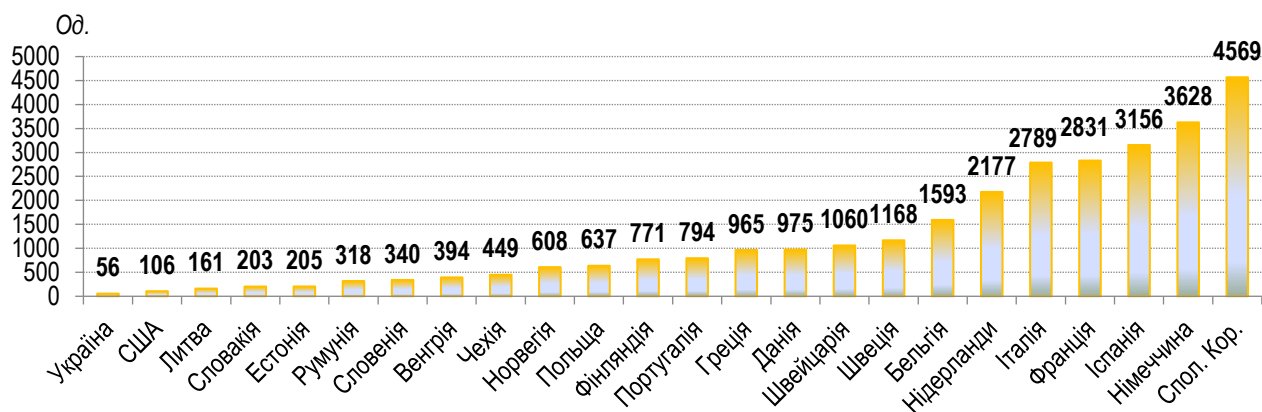

Рис. 1. Кількість правомочних проектів за участю України та інших країн в рамках Horizon 2020 станом на 27.04.2017 р.

Джерело: Розраховано автором на основі: [1].

Слід зауважити, що серед 57 українських підприємств та установ, що наразі беруть участь у проектах Horizon 2020, лише 3 є співвиконавцями у трьох правомочних проектах, а ще 8 – у двох проектах.

Найбільший обсяг фінансування був здійснений у рамках «дій Марії Склодовської-Кюрі» (MSCA-RISE) – 27,8% (2,69 млн євро) та «координації й підтримки» (CSA) – 23,3% (2,26 млн євро) (рис. 2).

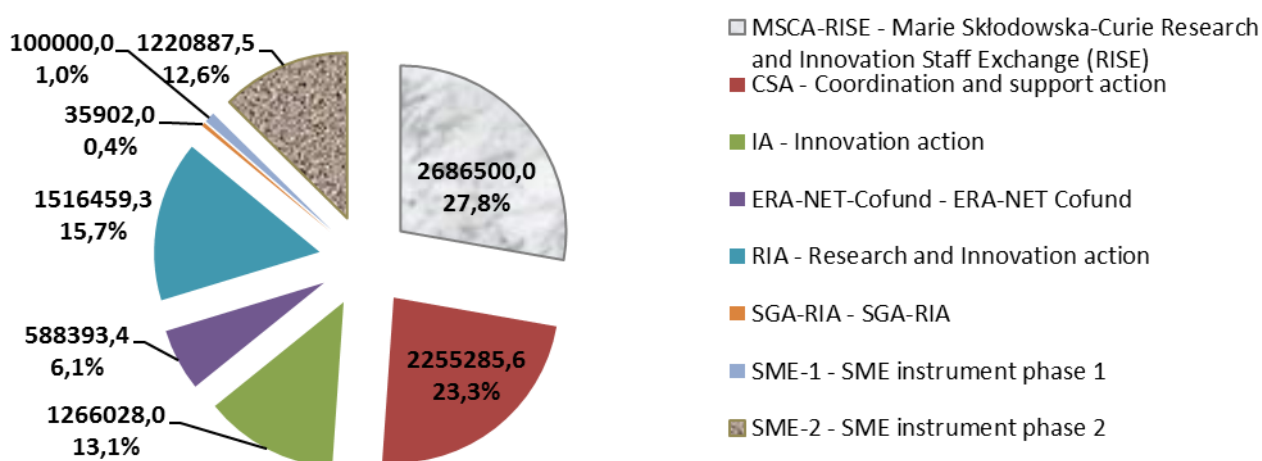

Рис. 2. Структура внеску ЄС у фінансування українських підприємств/установ, що беруть участь у проектах Horizon 2020, станом на 27.04.2017 р. за схемами фінансування, %

Джерело: Розраховано автором на основі: [1].

На інструмент підтримки МСП Фаза 2 припадає лише 13,1% обсягу фінансування, однак необхідно зважати на те, що в даному випадку мова йде про один проект, тоді як через MSCA-RISE фінансується 12 проектів, а через CSA – 17 проектів. У проектах MSCA-RISE задіяно 14 українських установ і організацій, які отримали фінансування від 49,5 тис. євро («НВП «Технологіка») до 409,5 тис. євро (ТОВ НВП «СНАМІН») (рис. 3).

У рамках схеми фінансування MSCA-RISE найвищою є концентрація проектів, у яких здійснюються наукові дослідження. За результатами проведеного моніторингу та аналізу можна зробити висновок, що українські підприємства та установи беруть участь у наукових дослідженнях у рамках проектів Horizon 2020 переважно в сфері фізики та хімії.

Україна та ЄС: можливості та перспективи співпраці

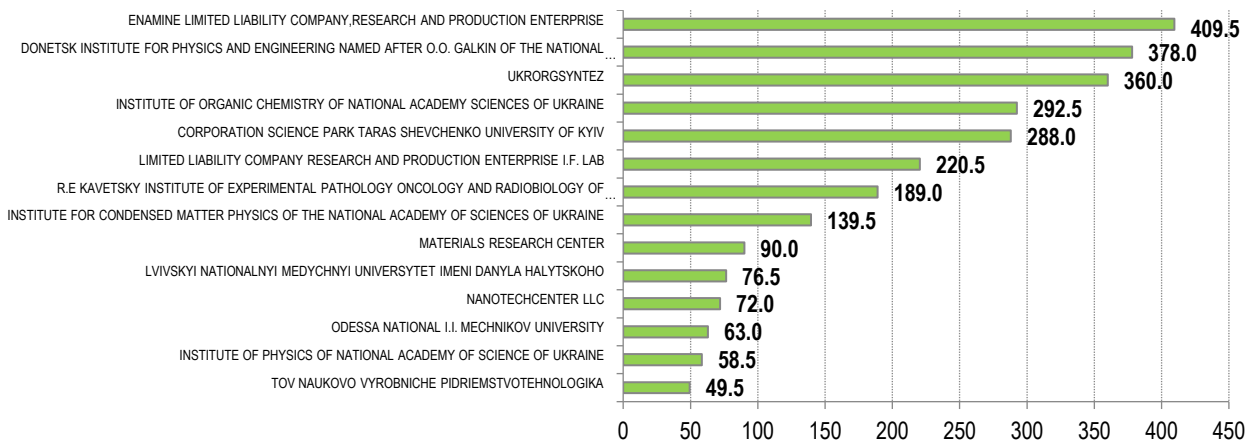

Рис. 3. Розподіл внеску ЄС у фінансування українських підприємств/установ, що беруть участь у проектах Horizon 2020, станом на 27.04.2017 р. за схемою фінансування MSCA-RISE - Marie Skłodowska-Curie Research and Innovation Staff Exchange (RISE), тис. євро

Джерело: Розраховано автором на основі: [1].

За видами діяльності установ і підприємств, у структурі фінансування ЄС за проектами Horizon 2020 переважають приватні та комерційні підприємства – понад 54% (5,2 млн євро) (рис. 4).

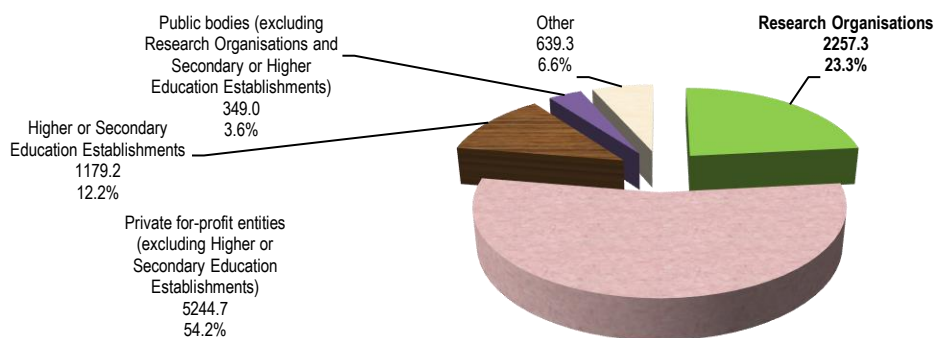

Рис. 4. Структура фінансування за видами діяльності українських підприємств/установ, що беруть участь у проектах Horizon 2020, станом на 27.04.2017 р., тис. євро, %

Джерело: Розраховано автором на основі: [1].

На дослідницькі організації – припадає лише 23%. Фундаментальні наукові дослідження в форматі Horizon 2020 є надзвичайно складними для України. Важливо забезпечити глибинні трансформації у самій суті організації і проведення наукових досліджень, забезпечити перехід від «Desk Study» до «Field Study», налагодити взаємодію в рамках трикутника «наука-освіта-бізнес», істотно підвищувати рівень використання сучасних інформаційних технологій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Community Research and Development Information Service [Electronic resource] / CORDIS – 2017. – Access mode: <<http://cordis.europa.eu/>>.

Ключові слова: євроінтеграція, Програма Горизонт 2020, інвестиції.

Key words: Eurointegration, Program Horizon 2020, investments.

Андрій Бондаренко,

кандидат наук з державного управління, докторант Навчально-науково-виробничого центру Національного університету цивільного захисту України (м. Харків)

**ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД РЕФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОГО МЕХАНІЗМУ
ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ**

Andriy Bondarenko,

Candidate of Sciences in Public Administration, Doctoral of educational-scientific-production center at National University of Civil Protection of Ukraine (Kharkiv)

**EUROPEAN EXPERIENCE OF REFORMING THE FINANCIAL MECHANISM OF
STATE REGULATION**

Формуючи державну ринкову економіку, необхідно застосовувати досвід інших країн, які пройшли через нові для нас форми організації виробничих відносин. Але при цьому варто враховувати, що господарства розвинутих країн мають різноманітні поєднання функцій держави і первинних господарських суб'єктів.

Узагальнення досвіду розвинутих зарубіжних країн свідчить про те, що нормальне функціонування ринку неможливе без державного регулювання. Концепція «незримої руки» А. Сміта не втратила своєї значущості й нині. Однак реальність істотно відрізняється від спрощеної теоретичної конструкції А. Сміта. У нинішній ринковій економіці можна виділити ряд «провалів», коли механізм ринку не спрацьовує й причиною цього є невідповідність форм і методів державного регулювання економічним процесам, умовам господарювання.

XX ст. довело безперспективність економічного розвитку суспільства з крайнощами щодо втручання держави в економіку: з одного боку, класичний капіталізм, коли держава

зовсім не втручається в економічну діяльність, а з іншого – державний соціалізм, коли вона повністю регулює економіку.

Держава завжди виконувала класичні економічні функції. Вона законодавчо встановлювала умови господарювання, здійснювала контроль за ходом виробничо-господарської діяльності та регулювала його при потребі. Однак у цілому економічна роль держави ще на початку ХХ ст. була максимально обмежена, національне виробництво стало майже винятковою сферою приватного бізнесу. Треба було вдосконалювати роботу органів державної влади. Теоретичною основою розгляду питання міри втручання держави в ринкову економіку є послідовно викладені погляди наукових шкіл, що надають особливого значення теоретичному обґрунтуванню проміжних форм ринкового господарства від конкуренції до монополії.

Для ефективної реалізації державної регуляторної політики актуальною стала розробка законодавчих актів, якими регулюються процеси злиття й поглинань у банківській сфері, холдингових компаніях, забезпечення контролю над фінансовою сферою. Контроль антимонопольних органів потрібний, зокрема, при законодавчому врегулюванні питань залучення іноземного капіталу, який прагне до створення нових приватних монопольних структур.

Як зазначалося раніше, основними ознаками сучасного етапу розвитку світової економіки є лібералізація зовнішньоекономічних відносин, посилення інтеграційних та глобалізаційних процесів на міжнародних фінансових та товарних ринках, що відбувається завдяки відкритості національних економік та співпраці країн у різних сферах господарської діяльності. Проте, як підтвердили події останньої фінансової кризи, зазначені тенденції можуть мати для економіки країни не лише позитивні, а й негативні наслідки. Так, відкритість національної економіки, з одного боку, сприяє розвитку та поглибленню економічних, виробничих, фінансових, соціальних, культурних та інших взаємин між країнами. З іншого боку, це робить економіку держави більш уразливою до дії дестабілізуючих чинників релевантного зовнішнього середовища, турбулентності міжнародних фінансових і товарних ринків та загроз політичного й соціального характеру. Інакше кажучи, незважаючи на потужний потенціал розвитку відкритих економічних систем, у сучасних умовах глобалізації та інтеграції ринків вони характеризуються значною мінливістю, непередбачуваністю та ризиковістю.

Україна, як і низка інших країн Європи перебуває на початку шляху реформування економічних структур. Для України функціонування державного механізму регулювання є необхідною умовою вдалого реформування ринкової системи ведення

господарства. Можливо, в Україні масштаби державного регулювання можуть бути набагато ширшими, ніж у традиційно ринкових країнах. Однак це не означає, що можна відкинути зарубіжний досвід. Навпаки, його потрібно всебічно вивчати і водночас робити певні висновки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Орлюк О. П. Фінансове право: навч. посіб. / О. П. Орлюк. – К.: Юрінком Інтер, 2003. – 528 с.
2. Основи державного управління: організаційні структури та фінансовий контроль / Ж. Ціллер, Г. Гавенс, А. Макгуган та ін. – К. : Центр адаптації держ. служби до стандартів Європ. Союзу, 2010. – 206 с.
3. Розпутенко І. В. Економічне зростання в Україні: проблеми і здобутки : метод. вказівки / І. В. Розпутенко. – К. : К.І.С., 2001. – 135 с.

Ключові слова: європейський досвід, фінансовий механізм, державне регулювання.

Key words: European experience, financial mechanism, state regulation.

Тетяна Витко,

кандидат наук з державного управління, доцент кафедри публічного управління та адміністрування, Інституту гуманітарної підготовки та державного управління

«Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу»

(м. Івано-Франківськ)

Василь Малик,

група з моделювання бізнес-процесів відділу перспективного розвитку ПАТ

«Прикарпаттяобленерго» (м. Івано-Франківськ)

ПЕРСПЕКТИВИ ПРОЕКТНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ В УКРАЇНІ

Tetyana Vytko,

PhD in Public Administration, Associate Professor of Public

Administration and Local Government at Institute of Humanities and Public Administration

“Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas” (Ivano-Frankivsk)

Vasyl Malyk,

*Force modeling business – processes of the Department of perspective development PJSC
«Prykarpattyaoblenergo» (Ivano-Frankivsk)*

THE PROSPECTS OF THE IMPLEMENTATION OF PROJECT MANAGEMENT IN PUBLIC ADMINISTRATION OF UKRAINE

Останніми роками у світі спостерігається трансформація традиційного державного управління у державний менеджмент, тобто набуває популярності концепція публічного управління на засадах проектного менеджменту. Концепція управління проектами стає ключовою у поточній діяльності публічного управління з реалізації державної політики, надання послуг, розробки національних програм або осіб, які відповідальні за використання матеріальних і фінансових ресурсів, призначених для цих цілей. Використання таких мікроекономічних проектів на галузевому рівні при реалізації державної політики надасть значної макроекономічної величини у державному секторі, забезпечить синергію публічного управління, громадських організацій та бізнес-середовища загалом.

Концепція публічного управління з елементами проектного менеджменту використовувалася під час адміністративних реформ в США, Канаді та країнах Європейського Союзу. В Україні досвід імплементації проектного менеджменту у державний сектор, зокрема при реалізації державних програм або проектів, які фінансуються інституціями ЄС, США чи іншими міжнародними організаціями, є незначний та потребує постійного вдосконалення.

Під проектом у публічній сфері розуміють комплекс взаємопов'язаних логічно-структурованих завдань і заходів, упорядкованих у масштабі часу, які спрямовані на розв'язання найважливіших проблем розвитку держави, окремих галузей економіки, адміністративно-територіальних одиниць чи територіальних громад, організацій та установ і здійснюються в умовах фінансових та інших ресурсних обмежень у визначені терміни [1].

Основна ціль проектів у публічній сфері – це вирішення проблем, які визначені урядом як соціально-важливі та мають чітко окреслені цілі реалізації. Для публічного управління як основні можна виділити наступні типи проектів, що реалізуються урядовими структурами, державними інституціями чи державними підприємствами в Україні: програмні (TEMPUS, Співпраця з ФАО ООН, «Програма лідерства, сприяння експорту, залучення інвестицій та розвитку» та інші); проекти технічної допомоги та проекти розвитку, які спрямовані на чітке визначення (наприклад, за об'єктами: будівництво інфраструктурних об'єктів, проведення реформи охорони здоров'я тощо) й управління інвестиціями та зміну усталених процедур у

державному секторі (автор свідомо упускає проекти, які реалізуються державними підприємствами НАК «Нафтогаз», Укрзалізницею, ДП НАК «Енергоатом» та іншими великими державними підприємствами, оскільки на сьогоднішній день на більшості із них уже діє у тій чи іншій формі управління проектами).

Програмні проекти є постійно діючими, і в основному спрямовуються на надання грантів для навчання, на розвиток громадянського суспільства, становлення нових бізнес-ініціатив тощо. Дані проекти уже мають чітко визначену проектну команду, затверджений проектний статут та цілі. У більшості випадків міжнародні партнери самостійно рекрутують учасників і формують з них проектні команди.

Проекти технічної допомоги реалізуються в Україні понад 20 років. Вони мають чіткі результати та спрямовані на надання допомоги у різних сферах соціально-економічного життя країни. На сьогодні налічується 151 проект міжнародної технічної допомоги за підтримки країн-донорів, що реалізуються в Україні та пройшли державну реєстрацію (перереєстрацію) у Міністерстві економічного розвитку і торгівлі [2]. Більшість проектів є довготривалими та розраховані на впровадження конкретних інновацій, покращення екологічних показників, допомогу армії тощо. Основними бенефіціарами є міністерства та державні агентства України. Саме на ці установи покладене завдання щодо формування проектних команд, оперативний менеджмент, моніторинг, контроль та аналіз результатів того чи іншого проекту.

Проектам розвитку, зазвичай, притаманне бюджетне фінансування. Вони мають великий (часто сотні мільйонів або мільярди гривень) кошторис та визначений час реалізації. У більшості випадків проекти розвитку передбачають будівництво інфраструктурних об'єктів, модернізацію устаткування в бюджетних установах тощо. На сьогодні Міністерством економічного розвитку і торгівлі України визначено 27 державних інвестиційних проектів на 2017 рік, загальна вартість яких становить понад 29 млрд грн [3].

Саме для двох останніх типів проектів у публічній сфері є важливим впровадження проектного менеджменту у публічному управлінні, оскільки такий захід дозволить досягти чітко поставлених цілей.

Характерними рисами програм і проектів є їх орієнтація на досягнення поставлених стратегічних цілей. Програми та проекти – це елементи стратегії, спосіб її виконання та проведення стратегічних змін. Будь-який проект: соціальний, інвестиційний, проект реалізації організаційних інновацій реалізується протягом обмеженого періоду часу і не повторюється після досягнення поставлених цілей. Плануючи використання проектного менеджменту в державному управлінні, необхідно визначити, чи відноситься даний вид діяльності до типових проектів. Такими характеристиками є: наявність чіткої кінцевої мети реалізації проекту; тимчасовий характер – будь-який проект має чіткі часові рамки

(життєвий цикл проекту); якщо таких рамок немає, то, швидше за все, це поточна (операційна) діяльність, яка може тривати як завгодно довго; унікальність – проект повинен породжувати унікальні (нові) результати, досягнення, продукти або послуги.

При цьому проект має спільні з іншими видами діяльності характеристики: проект розвивається в часі, проходячи певні етапи робіт; він виконується людьми; обмежений ресурсами (тобто бюджетом проекту); присутні етапи ініціації проекту, планування, організації управління проектом, контролю й моніторингу.

Специфіка планування державних проектів і програм полягає в тому, що на етапі ініціації проекту встановлюються (обговорюються) основні принципи співпраці всіх учасників проекту на основі аналізу проблем і можливостей з урахуванням пріоритетів державних інституцій, які дають фінансування; заходів, які плануються та виконуються іншими сторонніми організаціями, або підрядниками; можливостей учасників проекту.

На цій стадії приймається рішення про початок робіт над проектом і надається дозвіл на використання ресурсів сторін-учасників проекту. Проблемним аспектом етапу розробки проекту, який властивий не тільки державним проектам і програмам, є ігнорування принципів системного підходу. Це проявляється у формуванні переліку заходів та визначенні необхідних ресурсів без відповідного взаємоузгодження цих заходів і визначення їх впливу на досягнення кінцевих цілей проекту.

У публічному управлінні слід дотримуватися певних принципів сучасної практики проектного менеджменту, які передбачають обов'язкове виконання наступних етапів розробки проекту:

1. Розробка ідеї проекту, постановка й (або) уточнення цілей і завдань проекту.

2. Формування структури декомпозиції робіт (заходів). Структура декомпозиції робіт (Work Breakdown Structure – WBS) у проектному менеджменті та системотехніці є орієнтованою на доконане виконання проекту декомпозицією проекту на менші частки. Важливість WBS полягає в тому, що виявляються тільки ті роботи, які необхідні для досягнення цілей проекту. Цей підхід забезпечує розробку ієрархічної структури взаємопов'язаних елементів – комплексів робіт, згрупованих за певними, заздалегідь спланованим критеріям (наприклад, етапам життєвого циклу проекту, функціональним і т.д.). Аналіз кожного рівня цієї структури дозволяє оцінювати виконаний обсяг робіт, проводити оцінку вартості та термінів.

3. Формування бюджету проекту та визначення системи його моніторингу та контролю.

4. Формування проектною команди. Керуючі проектами грають ключову роль в створенні високоефективних проектних команд. Вони набирають працівників, проводять збори, формують загальні команди, створюють відчуття розуміння спільної мети або спільного бачення проблеми, створюють і керують загальною системою заохочень, що

сприяє організації спільних зусиль команди, керують прийняттям рішень, вирішують конфлікти, що виникають всередині команди, і очолюють наради, на яких, власне, і створюється команда. Складність тимчасової системи управління (робоча група) полягає в тому, що вона функціонує паралельно з постійними системами управління (структурними підрозділами). Якщо влада начальника підрозділу сильніше влади керівника проекту, то останній буде змушений все завдання учасникам давати через лінійних керівників. У цьому випадку реальних повноважень керувати робочою групою у керівника проекту недостатньо. Якщо не розставити вчасно пріоритети і не наділити керівника проекту необхідними повноваженнями, це поставить під загрозу досягнення запланованих результатів. В інноваційних проектах з високим ступенем невизначеності і ризику у керівника повинні бути всі повноваження, аж до розподілу преміального фонду.

5. Визначення календарного плану виконання робіт як засобом управління часом реалізації проекту.

Взаємозалежність між цими етапами характеризуються тим, що якщо один з цих них зміниться, то цілком імовірно, потребуватиме корекції як мінімум ще один. Так, якщо «стискається» календарний план, то як правило виникає необхідність збільшення бюджету й залучення додаткових ресурсів для виконання того ж таки обсягу робіт у більш стислі терміни. Якщо збільшення бюджету є неможливим, може бути скорочено зміст або знижено якість для постачання продукту в більш стислі терміни у межах встановленого бюджету. Зміна вимог, що пред'являються до проекту, може викликати додаткові ризики.

У публічному управлінні все набагато складніше, тому для ефективного функціонування системи проектного менеджменту поряд з організаційними змінами, наприклад, створенням проектних офісів, призначенням єдиного керівника програми чи проекту, необхідною є методична підтримка й навчання публічних службовців керівної ланки. Цим визначаються перспективи подальших розвідок у даному напрямі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Розроблення та управління проектами у публічній сфері: європейський вимір для України. Практичний посібник / [А. Чемерис]; Швейцарсько-український проект «Підтримка децентралізації в Україні – DESPRO». – К.: ТОВ «Софія-А». – 2012. – 80 с.

2. Перелік діючих проектів міжнародної технічної допомоги за підтримки країн-донорів, що реалізуються в Україні та пройшли державну реєстрацію (перереєстрацію) у Міністерстві економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=ukUA&title=PerelikProektivMizhnarodnoiTekhnichnoiDopomogiZareiestrovanikhVUstanovlenomuZakonodavstvomuPoriadku>

3. Перелік державних інвестиційних проектів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/Documents/List>

Ключові слова: управління проектами, організаційний потенціал, державне управління; стратегія розвитку, стратегічні цілі.

Key words: project management, organizational capacity, public administration; development strategy; strategic objectives.

Єлизавета Градобоєва,

кандидат економічних наук, старший науковий співробітник

відділу економіко-правових проблем містознавства

Інституту економіко-правових досліджень НАН України (м. Київ)

ДЕЯКІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ СФЕРИ ЖИТТЄЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МІСТА В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС

Yelyzaveta Gradoboieva,

Candidate of Economic Sciences, Senior Researcher, Department of Economic and Legal Problems of City-study, Institute of Economic and Legal Research of NAS of Ukraine (Kyiv)

SOME ASPECTS OF LIFE SUPPORT ENTERPRISES IN THE CITY IN TERMS OF ECONOMIC INTEGRATION BETWEEN THE EU AND UKRAINE

Актуальність. Розвиток економічної інтеграції між Україною та Європейським Союзом (ЄС), з одного боку, створює передумови підвищення якості послуг, що надаються підприємствами міського господарства сфери життєзабезпечення, та поступового наближення їх до європейського рівня шляхом відповідного співробітництва та сприяння модернізації комунальної інфраструктури, підвищенню енергоефективності, оптимізації тарифоутворення, а, з іншого боку, висуває відповідні підвищені вимоги як на макрорівні (до Уряду країни), мезорівні (до органів місцевого самоврядування, територіальних громад та їх об'єднань), так і на мікрорівні (до менеджменту підприємств) щодо інституційного, організаційного, фінансового забезпечення зазначених заходів. Виконання вказаних завдань значно ускладнюється внаслідок традиційної збитковості підприємств міського господарства сфери життєзабезпечення і відповідної ресурсної обмеженості.

Постановка завдання. З огляду на це наразі актуалізується проблематика визначення пріоритетних завдань забезпечення підвищення ефективності господарювання та розвитку підприємств сфери життєзабезпечення міст України в умовах євроінтеграції.

Виклад результатів. Згідно з даними Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України (далі – Міністерства) [1], збитки підприємств сфери життєзабезпечення України у 2014 р. склали 3 млрд грн, у 2015 р. – 4,2 млрд грн, а за десять місяців 2016 р. – 5,4 млрд грн. У той же час заборгованість бюджетів усіх рівнів перед підприємствами, що надають житлово-комунальні послуги, на кінець грудня 2016 р. становила 22,6 млрд грн. При цьому зношеність комунальної інфраструктури призводить до колосальних втрат енергоресурсів. Внаслідок значної зношеності системи тепlopостачання міст в них втрачається майже 2,5 млрд. м³ газу, втрати в будинках ще більші – близько 9 млрд. м³. Тобто споживачами оплачуються, але не одержуються 11 млрд м³ газу з 18,6 млрд м³, що постачаються для потреб житлово-комунального господарства. Згідно з Проектом Середньострокового плану пріоритетних дій уряду до 2020 р. [2], середній показник питомого енергоспоживання в Україні у два-три рази вищий відповідного показника у розвинутих країнах ЄС. Зокрема, середнє питоме енергоспоживання в багатоквартирних житлових будинках становить 264 кВт·год / м², в той же час у європейських країнах відповідний показник у середньому не перевищує 90 кВт·год / м², а, отже, потенціал скорочення енергоспоживання (у разі досягнення поточного рівня втрат в ЄС) становить 11,4 млрд м³ газу (близько 58% імпорту України). В даний час в Україні налічується 15 млн домогосподарств, половина з яких – у 120 тис багатопверхових будинків, більшість яких збудовані у 1960-80-х рр. [3]. У зв'язку з цим, згідно з даними Міністерства, до 2025 р. у 40% будинків має відбутися термомодернізація, метою якої, перш за все, постає скорочення споживання енергоносіїв та підвищення енергоефективності [1]. Створити передумови скорочення втрат енергоресурсів можливо лише за умов модернізації, що пов'язано із необхідністю залучення значного обсягу інвестиційних ресурсів. При цьому, на жаль, доводиться констатувати повільні темпи здійснення процесу імплементації директив ЄС з питань енергоефективності та в частині тарифорегулювання і тарифоутворення на послуги підприємств сфери життєзабезпечення. Зокрема, Україною все ще в повній мірі не імплементовано модель регулювання тарифоутворення на централізоване опалення «Cost +», бо тариф повністю не покриває негазову складову та інвестиційні витрати, більше того, – регулятор (Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг або органи місцевого самоврядування в залежності від виду послуги та компетенції регулюючого органу) не має повної та достовірної інформації щодо структури витрат підприємств, тоді як останні більшою мірою зацікавлені у завищенні рівня витрат для збільшення тарифу, оскільки зменшення витрат призводитиме до відповідного

скорочення доходної частини. На підприємствах більшості міст України все ще не досягнуто стовідсоткового відшкодування тарифами собівартості послуг життєзабезпечення, що надаються ними, тобто в сфері досі залишається перехресне субсидування. Це суперечить одразу декільком з основних принципів регулювання енергетичних ринків ЄС і Енергетичного співтовариства в частині тарифоутворення, тарифорегулювання, тарифної системи, включаючи заборону будь-якого перехресного субсидування; забезпечення прозорості, публічності і зрозумілості тарифної системи, що відшкодує всі економічно обґрунтовані витрати. Порівняльний аналіз середніх тарифів на послуги тепло-, водопостачання та водовідведення, а також їх інвестиційної складової в Україні та країнах ЄС, дозволяє констатувати, що при найнижчому рівні тарифів на зазначені послуги Україна характеризується найменшим обсягом інвестицій в їх складі, що також обумовлює недостатність власних коштів підприємств для покриття операційних витрат та фінансування проведення ремонтних робіт, модернізації, реконструкції і заміни морально та фізично застарілих об'єктів та мереж комунальної інфраструктури. При цьому слід наголосити, що виробники житлово-комунальних послуг, згідно чинному законодавству, зобов'язані платити за газ до того, як з ними розрахується кінцевий споживач, що об'єктивно породжує хронічні заборгованості й відсутність вільних обігових коштів у підприємств і унеможливорює мобілізацію власних джерел фінансування інвестицій у оновлення. Крім того, не повністю та невчасно враховані в тарифі фінансові витрати (в т.ч. на інвестиційні проекти, які фінансуються міжнародними фінансовими організаціями (Міжнародним банком реконструкції та розвитку, Європейським інвестиційним банком, Європейським банком реконструкції та розвитку)) унеможливають й залучення коштів інвесторів на модернізацію об'єктів та мереж комунальної інфраструктури.

Висновки. У зв'язку з вищевикладеним, пріоритетними завданнями подолання збитковості та підвищення ефективності функціонування підприємств міського господарства в процесі розвитку сфери життєзабезпечення в умовах економічної інтеграції між Україною та ЄС виступають: імплементація ключових Директив ЄС і приведення у відповідність до них чинних законодавчих і нормативно-правових актів в сфері життєзабезпечення, що створить передумови переходу на принцип покриття економічно обґрунтованих витрат підприємств міського господарства сфери, сприятиме уникненню перехресного субсидування, стимулюватиме енергоефективність і ресурсозбереження; максимальне використання власного потенціалу підприємств, можливостей менеджменту щодо оптимізації системи управління витратами, вдосконалення амортизаційної, тарифної політики підприємств сфери життєзабезпечення із врахуванням відповідного позитивного досвіду провідних країн ЄС та оцінкою можливостей його адаптації до національних особливостей України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Офіційний сайт Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minregion.gov.ua/index.php?category=tp-stat>.

2. Середньостроковий план пріоритетних дій уряду до 2020 року: Проект [Електронний ресурс] / Урядовий портал. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=249634799&cat_id=244828445.

3. Зубко Г. Тепла реформа: перевірка України на зрілість [Електронний ресурс] / Г. Зубко // Дзеркало тижня. – 2017. – 24 лютого. – №7. – Режим доступу: https://dt.ua/internal/tepla-reforma-perevirka-ukrayini-na-zrilist-_.html.

Ключові слова: економічна інтеграція, місто, підприємства сфери життєзабезпечення, розвиток, комунальна інфраструктура, модернізація, енергетична ефективність, тарифоутворення.

Key words: economic integration, city, enterprises of sphere of life support, development, municipal infrastructure, modernization, energy efficiency, pricing.

Людмила Гуляєва,

кандидат економічних наук, доцент, учений секретар, доцент кафедри фінансів

Академії праці, соціальних відносин і туризму (м. Київ)

**ПІДВИЩЕННЯ ПОІНФОРМОВАНOSTІ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ЩОДО
РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО СЕКТОРУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ЯК ФАКТОР
УСПІШНОЇ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ**

Liudmyla Hulciaieva,

Candidate of Economic Sciences, Scientific Secretary, Associate Professor at the Department of

Finance, The Academy of Labor, Social Relations and Tourism (Kyiv)

**AWARENESS OF UKRAINIAN SOCIETY OF THE DEVELOPMENT OF THE EU
FINANCIAL SECTOR AS A FACTOR OF SUCCESSFUL UKRAINE'S INTEGRATION**

В Україні зростає потреба підвищення фінансової грамотності громадян як спроможності у складних економічних, політичних, соціальних умовах забезпечити достойний рівень життя для себе та своїх близьких, що зумовлено такими причинами:

1) фінансовий сектор переживає потужну кризу (за період 2012-2017рр. здійснюється виведення з ринку 86 українських банків), відповідно вкладники та кредитори банків мають знати, як захистити свої права у такій ситуації;

2) старіння населення, зростання неформальної, тимчасової зайнятості, неефективність пенсійної системи й системи охорони здоров'я, ускладнення фінансових послуг, інфляційні та девальваційні процеси посилюють фінансовий тягар, що несе пересічний українець [1];

3) євроінтеграція відкриває нові можливості для українців щодо ведення бізнесу, побудова кар'єри, навчання, розширення ділових контактів за кордоном, однак потребує розуміння механізму, принципів роботи фінансового сектора Європейського союзу (ЄС).

Отже, потрібні знання та навички для прийняття фінансових рішень, адекватних тій складній ситуації, що спостерігається в Україні, причому як розуміння тенденцій розвитку української фінансової системи, так і специфіки функціонування фінансового сектора ЄС.

Мета дослідження – обґрунтувати необхідність підвищити поінформованість українського суспільства щодо розвитку фінансового сектора ЄС для успішної євроінтеграції України та поділитися досвідом реалізації власних освітніх проектів у даній сфері.

З метою підвищення поінформованості українського суспільства щодо розвитку фінансового сектору ЄС та його ролі у забезпеченні сталого розвитку регіону на базі Академії праці, соціальних відносин і туризму (АПСВТ) з 2015 р. впроваджується проект «Фінансовий сектор Європейського союзу як рушій сталого розвитку: європейська інтеграція, реформи, перспективи мережевої економіки» за програмою ЄС «ЕРАЗМУС+» напряму «Модуль Жан Моне» [2]. Цілями проекту є:

✓ Просування інноваційного погляду на фінансовий бізнес в ЄС як на стійкий сектор європейської економіки в українському суспільстві.

✓ Підвищення якості професійної підготовки в Україні та ЄС шляхом створення нового курсу з європейських студій «Фінансовий сектор ЄС як рушій сталого розвитку: європейська інтеграція, реформи, перспективи мережевої економіки» для студентів АПСВТ та широкого кола зацікавлених осіб. Набуття слухачами курсу актуальних знань про розвиток фінансового сектора ЄС, формування навичок цінних для їх академічного та професійного зростання, підвищення їх громадянської активності.

✓ Формування нового типу споживачів фінансових послуг, які вимагають від фінансових установ, високої якості послуг та соціально відповідальної поведінки;

✓ Сприяння науковим дослідженням та допомога у отриманні першого викладацького досвіду для молодих дослідників фінансового сектора ЄС.

Структура курсу «Фінансовий сектор ЄС як рушій сталого розвитку...» передбачає 13 тем, які відображають сучасні тенденції розвитку фінансових ринків ЄС, проблем та успіхів

їх функціонування, з максимальним акцентом на можливостях практичного застосування слухачами курсу отриманих знань та навичок у своєму житті:

- ✓ Сучасний фінансовий сектор ЄС: структура, модель управління і сучасні виклики;
- ✓ Роль фінансового сектора ЄС в забезпеченні сталого розвитку: сутність, передумови, проблеми та завдання;
- ✓ Огляд європейської системи фінансового нагляду та регулювання: реформи для збільшення відповідальності;
- ✓ Посилення інтеграційних процесів в Європейському фінансовому середовищі: об'єднання ринків капіталу, розвиток банківського союзу;
- ✓ Фінансові послуги для мережевої економіки: забезпечення інфраструктури, сталі процеси та європейська політика;
- ✓ Нові інструменти для фінансування сталого розвитку в ЄС;
- ✓ Пропозиція стійких фінансових продуктів в області проектного фінансування;
- ✓ Європейський ринок соціально-відповідальних інвестицій (SRI)
- ✓ Передова практика сталого розвитку в європейській банківській системі;
- ✓ Соціальне підприємництво, фінансування малого й середнього бізнесу, довгострокове фінансування в ЄС: потенціал фінансових інститутів;
- ✓ Використання ESG методики фінансовими установами ЄС;
- ✓ Краудфандинг як новий інструмент: можливості для сталого розвитку;
- ✓ Забезпечення сталого розвитку фінансового сектора України: сучасний стан та перспективи в контексті європейської інтеграції.

Варто зауважити, що курс розкриває не лише ті зміни та ініціативи, що відбуваються під дією реформування фінансового регулювання та нагляду в ЄС, а й ініціативи продиктовані самими учасниками ринку: стрімкий розвиток краудфандингу завдяки електронним краудфандинг-платформам, розвиток ринків соціально-відповідальних інвестицій, проектного фінансування, поява сталих фінансових інструментів, міжнародні та європейські стандарти фінансового бізнесу. Передбачені практикуми для учасників освітніх програм проекту щодо заснування власних соціальних підприємств, проведення кампаній на краудфандингових платформах, фінансового планування життя тощо.

Для реалізації поставлених цілей проект, крім створення навчального курсу, передбачає заходи для широкого переліку категорій стейкхолдерів (студентів, молоді, академічної спільноти, практиків фінансового сектора, зарубіжних фахівців, осіб, зацікавлених проблематикою проекту): конференція, воркшопи, круглі столи, конкурс наукових робіт молодих науковців за проблематикою фінансового сектора ЄС. Лише за період січень-травень 2017 р. учасниками заходів проекту стали більше 150 осіб з різних регіонів України.

Висновки. Сучасні реалії потребують підвищення фінансової грамотності українського населення. Знання про тенденції функціонування, структуру та регулювання фінансового сектора ЄС, специфіки користування фінансовими послугами на європейських ринках можуть стати корисними для представників бізнесу, молоді, громадянського суспільства як у контексті подальшої євроінтеграції України, так і у зв'язку з тривалою фінансовою кризою у банківській системі України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гуляева Л., Жук Л. Повышение финансовой грамотности как один из приоритетов устойчивого развития общества в условиях глобальных трансформаций // Устойчивое развитие. Международный журнал. – Международная ассоциация устойчивого развития. Болгария. – 2015. – №.6. – С. 26-32.
2. The EU financial sector as a driver for sustainable development: european integration, policy reform and networked economy perspectives [Electronic resource] // the Erasmus+ Project Results Platform. <http://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/projects/eplus-project-details-page/?nodeRef=workspace://SpacesStore/d21367ee-7a9a-4fb3-9a31-2c0d84eca551>. – Last access: 2017. – Title from the screen.

Ключові слова: фінансовий сектор ЄС, Європейський Союз, модуль Жана Моне, фінансова грамотність.

Key words: financial sector EU, the European Union, Jean Monnet module, Financial literacy.

Марина Дейч,

доктор економічних наук, доцент, професор

Донецького державного університету управління (м. Маріуполь)

РОЛЬ ФАКТОРУ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В ІНТЕГРАЦІЙНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ

Marina Deich,

Doctor of Economic Sciences, Associate Professor, Professor of

Donetsk State University of Management (Mariupol)

THE ROLE OF THE FACTOR OF SOCIAL RESPONSIBILITY IN THE INTEGRATION PROCESS OF UKRAINE

Актуальність. Входження України до європейської спільноти усвідомлюється в суспільстві вже не тільки як прагнення, але і як необхідність. Щоб відчувати себе суспільством, яке може жити в колі розвинутих європейських країн, треба розвивати та впроваджувати в країні ті принципи та норми життя, за якими побудована державна політика європейської спільноти. Сталий розвиток визначено ООН як головний напрям розвитку країн на XXI ст. Україна має створити всі умови для започаткування процесу змін, які дозволять забезпечити цей процес.

Постановка завдання. Виконання дій забезпечення сталого розвитку країни передбачає дотримання певних обмежень, нормативів, збалансованості економічної, соціальної екологічної складових, за необхідністю соціальної відповідальності. Усвідомлення світової спільноти значущості соціальної відповідальності у формуванні сталого розвитку сприяло до підписання ряд міжнародних договорів, щодо інноваційних новітніх технологій в промисловості, сфері енергозбереження тощо.

Виклад результатів дослідження. Принципи соціальної відповідальності реалізуються через сукупність правил, норм, настанов до процесу становлення та управління нею. Останні визначають загальні вимоги до державної політики та її структурних складових. До їх складу належать: підзвітність, прозорість, етична поведінка, взаємодія із зацікавленими сторонами, дотримання норм (правових та міжнародних) і прав людини.

Ці загальні міжнародні принципи мають стратегічну спрямованість для кожної країни, але у залежності від рівня розвиненості держави та її національних особливостей розвитку доцільно визначити та конкретизувати зміст принципів сталого розвитку країни в контексті соціальної відповідальності. Соціальна відповідальність в реалізації принципів сталого розвитку в залежності від його змісту носить або характер причини, або наслідку. Але саме вона гарантує певну реалізацію принципів сталого розвитку. Без її застосування принципи можуть залишатись нездійсненими деклараціями. Суб'єкти соціальної відповідальності повинні бути активними й одночасно приймати участь в їх дотриманні

Принципи сталого розвитку, які мають стати орієнтирами та підставою його досягнення з посиленням дії через соціальну відповідальність потребують орієнтації на майбутнє з додержання рівності можливостей різних поколінь у задоволенні потреб існування та розвитку. Одночасно особливої значущості набуває соціальна відповідальність при реалізації принципу сталого розвитку щодо попередження виникнення та поширення дії внутрішніх та зовнішніх небезпек, пов'язаних з його становленням. Значною перешкодою сталого розвитку є хижацьке споживання матеріальних та природних ресурсів та безвідповідальне ставлення до їх використання. Саме соціальна відповідальність сприяє ноосферній орієнтації у цій сфері з перевагою духовних та інформаційних ресурсів.

Вагомим дієвим здобутком для запровадження сталого розвитку є баланс інтересів особи, суспільства, бізнесу, держави та їх взаємна відповідальність щодо стану та перспектив безпеки і розвитку. Розвиненість соціальної відповідальності сприяє рівню збалансованості інтересів її суб'єктів щодо досягнення цілей сталого розвитку.

Участь громадян у формуванні сталого розвитку є свідченням реалізації демократизації управління у цих процесах, а також розкриває якість та ефективність цієї участі, яка обумовлена рівнем відповідальності об'єднань громадян щодо досягнення локальних та загальних цілей сталого розвитку. Відповідальність громадянського суспільства щодо будь-яких напрямів його діяльності є слабо проробленою та реалізованою, але вимоги часу обумовлюють потреби її формування та застосування.

Інтеграція у світову систему колективної безпеки сталого розвитку реалізується через соціальну відповідальність держави як головного суб'єкта, який визначає стратегію дій у цьому напрямку. Досягнення України щодо такої інтеграції є незначними, а її прагнення до цього обумовлюють визначення та конкретизацію обов'язків з боку держави, їх схвалення, підтримку та контроль виконання з боку суспільства та міжнародної спільноти.

Наведена система взаємозв'язку складових соціальної відповідальності визначає перш за все фактори впливу, які мають пряме відношення до сталого розвитку, а саме економічні, соціальні, екологічні та інші, які в певні періоди часу змінюють свою значущість (політичні, науково-технічні, інноваційні, зовнішньоекономічні тощо).

Найбільш поширеними серед усіх є:

економічні – вони створюють матеріальну базу для застосування соціальної відповідальності та формують ресурсні можливості сталого розвитку,

соціальні – вони характеризують людський та соціальний потенціал та можливості його розвитку при усвідомленні переваг соціально відповідальної поведінки для цілей сталого розвитку,

екологічні – впливають на суб'єкт соціальної відповідальності, його якісні та кількісні характеристики, визначають рівень безпеки стану навколишнього середовища.

Україна вже почала реформувати основні напрями державної політики та розвитку, які базуються на нормах та принципах європейського досвіду. Дотримання цих принципів сприяє успішному досягненню цілей розвитку суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Діагностика стану та перспектив розвитку соціальної відповідальності в Україні (експертні оцінки): монографія / О. Ф. Новікова, М. Є. Дейч, О. В. Панькова та ін.; НАН України, Ін-т економіки пром-сті. – Донецьк, 2013. – 296 с.

2. Указ Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015 «Стратегія сталого розвитку «Україна-2020» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/gu>.

Ключові слова: інтеграція, соціальна відповідальність, суспільні відносини, модернізація.

Key words: integration, social responsibility, social relationships, modernization, behavior.

Євген Дятлов,

аспірант Донецького державного університету управління (м. Маріуполь)

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СУБ'ЄКТІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Evgeniy Dyatlov,

Postgraduate Student of Donetsk State University of Management (Mariupol)

EUROPEAN EXPERIENCE OF FORMATION OF A NATIONAL INFORMATION SYSTEM OF ECONOMIC OPERATORS

В умовах глобалізації та інтеграції національних економік великого значення набуває забезпечення суб'єктів господарювання економічною інформацією. Системи забезпечення економічною інформацією формуються на глобальному, міждержавному та національному рівнях для розвитку зовнішньої торгівлі та економіки країн світу.

В країнах ЄС сформовано системи інформаційного забезпечення суб'єктів економічної діяльності за участю органів державного управління і бізнес-структур. В Україні така система лише формується. Так, прийнято ряд законів [1-3], реалізується Концепція формування системи національних електронних інформаційних ресурсів [4]. У цьому плані актуальним є узагальнення європейського досвіду для застосування в Україні, що обумовило мету дослідження.

Розвиток сучасної економіки неможливо уявити без інформації, яка є сьогодні таким же важливим чинником виробництва, як земля, праця і капітал. Зростання ролі інформаційного забезпечення економічної, зокрема зовнішньоекономічної, діяльності обумовлено наступним: значним збільшенням попиту на інформацію в 1980-х та на початку 1990-х рр. в умовах

уповільнення темпів економічного розвитку, погіршення становища на світових товарних ринках і загострення конкуренції; потребою в економічній інформації для управління діяльністю, для вироблення ринкової стратегії, вибору й обґрунтування перспективних напрямків виробництва і збуту; підвищенням попиту на інформацію для розробки прогнозів, довгострокових програм і планів; впровадження нових інформаційних технологій і програм на базі швидкого розвитку електронно-обчислювальної техніки. Підвищення ролі інформаційного забезпечення актуалізувало формування відповідних систем економічної інформації, в тому числі за секторами економіки та ринковими сегментами, на початку ХХІ ст.

Інформація є найбільш динамічною частиною світового інформаційного ринку. Її використання дозволяє успішно реалізовувати економічну стратегію держави, регіонів, галузей і секторів економіки, підприємств, забезпечує підґрунтя їх конкурентоспроможності. Основним типом економічної інформації, що використовується при аналізі тієї чи іншої економічної проблеми, є статистична (оперативна, прогнозна), яка збирається і публікується в спеціальних статистичних довідниках як міжнародними, так і національними статистичними організаціями, а також спеціалізованими установами та організаціями.

Сьогодні обробка економічної інформації стала самостійним науково-практичним напрямком діяльності з великою різноманітністю методів. Окремі компоненти процесу обробки даних досягли високого ступеня організації та взаємозв'язку, що дозволяє об'єднати всі засоби обробки інформації на конкретному економічному об'єкті поняттям «система економічної інформації».

В країнах ЄС сформовано системи інформаційної підтримки економічної діяльності, зокрема експорту. Аналіз найбільш розвинутих національних систем, що мають певні встановлені переваги та відмінності [5], дозволяє перейняти досвід щодо організаційного механізму та інституцій. Особливе місце займає інформаційне забезпечення малих і середніх суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, яке перетворилося мало не в самостійну галузь, оскільки саме середній та малий бізнес зазвичай становить в країнах ЄС основу економіки і зовнішньої торгівлі. Загальним для систем інформаційної підтримки в країнах ЄС є наявність двох інформаційних потоків, а саме від державних (суспільних) інституцій і від приватних компаній. При цьому влада здійснює регулювання процесу надання інформації і забезпечує на законодавчому рівні функціонування системи. Для більшості країн прогрес в сфері комунікацій розширив тісні рамки національних кордонів і перетворив обмін інформацією на глобальний процес, що створює загальносвітові можливості. Кожний суб'єкт господарювання будь-якої країни може отримати економічну та фінансову інформацію агентств Bloomberg і Reuters, заплативши 100 тис. доларів на рік за доступ в електронні бібліотеки, наприклад www.factiva.com, що містить тисячі видань 130 країн на 6 мовах,

www.securities.com – з економічною аналітикою ринків, www.eiu.com – з аналітикою по будь-якій країні.

Необхідність підтримки суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, в тому числі комплексної інформаційної, визнана і в Україні, про що свідчить Концепція створення системи державної підтримки експорту. Однак інформаційна підтримка зовнішньоекономічної діяльності знаходиться на етапі становлення, певні інформаційні ресурси формуються в межах відповідних міністерств, державної служби статистики, торгово-промислових палат тощо. Крім того, представлена інформація є обмеженою щодо її практичного застосування в експортній діяльності. Для експортерів найціннішою інформацією є кон'юнктура ринків (пророблена з достатньою глибиною), оновлення якої не є систематичним.

Таким чином, існуюча в Україні система інформаційного забезпечення суб'єктів економічної діяльності, зокрема підтримки експорту, є недосконалою, рівень її розвитку і ступінь забезпечення бізнесу відповідними інформаційними послугами недостатніми для розширення діяльності і укріплення на зовнішніх ринках. Встановлене обґрунтовує застосування досвіду країн ЄС щодо формування в українських реаліях цілісної національної системи інформаційного забезпечення суб'єктів економічної діяльності, що є нагальною потребою з урахуванням інтеграції у загальноєвропейський економічний простір.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 р. № 2657-ХІІ // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1992. – № 48. – Ст. 650 (У редакції від 01.01.2017 р., підстава 1774-19) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>.
2. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011 р. № 2939-VI // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2011. – № 32. – Ст. 314 (У редакції від 01.05.2015 р., підстава 318-19) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2939-17>.
3. Про Концепцію Національної програми інформатизації: Закон України від 04.02.1998 р. № 75/98-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 27. – Ст. 182 (У редакції від 11.08.2013 р., підстава 406-18) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=75/98-вр>.
4. Концепція формування системи національних електронних інформаційних ресурсів: Затверджено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 5 травня 2003 р. № 259-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/259-2003-р>.

5. Сальберг-Вачнадзе К. Г. Информационное обеспечение внешнеэкономической деятельности / К. Г. Сальберг-Вачнадзе. – М.: ФГУП «ПИК ВИНТИ», 2006. – 72 с.

Ключові слова: інформаційне забезпечення; національна система; європейський досвід формування.

Key words: information support; national systems; european experience of formation.

*Валентина Дятлова,
доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри менеджменту
зовнішньоекономічної та інноваційної діяльності
Донецького державного університету управління (м. Маріуполь)*

*Олена Ткаченко,
кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту
зовнішньоекономічної та інноваційної діяльності
Донецького державного університету управління (м. Маріуполь)*

ТЕНДЕНЦІЇ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНИХ ВІДНОСИН УКРАЇНИ ТА ЄС

*Valentina Dyatlova,
Doctor of Economic Sciences, Professor, Head of the Department of Management of Foreign
Trade and Innovation Activity of Donetsk State University of Management (Mariupol)*

*Olena Tkachenko,
Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of the Department of Management of
Foreign Trade and Innovation Activity of Donetsk State University of Management (Mariupol)*

TRENDS AND PROSPECTS OF TRADE RELATIONS BETWEEN UKRAINE AND EU

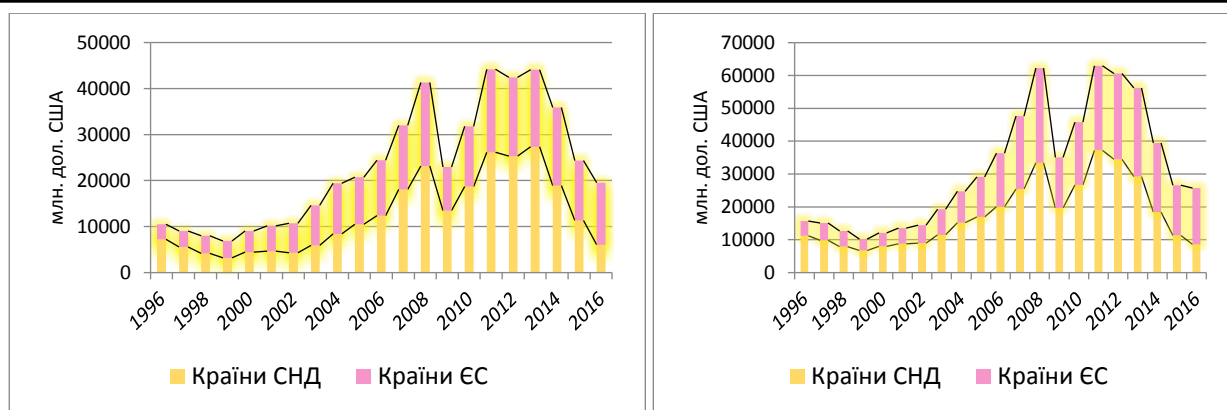
На сучасному етапі розвитку світової економіки все більше проглядається визначальна роль у цьому процесі торгівлі. Саме вона визначає зміни пріоритетів промислового розвитку і спрямованість технологічних змін, стимулює структурні зрушення і створює умови для активізації ділової активності. Дослідженню питань, що пов'язані із розвитком зовнішньої торгівлі присвячено роботи багатьох науковців. Серед останніх публікацій слід відзначити роботи таких авторів як Д. С. Покришка, Т. А. Тищук Т. А. [1], М. В. Кармінська-

Белоброва [2] і ін. Успішна реалізація економічних інтересів України на зовнішніх ринках передбачає розуміння основних процесів і закономірностей його розвитку, оцінку його стану і макроекономічних змін, які формуються в світовому економічному просторі і в провідних регіонах світу, до яких, безумовно відносяться і країни ЄС. Це і визначає актуальність обраної теми.

Мета дослідження полягає у визначенні основних тенденцій і перспектив розвитку торговельних відносин України і ЄС, що мають особливе значення для економічного зростання національної економіки.

Забезпечення сталого і довгострокового зростання економіки України, її комплексна модернізація, побудова якісно нової моделі економіки із високим рівнем продуктивності і технологічної інноваційності, спроможної протистояти сучасним і новим зовнішнім викликам, вимагає посилення уваги до аналізу тенденцій і перспектив її розвитку саме з країнами ЄС. Це було підтверджено і на нещодавньому саміті ЄС-Україна, який відбувся в листопаді 2016 р. в Брюсселі. Це був 18-й Саміт, який став першим самітом в умовах початку функціонування поглибленої і всеохоплюючої зони вільної торгівлі (ПВ ЗВТ) та другим самітом в умовах імплементації політичної частини Угоди про асоціацію. Керівництвом Євроінституцій було надано чіткі сигнали на підтримку незалежності, суверенітету і територіальної цілісності України. Саміт дозволив лідерам України та ЄС узгодити та скоординувати підходи щодо зміцнення політичної асоціації та економічної інтеграції, а також спільного реагування на стратегічні виклики в умовах динамічних змін глобального політичного ландшафту.

Аналіз обсягів зовнішньої торгівлі товарами між Україною і ЄС показав, що частка ЄС (за даними 2016 р.) і в експорті товарів, і в їх імпорті є найбільшою і складає відповідно 37% і 41% загального обсягу. В цілому за 1996-2016 рр. частка країн ЄС збільшилася в обсягах експорту з 23,0% в 1996 р. до 37,1 % – в 2012 р., а в обсягах імпорту із 25,5% – до 40,9% відповідно. Однією із головних тенденцій змін в обсягах зовнішньої торгівлі товарами є зміна значення торгових партнерів, основними з яких для України були країни СНД і країни ЄС. Аналіз даних за 1996-2016 рр. показує, що основною тенденцією починаючи із 2013 р. є значне зниження обсягів експорту в країни СНД і їх зростання в країни ЄС (рис 1). Аналогічною є тенденція і відносно імпортних потоків товарів.

а) експорт товарів

б) імпорт товарів

Рис. 1. Зміна частки країн СНД і ЄС в експорті і імпорті України

Головними партнерами в експорті для України із ЄС залишаються такі країни як Німеччина, Польща, Італія, Іспанія, Нідерланди і Угорщина. Їх сумарна частка перевищує 62%. Серед країн, що здійснюють значні імпорتنі постачання в Україну, слід виділити Німеччину, Польщу, Італію, Угорщину, Францію і Велику Британію. В 2015 р. на ці країни приходилося більш ніж 66 % від загальної суми імпорту.

Важливість розвитку економічної інтеграції України з країнами ЄС підтверджується і тим місцем, яке вони займають в системі світового господарства і світового ринку. Якщо не враховувати внутрішню торгівлю між країнами ЄС, то в регіональному плані провідним світовим експортером і імпортером виступає саме ЄС із часткою у 15% від загального обсягу світового експорту. ЄС, таким чином випереджає Китай, США, Японію і Республіку Корею. Серед імпортерів її позиція також перша із часткою 16,5% від загального обсягу світового імпорту. Крім того, ЄС представляє собою великий внутрішній ринок, який нараховує 500 млн. споживачів. Це унікальний міждержавний простір, в якому скасована бар'єрна функція внутрішніх державних кордонів, не існує національних перешкод ринковим зв'язкам, забороняються дискримінаційні обмеження на пересування товарів, послуг, капіталів, робочої сили, юридичних і фізичних осіб, знижуються просторові відмінності факторів і результатів економічної діяльності. Більш ніж 20-річне функціонування єдиного внутрішнього ринку ЄС дало значні економічні переваги країнам: щорічний приріст ВВП на 1,8 відсоткові пункти; підвищення конкурентоспроможності європейських компаній; підвищення інвестиційної привабливості ЄС; зниження ціни на товари й послуги зв'язку; створення 2,5 млн. нових робочих місць; зростання міграційних потоків всередині ЄС.

Безумовно, і досі зберігаються певні проблеми, що негативно позначаються на інтеграції національних ринків у єдиний внутрішній економічний простір і на ефективності його функціонування. До них можна віднести бар'єри в окремих сферах економічної діяльності, різношвидкісне досягнення цілей країнами, що входять до складу ЄС, відмінність

темрів економічного зростання, інфляції, безробіття, а також підходів, методів та інструментів державного регулювання економіки, але отримані переваги є більш значущими для економічного розвитку цього інтеграційного об'єднання.

Розвиток економічної інтеграції із ЄС для України має залишатися пріоритетним виходячи із розмірів внутрішнього ринку ЄС і його географічної близькості, можливості використовувати найбагатший ринок регіону, з яким Україна має спільні кордони, ширші можливості для отримання потенційної вигоди національними виробниками, вирішення проблеми значної залежності української економіки від зовнішнього споживання в інших географічних регіонах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Покришка Д. С. Динаміка зовнішньої торгівлі в Україні в умовах трансформації внутрішніх і зовнішніх чинників зростання / Д. С. Покришка, Т. А. Тищук // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. – 2015. – № 5-6. – С. 50-59.

2. Кармінська-Белоброва М. В. Зовнішньоекономічна діяльність України на сучасному рівні: проблеми та напрямки / М. В. Кармінська-Белоброва // Бізнес Інформ. – 2016. – № 4. – С. 26-30.

3. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

Ключові слова: економічна інтеграція, зовнішня торгівля товарами, експорт і імпорт товарів в Україні, динаміка експорту і імпорту товарів.

Key words: economic integration, foreign trade in goods, export and import of Ukraine, dynamics of export and import in goods.

Валентина Дятлова,

доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри менеджменту

зовнішньоекономічної та інноваційної діяльності

Донецького державного університету управління (м. Маріуполь)

Катерина Положенцева,

аспірант Донецького державного університету управління (м. Маріуполь)

**МЕХАНІЗМ НАДНАЦІОНАЛЬНОГО РЕГУЛЮВАННЯ
ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН: ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИЙ АСПЕКТ**

Valentina Dyatlova,

Doctor of Economic Sciences, Professor, Head of the the Department of Management of Foreign Economic and Innovation Activity, Donetsk State University of Management (Mariupol)

Ekaterina Polozhentseva,

Postgraduate Student, Donetsk State University of Management (Mariupol)

MECHANISM OF SUPRANATIONAL REGULATION OF ECONOMIC RELATIONS: EUROPEAN INTEGRATION ASPECT

За останні п'ятдесят років інтеграційні об'єднання стали невід'ємним елементом відносин у світовій економічній системі. Для України є значимою європейська економічна інтеграція як одне з найважливіших явищ сучасної системи господарювання, що обумовлює необхідність вивчення механізмів наднаціонального регулювання у сфері економічних відносин.

Вітчизняними вченими приділяється велика увага вивченню різних аспектів євроінтеграції України. Однак, не зважаючи на значну кількість наукових праць, присвячених питанням євроінтеграції, малодослідженим залишається питання щодо застосовуваних механізмів наднаціонального впливу євроінтеграції на економічні відносини України та Європейського Союзу (ЄС), що обумовило мету дослідження.

Європейський вибір України, проголошений від здобуття незалежності, залишається стратегічним курсом нашої держави. На сучасному етапі розвитку економічна ситуація в Україні ускладнена рядом проблем, сприяти розв'язанню яких може поглиблення її економічної інтеграції в систему світогосподарських зв'язків, зокрема співпраця з ЄС. Забезпечення економічної інтеграції у загальноєвропейський економічний простір є метою розвитку зовнішньоекономічних відносин України з ЄС. Це значною мірою залежить від реалізації положень угод про партнерство та співробітництво [1], про асоціацію [2], тимчасової угоди про торгівлю [3]. Крім того, укладено низку галузевих угод та документів міжнародно-правового характеру, згідно з якими здійснюється співробітництво між Україною та ЄС. Важливим є розуміння об'єктивно обумовленої етапності у реалізації інтеграційних пріоритетів України.

Україна співпрацює з ЄС в рамках проекту «Східне партнерство», однією з задач якого є підготовка до вступу України до Європейського Союзу. Основним етапом на шляху набуття Україною повноправного членства в ЄС має стати створення економічних і правових передумов для початку переговорів про створення зони вільної торгівлі між Україною та ЄС.

Країни, що бажають приєднатися до ЄС, мають враховувати умови вступу в дане об'єднання держав. Умови вступу до ЄС визначені на засіданні Європейської Ради у Копенгагені (1993 р.) і підтверджені на засіданні Європейської Ради в Мадриді (1995 р.), які отримали назву «Копенгагенські критерії». Таких критеріїв чотири:

політичний критерій – держава має дотримуватися демократичних принципів, принципів свободи і поваги до прав людини, а також принципу правової держави, поважати та захищати права меншин (стаття 6, стаття 49 Договору про Європейський Союз);

економічний критерій – існування діючої ринкової економіки, а також спроможність впоратися з конкурентним тиском та ринковими силами в межах ЄС;

критерій членства – здатність взяти на себе обов'язки членства, включаючи дотримання цілей політичного, економічного та валютного союзу;

незалежний критерій – спроможність ЄС абсорбувати нових членів, одночасно підтримуючи динаміку євроінтеграції.

Найбільше зауважень до України за політичним критерієм. Політична, а також соціально-економічна модернізація суспільства в значній мірі залежить від політичної волі еліти, її зацікавленості в прискоренні змін, без яких цілі євроінтеграційної політики не будуть досягнуті, або ж будуть досягнуті лише у віддаленій перспективі. Наразі різні політичні сили, що є конкурентами в боротьбі за владу, згодні з тим, що Україна має і надалі проводити політику євроінтеграції.

За економічним критерієм зауваження стосуються окремих макроекономічних показників, а саме щодо відставання за рівнем ВВП на душу населення, відносно невеликої частки країн ЄС в експорті України порівняно з іншими країнами – сусідами ЄС, низького рівня прямих іноземних інвестицій і значного рівня інфляції. Разом з тим, переважна більшість показників валютно-фінансового ринку України відповідає критеріям. Кардинальна зміна якісних і кількісних показників соціально-економічного розвитку України є головною передумовою зміни економічної моделі співробітництва України з ЄС. Україна працює над цим питанням. Так, у 2016 році загальний обсяг торгівлі товарами та послугами між Україною та ЄС зріс на **8,1%** і склав **35 923,2 млн дол. США**, з яких 30 635,2 млн припало на торгівлю товарами, а 5 287,5 млн – на торгівлю послугами. Експорт товарів та послуг до країн ЄС у 2016 році склав **16 448,5 млн дол. США**, імпорт – **19 474,6 млн дол.** У двосторонній торгівлі зберігалося негативне сальдо у розмірі 3 026,1 млн дол. США [4].

Безумовно, перспективи торговельно-економічного співробітництва суттєво зростуть зі створенням поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі (ЗВТ) між Україною та ЄС. Її норми та принципи передбачатимуть лібералізацію торгівлі товарами, послугами, руху капіталів і, до певної міри, руху робочої сили. Відмінною рисою ЗВТ Україна – ЄС є

комплексна програма адаптації регуляторних норм у сферах, пов'язаних з торгівлею, до відповідних стандартів ЄС. Це дозволить значною мірою усунути нетарифні, зокрема технічні бар'єри у торгівлі між Україною та ЄС, а також забезпечити розширений доступ до внутрішнього ринку ЄС для українських експортерів і навпаки – європейських експортерів до українського ринку. Зона вільної торгівлі – тип міжнародної інтеграції, при якій в країнах-учасниках скасовуються митні збори і податки, а також кількісні обмеження у взаємній торгівлі згідно з міжнародним договором.

Провідні виробники сільськогосподарської продукції у Франції, Іспанії та Італії, чорних металів і хімічної продукції в Німеччині та Франції занепокоєні можливістю зростання конкуренції з боку українських товарів. Асоціації цих і інших виробників можуть вимагати захисних заходів щодо торгівлі сільськогосподарською продукцією в межах ЗВТ. Це пояснює той факт, що Франція, Німеччина та Італія виступають в авангарді групи країн, які не вважають можливим вступ України до ЄС в найближчому майбутньому.

Отже, на сьогодні сформувався механізм наднаціонального регулювання у сфері економічних відносин – міжнародні договори та угоди. Зокрема, сфера економічних відносин між Україною та ЄС регулюється рядом угод, у яких закріплено основні принципи поглиблення економічного та торговельного співробітництва. Додержання принципів та реалізація заходів є інструментами такого механізму.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/998_012.
2. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/984_011.
3. Тимчасова Угода про торгівлю та питання, пов'язані з торгівлею, між Європейським співтовариством, Європейським співтовариством по вугіллю та сталі, Європейським співтовариством по атомній енергії, з одного боку, та Україною, з другого боку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1103/95>
4. Зовнішньоторговельний баланс України: Експрес-випуск // Державна служба статистики України, 2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua.

Ключові слова: євроінтеграція; економічні відносини; наднаціональний рівень; механізм.

Key words: european integration; economic relations; supranational level; mechanism.

Олександр Кубатко,

*к.е.н., доцент кафедри економіки та бізнес-адміністрування
Сумського державного університету (м. Суми)*

Тетяна Пімоненко,

*к.е.н., старший викладач кафедри економіки та бізнес-адміністрування,
Сумського державного університету (м. Суми)*

**ПОГЛИБЛЕНА І ВСЕОХОПЛЮЮЧА ЗОНА ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ: ПЕРШІ
РЕЗУЛЬТАТИ В УКРАЇНІ**

Oleksandr Kubatko,

*C.Sc. (Economics), Associate Professor,
Department of Economics and Business-Administration, Sumy State University (Sumy)*

Tetyana Pimonenko

*C.Sc. (Economics), Senior Lecturer,
Department of Economics and Business-Administration, Sumy State University (Sumy)*

**DEEP AND COMPREHENSIVE FREE TRADE AREA: THE FIRST RESULTS IN
UKRAINE**

Ukraine has started the Euro integration process and the official agreement has been signed. The first stage was the political part of Euro integration Ukraine had been signed on 21 March 2014; the second stage was the economic part of agreement which had been signed on 7 June 2014.

Starting from the 1st of January 2016 the economic part of Associated Agreement is in operation. However, in April 2014, in response to the security, political and economic challenges faced by Ukraine the EU unilaterally granted Ukraine preferential access to the EU market until 31 December 2015. To avoid further destabilisation of the country and in particular to guarantee Ukraine's access to the CIS market under the Ukraine-Russia bilateral preferential regime, in September 2014 the EU postponed implementing the Deep and Comprehensive Free Trade Area (DCFTA) until January 2016 (Kubatko, 2015; Countries, 2015).

According to the Associated Agreement the main goals of DCFTA are creating the free trade zone between Ukraine and EU. The main aspects of DCFTA are following:

1. The import duties for mostly products which most imported to the markets of each other will be cancelled in the both sides.

2. The rules of origin products, which are one of the elements of the application of trade preferences, will be created.

3. Ukraine should create and adopt the technical regulations, procedures, sanitary and phytosanitary measures and food safety in accordance with European. As consequence, it will be allowed that Ukrainian industrial goods, agricultural and food products will not require the additional certification in the EU.

4. All sides will have to create the particularly favourable conditions to access to their services markets.

5. The main EU rules of government tender must be implemented. As results Ukraine has opportunity to take part in market of EU tenders.

6. The customs procedures will be simplified.

7. Ukraine should strengthen the protection of property rights (Governmental Portal, 2015).

More than one year has been passed from the DCFTA's implementation. And we can analyse and notice the first results. Thus, according to the Report on Implementation of the Association Agreement between the EU and Ukraine (Report, 2017) the huge numbers of activities and changes in the different directions have been implemented by the government.

The adaptation of the customs and tariff regulation is the main achievement. Thus, from 2014 EU liberalised the customs regulations for Ukrainian products. Besides, more than 95% of the import duties for industry products and 84% for the agriculture products had been cancelled by EU. At the same time, Ukraine annulled more than 70% of the import duties for EU products.

According to the official databases EU became the largest trade partner in Ukraine. The share of EU in the total Ukrainian products and services exports was 37%, import – 44%. It was higher than in 2015: export by 3% and import – 8% (table 1).

Table 1 The trade cooperation between Ukraine and EU*

Indicators	Export		Changes, %	Import		Changes, %
	2015	2016		2015	2016	
Ukraine-World, bln USD	38127,15	36362,8	-4,6	37515,44	39248,61	4,6
Ukraine-EU, bln USD	13015,21	13497,69	3,7	13497,69	17138,16	27,0
Share EU, %	34	37		36	44	
	↑ by 3%			↑ by 8%		

*Recourse: <http://www.ukrstat.gov.ua>

The main exports products to EU from Ukraine were the following: sunflower oil, car parts, electrical equipment, wood products, wires insulated cables, electric water heaters, seating furniture and so on. In addition, in 2016 the EU milk market opened for Ukrainian companies.

From the other side, Ukraine used only 26 from the 40 import quotas of the agricultural and food products. The most popular were the following products: honey, juice, cultivated tomatoes, cereals, flours.

It should be underlined, that EU integration can provide not only market boundaries, so the new mutual opportunities for EU and Ukraine. Noticed, that the EU policy orients for business sector. As the results, the Ukrainian Small and Medium Sized Enterprises (SMEs) have opportunity to receive funding from the EU's SME Flagship Initiative. The working mechanism of EU's SME Flagship Initiative combine and harmonize three main directions (policy, intermediaries and SMEs) with purpose to solve the inclusive development issues and to provide Visibility, Communication and Awareness Raising are presented at the figure 1.

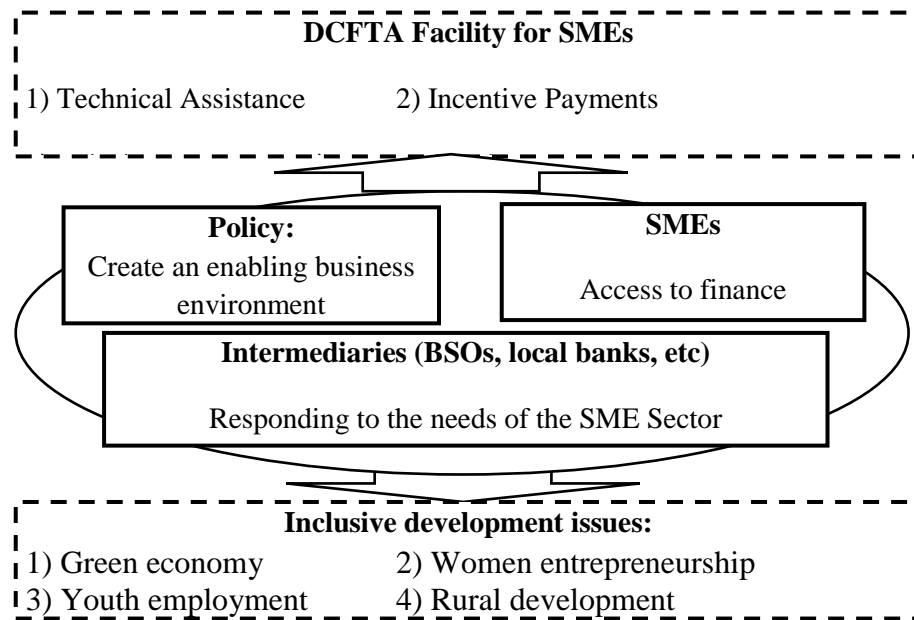

Figure 1 The structure of intervention the EU's SME Flagship Initiative

Source: Created by the authors on the following sources (Kubatko, 2015; Eastern, 2015).

It is necessary to underline that Ukraine hasn't used the opportunities of DCFTA in the full measure yet. First of all, it is the consequences of the existing the non-tariff barriers. That is why it is necessary to continue the reforming and adaptation process in Ukraine according to the EU requirements.

LITERATURE

1. Kubatko O. V. DCFTA implementation in condition of macroeconomic fluctuations in Ukraine. / O. V. Kubatko, T. V. Pimonenko // Mechanism of Economic Regulation. – 2015. – № 4. C. 15-19.

2. Countries and Regions. – Access: <http://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/ukraine/>

3. Web-portal of Ukrainian Government. (2015). Establishment of a free trade zone between Ukraine and the EU. – Access: http://www.kmu.gov.ua/kmu/control/en/publish/article?art_id=248400458&cat_id=248392480

4. Офіційний сайт Державної служби статистики України. Географічна структура експорту-імпорту товарів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

5. Report on Implementation of the Association Agreement between the EU and Ukraine. Access: <http://www.kmu.gov.ua/kmu/control/uk/publish/article>

6. Eastern partnership Small and Medium Sized Enterprises. Flagship Initiative. – Access: http://ec.europa.eu/enlargement/neighbourhood/pdf/riga/20150518_flagship_sme.pdf

Ключові слова: угода, експорт, вільна торгівля, імпорт, інтеграція, торгівля.

Key words: agreement, export, free trade, import, integration, trade.

Аліна Кумачова,

викладач кафедри управління персоналом та економіки підприємства

Донецького державного університету управління (м. Маріуполь)

ПИТАННЯ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ УГОДИ З ЄС У КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ РОЗВИТКУ «ЗЕЛЕНОЇ» ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ

Alina Kumachyova,

Lecturer at the Department of Personnel Management and Economy of Enterprise, Donetsk

State University of Management (Mariupol)

IMPLEMENTATION ISSUES AGREEMENT WITH THE EU IN THE CONTEXT OF STATE POLICY OF «GREEN» ECONOMY IN UKRAINE

Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, а саме Глава 6, Додаток XXX [1], який містить 29 директив та регламентів в галузі «Навколишнє природне середовище», створює умови для впровадження сталого розвитку України шляхом розбудови державної політики формування і розвитку «зеленої» економіки. Для реалізації Плану заходів з імплементації Угоди про асоціацію з ЄС, затвердженого Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 вересня 2014 р. № 847-р [2], Міністерством екології та природних ресурсів станом на кінець 2016 р. мали бути виконані такі зобов'язання:

1) Розроблення та подання на розгляд Кабінету Міністрів України проектів нормативно-правових актів з метою імплементації положень Директиви 2011/92/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 13.12.2011 р. про оцінку впливу окремих державних і приватних проектів на навколишнє середовище. В рамках цього зобов'язання розроблено проект Закону «Про оцінку впливу на довкілля» № 2009а від 03.06.2015 р., на який у жовтні 2016 р. Президентом було накладено вето і який на сьогоднішній день знаходиться на стадії доопрацювання (порушуючи заплановані строки).

2) Розроблення та подання на розгляд Кабінету Міністрів України проектів нормативно-правових актів з метою імплементації положень Директиви 2003/35/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 26.05.2003 р. про забезпечення участі громадськості у підготовці окремих планів та програм, що стосуються навколишнього середовища, та внесення змін і доповнень до Директив Ради 85/337/ЄЕС та 96/61/ЄС про участь громадськості та доступ до правосуддя. Окрім згаданого вище проекту Закону в рамках цих директив було прийнято Закон України «Про ратифікацію Протоколу про стратегічну екологічну оцінку до Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті», розроблено та прийнято розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції реформування державної системи моніторингу довкілля».

3) Розроблення та подання на розгляд Кабінету Міністрів України проектів нормативно-правових актів з метою імплементації положень Директиви 2003/4/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 28.01.2003 р. про доступ громадськості до екологічної інформації та про скасування Директиви Ради 90/313/ЄЕС. Станом на кінець 2016 р. зміни та доповнення до законодавства України, що стосуються визначення екологічної інформації, визначення публічного органу, щодо неможливості відмови у відповіді на запит, що стосується інформації про викиди у довкілля залишаються відсутніми.

4) Розроблення та подання на розгляд Кабінету Міністрів України проектів нормативно-правових актів з метою імплементації положень Директиви 2003/87/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 13.10.2003 р. про встановлення схеми торгівлі викидами парникових газів у рамках Співтовариства та внесення змін і доповнень до Директиви Ради 96/61/ЄС із змінами і доповненнями, внесеними Директивою 2004/101/ЄС. Станом на кінець 2016 р. жодного законопроекту у цій сфері не було зареєстровано.

5) Розроблення та подання на розгляд Кабінету Міністрів України проектів нормативно-правових актів з метою імплементації положень Регламенту (ЄС) 842/2006 про

деякі фторовані парникові гази. Станом на кінець 2016 р. жодного законопроекту у цій сфері також не було зареєстровано.

6) Розроблення та подання на розгляд Кабінету Міністрів України проектів нормативно-правових актів з метою імплементації положень Регламенту (ЄС) 2037/2000 про речовини, які руйнують озоновий шар, із змінами та доповненнями. У 2015 році було розроблено проект Закону України «Про охорону озонового шару», проте наразі Закон так і не було прийнято. Також було розроблено та прийнято накази Мінприроди «Про затвердження Порядку погодження на ввезення або вивезення озоноруйнівних речовин та товарів, що їх містять» та «Про затвердження Порядку розподілу розрахункового обсягу споживання озоноруйнівних речовин».

7) Розроблення та подання на розгляд Кабінету Міністрів України проектів нормативно-правових актів з метою імплементації положень Директиви 2001/18/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 12.03.2001 р. про вивільнення у навколишнє середовище генетично модифікованих організмів та про скасування Директиви Ради 90/220/ЄЕС із змінами і доповненнями. Розроблення та подання на розгляд Кабінету Міністрів України проектів нормативно-правових актів з метою імплементації положень Регламенту (ЄС) N 1946/2003 Європейського Парламенту та Ради від 15.07.2003 р. про транскордонні перевезення генетично модифікованих організмів.

Нова редакція Закону України «Про державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні та використанні генетично модифікованих організмів» досі знаходиться на міжвідомчому погодженні (порушуючи плановані строки), як і проект Закону України про внесення змін до деяких законів України щодо поводження з ГМО, а саме до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Цивільного, Господарського та Кримінального кодексів України.

Варто відзначити, що на сьогоднішній день відсутність змін та порушення Планів імплементації відповідних Директив спостерігається по відношенню до таких нормотворчих заходів, як: зміни до Податкового кодексу України в частині екологічного податку на розміщення відходів та його нормативної бази; проект Закону про інтегрований дозвіл; проект Закону про внесення змін до Закону України «Про охорону атмосферного повітря»; проект Закону про внесення змін до Водного кодексу України; стратегія поводження з відходами, проект Закону України «Про відходи»; проект Закону про внесення змін до Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності»; проект Закону України про систему моніторингу, звітування та верифікації викидів парникових газів; проект Закону України щодо ефективності використання паливно-енергетичних ресурсів; проект Закону

України щодо енергоефективності житлових будинків, будівель та споруд; проект Закону України «Про водовідведення та очищення стічних вод населених пунктів» і т.д.

Таким чином, не дивлячись на те, що Угода про асоціацію між Україною та ЄС передбачає закладання фундаментальних основ розвитку «зеленої» економіки, на сьогоднішній день можна констатувати порушення урядом України строків реалізації більшості Планів імплементації в цій сфері, що свідчить про неефективну роботу та бюрократизованість процесів вироблення державної політики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Угода про Асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 21 березня 2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/984_011

2. Про імплементацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 вересня 2014 р. № 847-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/847-2014-%D1%80>

Ключові слова: державна політика, імплементація, «зелена» економіка, директива, сталий розвиток.

Key words: government policy, implementation, «green» economy, directive, sustainable development.

Наталія Любченко,

к.е.н., доцент Хмельницького національного університету (м. Хмельницький)

РОЗВИТОК МАЛИХ БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Natalia Liubchenko,

PhD in Economics, Associate Professor, Khmelnytskyi National University (Khmelnytskyi)

DEVELOPMENT OF SMALL CONSTRUCTION ENTERPRISES IN THE CONTEXT OF EUROPEAN INTEGRATION

Підтримка становлення та розвитку малого підприємництва є одним з визначальних пріоритетів місцевої економічної політики, оскільки малим підприємствам належить вагома роль у забезпеченні конкурентного середовища, гнучкості економічної системи міста, зайнятості та доходів населення. Все це стосується і малих підприємств, що працюють в галузі будівництва.

В сучасних економічних умовах значна роль віддається співпраці малих будівельних підприємств з великими, що є визначальним фактором подальшого розвитку всього будівельного комплексу. Результатом такої співпраці є забезпечення замовленнями малих підприємств і оптимізація витрат і виробничих процесів великих підприємств. Ринкові перетворення в економіці країни внесли істотні зміни в діяльність виробничих підприємств. Також це стосується і будівельного комплексу, його учасників, нових підходів до організаційних структур, способів виконання будівельно-монтажних робіт. У цей час безпосередньо в будівництві України працює понад 900 тис. осіб, а з урахуванням суміжних галузей, проектувальників, транспортників, які забезпечують будівельним підприємствам – більше 1,3 млн [1].

У структурі малих підприємств за видами економічної діяльності велика частка малих підприємств (близько 40%) зайнята в оптовій і роздрібній торгівлі, у сфері здійснення операцій з нерухомістю, надання послуг підприємцям, та близько чверті – у промисловості та будівництві. Така тенденція зберігається протягом багатьох років, майже з моменту набуття Україною незалежності.

Основою міцних позицій малих підприємств в умовах ринку є їх гнучкість, здатність швидко впроваджувати нові технології будівельно-монтажних робіт, оперативне реагування на зміну попиту як у цілому, так і на тому або іншому сегменті будівельного ринку. Характерним для малого підприємництва є готовність до впровадження різних технологічних й організаційних новинок, нових матеріалів, виробів, їх прихильності йти на виправданий ризик.

В умовах активізації інтеграційних процесів між вітчизняними та європейськими виробниками особливої актуальності набуває обмін науковими і нормативно-методичними матеріалами з країнами Європейського Союзу (ЄС), а також обмін досвідом із питань впровадження новітніх технологій, систем, будівельних матеріалів, конструкцій та виробів, обмін досвідом і вивчення актуальних проблем у галузі житлово-цивільного будівництва, вдосконалення дозвільної системи в будівництві і ліцензуванні будівельної діяльності на основі досвіду регіонів ЄС. У результаті цих кроків інтеграції на українському ринку з'явилася достатньо велика кількість нових імпортних і вітчизняних будівельних виробів,

вимоги до яких повністю або частково відсутні в національних стандартах України державного рівня і відомчих нормативних документах.

Імпортери будівельних матеріалів та технологій, просуваючи свою продукцію на території України, відсутність нормативів на них не вважають суттєвою проблемою. Це обумовлено тим, що приватні інвестори дотримуються цих вимог на власний розсуд, тоді як для будівництва об'єктів, що фінансуються за рахунок бюджетних коштів (а їхня кількість, як правило, є незначною), необхідно затвердження нових нормативів ще на стадії проектування.

Міністерством регіонального розвитку та будівництва України спільно з проектом Європейського Союзу в Україні «Технічна допомога українській інфраструктурі забезпечення якості» займаються питаннями гармонізації та імплементації стандартів у будівництві в країнах ЄС і розробкою концепції розвитку Системи нормативного забезпечення будівництва України.

Усі ці кроки сприяють становленню системи нормативно-законодавчого забезпечення вже на стадії проектування, яка передбачає узгодження і впровадження та ухвалення до реєстрації нормативних документів, що задовольняють систему оцінки відповідності будівельних матеріалів, виробів і конструкцій на підставах норм ЄС, системи сертифікації працівників і ліцензування в будівництві.

Аналіз економічної діяльності будівельних підприємств дав змогу встановити, що в період системної економічної кризи, що притаманна вітчизняній економіці впродовж останніх п'яти років, будівельні організації України вимушені консервувати до 50% своїх виробничих потужностей. У результаті зросло число банкрутств будівельних підприємств, яке приблизно в три рази перевищило відповідний показник по іншим галузям матеріального виробництва.

Треба визнати той факт, що на зниження обсягів будівельного виробництва вплинули не тільки міжнародна фінансова криза, але й значні прорахунки в стратегічному та тактичному плануванні економіко-організаційної діяльності будівельних організацій [2].

Інвестиційні проекти вітчизняних будівельних компаній реалізуються в галузі, що, незважаючи на значну кількість ризиків та проблем, досить динамічно розвивається, – будівництві нерухомості сучасних форматів. За даними Державного комітету статистики України [3], у 2015 році підприємствами України виконано будівельних робіт на суму 57 515,0 млн грн. Індекс будівельної продукції в 2015 році порівняно з 2014 роком становив 112,5%. При цьому зросли обсяги будівництва будівель на 16,3%, зокрема житлових – на 23,2%, нежитлових – на 10,6%. Будівництво інженерних споруд збільшилося на 9%.

Однак чистий збиток будівельних підприємств суттєво зростає в 2014 році в порівнянні з 2013 роком (-27 948,8 млн грн та -5893,2 млн грн відповідно). Отже, наразі в будівельному комплексі України актуальним є поєднання теоретичних аспектів із вирішенням практичних завдань стосовно вирішення виробничих проблем будівельних підприємств. Так, розробка пропозицій щодо вдосконалення механізму державного стимулювання розвитку будівельних підприємств має здійснюватися у відповідності з існуючою законодавчою і нормативно-інструктивною базою. При цьому результати моніторингу, що ґрунтується на поглибленому аналізі діяльності підприємств галузі будівництва, можуть бути основою для прийняття відповідних рішень стосовно регулювання різноманітних аспектів їх функціонування, а також оцінки зусиль керівництва для забезпечення ефективності господарювання, адже ефективне будівництво має бути привабливим як для замовника, так і для підрядника [4].

Будівельна галузь належить до системоутримуючих галузей народного господарства, завдяки яким розвивається економіка країни, розширюється її соціальна база, зростає світова конкурентоспроможність. Усвідомлення ключової ролі, динамічні зміни як внутрішнього, так і зовнішнього середовища діяльності будівельних підприємств та вимоги, що обґрунтовуються необхідністю стратегічного розвитку в умовах інтеграції країни до ЄС зумовлюють необхідність дослідження тенденцій розвитку вітчизняних будівельних підприємств з метою підвищення їх конкурентоспроможності в ринкових умовах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Богун К. В., Каплунова А. М. Роль малого підприємництва у розвитку будівельного комплексу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=31871>
2. Ступнікер Г. Л. Оцінка ключових аспектів розвитку будівельних підприємств на ринку нерухомості / Г. Л. Ступнікер, К. О. Спірідінова // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. – 2016. – В.6. Ч.3. – С. 67-70.
3. Офіційний сайт Державного комітету статистики України. Оперативна статистична інформація [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
4. Щодо удосконалення кошторисно-нормативної бази у будівництві [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minregion.gov.ua/building/czinoutvorennya-ekspertiza-ta-rozvitok-budivelnoidijalnosti/czinoutvorennya/schodo-udoskonalennya-koshtorisno-normativnoyibazi-u-budivnictvi-885521/>.

Ключові слова: будівельні підприємства, стратегічний розвиток, будівництво.

Key words: construction enterprises, strategic development, construction.

Марина Мельникова,

доктор економічних наук, доцент,

провідний науковий співробітник відділу економіко-правових проблем містозавства

Інститут економіко-правових досліджень НАН України (м. Київ)

ПРО РОЗВИТОК СПІВРОБІТНИЦТВА МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС У РАМКАХ КРОС-КОРДОННИХ МІСЬКИХ АГЛОМЕРАЦІЙ

Maryna Melnykova,

Doctor of Economic Sciences, Associate Professor,

Senior Researcher, Department of Economic and Legal Problems of City-study,

Institute of Economic and Legal Research of NAS of Ukraine (Kyiv)

ON THE DEVELOPMENT OF COOPERATION BETWEEN UKRAINE AND THE EU IN THE FRAMEWORK OF CROSS-BORDER URBAN AGGLOMERATIONS

У даний час пріоритетним напрямом розвитку регіонів, як задекларовано Державною стратегією регіонального розвитку на період до 2020 року, виступає поглиблення економічних, соціальних, науково-технічних, екологічних, культурних й інших зв'язків з органами влади інших держав у рамках транскордонного співробітництва. Реалізація зазначеного пріоритетного напрямку залежить від розвитку євро регіонів та крос-кордонних міських агломерацій, що обумовлено як найбільшою довжиною зовнішнього кордону серед європейських країн, розгалуженою мережею міст у прикордонних регіонах та високим рівнем урбанізаційних процесів.

В Україні розвиток крос-кордонних агломерацій спостерігається як поблизу північного та східного кордонів, так і на західному кордоні. У даний час на кордоні між Україною та країнами ЄС діють євро регіони «Буг», «Карпати», «Нижній Дунай», «Верхній Прут». Євро регіон має форму міждержавної транскордонної регіональної асоціації, яка створюється шляхом укладання адміністративних, економічних або технічних угод органами місцевого самоврядування прикордонних регіонів у межах відповідних повноважень. Предметом угод виступають організація транспортних перевезень, охорона довкілля, енергетика, культура, розвиток підприємництва, модернізації інфраструктури, подолання надзвичайних ситуацій. Слід зазначити, що між Закарпатською обласною радою (Україна) та Загальними зборами області Саболч – Сатмар – Берегта муніципалітетом Кішвард (Угорщина) у 2015 р сформовано європейське угруповання територіального співробітництва з обмеженою

відповідальністю «ТІСА». У Закарпатській і Волинській областях на кордоні із країнами ЄС міста переважно інтегруються шляхом надання транспортних, туристичних й екологічних послуг, а також реалізації спільних інфраструктурних проєктів. Зокрема, це Ужгород – Міхайловце (Словаччина), Мукачево – Сплин (Словаччина), Чоп і Ньєретхаза (Угорщина), Берегово – Самбор (Угорщина).

У даний час між Україною та ЄС діють чотири програми прикордонного співробітництва: «Україна – Польща – Білорусь» (175,8 млн євро); «Україна – Словаччина – Угорщина – Румунія» (73,9 млн євро); «Україна – Румунія» (60 млн євро); «Басейн Чорного моря» (39,1 млн євро). Загальний обсяг фінансування програм на 2016-2020 рр. складає 350 млн євро [1]. При цьому реалізуються грантові проєкти, спрямовані на: модернізацію транспортної інфраструктури, охорону природного середовища, підтримку малого та середнього бізнесу, попередження надзвичайних ситуацій, надання транскордонних послуг на прикордонних територіях.

Важливим завданням розвитку транскордонного співробітництва у рамках єврорегіонів та крос-кордонних агломерацій є розширення спектру та підвищення якості надання транскордонних послуг. Особливо це стосується транспортних, туристичних та екологічних послуг. Співробітництво між Україною із країнами ЄС щодо надання транскордонних екологічних послуг здійснюється переважно у сфері управління водними ресурсами, відходами й екологічного туризму. Для розширення спектру послуг доцільна модернізація інституційно-правової бази, стимулювання ініціативи органів місцевого самоврядування щодо реалізації екологічних проєктів співробітництва та забезпечення підготовки фахівців.

Передумовами співробітництва у галузі надання транскордонних туристичних послуг є наявність спільних туристичних і краєзнавчих центрів, сприятливе географічне розташування на перетині транзитних міжнародних шляхів, розвинута система освіти у сферах туризму, спорту та культури [2, С. 186]. Стратегічними напрямками розвитку транскордонного співробітництва сфери туристичних послуг виступають формування сприятливого бізнес-середовища та модернізація законодавства відповідно до вимог ЄС та використання інноваційних туристичних продуктів.

Досвід розвитку крос-кордонних міської агломерації у країнах Європейського Союзу свідчить про використання комплексного підходу, що передбачає вирішення економічними соціокультурних й екологічних завдань відповідної стратегії просторового розвитку прикордонних територій двох або трьох держав: Лільська агломерація, яка розташована на кордоні між Бельгією та Францією, має за мету перетворення старопромислового регіону в економічно розвинену агломерацію; Базельська агломерація поєднує прикордонні міста Швейцарії, Італії, Франції створена для сприяння економічному зростанню шляхом

використання загальних інфраструктурних інвестицій; агломерація Євросіті Басков на іспано-французьському кордоні забезпечує покращення процедур управління відходами [3, С. 190]. Зазначені стратегії реалізуються на підставі укладання відповідних угод між територіальними громадами на регіональному та міському рівнях.

Цікавим є також досвід формування прикордонних транспортно-логістичних кластерів. Вони формуються на основі транспортних вузлів на перетині великих міжнародних транспортних коридорів із державними кордонами та мають, як правило, вантажну спеціалізацію. Прикладом є транспортно-логістичний кластер Падборг (Данія) [4]. Він сформувався на прикордонному переході між Данією та Німеччиною. У даний час Падборг є найбільшим транспортно-логістичним кластером у Данії, а у сфері логістики продовольчих товарів займає першу позицію в Північній і Центральній Європі.

Згідно із законодавством України, формування та функціонування єврорегіонів і крос-кордонних агломерацій здійснюються на підставі співробітництва або партнерства територіальних громад, яке, у свою чергу, потребує приведення у відповідність до законодавства ЄС. Також доцільною є формальна інституалізація міських агломерацій взагалі та крос-кордонних агломерацій зокрема в напрямі створення відповідних інституцій, інституційних умов, інституційного середовища та правової регламентації.

Таким чином, розвиток співробітництва між Україною та ЄС у рамках крос-кордонних міських агломерацій потребує узгодження законодавства України із законодавством ЄС у сфері надання транспортних, туристичних й екологічних послуг, а також адаптації досвіду розвинутих європейських крос-кордонних міських агломерацій використання комплексного підходу до вирішення завдань стратегій просторового розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Транскордонне співробітництво: останні події та тенденції розвитку: щомісячний моніторинг [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cts.org.ua/.../126-transkordonne-spivrobotnitstvo-ukrajini-shchomisyachnij-monitoring-traven-2015.html>.
2. Василюха Н. В. Розвиток ринку туристичних послуг у контексті транскордонного співробітництва / Н. В. Василюха // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. – 2010. – Вип.3. – С. 160-165.
3. Рыжова Н. П. Экономическая интеграция приграничных регионов: моногр. / Н. П. Рыжова. – Хабаровск: ИЭИ ДВО РАН, 2013. – 352 с.
4. Rebitzer D.W. The European Logistics Market/ D.W. Rebitzer // Europe Real Estate Year book, 2007. – Frankfurt-am-Main, 2008. – 573 p.

Ключові слова: крос-кордонна міська агломерація, єврорегіон, розвиток, транскордонне співробітництво, надання транскордонних послуг.

Key words: cross-border urban agglomeration, euroregion, development, cross-border cooperation, provision of cross-border service.

*Лія Тимчук,
магістрант публічного управління та адміністрування
Донецького державного університету управління (м. Маріуполь),
головний спеціаліст організаційного відділу Кальміуської районної адміністрації
Маріупольської міської ради (м. Маріуполь)*

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ В ЄВРОПЕЙСКУ СПІЛЬНОТУ

*Liya Tymchuk,
Master's Student of Public Management and Administration of
Donetsk State University of Management (Mariupol),
Chief Specialist of Organizational Department of Kalmiuska District Administration of of
Mariupol City Council (Mariupol)*

CURRENT TRENDS IN INTEGRATION OF UKRAINE INTO EUROPEAN COMMUNITIES

Відтоді, як Україна здобула незалежність, – курс на європейську інтеграцію є основним напрямом зовнішньої політики країни. Його витoki – в історії нашого народу й усвідомленні права жити в демократичній, економічно розвинутій, соціально орієнтованій країні. Його мета – створення шляхом масштабних внутрішніх перетворень умов для входження до спільноти європейських розвинутих країн. Сьогодні цей курс є домінантою внутрішньої та зовнішньої державної політики.

Відносини України з Європейським Союзом у сучасній зовнішньо- і внутрішньополітичній ситуації мають для неї винятково важливе значення. Йдеться не просто про більш-менш активні контакти з одним із найавторитетніших зарубіжних партнерів, але й про можливість здійснення Україною стратегічного вибору на перспективу, від якого залежатимуть місце і роль нашої держави у новій системі міжнародних відносин, у тому числі економічних і валютно-фінансових.

Щодо власне валютно-фінансових аспектів інтеграції України до Європейського Союзу, то у 1992 р. у Маастрихті було сформульовано основні вимоги до країн, які бажають

приєднатися до Європейського валютного союзу («Маастрихтські критерії»). Маастрихтські критерії валютної конвергенції країн ЄС передбачають:

- стабільність цін: середній річний рівень інфляції в окремій країні не має перевищувати відповідний рівень трьох країн ЄС із найкращими показниками і не може бути вищий за 1,5%;
- «бездефіцитність бюджету»: внутрішній борг окремої країни не перевищує 60 % ВВП, а зовнішній – 3%;
- збалансованість процентних ставок: їхній середній річний рівень в окремій країні не має перевищувати відповідний рівень країн ЄС із кращими показниками і не може бути вищий за 20%;
- стабільність валютних курсів: валюта окремих країн не девальвується без згоди інших країн-учасниць і має відповідати нормам ЄС,

Порівняння зазначених критеріїв з параметрами розвитку України має на сучасному етапі переважно теоретичний характер. Водночас ці критерії можуть розглядатися і з суто практичного погляду як певні орієнтири для макроекономічної стабілізації в Україні, розвитку її грошово-кредитної та валютної сфер. Переважна більшість показників валютно-фінансового розвитку України відповідає цим критеріям. Разом з тим, аналіз окремих макроекономічних показників свідчить про невисокий рівень економічного розвитку України в цілому, значне відставання за рівнем ВВП на душу населення, відносно невелику частку країн ЄС в експорті України порівняно з іншими країнами — сусідами ЄС, низький рівень прямих іноземних інвестицій і значний рівень інфляції. За цими показниками Україна суттєво відстає не тільки від країн ЄС, а й від країн Центральної та Східної Європи. Кардинальна зміна якісних і кількісних показників соціально-економічного розвитку України є головною передумовою зміни економічної моделі співробітництва України з ЄС.

За показником інвестицій на душу населення Україна в десятки разів відстає від країн Східної Європи. Незавершеність Інституційних перетворень, надмірне втручання державних органів у господарську діяльність підприємств і корупція не сприяють надходженню в Україну світових фінансових потоків. Тому зміна інвестиційного клімату та покращення міжнародного іміджу України – першочергове завдання всіх органів влади.

З метою сприяння діяльності стратегічних іноземних інвесторів в Україні необхідно:

- поліпшити інформаційне обслуговування іноземних інвесторів, просувати українські проекти і програми за кордон шляхом проведення інвестиційних семінарів і видання спеціалізованих інформаційних бюлетенів;
- створити єдину спеціалізовану державну структуру для концентрації та поширення інформації про можливість інвестування в Україні;

- розробити та впровадити концепцію залучення іноземних інвестицій до депресивних регіонів України;

- відновити дію стимулів у межах Спеціальних економічних зон (СБЗ) та ТПР, спрямованих на формування високотехнологічного, у т. ч. експортного, потенціалу України.

З метою активізації розвитку транскордонного співробітництва необхідно вжити низку заходів:

- інтенсифікувати процеси євроінтеграції з використанням інноваційної моделі проникаючої транскордонної (далі – ТКС) й транс-секторальної двосторонньої інтеграції, поглиблення на цій основі міждержавних двосторонніх зв'язків з метою посилення інтегральної конкурентоспроможності регіонів країн-партнерів;

- забезпечити становлення багаторівневої системи співпраці між українськими регіонами та регіонами сусідніх держав шляхом формування в межах великих євро регіонів окремих локальних транскордонних об'єднань;

- розробити нову Комплексну програму розвитку транскордонного співробітництва з урахуванням нової геополітичної ситуації, інструментарій і механізми співпраці з ЄС (попередня Програма в основному виконана). Пріоритетами Програми мають стати: інституційний розвиток, розвиток інфраструктури пунктів перетину кордону, розбудова транспортної інфраструктури та міжнародних транспортних коридорів, розвиток економічного співробітництва, спільні природоохоронні програми, розвиток людських ресурсів, культурне, інноваційне та науково-дослідницьке співробітництво;

- забезпечити відповідну систему фінансування ТКС із залученням державних, місцевих і приватних фінансів, а також коштів міжнародних організацій. Для забезпечення державної фінансової підтримки програм і проектів розвитку транскордонного співробітництва доцільно використати механізми, закладені у Законі України «Про транскордонне співробітництво», а також залучити інструментарій і фінансові можливості відповідних програм ЄС;

- постійно проводити моніторинг реалізації транскордонних програм і проектів, своєчасно вносити корективи і прогнозувати тенденції розвитку.

У кожній області доцільно створити євро-регіональні представництва, відповідальні за підготовку, експертизу і моніторинг транскордонних проектів.

Таким чином, Україна перебуває на важливому етапі – пошуку свого місця в новій системі міжнародної спільноти, побудові нових відносин з європейськими структурами. Україна має вигідне геополітичне положення і всі умови для сталого розвитку. Досягти цього можливо за чітко спрямованої, виваженої політики, створення чіткої законодавчої та нормативно-правової бази, відповідних інституцій, які відкривають широкі можливості для

реалізації планів економічного і соціального розвитку, національної безпеки і дасть змогу посісти нашій державі гідне місце у Європейській спільноті незалежних держав.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Міжнародні валютно-фінансові відносини: підручник для ВНЗ. – 5-те вид., перероб. і доп. / С. Я. Боринець. – К.: Знання, 2008. – 582 с.

Ключові слова: євроінтеграція, інвестиції, Європейський Союз.

Key words: European integration, investment, European Union.

Віктор Петренко,

доктор економічних наук, професор,

професор кафедри публічного управління і адміністрування Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу (м. Івано-Франківськ)

Наталія Струк,

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри публічного управління і адміністрування Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу (м. Івано-Франківськ)

НАЛЕЖНЕ ТА ЕКОНОМІЧНЕ ВРЯДУВАННЯ:

АНАЛІЗ СПІВВІДНОШЕННЯ СУТНІСНИХ ХАРАКТЕРИСТИК

Victor Petrenko,

Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of the Department of Public Management and Administration in Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas (Ivano-Frankivsk)

Natalia Struk,

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Assistant Professor of the Department of Public Management and Administration in Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas (Ivano-Frankivsk)

GOOD ECONOMIC GOVERNANCE:

RATIO ANALYSIS OF ESSENTIAL CHARACTERISTICS

Актуальність та постановка проблеми. У вітчизняних наукових працях використовують різні поняття таких категорій як «врядування», «належне врядування». Багато наукових досліджень присвячено проблемі належного врядування, але зовсім залишається поза увагою науковців термін «економічне врядування». Отже, маємо певну термінологічну і сутнісну невизначеність економічного врядування. Системна розробка теоретичних положень і практичних рекомендацій з впровадження належного врядування в Україні потребує уточнення сутності відповідних, зазначених вище, понять та пояснення їх сутнісних характеристик. Тому концентрація уваги дослідників на умовах і результатах належного та економічного врядування обумовлює та актуалізує доцільність аналізу їх умов та принципів.

Виклад результатів дослідження. Концепція належного врядування пов'язана з питанням про те, яким чином суспільство може себе зорганізувати для того, аби гарантувати рівність можливостей та соціальну й економічну справедливість для всіх громадян. Належне врядування є цінністю саме по собі, й водночас є ключовим засобом досягнення цілей тисячоліття. У зарубіжних джерелах поняття належного врядування розуміють як:

1) «таке, що визначає інституційне середовище, у якому громадяни взаємодіють між собою та з урядовими структурами і їх службовцями» [1];

2) «таке, що превалює, якщо уряд керує публічними справами у ефективний, прозорий та відповідальний спосіб, та якщо поінформовані представники суспільства/громадян беруть участь та залучені разом з урядом до досягнення взаємовигідних цілей (завдань) соціального, економічного та культурного розвитку, взаємодіють між собою та з урядовими структурами і їх службовцями» [1].

В процесі дослідження нами сформовано власне бачення моделі взаємозв'язку і взаємодії комплексу термінів «врядування», «належне врядування», «політичне врядування», «економічне врядування» і «соціальне врядування».

На нашу думку, складові належного врядування можна інтерпретувати у наступних взаємопов'язаних вимірах:

- економічне врядування – управління локальною, територіальною, регіональною, національною та міжнародною економічною активністю, яке охоплює процеси виробництва благ і надання послуг, формування, належного використання, збереження і примноження природних, фінансових і людських ресурсів;

- соціальне врядування – набір норм, цінностей та поглядів і переконань, які сповідуються і якими скеровуються рішення та поведінка членів локальної, територіальної, регіональної та національної спільнот;

- екологічне врядування – інтеграція екологічної політики в секторальну, регіональну і місцеві політики розвитку, коли остання виступає в якості вищої міри прийняття рішень щодо всіх видів діяльності людини з метою збереження навколишнього середовища на всіх рівнях їх прийняття і реалізації (від особистого, приватного через локальне, територіальне, регіональне, державне аж до глобального рівня).

- політичне врядування – таке, яке пропонує певну оригінальну власну політику реалізації належного врядування з метою забезпечення необхідних значень економічної, соціальної та екологічної складових сталого розвитку суспільства.

Проаналізувавши детальніше відомі підходи до трактування економічного врядування, нами визначено, що у сучасних міжнародних джерелах переважно використовують такі визначення дефініції «економічне врядування»:

1) Економічне врядування відноситься до набору інститутів і процедур, створених для досягнення цілей в області економіки, а саме: координація економічної політики з метою сприяння соціально-економічному прогресу громадян [2]. На нашу думку, економічне врядування є не набором, а системою інститутів, яка охоплює їх структуру, процеси взаємодії у них.

2) Економічне врядування складається з процесів, які підтримують економічну активність і господарські операції шляхом захисту прав власності, забезпечення виконання контрактів та прийняття колективних заходів для забезпечення належної інфраструктури. Ці процеси здійснюються в установах, формальних і неформальних [3]. В цьому контексті, на нашу думку, важливо наголосити на тому, що економічне врядування повинно охоплювати процеси, які направляють, скеровують економічну активність на прийняття рішень про правильний вибір.

3) Економічне врядування – це, фактично, бюджет і фіскальні правила, які можуть підтримувати країни, щоб контролювати державні фінанси [4].

Висновки. Аналіз сутнісних характеристик понять «належне» і «економічне врядування» дозволив прийти до наступних висновків: економічне врядування виступає тією критично важливою складовою діяльності влади, яка повинна бути спрямована на вироблення і здійснення державної політики в сфері реальної економіки, на планування, координацію і контроль за реалізацією бюджетної політики задля підтримки і забезпечення економічного розвитку, орієнтованого на потреби, запити, бажання і очікування людей, а не на потреби держави, її інституцій та апарату; домінуючою складовою в забезпеченні «належного врядування» виступає складова «належне економічне врядування», результати реалізації якого генерують ресурси для здійснення «належного соціального» і «належного екологічного» врядування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Пухтецька А. А. Запровадження принципів та стандартів належного урядування у діяльності публічної адміністрації / А. А. Пухтецька [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/3840>
2. Європарламент: офіційний веб-сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/fr/displayFtu.html>
3. Dictionary of economics [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.dictionaryofeconomics.com/article?id=pde2008_E000260
4. Definition of economic governance [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lexicon.ft.com/Term?term=economic-governance>

Ключові слова: врядування, модель, належне, економічне, екологічне, соціальне.

Key words: governance, model, proper, economic, environmental, social.

Валентина Смачило,

кандидат економічних наук, доцент, професор кафедри економіки Харківського національного університету будівництва та архітектури (м. Харків)

ЄВРОПЕЙСЬКІ ПРАКТИКИ СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Valentyna Smachylo,

PhD (Economics), Professor, Department of Economics at Kharkiv National University of Civil Engineering and Architecture (Kharkiv)

EUROPEAN PRACTICE OF SOCIAL ENTREPRENEURSHIP

Стрімка глобалізація всіх процесів, якою охоплений весь світ, не залишила без уваги й соціально-економічну сферу, що обумовило трансформацію бізнес-діяльності та зміну вектору цільової орієнтації агентів економічних процесів. Слід відмітити глибоку соціалізацію всіх економічних процесів, яку демонструють європейські країн, що обумовило появу так званого «четвертого сектору», соціального підприємництва. Виходячи з євроінтеграційного напрямку розвитку України, вивчення та імплементація існуючих європейських та світових практик соціального підприємництва стає нагальною проблемою

для держави та національної бізнес-еліти задля формування громадського суспільства та співіснування на засадах стійкого розвитку.

Звернімося до сутності категорії «соціальне підприємництво» (СП). Передусім, соціальне підприємництво, незважаючи на доповнення «соціальне» є бізнесом, комерційною діяльністю. Його місією є вирішення проблеми соціально вразливих верств населення та інших проблем суспільства, створюватися та існувати для того, щоб робити світ краще. Можна сказати, що соціальне підприємництво перебирає на себе частину функцій держави, що робить його вигідним для неї. В той же час, активізація соціального підприємництва свідчить про високий рівень розвитку громадянського суспільства, що підвищує вимоги до держави, як штучного утворення, створеного людьми, задля їх загального благополуччя. Тому першою ознакою СП слід вважати наявність економічного ефекту, що й ототожнює сам принцип підприємливості. До другої ознаки СП слід віднести соціальний ефект, тобто вирішення проблеми суспільства, громади, будь-якої маржинальної або вразливої групи є базою для підприємництва та позитивно впливає на ситуацію в соціумі. Наявність інноваційного ефекту – третя ознака – передбачає новий спосіб вирішення соціальної проблеми. Четвертою ознакою СП слід вважати масштабування практик на інші території та сфери діяльності.

Країни Європи, де рівень розвитку соціального підприємництва має більш високий ступінь, аніж в Україні, вже накопили певний досвід підтримки державою цієї сфери діяльності, визначивши її пріоритетною.

У світі склалося декілька моделей СП (рис. 1).

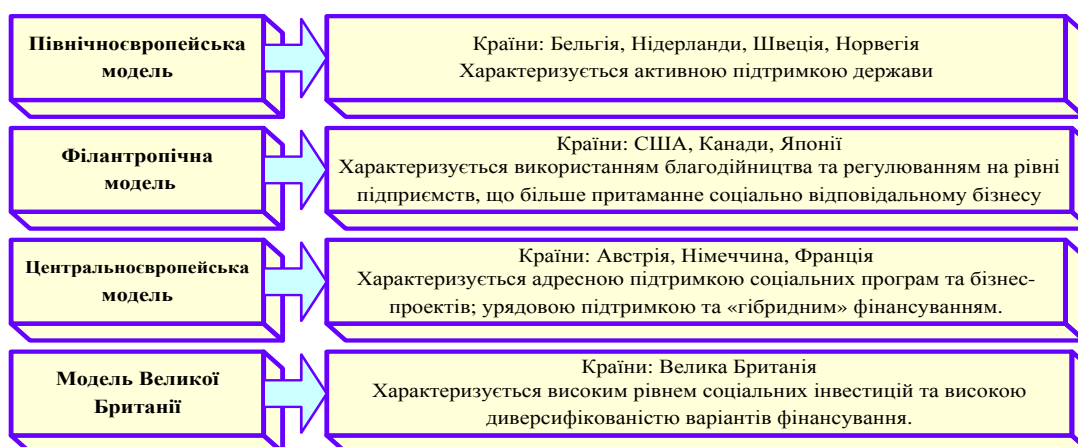

Рис. 1 – Моделі соціального підприємництва

Побудовано: на основі [1].

Як бачимо, розвиток соціального підприємництва широко представлений як у європейських країнах, так і американських та азійських. На думку І. Березяка, Україні, де даний вид діяльності лише на початковому етапі свого розвитку, ближче саме європейський шлях розвитку, який передбачає підтримку держави та різноманітних донорів [1]. У країнах

ЄС сформовано як нормативно-правові засади ведення бізнесу, так і організаційно-економічні. Відповідні законодавчі акти прийнято в Італії (Закон про соціальні кооперативи, 1991 р.), Польщі (Закон про Соціальні кооперативи, 2006 р.), Великій Британії (The Public Services (Social Value) Act (Закон про державні послуги (соціальні цінності), 2012р.), Греції (Закон 4019/30-9-2011 «Про соціальну економіку та соціальні підприємства») [2]. Найбільш популярною організаційно-правовою формою ведення соціального бізнесу в європейських країнах є кооператив. Також СП широко представлене й в інших європейських країнах: Німеччині, Словаччині, Угорщині, Норвегії, Чехії, Словенії, Литві.

Вважаємо, що в нашій державі значно більше соціальних проблем, аніж в наведених країнах. Тобто, наявність, глибина та диверсифікованість соціальних проблем, які в наш час набирають характеристики системної соціальної кризи, не є рушійним фактором становлення та розвитку соціального підприємництва. Для цього необхідна певна нормативно-правова база та організаційно-економічні механізми ведення діяльності в цій сфері.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Березяк І. І. Зарубіжний досвід та вітчизняні реалії становлення соціального підприємництва / І. І. Березяк // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»: збірник наукових праць / ред. кол.: І. Д. Пасічник, О. І. Дем'янчук. – Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2014. – Випуск 25. – С. 31-36.
2. Сіренко Н. М., Лункіна Т. І. Соціальне підприємництво в Україні: основні аспекти // Сталий розвиток економіки. – №1. – 2016. – С. 5-10.

Ключові слова: соціальне підприємництво, євроінтеграція, Європейський Союз.

Key words: social entrepreneurship, eurointegration, European Union.

Валентина Смачило,

кандидат економічних наук, доцент, професор кафедри економіки

Харківського національного університету будівництва та архітектури (м. Харків)

Вероніка Халіна,

кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки

Харківського національного університету будівництва та архітектури (м. Харків)

Valentyna Smachylo,

*PhD (Economics), Professor, Department of Economics at
Kharkiv National University of Civil Engineering and Architecture (Kharkiv)*

Veronika Khalina,

*PhD (Economics), Professor, Department of Economics,
Kharkiv National University of Civil Engineering and Architecture (Kharkiv)*

HARMONIZATION OF PUBLIC PROCUREMENT: EUROPEAN INTEGRATION VECTOR

Актуальність. Євроінтеграційний вектор розвитку України вимагає кардинальних змін парадигми управління економічними системами на всіх рівнях, в тому числі й в сфері публічних закупівель, у відповідності з європейськими стандартами, принципами та із врахуванням глобальної інтернетизації економічної сфери.

Проект ЄС «Гармонізація системи державних закупівель в Україні зі стандартами ЄС» розпочав свою роботу в Києві 11 листопада 2013 року. Загальною метою Проекту є «зробити свій внесок у розвиток сталого і послідовного управління державними фінансами, шляхом створення всеосяжної і прозорої нормативно-правової бази для здійснення державних закупівель, ефективної інституційної інфраструктури для здійснення державних закупівель, а також шляхом забезпечення підзвітності та цілісності органів державної влади в сфері державних закупівель та розвитку системи державної допомоги в Україні» [1].

Постановка завдання. Саме тому дослідження стану здійснення публічних закупівель в Україні є актуальним та своєчасним науковим завданням.

Виклад результатів дослідження. Основними напрямками реформування та гармонізації сфери публічних закупівель визначені наступні [2]:

- забезпечення прогнозованості та стабільності нормативно-правової бази на основі гармонізації національного законодавства з правилами Європейського Союзу,

- приведення процедур закупівель в Україні у відповідність із міжнародними стандартами;

- створення та розвиток системи електронних закупівель з урахуванням вимог та стандартів ЄС, кращої міжнародної практики;

- розвиток інституційної структури та вдосконалення й оптимізація функцій контролюючих органів;

Україна та ЄС: можливості та перспективи співпраці

- міжнародне співробітництво у сфері публічних закупівель; навчання та професіоналізація у сфері публічних закупівель.

Для реалізації плану реформування вже пройдено певні етапи та зроблені важливі кроки, при підтримці ЄС (рис. 1).

Міжнародна діяльність, що стиряла реформування публічних закупівель	09.02.11	Заявка про приєднання до Угоди СОТ
	16.11.15	Прийняття рішення про приєднання України до Угоди про держзакупівлі на засіданні Комітету СОТ
	24.02.16	Прийняття КМУ розпорядження «Про Стратегію реформування системи публічних закупівель» держзакупівлі на засіданні Комітету СОТ
	16.03.16	Закон України «Про приєднання України до Угоди про державні закупівлі» № 1029-VIII
	18.05.16	Україна набула статусу повноправної сторони Угоди
Ключовий етап	травень 2016 р.	Введено в дію Закон України «Про публічні закупівлі». Поетапне введення в дію, а саме: з 1 квітня 2016 року - для центральних органів виконавчої влади та замовників, що здійснюють діяльність в окремих сферах господарювання; з 1 серпня 2016 року - для всіх інших замовників.
	23.11.16	Прийняття окремого Закон України «Про особливості здійснення закупівель товарів, робіт і послуг для гарантованого забезпечення потреб оборони». Постанова КМУ від 23 листопада 2016 року № 928 «Про реалізацію пілотного проекту з організації діяльності централізованої закупівельної організації» (переваги: розвантажує тендерні комітети; підвищує професійність закупівель; мінімізує ризики оскаржень в закупівлях, а також зрив постачання і можливих претензій з боку контролюючих органів; забезпечує економію бюджету за рахунок об'єднання однотипних товарів та послуг у великі лоти; збільшує кількість сумлінних постачальників).
Важливі кроки до реформування публічних закупівель	грудень 2016 р	Україна стала членом новоствореної організації Контрактінг 5 (можливості: обмін досвідом у сфері публічних закупівель; відстоювання інтересів, зокрема, українського бізнесу щодо доступу до інформації про міжнародні ринки; вплив на впровадження іноземними державами Стандарту відкритих контрактних даних)
	протягом 2016 р	3 ПОСТАНОВИ КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ: «Про затвердження Порядку функціонування електронної системи закупівель та проведення авторизації електронних майданчиків» від 24 лютого 2016 р. № 166; «Про встановлення розміру плати за подання скарги» від 23 березня 2016 р. № 291; «Про внесення змін до Положення про Міністерство економічного розвитку і торгівлі України» від 31 серпня 2016 р. № 568; 3 НАКАЗИ МІНЕКОНОМРОЗВИТКУ, ЗАРЕЄСТРОВАНІ В МІНІСТЕРСТВІ ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ (ДАЛІ - МІН'ЮСТ): «Про затвердження Порядку визначення предмета закупівлі» від 17 березня 2016 року № 454 (zareestrovano в Мін'юсті 25 березня 2016 року за № 448/28578); «Про затвердження Порядку розміщення інформації про публічні закупівлі» від 18 березня 2016 року № 477 (zareestrovano в Мін'юсті 25 березня 2016 року за № 447/28577); «Про затвердження форм документів у сфері публічних закупівель» від 18 березня 2016 року № 490 (zareestrovano в Мін'юсті 25 березня 2016 року за № 449/28579); 5 НАКАЗІВ МІНЕКОНОМРОЗВИТКУ: «Про утворення комісії із забезпечення здійснення авторизації електронних майданчиків, підготовки рішень щодо їх підключення/відключення до/від електронної системи закупівель, усунення технічних збоїв в електронній системі закупівель» від 15 березня 2016 року № 440; «Про визначення веб-порталу Уповноваженого органу з питань закупівель у складі електронної системи закупівель та забезпечення його функціонування» від 18 березня 2016 року № 473; «Про затвердження Примірного положення про тендерний комітет або уповноважену особу (осіб)» від 30 березня 2016 року № 557; «Про затвердження Примірного договору про надання доступу до модуля електронного аукціону та бази даних» від 31 березня 2016 року № 571; «Про затвердження примірної тендерної документації» від 13 квітня 2016 № 680.
Законодавчо-нормативна діяльність, необхідна для практичної реалізації Закону		

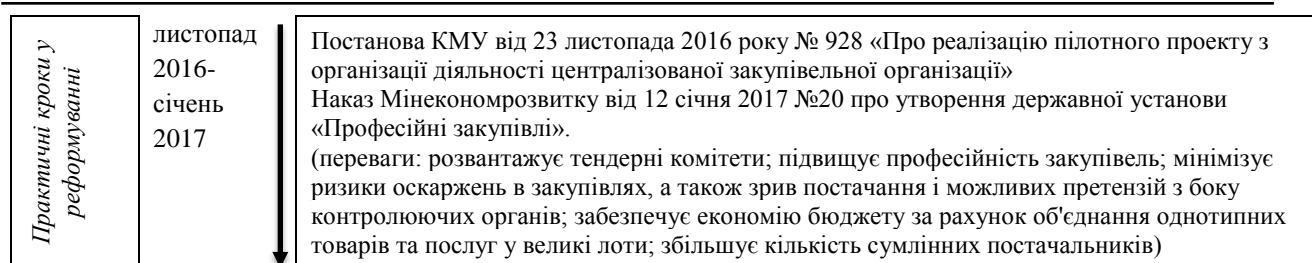

Рис 1. Хронологія та етапи реформування та гармонізації сфери публічних закупівель з нормами та стандартами ЄС

Публічні закупівлі в Україні регулюються ЗУ «Про публічні закупівлі» [3] та низкою нормативних актів, які обумовлюють механізм їх провадження. Дія вказаного закону встановлює правові та економічні засади здійснення закупівель товарів, робіт і послуг для забезпечення потреб держави та територіальної громади та спрямована на ефективне та прозоре здійснення закупівель, створення конкурентного середовища у сфері публічних закупівель, запобігання проявам корупції у цій сфері, розвиток добросовісної конкуренції.

У той же час, дотримання принципу прозорості спонукало ініціативні громадські групи до створення електронної платформи, де можуть здійснюватися, так звані, допорогові закупівлі. Верховенство принципу прозорості й обумовило назву цієї платформи: Prozorro, яка стала обов'язковою для центральних органів влади та монополістів з 01.04.2016 р., а для всіх інших державних замовників – з 01.08.2016 р. Архітектура системи Prozorro передбачає принцип конкурентності (для комерційних торгових електронних майданчиків); принцип відкритості (на веб-ресурсах можна ознайомитися з інформацією щодо будь-якої операції будь-якого замовника та постачальника); принцип гібридності (центральна база даних, що належить державі, поєднується з роботою комерційних майданчиків, які конкурують між собою); принцип відповідальності (діяльність заснована громадському контролю); принцип оптимальності (перемагає пропозиція з кращими характеристиками); принцип обґрунтованості (підтвердження пропозицій необхідними документами); принцип доступності (доступність до електронної платформи всіх бажаючих); принцип довіри (відкритість всіх даних створює прихильність бізнес-кіл до використання електронних публічних закупівель в господарській практиці). Все вищевказане дозволяє уникнути корупційних схем під час витрачання бюджетних коштів всіх рівнів та підвищити ефективність їх використання. До стратегічних цілей реформування можна віднести: відсутня кадрова підтримка; опір системи закупівель новим умовам «гри»; важкість оновлення та врегулювання нормативно-законодавчої бази; відсутність гармонізації зі стандартами ЄС.

Висновки. Таким чином, реформу у сфері публічних закупівель можна вважати однією з найвдаліших та найефективніших в Україні. Вона здійснюється у досить короткі терміни, а етапи її здійснення мають чітку логіку та послідовність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Коментарі до законодавства України про держані закупівлі (оновлена версія від 18 листопада 2015 року) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://infobox.prozorro.org>.
2. Звіт сфери публічних закупівель за 2016 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://infobox.prozorro.org>.
3. Закон України «Про публічні закупівлі» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/922-19>.

Ключові слова: публічні закупівлі, євроінтеграція, Європейський Союз.

Key words: public procurement, eurointegration, the European Union.

Анастасія Стрижакова,

здобувач Донецького державного університету управління (м. Маріуполь)

РОЛЬ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В ГАРАНТУВАННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Anastasia Strizhakova,

Postgraduate, Donetsk State University of Management (Mariupol)

THE ROLE OF CROSS-BORDER COOPERATION IN ENSURING NATIONAL SECURITY IN UKRAINE

Транскордонне співробітництво є надзвичайно важливим і має стратегічне значення не тільки для забезпечення економічного піднесення, а також національної економічної безпеки. У контексті забезпечення економічної безпеки транскордонне співробітництво набуває специфічного значення. Згідно із дослідженнями, економічна безпека впливає на інтенсивність ділових відносин по обидва боки кордону.

Основою транскордонного співробітництва є процес створення зв'язків та договірних відносин у прикордонних теренах з метою пошуку рішень для спільних та ідентичних проблем, а «філософія транскордонного співробітництва» полягає у тому, що два суміжні прикордонні регіони співпрацюють у процесі розробки планів та вибору пріоритетів розвитку, а не працюють окремо, а потім узгоджують плани розвитку за окремими заходами. Транскордонна співпраця полягає у тому, щоб у діалозі в усіх сферах життя були задіяні всі соціальні групи населення та адміністративні органи [2].

Транскордонне співробітництво спрямоване на подолання негативних аспектів існування кордонів та наслідків, які виникли на прикордонних територіях через їх розташування на національних окраїнах держав і має на меті покращення умов життя населення.

Серед головних цілей такої співпраці є: подолання існуючих стереотипів та упереджень по обидві сторони кордону; усунення політичних та адміністративних бар'єрів між сусідніми народами; створення господарської, соціальної та культурної інфраструктури, за умови формування спільних органів, господарюючих суб'єктів, осередків тощо [3].

Пріоритети Стратегії національної безпеки України:

- Зміцнення Української демократичної держави. Основою подальшого розвитку країни є нагальна переорієнтація системи державного управління на безумовне дотримання принципів верховенства права, рівності кожного громадянина перед законом, прозорості влади.

- Створення ефективного сектору безпеки і оборони.

- Підвищення обороноздатності держави. Основним стратегічним напрямом реалізації органами виконавчої влади державної політики у сфері національної безпеки і оборони є забезпечення готовності сектору безпеки і оборони, економіки та суспільства до відбиття збройної агресії проти України.

- Відновлення територіальної цілісності Української держави, верховенства права на всій її території.

- Мережа стратегічного та привілейованого партнерства. Україна розглядає Польщу як одного з найважливіших партнерів на міжнародній арені.

- Співробітництво на пострадянському просторі. Агресія Російської Федерації проти України зруйнувала відносини стратегічного партнерства, які були одним із наріжних каменів зовнішньої політики України, призвела до стрімкого згорання економічних та гуманітарних зв'язків. Україна готова до розвитку співробітництва з Росією, заснованому на принципах добросусідства, рівноправ'я та взаємної поваги, за умови повернення Росії в міжнародно-правове поле, виведення російських військових підрозділів з окупованих нею територій України та відновлення територіальної цілісності України. Білорусь і Казахстан є пріоритетними партнерами на пострадянському просторі.

Стратегія національної безпеки України – це створення сприятливого бізнес-середовища, ефективних стимулів до гідної праці, зокрема через дерегуляцію, сприяння розвитку підприємництва та інвестиціям; розширення та диверсифікацію ринків збуту української продукції, у тому числі через укладення та імплементацію угод про вільну торгівлю; створення умов для вступу до Організації економічного співробітництва та розвитку; залучення прямих іноземних інвестицій як інструменту забезпечення національної

безпеки; ефективне використання кредитних ресурсів міжнародних фінансових інституцій; забезпечення якісної та доступної для громадян медичної допомоги, у тому числі профілактичної, нової якості освітніх послуг; забезпечення ефективного соціального захисту осіб, які його потребують, а також учасників антитерористичної операції на сході України.

Економічна політика України має забезпечити готовність економіки до відбиття збройної агресії та мобілізацію ресурсів для попередження та нейтралізації загроз суверенітету і територіальній цілісності України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Горбулін В. П., Качинський А. Б. Засади національної безпеки України: підручник. – К.: Інтертехнологія, 2009. – 272 с.
2. Practical Guide to Cross-border Cooperation / Third Edition 2000 / Phare / AEBR / EC. P. 216, p. B2- 64.
3. Mochnaczewski P. Cele i zadania wsp pracy transgranicznej i mi dzyregionalnej ze szczeg lnym uwzgl dnieniem wschodnich s siad w Polski. W: Regiony, euroregiony, rozw j regionalny. Red. M. Ba towski, seria «Euroregion Bug» T. IV. Norbertinum. – Lublin, 1996.
4. Аналітична доповідь Національного інституту стратегічних досліджень до позачергового Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України у сфері національної безпеки». – К. : НІСД, 2014. – 148 с.

Ключові слова: транскордонне співробітництво, Європейський Союз, національна безпека.

Key words: cross-border cooperation, European Union, national security.

Ірина Суворцова,

к.і.н, доц.кафедри соціології управління

Донецького державного університету управління (м. Маріуполь)

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ МОЖЛИВОСТІ ШЕРИНГ-ПЛАТФОРМ

Irene Surovtseva,

Candidate of Historical Sciences, Associate Professor of Management Sociology, Donetsk State University of Management (Mariupol)

SOCIAL AND ECONOMIC OPPORTUNITIES OF SCHERING-PLATFORMS

Початок XXI ст. позначився появою нового «обмінного» тренду – Sharing Economy (економіка взаємодопомоги, економіка спільного споживання, обмінна економіка, модель розділення вартості товарів та послуг).

Суть шерингової економіки полягає в тому, аби скоротити свої витрати (а згодом, можливо, навіть отримати прибуток) за рахунок здачі в оренду тієї частини своєї власності, яка наразі власникові не потрібна. Теоретично, перелік того, що можна здати в оренду, необмежений: від одягу до об'єктів нерухомості.

Обмінна економіка дозволяє окремим особам і групам заробити гроші від недовикористаних активів. Таким чином, фізичні активи перетікають у розряд послуг (наприклад, власник автомобіля може дозволити оренду свого транспортного засобу, в той час як він не використовується, або власник нерухомості може здавати в оренду свою квартиру, поки перебуває у відпустці). Обмінна економічна діяльність поділяється на чотири широкі категорії: рециркуляція товарів, більш активне використання довговічних активів, обмін послугами і спільне використання виробничих активів.

Люди завжди обмінювались і торгували послугами, але зручність і простота використання цього процесу є безпрецедентною завдяки все більшому числу цифрових пристроїв, які роблять узгодження попиту і пропозиції легше, ніж будь-коли.

Бізнес-моделі шеринг-економіки розміщуються через цифрові платформи (он-лайн сервіси), які здатні динамічно підключити більш точно, в реальний час резерви обмінних потужностей до тих, хто цього потребує.

Нові цифрові платформи включають спільне використання товарів як тривалого користування (наприклад, в якості компонента будівництва кварталів), так і короткочасного. Ці інновації можуть надати людям недорогий доступ до товарів і простору, а деякі пропонують можливості заробляти гроші, часто на додаток до регулярних доходів.

Найпоширеніші глобальні шеринг-платформи включають такі сфери [1]:

- Гостинність, харчування: CouchSurfing, Airbnb, Feastly, LeftoverSwap.
- Автомобілі та транспорт: RelayRides, Uber, Lyft, Getaround.
- Роздрібна торгівля споживчих товарів: Neighborgoods, SnapGoods, Poshmark, Tradesy.
- Засоби масової інформації та розваги: Amazon, Wix, Spotify, SoundCloud, Earbits.

Розвиток шерингової економіки в Україні не випадає з глобальних трендів. На підтвердження цієї тези розглянемо кількох представників транснаціональної шерингової економіки, які зайшли на українські терени.

Airbnb – онлайн-майданчик для розміщення, пошуку і короткострокової оренди приватного житла (проект стартував в 2008 р.). Пропонує понад 2 млн. варіантів будинків, квартир, кімнат в 33 тис. містах у 192 державах. Наразі працює вже у Львові та Одесі.

BlaBlaCar – глобальний лідер в області спільного використання легкових автомобілів шляхом пошуку попутників. Сьогодні BlaBlaCar налічує понад 30 млн. користувачів в 22 країнах. У 2014 році BlaBlaCar прийшов в Україну. Причому прийшов не на порожнє місце, а через покупку українського стартапу «Подорожники», що самостійного просував на українському ринку райдшеринг.

Bringwasmit – платформа для фанатів отримання сувенірів з туристичних подорожей.

OLX - міжнародна платформа, що надає послуги онлайн-сервісів оголошень у понад 40 країнах. В Україні OLX працює з 2007 року (до 2014 року під назвою Slando). Пропонує швидкий спосіб купувати, продавати чи обмінюватися товарами й послугами в конкретних країнах шляхом публікації оголошень.

Дарудар - сервіс дарування, на якому даруються корисні і приємні речі безкорисливо і безкоштовно. Дари передаються один одному при особистій зустрічі, про яку попередньо домовляються на сайті.

Workzilla - біржа фріланса на дому, це посередник, який підбере виконавця для завдань у зручний час і за призначену ціну.

Проаналізувати переваги нової економіки можна на прикладі Uber (пошук, виклик та оплата таксі чи приватного водія), що залучає «водіїв-партнерів» і створює нові фінансові можливості для десятків тисяч працівників. Наявність сучасної техніки (як мобільний додаток Uber), дає багато переваг і більш низькі ціни для споживачів в порівнянні з традиційною системою диспетчеризації таксі, збільшує попит на «перехоплюючи» послуги, які, в свою чергу, впливають на загальний попит на працівників з необхідними навичками для роботи в якості водіїв по найму, потенційно підвищується заробітна плата для всіх працівників з такими навичками [2].

Крім новизни і тяги до нових технологій, учасники шеринг-економіки, як правило, мотивовані економічними, екологічними і соціальними чинниками. У шеринга є важливий соціальний аспект: у його фундаменті обов'язково лежить довіра між учасниками. Так, на сайті «Дарудар» озвучується місія платформи: «Це простір максимальної довіри один до одного. Це загальна віра в благородство і чесність людини... Ми хочемо створити повсюдну соціальну практику дарування, зробити дарування щоденним і повсякденним вчинком. Повинна виховуватися нова колективна традиція – не збирати речі і не викидати їх, а дарувати при першій можливості» [3]. «Соціальність» шерингу проявляється у почутті спільності, взаємодопомоги, спілкуванні, але зовсім не виключає зручності і прибутку.

Довіра, зручність і почуття спільності - всі ці фактори штовхають прийняття обмінної економіки вперед. Завдяки готовності споживачів спробувати мобільні додатки, з'являються більш низькі бар'єри для входу на ринок, побудову нових брендів і масштабування швидких інновацій. Ці нові технології «рівний-рівному» економічної активності є потенційно

потужним інструментом для створення громадського руху, зосередженого на справжній практиці обміну і співробітництва в галузі виробництва (споживання) товарів / послуг. Але досягнення цього потенціалу вимагатиме демократизації власності та управління онлайн-платформами.

Таким чином, економіка спільного використання є прикладом цінності Інтернету для споживачів. Ця нова модель в даний час є досить руйнівною для традиційних сервісних організацій. Хоча в Україні шеринг-економіка почалася з найбільш помітних світових платформ, «спільне використання» стало глобальним явищем через розширення ідей обміну.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. The Sharing Economy [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.pwc.com/us/en/technology/publications/assets/pwc-consumer-intelligence-series-the-sharing-economy.pdf>
2. Uber, Airbnb and consequences of the sharing economy: Research roundup [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://journalistsresource.org/studies/economics/business/airbnb-lyft-uber-bike-share-sharing-economy-research-roundup>
3. Офіційний сайт «Дарудар» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://darudar.org/>

Ключові слова: шеринг-економіка, споживач, споживання товарів і послуг, он-лайн сервіси, цифрові платформи, мобільні додатки.

Key words: sharing economy, consumer, consumption of goods and services, online services, digital platforms, mobile «apps».

Олена Суюсанова,

к.е.н., доцент кафедри «Управління персоналом та економіки підприємства»

Донецького державного університету управління (м. Маріуполь)

ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ КРАЇНАМИ ЄС КОМПЛІЄНС-КОНТРОЛЮ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

Olena Suyusanova,

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of the Department of Personnel

Management and Economics of Enterprise, Donetsk State University of Management (Mariupol)

**EXPERIENCE OF TAKING COMPENSATION CONTROL OF THE ENTERPRISE BY
EU COUNTRIES**

Вивчення методів зниження ризиків дуже важливо для сталого розвитку підприємства. Одним з методів зниження ризику невідповідності нормам і вимогам є комплаєнс-контроль. Аналізуючи досвід іноземних фірм в даній сфері, можна зробити висновки, що це досить успішний метод, який практично не розвинений на українських підприємствах.

Даною проблематикою займаються в основному фахівці практичної сфери діяльності. Наприклад, Н. Лиса у своїй статті «Організація комплаєнс-контролю: досвід глобальної корпорації» розглядає основні функції та завдання комплаєнс-контролю. А. Окунєв вважає головною причиною економічних потрясінь в Україні – корупцію. В своїх працях він розглядає вплив даного явища на діяльність компанії та її негативні наслідки для підприємства. Крім них, даною проблемою займалися такі діячі як С. Хеда, А. Курносенко, Т. Шкаєва, Е. Колеснікова, Р. Бортніков, В. Катишева.

Аналізуючи різні сектори народного господарства можна сказати, що вперше комплаєнс-контроль з'явився у фінансовому секторі, який найбільш піддається різним ризикам.

Головним регулятором розвитку комплаєнс ідеології є держава. Оскільки контроль в комплаєнс сфері може бути здійснений по відношенню до кожної окремої операції, то це є дисциплінуючим чинником.

Комплаєнс-контроль слід впроваджувати незалежно від розміру бізнесу, адже дотримуватися законів і вести контроль повинні всі компанії.

Головним завданням комплаєнс-контролю є виявлення ризику невідповідності різним нормам і вимогам, а також усунення або мінімізація даних ризиків.

Існує декілька видів комплаєнс-контролю:

1. виробничої сфери;
2. фінансової сфери;
3. у сфері формування та подання звітності різного роду (фінансова звітність, статистична звітність);
4. у сфері формування та підтримання ділової репутації підприємства;
5. у сфері дотримання законодавства країни;
6. у сфері дотримання безпеки підприємства;
7. у сфері дотримання взаємовідносин з державними органами та іншими суб'єктами бізнесу у сфері антикорупційного законодавства;
8. у трудовій сфері (наприклад, дотримання колективного договору);

9. у сфері ціноутворення.

Для того, щоб розуміти на що саме спирається комплаєнс-контроль у країнах ЄС, необхідно розглянути нормативні документи. В Європі комплаєнс-функція в фінансовому секторі регулюється перш за все наступними документами:

директива Євросоюзу «Про ринки фінансових інструментів» (MIFID) встановлює, що інвестиційні компанії повинні встановити і забезпечити роботу комплаєнс-функції;

звіт Міжнародної організації комісій з цінних паперів (IOSCO), випущений в березні 2006 року, за комплаєнс-функції в інвестиційних компаніях (Report of IOSCO on the Compliance function at Market Intermediaries);

документ «Комплаєнс і комплаєнс-функція в банках» Базельського комітету з нагляду за банками встановлює принципи роботи комплаєнс-функції;

інструкції FSA (орган фінансового регулювання і нагляду Великобританії) передбачають розділи по комплаєнс-функції, системі внутрішнього контролю;

регулювання Банку Італії по комплаєнс-функції в банках, випущене в липні 2007 року.

На рівні Євросоюзу основний нормативний документ, що містить положення про захист конкуренції, – Договір про функціонування ЄС. Правда, в ньому також немає норм про комплаєнс. Однак на рівні і Союзу в цілому, і окремих країн-учасників антимонопольними органами опубліковані документи рекомендаційного характеру, в яких пояснюється, якими ознаками має відповідати ефективна комплаєнс-програма.

В 2011 р. Європейська комісія оприлюднила інформаційну брошуру «Питання комплаєнса», де докладно пояснюється, в чому саме полягає зобов'язання компанії щодо дотримання антимонопольного законодавства, які основні правила на ринку конкуренції, які ризики несе компанія-порушник і як побудувати ефективну стратегію комплаєнс-контролю. Встановлюються також базові методи для того, щоб допомогти компаніям відповідати правилам ЄС про конкуренцію. Зокрема, пропонується вживати таких заходів:

- виявляти специфічні для даної компанії ризики;
- забезпечувати прихильність топ-менеджменту стратегії комплаєнса;
- впроваджувати належні механізми контролю та аудиту;
- вибудовувати ефективну систему повідомлень про порушення;
- регулярно оновлювати стратегію;
- навчати персонал.

Крім цього компаніям пропонується застосовувати метод побудови ефективної комплаєнс-програми, заснований на оцінці ризиків. При цьому необхідна умова – ясна і недвозначна прихильність вищого менеджменту, особливо членів ради директорів, дотримання норм антимонопольного законодавства.

Метод включає в себе чотири послідовні етапи:

- 1) виявлення ризиків, специфічних для конкретного бізнесу (в залежності від галузі та розміру компанії);
- 2) оцінка ризиків: ранжування ймовірності настання ризиків, виявлених на першому етапі, – від низької до високої;
- 3) мінімізація ризиків: впровадження специфічних процедур, політик, проведення тренінгів для запобігання виявлених ризиків або мінімізації їх негативних наслідків;
- 4) оцінка ефективності виконання перших трьох кроків, яка проводиться не рідше одного разу на рік, і регулярне підтвердження

Таким чином ми бачимо, що в країнах ЄС вже існує дієвий механізм впровадження комплаєнс-контролю на підприємствах. Керівники підприємств розуміють, що краще дотримуватись норм, ніж терпіти фінансові та репутаційні збитки.

Ключові слова: Європейський Союз, комплаєнс-контроль, підприємства.

Key words: European Union, compliance control, enterprise.

Олена Тарасенко,

к.е.н., старший викладач кафедри фінансів, обліку та аудиту

Донецького державного університету управління (м. Маріуполь)

НАПРЯМИ ВЗАЄМОДІЇ УКРАЇНИ ТА ЄС В СФЕРІ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Elena Tarasenko,

Candidate of Economic Sciences, Senior Lecturer, Department of Finance, Accounting and

Audit, Donetsk State University of Management (Mariupol)

THE AREAS OF COOPERATION BETWEEN UKRAINE AND EU IN THE SPHERE OF INNOVATIVE ACTIVITIES

Найважливішою характеристикою інноваційної інфраструктури є її функціональна достатність, що дозволяє в повній мірі використовувати інновації в масштабах національної економіки, регіону, галузі, підприємницьких структур. Все це може бути досягнуто в перспективі співробітництва України та Європейського Союзу за рахунок формування ефективної національної інноваційної системи, що входить до числа пріоритетних напрямів

державної політики.

Аналіз досвіду управління інноваційними процесами в різних країнах дозволив виявити закономірності у формуванні та розвитку Національної інноваційної системи (далі – НІС):

метою формування НІС є динамічний економічний розвиток держави за рахунок підвищення інноваційної активності всіх господарюючих суб'єктів країни;

своєю високою ефективністю НІС зобов'язана багатьом факторам: сформованій її функціональній структурі, наявності інститутів між виробниками і споживачами науково-дослідних та дослідно-конструкторських розробок, послідовній інноваційній політиці держави тощо;

ключовим чинником конкурентоспроможності країни є державне регулювання інноваційних процесів;

інноваційна система розвитку держави не обов'язково повинна бути заснована на власній науково-технічній та інноваційній базі. На початкових етапах становлення НІС можливе придбання або копіювання зарубіжних розробок [1].

Про доцільність поглиблення інтеграції України з ЄС свідчать і високі показники інноваційного розвитку його країн-членів протягом останніх років, які в декілька разів перевищують середньоукраїнські показники і на які, безумовно, потрібно орієнтуватися Україні. На сьогоднішній день лідерами в ЄС за часткою інноваційно активних підприємств є Ірландія (74% від загальної кількості підприємств), Данія (71%), Німеччина (69%), Австрія (67%) та Нідерланди (62%). Активними лідерами на ринку інновацій є Швеція, Фінляндія, Данія, Німеччини та Велика Британія. Низькі позиції в інноваційній сфері займають країни, що недавно стали членами ЄС, а саме Словенія, Чеська Республіка, Болгарія. Серед країн-членів ЄС мінімальні показники інноваційної активності мають Греція – 29% та Португалія – 26%. Однак, наведені показники є в 2 рази вищими, ніж в Україні. Загалом розрив між країнами-членами ЄС і Україною за рівнем інноваційної активності становить 4-4,5 рази [2].

Після набуття Україною асоційованого членства в європейській програмі «Горизонт-2020» відкриваються додаткові можливості, зокрема, разом з делегаціями країн – членів ЄС та інших асоційованих країн Україна може:

брати участь у визначенні пріоритетів ЄС у науково-технологічній сфері;

призначати національних експертів у Генеральному директораті з досліджень та в інших директоратах;

брати участь у всіх заходах і тематичних пріоритетах науково-технічної діяльності, оскільки дослідницькі установи асоційованих країн мають можливість не тільки входити до складу учасників, але й виступати координуючою стороною проектів;

отримувати фінансування за рахунок Єврокомісії на тих самих умовах, що й країни – члени ЄС;

мати повний доступ до програми “Ідеї”, призначеної для розвитку фундаментальних досліджень;

брати участь у всіх програмних комітетах Рамкової програми ЄС, у Комітеті з науки та технологій країн – членів ЄС (CREST), в Об’єднаному дослідницькому центрі (JRC), у групах радників та інших експертних групах.

Таким чином, Головними напрямками сучасної інноваційної політики України мають стати:

формування і розвиток національної інноваційної системи, яка забезпечуватиме весь цикл створення інновацій;

створення необхідних умов для залучення іноземних ресурсів до реалізації українських інновацій та виведення інновацій на ринок знань, технологій та послуг, перехід від домінування відкритої стратегії в напрямку домінування закритої;

всестороннє сприяння виходу регіонів, галузей на світові ринки економіки, культури, інформації;

створення умов для освіти з точки зору державного управління, міжнародних ринків праці, промисловості, бізнесу та потреб армії в рамках інноваційного розвитку;

стимулювання появи нових експериментальних навчальних, навчально-дослідницьких та проектних закладів, що орієнтовані на внесок до інноваційного розвитку;

створення основного ресурсу для впровадження ідеї розвитку – підготовка груп людей, що сповідують ідеї суспільних змін та розуміють реальні механізми їх реалізації;

створення системи партнерських відносин співробітництва між державою і приватним сектором з розв’язанням загальнонаціональних інноваційних завдань [3].

В усьому світі саме малі та середні підприємства стають найбільшими інноваторами, які цементують розвиток суспільства. У країнах ЄС існують десятки програм стимулювання інноваційних компаній. У нас на цю важливу справу виділяються мізерні кошти.

Отже, невідкладним завданням держави є перехід України до інноваційної політики. Домінуюча українська ідеологія – це ідеологія сьогоденного виживання. В країні немає впливової та відповідальної суспільної групи, яка б була спрямована на розвиток.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Брижань А. В. Формирование инновационной системы / А. В. Брижань // Современные направления теоретических и практических исследований : сб. науч. трудов. – Одесса, 2006. – 230 с. – (Сер. Экономика).
2. Напрями взаємодії України та ЄС в інноваційній сфері [Електронний ресурс] / О. М. Луцків. – Режим доступу: <http://ird.gov.ua/irdp/e20150101.pdf>
3. Ніколаєнко С. Національна інноваційна система України: формування та проблеми реалізації / С. Ніколаєнко // Інтелектуальна власність – 2007. – №6. – С. 13-19.

Ключові слова: інноваційні процеси, інноваційна система, інноваційний розвиток, інновації.

Key words: innovation processes, innovation system, innovative development, innovations.

Леонід Федоровський,

аспірант кафедри публічного управління та адміністрування Донецького державного університету управління (м. Маріуполь), прокурор відділу прокуратури Донецької області

**СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ У СФЕРІ ЕКОНОМІКИ:
НАБЛИЖЕННЯ ВІТЧИЗНЯНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ПРО ПУБЛІЧНІ
ЗАКУПІВЛІ ДО СТАНДАРТІВ ЄС**

Leonid Fedorovsky,

*Postgraduate Student, Donetsk State University of Management (Mariupol), Prosecutor of the
Prosecutor's Office in Donetsk Region*

**COOPERATION BETWEEN UKRAINE AND THE EUROPEAN UNION IN THE
ECONOMIC SPHERE: THE APPROXIMATION OF LEGISLATION ON PUBLIC
PROCUREMENT IN THE EU**

Головною функцією держави у сфері публічних закупівель є належне забезпечення потреб суспільства з закупівлі товарів, робіт та послуг на основі раціонального використання бюджетних коштів та розвитку конкурентної економіки. Забезпечення потреб суспільства здійснюється шляхом застосування відповідних механізмів управління, таких, як проведення публічних торгів та ін.

Реформа у сфері публічних закупівель пов'язана із політичними, правовими, соціальними, фінансовими, інституційними, етичними та технологічними завданнями,

розв'язання яких сприятиме сталому соціально-економічному розвитку держави, конкурентоспроможності економіки та динамічній інтеграції України в міжнародні ринки, зокрема в спільний ринок ЄС.

Важливим компонентом функціонування системи публічних закупівель є законодавство, яке визначає принципи, поняття та процедури укладення державними інституціями договорів про закупівлю товарів, робіт та послуг для суспільних потреб.

Тривалий час державні установ для забезпечення потреб суспільних інтересів керувалися Законом України «Про здійснення державних закупівель», який фактично не відображав реалії ринку, не сприяв розвитку конкурентної економіки, тим паче в умовах обрання державою шляху до Євроінтеграції, а тому механізми державного управління застосовані в старому нормативно-правовому акті не відображали сьогодення.

Діюча система закупівель потребує постійного удосконалення з метою пошуку найбільш раціональної та прийнятної для нашої економіки моделі розвитку та функціонування системи державних закупівель [1].

Держава намагається вдосконалити цей сектор економіки, наблизити його до Європейських стандартів, створити умови закупівлі товарів, робіт та послуг за державні кошти більш прозоро, укладено Угоду про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, в якій закріплено зобов'язання України щодо приведення системи публічних закупівель у відповідність із стандартами ЄС.

Отже, на виконання умов Угоди про асоціацію, забезпечення ефективного та прозорого здійснення закупівель, створення конкурентного середовища у сфері публічних закупівель, запобігання проявам корупції у цій сфері, розвитку добросовісної конкуренції, 25 грудня 2015 Верховною Радою України прийнято Закон України «Про публічні закупівлі», положеннями якого передбачено та запроваджено систему електронних закупівель «Prozorro» та електронну систему оскарження для учасників у найкоротші строки [2].

Дійсно, новий Закон наблизив нашу державу в сфері економіки під час проведення торгів на закупівлю товарів, робіт та послуг до діючих нормативів у цій сфері в Європейському союзі, по-перше запровадженням системи електронних торгів «Prozorro», аналог якої діє у багатьох країнах світу, яка також дозволяє приймати участь у закупівлях іноземним суб'єктам господарювання на прозорій основі, по-друге втілено нові процедури закупівель, зокрема запроваджено процедури з обмеженою кількістю учасників, переговорна процедура, конкурентний діалог, які діють та передбачені Європейськими інституціями і значно спрощують час на закупівлю товарів [3].

Новацією в регулюванні системи публічних закупівель є те, що законодавець збільшив

вартісні межі для придбання товарів, робіт та послуг, а також запровадив гнучкі правил закупівлі товарів, робіт та послуг суб'єктами господарювання, які діють на підставі спеціальних та виключних прав, надають послуги в інфраструктурних галузях та в умовах монопольних ринків (зокрема енергетика, водопостачання, транспорт, поштовий зв'язок), удосконалено механізми захисту прав суб'єктів господарювання, інтереси яких зазнають або можуть зазнати шкоди внаслідок неправомірних рішень, дій або бездіяльності публічних замовників.

Проте, при запровадженні нашою державою нових механізмів державного управління в процедурах публічних закупівель, залишається низька проблем при проведенні торгів в системі електронних закупівель «Prozorro», а саме: електронна система закупівель не є досконалою, оскільки, відповідно до Закону учасники можуть звернутися до замовника на етапі подання пропозицій із запитання та з вимогою про усунення порушень. На даному етапі учасник може оскаржити закупівлю до органу оскарження. Це є проблема, адже на практиці трапляється, коли або учасники при заповненні відповідних полів системи закупівель плутають в системі вимогу за скаргою, або сама система через технічні збої, може присвоїти системі статус оскарження. Як, наслідок проведення торгів зупиняється, до моменту прийняття відповідного рішення про відмову в розгляді скарги, органом оскарження.

Наступною проблемою є те, що до програми закупівель не підключені дані державних реєстрів, як Єдиний державний реєстр юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців, Єдиний державний реєстр осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення, а також не надходять останні дані Антимонопольного комітету України до електронної системи щодо притягнення учасників до відповідальності за спотворення результатів торгів (закупівель), про наявність податкової заборгованості та інше. Адже, не доопрацювання електронної системи в цій частині, дозволяє недобросовісним учасникам, можливість приймати участь в закупівлях, створювати недобросовісну конкуренцію і, як наслідок надавати неякісні послуги державі. Це питання є проблемою, яку необхідно вирішити, оскільки, перешкоджає імплементації нашого законодавства в сфері публічних закупівель до Європейських стандартів.

Наступне, кваліфікаційні вимоги передбачені новим Законом потребують доопрацювання, учасники повинні відповідати технічній компетентності при наданні послуг, виконанні робіт, постачанні товарів, загальний досвід роботи учасників на ринку повинен складати не менше 1 року, оскільки непоодинокі випадки, прийняття участі в закупівлях (торгах) учасниками, які аналогічного характеру роботи, послуги не надавали, не мають відповідного досвіду, що як наслідок призводить до зриву договорів (контрактів), здороженню їх вартості, а це не сприяє раціональному та ефективному використанню

бюджетних коштів.

Отже, шляхами підвищення ефективності механізмів управління в процедурах публічних закупівель в Україні можливо визначити наступні: розвиток конкурентного середовища; зменшення рівня корупції під час проведення торгів; імплементація міжнародних стандартів і пріоритетів.

Висновки: сфера правового регулювання публічних закупівель є водночас новою і старою. Новою, тому що профільний закон ухвалено менше двох років тому, законодавець дійсно намагається з нашим партнером Європейським Союзом гармонізувати законодавство у сфері економіки, а старою, тому що представники органів державної влади, так звані Замовники, звикли працювати ще по-старому, із часів дії закону про здійснення державних закупівель, не звертаючи уваги на зміни.

У свою чергу, співпраця України з Європейським Союзом в сфері економічних відносин сприятиме залученню до участі у процедурах закупівель (торгів) іноземних підприємств, відкриттю нашим підприємствам ринку ЄС в сфері постачання товарів, робіт та послуг, підвищенню рівня конкуренції та професійності у сфері закупівель, запровадження нових підходів щодо здійснення закупівель і, як наслідок, дозволить скорішому досягненню мети стати Україні достойним членом ЄС.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Критенко О. Організаційна структура управління в системі державних закупівель послуг/ О. Критенко // Демократичне врядування [Електронний ресурс]. : наук. вісн. – 2013. – № 11. – Режим доступу: <http://www.lvivacademy.com/visnik11/fail/Krytenko.pdf>.
2. Закон України «Про публічні закупівлі» від 25.12.2015 № 922-VII із змінами внесеними від 17.11.2016 № 1761-VIII, ВВР, 2017
3. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами – членами, з іншої сторони, яку ратифіковано із заявою Законом № 1678-VII від 16.09.2014.

Ключові слова: публічні закупівлі, електронна система закупівель, тендерні пропозиції.

Key words: public procurement, e-procurement system, of the tender offer.

Олександр Чернишов,

*старший викладач кафедри менеджменту виробничої та невиробничої сфери
Донецького державного університету управління (м. Маріуполь)*

ЕКОНОМІЧНА ЩІЛЬНІСТЬ ЯК ПОКАЗНИК РОЗВИТКУ МІСТ

Oleksandr Chernyshov,

*Senior Lecturer of the Department of Production and Non-Production Management
Donetsk State University of Management (Mariupol)*

ECONOMIC DENSITY AS AN INDICATOR OF THE DEVELOPMENT OF CITIES

В умовах глобалізації динамічно зростає концентрація економічної активності на територіях різного масштабу. Як відмічається у звіті Світового Банку «Reshaping Economic Geography. World development report 2009» (далі – Звіт), найбільш виразніше вона проявляється всередині країн на локальному та регіональному рівнях. Показник економічної щільності, як індикатор територіальної концентрації економіки, є достатньо важливим показником сучасної економічної динаміки, який свідчить про розвиток окремих територій, на основі чого, зокрема, пропонуються шляхи удосконалення політики урядів щодо стимулювання (не перешкоджання) міграції населення в місця економічного росту. Звіт визначає індикатор економічної щільності через показник щільності населення, проте практичне його використання на прикладі міст України виявило певну некоректність запропонованої у Звіті методології.

В українській науковій літературі показники економічної щільності достатньо рідко використовуються для оцінки концентрації економічної діяльності на регіональному та місцевому рівнях. Серед робіт, що стосуються цієї тематики – дослідження М. Їжи [1]; окремі аспекти економічної концентрації досліджені Т. Пепою [2].

Концентрація економічної діяльності зазвичай визначається щільністю виробництва, зокрема ВВП, на одиницю площі території. Оскільки висока щільність економіки супроводжується високою концентрацією праці та капіталу, вона тісно корелює із зайнятістю та щільністю населення.

За визначенням, що наводиться у звіті Світового банку [3, С. 36] щільність «як правило означає інтенсивність економічної діяльності на одиниці території, наприклад на одному квадратному кілометрі. Обмеження даних може викликати компроміс: оскільки щільність виробництва і населення тісно співвідносяться, а інформація щодо виробництва менш

доступна, щільність населення іноді використовується як замітник економічної щільності».

Найбільш висока (щільність) – у містах першорядного значення, а найнижча – у сільських територій [3, С. 50]. «Вимірювання валового виробництва у меншому просторовому масштабі, такому, як адміністративний район чи місто, є утрудненою справою. Навіть для розвинутих країн, оцінювання результату (економічної діяльності) як правило є доступним тільки для вищого визначеного - субнаціонального рівня (перший рівень і адміністративні одиниці, такі, як провінція або штат). На цьому рівні важливі варіації в економічній щільності усереднюються. На щастя, однак результат (економічний) і щільність населення тісно корелюють [3, С. 54].

Виходячи з того, що в багатьох випадках національна статистика країн світу не обчислює валовий продукт на рівні, нижчому субнаціонального, а дані про чисельність населення різних територій в межах держав наявні та постійно оновлюються, і враховуючи тісну кореляцію щільності населення з щільністю виробництва товарів та послуг, іноді в дослідженнях здійснюється заміщення щільності ВВП на локальному рівні показником щільності населення. Варто звернути увагу, що деякі вчені, зокрема Пітер Маркузе і Роджен ван Кемпен, у своїх дослідженнях виокремлюють міста, які перебувають в процесі глобалізації, тобто міста, що глобалізуються. Отже, глобалізація розглядається як напрям розвитку багатьох міст світу. Активна увага й інтерес до процесу глобалізації та формування глобальних міст вимагає певної структуризації та впорядкування інформації. Радіус впливу міста поза своїми межами, його інтеграція зі світовими ринками, культурою, технологіями визначає місце міста в ієрархії глобальних міст.

Ієрархічні структури дослідників глобальних міст зазнають змін, оскільки в географічному просторі формуються нові мегаполіси, здатні виконувати економічні та політичні світові функції. Крім того, класифікації глобальних міст, зроблені вченими, різняться між собою залежно від обраних ними індикаторів ранжирування міст. Разом з цим, вони вважають основним індикатором глобального міста наявність у них штаб-квартир ТНК.

Нині більшість західних учених досліджують зв'язок міст через надання ними вищих послуг, в жодному випадку не применшуючи значення фінансової складової. Спочатку досліджено виробничу сферу, оскільки в умовах економіки нашої країни аналіз нефінансового сектору більш ніж виправданий. Безумовно, концентрація не є єдиним важливим критерієм для визначення ступеня інтегрованості міста в систему міст на будь-якому рівні.

Концентрація фінансових потоків в одній частині країни свідчить про нерівномірність розвитку її економіки. Забезпечення комплексно-пропорційного розвитку всіх територій на основі раціонального використання і заощадження їхніх особливостей та інтегрального

потенціалу є жорсткою вимогою часу для успішного входження України у світове співтовариство. Ліквідація диспропорцій у соціально-економічній системі країни нині є одним із ключових завдань регіональної політики, реалізація якого відкриє нові можливості для формування глобальних міст на території України, а також для залучення їх у світову глобальну мережу.

Існують певні застереження щодо кореляції показників економічної щільності та щільності населення, тому знак рівності між рівнем урбанізації та географічною концентрацією економічної діяльності є лише одним із випадків, що може не відобразити реальну картину територіального зосередження економічної активності на субнаціональному рівні, тим більше, що при побудові залежності економічної концентрації від стану розвитку країни використовується показник ВВП (ВДВ) на одну особу.

Виходячи з викладеного, слід використовувати аналіз змін економічної щільності та щільності населення в методиках моніторингу соціально-економічного розвитку регіонів. Доцільно систематично відслідковувати динамічні процеси концентрації, особливо в зоні ризику, де зростає лише один з показників щільності. З цією метою слід було б ввести у перелік статистичних досліджень систематичний збір інформації по усіх містах України, що дасть змогу постійно аналізувати тенденції змін економічної концентрації та щільності населення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Їжа М. Територіальні чинники регіонального розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Vdakk/2010_3/44.pdf
2. Пепа Т. Регіональна динаміка і трансформація економічного простору [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.vlc.net.ua/PIBLIK/Mono06.htm
3. Reshaping Economic Geography. World Development Report. 2009. The World Bank. – 383 p.
4. Звіт про науково-дослідну роботу «Дослідження змін у територіальній структурі виробництва товарів та послуг на міжрегіональному та внутрішньорегіональному рівні за останні 10 років». – К.: НДЕІ, 2012. – 475 с.

Ключові слова: економічна концентрація, економічна щільність, глобалізація.

Key words: economic concentration, economic density, globalization.

Олександр Шнирков,

*д.е.н., завідувач кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин,
завідувач кафедри Жана Моне Інституту міжнародних відносин Київського
національного університету імені Тараса Шевченка (м. Київ)*

**УКРАЇНА У МІЖНАРОДНИХ ВИРОБНИЧИХ МЕРЕЖАХ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ З
ЄС ТА ДЕЗІНТЕГРАЦІЇ З РФ**

Olexander Snirkov,

*Doctor of Economic Sciences, Head of the Department of World Economy and International
Economic Relations, Head of the Department Jean Monnet Chair of Institute of International
Relations, Taras Shevchenko National University of Kyiv (Kyiv)*

**UKRAINE IN INTERNATIONAL PRODUCTION NETWORKS IN CONDITIONS OF
INTEGRATION WITH EU AND DISINTEGRATION WITH THE RUSSIAN
FEDERATION**

Розвиток світового господарства на початку XXI століття характеризується інтенсивним розвитком двох взаємопов'язаних процесів: формуванням глобальних ланцюгів створення вартості та новітніх форм міжнародної економічної інтеграції.

Інтенсивний розвиток глобальних, міжрегіональних, регіональних та двосторонніх виробничих мереж обумовлює необхідність суттєвих змін у міжнародних інтеграційних процесів. Подолання або зменшення лише прикордонних бар'єрів руху і тільки товарів вже не відповідає сучасним вимогам до міжнародних інтеграційних процесів. Вони все більше спрямовані, по-перше, на формування гомогенного, однорідного регуляторного національного та міжнародного середовища руху товарів, послуг, капіталів, робочої сили та знань, по-друге, охоплюють правила мегарегіональних та міжрегіональних економічних відносин. Саме міжнародна регуляторна кооперація стає центральним елементом новітніх форм економічної інтеграції.

На сучасному етапі на економіку України одночасно впливають процеси міжнародної інтеграції та дезінтеграції. Свій розвиток у міжнародних інтеграційних процесах Україна пов'язує перш за все з Угодою про асоціацію з ЄС. Існуючі оцінки економічних ефектів для України від зони вільної торгівлі показують, що традиційно зменшення або усунення лише прикордонних бар'єрів руху факторів виробництва не матиме значних позитивних наслідків

для української економіки, більш того, це може призвести до переважання негативних ефектів.

Позитивні наслідки пов'язуються саме з її поглибленим та розширеним характером, коли саме інтеграція з регуляторним економічним середовищем ЄС може стати передумовою та фактором залучення України у міжнародні виробничі мережі. Угода про асоціацію, таким чином, є важливим інструментом інтеграції українських підприємств у міжнародні ланцюги створення вартості. Зауважимо, що залучення виробників країн Центральної Європи в європейські виробничі мережі у процесі реалізації угод про асоціацію з ЄС та підготовки до вступу у Союз було і є одним з основних факторів економічного зростання цих країн.

Створення передумов поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі з ЄС одночасно супроводжується процесом економічної дезінтеграції української економіки з російською та, певною мірою, окремими іншими економіками країн СНД. Процес економічна дезінтеграції двох економік проявляється у:

- торгівельних війнах Росії проти України (2004-2016 рр. більше 40 торгівельних війн);
- взаємних економічних санкціях;
- виходу РФ з режиму вільної торгівлі з Україною з 01.01.2016 р.;
- «силової де-факто інтеграції» Криму та окремих регіонів Донбасу до ЄврАзЕС;
- виходу українських підприємств з регіональних виробничих мереж з російськими компаніями;
- загрозі поновлення військової агресії на сході України.

Останні два прояву економічної дезінтеграції мають особливе значення для участі України у міжнародних ланцюгах доданої вартості. По-перше, велика частина українських підприємств виходить з регіональних виробничих мереж з Росією, але на разі немає варіанту швидкої реінтеграції в інші міжнародні мережі. По-друге, загроза відновлення військової агресії з боку Росії значним чином збільшує для інших партнерів ризику залучення українських виробників у міжнародній виробничі мережі. Таким чином, до існуючих інвестиційних ризиків в Україні додається ще один - політична та безпекова нестабільність, питома вага якої у матриці ризиків суттєво зростає.

Наслідками цих процесів в найближчі роки і за інших існуючих умов буде значна реструктуризація механізмів залучення українських виробників у міжнародні ланцюги вартості. Іноземний інвестор буде проводити обережну політику щодо прямих інвестицій, для якої характерними будуть зменшення обсягів інвестицій, дезінвестування, перевага крос-кордонного злиття та поглинання над новим будівництвом, концентрація на високоприбуткових виробництвах та з незначним терміном окупності, географічною перевагою західних та центральних районів країни у залученні ресурсів. Серед

неакціонерних механізмів міжнародних виробничих мереж українським підприємствам важко буде розраховувати на підпорядковані та партнерські форми, оскільки для іноземних партнерів тут виникають значні ризики пошуку нових партнерів, переорієнтації виробничих зв'язків у випадку загострення безпекової ситуації на сході та півдні України. Тому найбільш вірогідними механізмами інтеграції українських підприємств у міжнародні виробничі мережі залишаються модульні форми та звичайні контракти на початку (up-stream) та у кінці (down-stream) мереж, оскільки вони мінімізують витрати партнерів на зміну постачальників та споживачів.

Зрозуміло, це суттєво обмежує можливості українських підприємств щодо переорієнтації та створення нових виробничих зв'язків у міжнародних ланцюгах створення вартості, звужує галузеве охоплення міжнародними мережами підприємств до сировинних та з невисоким рівнем доданої вартості видів виробництва. Певними винятками та новими можливостями для України за таких умов можуть стати галузі та сфери міжнародних виробничих мереж, які слабо залежать від географії регіону розташування, фізичної прив'язки до виробничих потужностей та каналів збуту, мають маловитратні варіанти реалізації виробництва.

Таким чином, економічна дезінтеграція України з Росією, перш за все "силові" її форми, суттєво обмежують потенційні позитивні ефекти поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі з ЄС. Зменшення політичних ризиків для інвесторів, пов'язаних з військовою агресією Росії, забезпечення територіальної цілісності України, її суверенітету стають одними з вирішальних факторів практичної ефективної реалізації Угоди про асоціацію з ЄС.

Ключові слова: Європейський Союз, євроінтеграція, міжнародні виробничі мережі.

Key words: European Union, European integration, international production networks.

Олександр Шнирков,

кандидат економічних наук, доцент кафедри міжнародних економічних відносин

Київського національного торговельно-економічного університету (м. Київ)

АДАПТАЦІЯ ТЕХНІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ ДО НОРМ ЄС

Olexander Snirkov,

*Candidate of Economic Sciences, Associate Professor at the Department of International
Economic Relations, Kyiv National Economic University (Kyiv)*

ADAPTATION OF TECHNICAL REGULATIONS IN UKRAINE TO THE EU STANDARDS

Економічна асоціація України з Європейським Союзом означає інтеграцію національної економіки країни до єдиного внутрішнього ринку ЄС без набуття членства в Союзі. Поглиблена та розширена зона вільної торгівлі між Україною та ЄС характеризується не тільки й не стільки лібералізацією взаємної торгівлі, скільки регуляторною конвергенцією, системною адаптацією економічної політики України до стандартів та правил Європейського Союзу. Реалізація положень економічної частини Угоди про асоціацію України з ЄС фактично означатиме набуття країною фундаментальних ознак європейської моделі соціально-економічного розвитку.

В умовах лібералізації міжнародної торгівлі середній рівень тарифного захисту ринку промислових товарів в ЄС для України є незначним і майже не впливає на об'єм торгівлі. Тому основними перешкодами у торгівлі промисловими товарами з ЄС є не імпорتنі тарифи, а саме технічні бар'єри.

Інтегральною складовою Угоди про асоціацію між Україною та ЄС будуть положення Угоди про зону вільної торгівлі (Угода про ЗВТ). Згідно з практикою укладання подібних угод, додатком до положень Угоди про ЗВТ є Угода про взаємне визнання сертифікатів відповідності на промислову продукцію (*Agreements on Conformity Assessment and Acceptance of Industrial Goods - АСАА*). Така угода укладається в формі Протоколу щодо оцінки відповідності та прийнятності промислової продукції. Такі угоди укладались Європейським Союзом з країнами, які були кандидатами на членство в ЄС, та країнами Середземномор'я в тому числі з країнами північної Африки і дали змогу продукції, що охоплювалась цими угодами, вільно просуватись на внутрішньому ринку ЄС без додаткових процедур сертифікації та оцінки відповідності.

В Євросоюзі створена система технічного регулювання, яка на сьогодні у світі розглядається, як найбільш ефективна модель для міжнародного співробітництва, оскільки визначально створювалась для формування єдиного економічного простору.

Поточне співробітництво України та ЄС у сфері технічного регулювання здійснюється в рамках чинного Порядку денного асоціації Україна – ЄС, реалізації програми бюджетної підтримки (I фаза) «Сприяння взаємній торгівлі шляхом усунення технічних бар'єрів у

торгівлі між Україною та ЄС», спільних проектів причетних відомств України та окремих держав-членів ЄС. Загальною метою такого співробітництва є наближення законодавчої бази України у сфері технічного регулювання до вимог ЄС та СОТ, у тому числі, перехід від обов'язкової сертифікації до оцінки відповідності, прийняття технічних регламентів, узгоджених з Директивами Нового Підходу ЄС, перегляд і заміна старих стандартів (ГОСТ) та запровадження стандартів ISO (International Organization for Standardization) та Європейських стандартів, створення системи ринкового нагляду, оновлення та модернізація матеріальної бази, реформування та зміцнення інституціональної бази забезпечення якості тощо.

Таким чином, Україна взяла на себе чіткі зобов'язання по гармонізації власного законодавства в сфері технічних регламентів, стандартів і оцінки відповідності з законодавством ЄС. Процес гармонізації здійснюватиметься Україною в односторонньому порядку.

В Україні у 2015 р. діяло 46 технічних регламентів, 743 національних стандартів, 27 000 стандартів (7 078) гармонізовані з ЄС. Передбачено запровадити 15 000 нових технічних стандартів гармонізованих з ЄС.

Перехід на технічні правила і стандарти Європейського Союзу в контексті створення всеосяжної зони вільної торгівлі буде супроводжуватися певними труднощами. Подолання цих труднощів буде на пряму залежати від української влади, від можливості та готовності вітчизняних виробників до структурних змін, а також від розуміння та готовності самих українців.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кабінет міністрів України, розпорядження №844р від 19. 08. 2015 року про «Стратегію розвитку системи технічного регулювання на період до 2020 року».
2. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом і його державами-членами, з іншої сторони [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://comeuroint.rada.gov.ua/komevoint/doccatalog/document;jsessionid=92F3367443C120648A8A50B0E9275CB7?id=56219>
3. Jocelyn Guitton. What Can Ukraine Expect from the Forthcoming Trade Agreement with the EU. – 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://voxukraine.org/2015/07/01/what-%D1%81an-ukraine-expect-from-the-forthcoming-trade-agreement-with-the-eu/>

Ключові слова: євроінтеграція, інвестиції, технічне регулювання.

Key words: Eurointegration, investments, technical regulation.

Михайло Юхненко,

*аспірант, старший викладач кафедри фінансів, обліку та аудиту
Донецького державного університету управління (м. Маріуполь)*

**ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ПЕРЕДОВОГО ДОСВІДУ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В
УКРАЇНСЬКУ ПРАКТИКУ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН**

Mykhailo Yukhnenko,

*Postgraduate, Senior lecturer, Department of Finance, Account and Audit,
Donetsk State University of Management (Mariupol)*

**IMPLEMENTATION OF BEST PRACTICES IN PUBIC ADMINISTRATION IN SOCIAL
AND ECONOMIC RELATIONS OF UKRAINE**

Передовий досвід сучасного державного управління у країнах світу передбачає регіоналізацію, яка, за чинними нормами, ознаками та формами, апаратом державного управління визначена як децентралізація. З середини ХХ століття у більшості країн світу панувала змішана економіка, на фоні якої такі країни, як Китай, Франція, Австрія, Швеція, Японія, Південна Корея ті інші достатньо збільшили національне багатство, зміцнили систему наповнення та витрачання централізованих і децентралізованих фондів. Основою таких досить вдалих трендів стали економічні, правові, системно-адміністративні механізми реалізації соціально-економічної політики, яка унормовувалася державними структурами та підтримувалася усіма групами соціально-економічного буття суспільства. Економічним підґрунтям стало достатньо успішна політика впровадження інноваційних технологій у виробничі процеси, орієнтація на стратегічні об'єкти інфраструктури бізнесу, відпочину, транспорту тощо, компромісна політика логістики та збуту товарів. Правовим підґрунтям – стало нормативне врегулювання забезпечення оптимального співвідношення регулювання економіки та ринкової саморегуляції на основі гармонізації господарського законодавства в кожній з названих країн. Причому гармонізація відбувалася на фоні зменшення кількості нормативно-правових актів, які визначають нормативи ведення господарської діяльності бізнесу в кожній країні, покращена структура законів та кодексів, приведена у відповідність до європейських та міжнародних норм [1]. Унікальність законодавства кожної держави на фоні чіткого і повного виконання його норм усіма суб'єктами, державним інституціям низки європейських країн та краї Сходу дозволила розвинути систему державотворення до процесів дерегуляції без зниження якості державного управління. Це стало можливим

завдяки забезпеченню ефективного державного регулювання намічених урядом кожної країни довгострокових та короткострокових цілей соціально-економічного розвитку. Безумовно, такий підхід став результативним не тільки за рахунок успішної внутрішньої політики державного та господарського управління, а й зваженої компромісної зовнішньої політики. За результатами дерегуляції в Україні впродовж 2014-2015 рр. зменшено кількість ліцензій та документів дозвільного характеру з 143 до 84, а видів діяльності, які підлягають ліцензуванню – з 56 до 30. Однак окремі види підприємницької діяльності досі залишаються поза системою дерегуляції, – це фармацевтична, аграрна, будівельна сфери, надравикористання та рекламний бізнес. Подальше зменшення кількості дозвільних документів можна здійснити за допомогою використання досвіду Польщі та Грузії – залишити ті, які визначені Регламентом ЄС. Українська законотворчість у сфері господарської діяльності має безсистемний характер, в окремих випадках існує неврегульованість з іншими, раніше прийнятими законами тощо.

Успішність проведення дерегуляції в Україні залежить від можливостей [2]:

максимального спрощення дозвільних процедур за допомогою видачі ліцензій, дозвільних документів, збільшення кількості звітних документів, подаваних в електронному вигляді;

скорочення формальної процедури підготовки та представлення переліку документів при започаткуванні бізнесу;

розширення застосування декларативного принципу;

утворення єдиної відкритої бази даних стосовно встановлення вимог до кожного з видів діяльності, дотримання яких перевіряється під час здійснення державного контролю;

заміна системи застосування покарань за допущені правопорушення на систему надання послуг представникам бізнесу, зокрема, – бізнес-омбудсмену, консультацій та допомоги для дотримання чинного вітчизняного законодавства у сфері господарської діяльності.

Стосовно останньої умови, в Україні, з метою забезпечення прозорості розвитку демократичних принципів державотворення та розбудови національної економіки використаний світовий досвід розв'язання господарських спорів незалежною інституцією – бізнес-омбудсменом, який за результатами своєї діяльності має право давати структурні рекомендації щодо вдосконалення систем державного управління та ринкової саморегуляції. Зокрема, розпочавши свою роботу 2014 р., бізнес-омбудсменом підготовлено понад 5 системних звітів за результатами роботи в Україні. Так, проаналізувавши практику функціонування уряду та бізнесу в Україні при взаємодії з місцевими органами влади та визначивши ступінь готовності соціуму до децентралізації, бізнес-омбудсменом виявлено достатній рівень інституційного забезпечення проведення децентралізації в Україні. Це

проявилось через низку заходів, а саме [2]:

на рівні Верховної ради України створено Парламентський офіс місцевого самоврядування з метою посилення зв'язків ВРУ з органами місцевого самоврядування, їх асоціаціями, територіальними громадами, надання інформаційно-консультативної допомоги органам місцевого самоврядування, сприяння у вирішенні організаційних питань співпраці їх з парламентом;

Президентом України створено Раду регіонального розвитку як консультативно-дорадчий орган при Президенті України з метою сприяння ефективній взаємодії державних органів з органами місцевого самоврядування в питаннях розробки оптимальної моделі розвитку місцевого самоврядування, територіальної організації влади, вирішення проблемних питань життєзабезпечення регіонів;

на рівні Кабінету Міністрів України створена Цільова команда реформ з питань децентралізації, місцевого самоврядування та регіональної політики при Міністерстві регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, до складу якої увійшли українські, польські фахівці, експерти від Ради Європи та ЄС, представники від всеукраїнських асоціацій органів місцевого самоврядування;

Міжвідомча координаційна комісія з питань регіонального розвитку, як інституційний майданчик для координації дій органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування в процесі формування та реалізації державної регіональної політики, 24 регіональних офісів з питань впровадження реформ у сфері місцевого самоврядування (у всіх регіонах крім АР Крим) і Центр регіонального розвитку при Мінрегіоні України.

Представлена архітектура координації реформи, пов'язаної з децентралізацією, інформаційно не забезпечує повної поінформованості суспільства про перспективи змін системи державного й місцевого управління, податкової і бюджетної політики, прав та обов'язків членів громади, про законодавчі зміни, які вже відбулися в системі нормативно-правового забезпечення і ті, які ще будуть проведені через законодавчу гілку влади: починаючи з рішень селищних голів і закінчуючи Верховною радою України. Адже наразі започатковуються методичні підвалини організації системи конкуренції між територіальними громадами за рахунок власних, запозичених та позикових базових та фінансових ресурсів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мамутов В. К. Передовой опыт регионализации государственного управления / В. К. Мамутов // Економіка та право. Серія: Економіка. – 2016 – №2. – С. 3-8.
2. Системний звіт: виклики для уряду та бізнесу при взаємодії з місцевими органами влади. Рада бізнес-омбудсмена [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://boi.org.ua/media/uploads/systemic_report_-_february_2017/system_01_ua.pdf

Ключові слова: державне управління, соціально-економічні відносини, ринкова саморегуляція, дерегуляція, децентралізація.

Key words: public administration, social and economic relations, market self-control, deregulation, decentralization.

ПАНЕЛЬ 3.

**ПАРТНЕРСТВО УКРАЇНИ ТА ЄС У СОЦІАЛЬНІЙ
ТА ГУМАНІТАРНІЙ СФЕРАХ**

Світлана Артеменко,

*кандидат соціологічних наук, доцент, заступник завідувача кафедри соціології КНЕУ
імені Вадима Гетьмана (м. Київ)*

**СОЦІАЛЬНЕ ПАРТНЕРСТВО УКРАЇНИ ТА ЄС У КОНТЕКСТІ ПІДВИЩЕННЯ
ЯКОСТІ СОЦІО-ГУМАНІТАРНОЇ ОСВІТИ У ВИЩІЙ ШКОЛІ**

Svitlana Artemenko,

*Candidate of Sociology Sciences, Associate Professor, Deputy Head of the Sociology Department
of Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman (Kyiv)*

**SOCIAL PARTNERSHIP OF UKRAINE AND THE EU IN THE CONTEXT OF
IMPROVING THE QUALITY OF SOCIO-HUMANITARIAN EDUCATION IN HIGH
SCHOOL**

У сучасних умовах Україна гостро потребує отримання нових знань у застосуванні інноваційних форм навчання, які б відповідали високим стандартам європейської освіти. З іншого боку, актуальними для вітчизняної освіти постають також питання створення сприятливих соціально-психологічних, педагогічних, організаційних, економічних тощо умов для активізації навчальної та науково-дослідної роботи сучасних студентів, утвердження академічної доброчесності вчених, забезпечення гармонійного конкурентного середовища та умов гідної праці в межах освітнього процесу.

Вирішення цих питань важливе для здійснення ефективних реформ в існуючій системі освіти, утвердження якісних освітніх новацій, інтеграції нових прогресивних методів європейського навчання зі збереженням вже існуючих вітчизняних технологій.

Звідси в межах науково-освітнього простору України та країн Європи актуальним видається висвітлення проблематики організації спільних англомовних проєктів, присвячених вдосконаленню якості соціо-гуманітарної освіти та реформуванню системи вищої школи, вдосконалення англомовної професійної комунікації вітчизняних вчених загалом. В цьому контексті доцільним видається розгляд організаційно-методичних питань

проведення спільних з європейськими країнами інтерактивних англомовних семінарів, тренінгів, воркшопів, майстер класів, науково-методичних конференцій тощо.

Показовим у цьому випадку виступає проведення англомовного тренінгу за організації Британської Ради спільно з Кінгстонським університетом на тематику активного навчання та педагогічного лідерства в університетах. Учасники англомовного тренінгу не тільки опанували новітніми методами ефективно організації навчального процесу: як проблемне навчання, методика «перевернутого» класу, так і розширили свої фахові компетенції з володіння англійською мовою [1].

Зауважимо, що в деяких вищих навчальних закладах останнім часом проводяться різноманітні англомовні лекції, присвячені висвітленню досвіду функціонування різних рівнів системи освіти в європейських країнах, інноваційним методам навчання у вищій школі, вирішенню актуальних суспільних проблем сучасності. Учасники таких наукових заходів мали змогу ознайомитись з актуальними тенденціями, проблемами та перспективами глобалізації у науково-освітній сфері, інноваціями у сфері сучасної освіти, дослідницькими розробками світових вчених з різних галузей наукового знання, також вдосконалити рівень володіння фаховою англійською мовою тощо.

Однак на сьогодні у вищих учбових закладах бракує інноваційних інтерактивних форм подання навчального матеріалу, наприклад, тренінгових технологій навчання, в межах яких повинні активно бути задіяні всі учасники освітнього процесу [2]. Зокрема, як викладачі, так і безпосередньо студенти, як цілеспрямовані суб'єкти педагогічної діяльності. Оскільки в межах тренінгових технологій навчання студентська молодь отримує глибокі теоретичні та практичні знання, у неї формуються комунікативні та лідерські якості, підвищується рівень групової згуртованості в цілому.

Також в межах спільних науково-просвітницьких заходів із використанням інноваційних технологій навчання за участю вітчизняних та європейських дослідників відбувається формування та розвиток таких студентів, які володіють системою компетентностей, необхідним в умовах глобалізації науково-освітнього середовища [3]. Це передбачає володіння студентами як фаховими компетентностями: знаннями з базових дисциплін, також і формує здатність у них до взаємодії в міждисциплінарній команді, комунікації з експертами з інших галузей, дослідницькі навички та вміння, високий рівень іншомовної підготовки загалом.

В цьому контексті варто відзначити цьогорічне емпіричне соціологічне дослідження серед студентів КНЕУ імені Вадима Гетьмана у кількості 118 осіб різних факультетів та спеціальностей денної форми навчання. Результати даного опитування засвідчили значну кількість студентів (97%), які б хотіли приймати участь у англомовних тренінгах із

зарубіжними та вітчизняними науковцями із різноманітною проблематикою соціо-гуманітарного спрямування в цілому.

Очевидно, що вище означені аспекти соціального партнерства України та країн ЄС значною мірою сприятимуть підвищенню якості соціо-гуманітарної освіти, утвердженню ефективних реформ у всіх ланках навчального процесу, застосуванню нових інноваційних форм викладання, підвищення фахової підготовки вітчизняних студентів в умовах глобалізації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Корнилова М. В. Формирование межкультурной компетентности: опыт тренинга // Высшее образование в России: научно-педагогический журнал Министерства образования и науки РФ / Министерство образования и науки РФ. – М., 2012. – № 3. – С. 151-155.
2. Рудницьких О. Тренінгові технології в освіті // Молодь і ринок: щомісячний науково-педагогічний журнал / Дрогобиц. держ. пед. ун-т ім. Івана Франка. – Дрогобич, 2014. – № 12 (119), грудень. – С.135-139.
3. У ЛДУБЖД відбулись тренінги на тематику активного навчання та педагогічного лідерства за участю сертифікованих британських тренерів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ldubgd.edu.ua/node/2632>.

Ключові слова: соціальне партнерство України та ЄС, якість освіти, соціо-гуманітарна освіта.

Key words: social partnership Ukraine and the EU, the quality of education, socio-humanitarian education.

Іван Безена,

старший викладач КВНЗ «Дніпропетровський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти», кафедра освітнього менеджменту (м. Дніпро)

МЕНЕДЖМЕНТ ШКІЛЬНИЦТВА УКРАЇНИ І ЄВРОПЕЙСЬКІ ОСВІТНІ ТЕНДЕНЦІЇ: ФІЛОСОФСЬКО-ОСВІТНІ АСПЕКТИ

Ivan Bezena,

*Senior Lecturer of Dnipropetrovsk Regional Institute of Postgraduate Education, Department of
Education Management (Dnipro)*

UKRAINIAN EDUCATIONAL MANAGEMENT AND EUROPEAN EDUCATIONAL
TRENDS: PHILOSOPHICAL AND EDUCATIONAL ASPECTS

Актуальність та постановка проблеми. Інформаційне суспільство визначило пріоритет у формуванні особистості освіченої, яка володіє певним набором компетентностей та спроможна самостійно адаптуватися у соціумі на основі гуманістичних принципів. Нова українська школа та її сучасна людиноцентриська стратегічна мета може реалізуватися на основі науково-теоретичних засад філософії освіти та практичної педагогіки через генеруючу концепцію шкільництва, а саме: «соціалізації та самореалізації особистості», гуманної педагогіки в навчально-виховній діяльності, її індивідуалізації та суб'єктного підходу до формування компетентісного потенціалу особистості. Сучасна українська школа – є соціальним інститутом суспільства, але в той же час ми задаємо питання: чи спроможна вона створити інтерактивне шкільне освітнє середовище і забезпечити сталий та збалансований розвиток особистості?

На нашу думку у зв'язку з вищевикладеним, сучасна українська школа потребує нового переосмислення освітньої концепції, яка сформована на ідеях дитиноцентризму та гуманізму, постійної і динамічної актуалізації змісту шкільної освіти та інтерактивних педагогічних технологій, направлених на становлення особистості школяра, як рівноправного суб'єкта навчально-виховного процесу, компетентного проектувальника власного життя. Крім того, актуальним є формування громадянсько-активної та гармонійної особистості, яка перебуває у збалансованій рівновазі із своїм внутрішнім «Я», суспільством і природою, духовно і психологічно спроможної до автономної діяльності та поведінки у соціальному просторі.

У зв'язку з цим, на порядок денний постає педагогічна проблема щодо створення у закладі освіти індивідуального освітньо-проектно-життєвого простору для розвитку і саморозвитку особистості, формування якостей суспільно значимої культури свободи, самостійності, компетентності, конкурентоздатності, людини суспільно-активної, моральної та гуманної.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед науковців дана проблема отримала певної уваги та дослідження з різних напрямів освітньої системи, відповідно в роботах В. Кременя, І. Предборської, М. Романенка, М. Култаєвої, С. Клепка, Л. Паращенко, А. Яковлева та ін.

Виклад основного матеріалу дослідження. Особливістю сучасного процесу трансформацій шкільної освітньої системи є кардинальний перехід суспільних акцентів від авторитарних методів діяльності до демократичних. Стійкий розвиток освітньої системи та держави в цілому має окреслити межі діяльності як навчального закладу, органів управління

освіти, державних органів влади, їх співставлення із запитами громадянина, дитини та дорослих. Як зауважує В. Кремень, «різноманітні зміни, що вимагають ціннісних корекцій в навчально-виховному процесі, відбуваються у взаємовідносинах людини і держави, людини і світу, держави і світу» [1, С. 10]. У даному процесі, на нашу думку, є актуальним питання випереджаючої зорієнтованості системних рішень та практичної діяльності у реалізації стратегії розвитку освітньої системи направленої на формування людини, компетентісної особистості із суспільно значимими духовними початками.

Сучасні світові тенденції в освіті визначені наступними пріоритетами: 1) «дитиноцентризм» через пізнання реального світу; 2) «людина-світ» через істину практичного застосування розуму; 3) «істина пізнання» для подолання труднощів; 4) «розумові здібності» через досвід та діяльність; 5) «людина-мораль» через прийняття моральних рішень; 6) здатність самоздійснення людини через навчання і життєвий процес; 7) демократія як спосіб до самореалізації. На початку ХХ століття схожі ідеї сформулював Дж. Д'юї щодо 1) формування позицій, нахилів та розвитку особистості; 2) трансформації змісту; 3) демократизації і гуманізації освіти; 4) управління освітніми процесами та постійних змін в освіті [2]. Вказане є досить актуальним і на сьогоднішній день.

Новий тип соціокультурного успадкування стає основою для оволодіння метазнаннями – методами наукового пізнання через самостійний аналіз, синтез, абстрагування, аналогію, автономність, тощо. На сучасному етапі розвитку суспільства визначається загальна особистісна потреба вивчати будь-який об'єкт пізнання не ізольовано, а в єдиній системі, шляхом інтеграції предметних знань. Цей процес забезпечує можливість розкриття його цілісності, дозволяє виявляти зв'язки з іншими об'єктами, розміщати їх у єдину загальну картину, одержувати знання про цілісний навколишній світ. Об'єкт пізнання має моделюватися із використанням навчальної інформації, яка пов'язана з розвитком глобальних цифрових систем.

Розпочинаючи етап реформ в системі шкільної освіти нашої держави необхідно визначити науково-дослідні функції, які є визначальними у професійно-освітній діяльності вчителя та направлені на забезпечення якості шкільної освіти. У даному контексті нам потрібно осмислити та трансформувати досвід із сучасного зарубіжного освітнього простору. Необхідно дослідити стан у освітньому середовищі, діяльність по змінах у шкільництві та результати проведених реформ цілого ряду сусідніх зарубіжних країн. Адже на певних етапах розвитку суспільства низька ефективність шкільництва у порівнянні із загальноєвропейськими стандартами турбували і науковців, і педагогів, і громадськість в Польщі, Австрії, Німеччині, Чехії, Скандинавських країн тощо.

В умовах розвитку України важливо констатувати, що окреслилися ряд тенденцій, одна з них – особистісна ідентифікація людини/особистості. Ми, в процесі осмислення даного вектору особистісної ідентифікації визначили наступні її варіації: соціальну ідентичність (тобто особистість ототожнює себе з соціальною позицією та статусом (активіст волонтерського та екологічного руху, тощо); культурну ідентичність (ототожнення із певною культурною традицією («ми – європейці», «ми – українці», дослідники традицій, тощо); етнічну ідентичність (ототожнення себе з певною етнічною групою («ми – українці», розмовляємо рідною мовою, малюємо петриківським розписом, тощо); групову ідентичність (ототожнення себе із спільністю, або групою («ми - молодь села», «ми – жителі Дніпропетровської області», України, «ми – члени клубу пошановувачів джазу», «ми – депутати місцевої ради», «ми – члени футбольного клубу «Дніпро», «ми – шанувальники «Facebook», «ми – відмінники навчання», тощо).

За Григорієм Сковородою, «весь світ складається із двох натур: одна – видима, друга – невидима» [3, С.732]. Друга тенденція, це розуміння людини як вільної в думках, світосприйнятті, діяльності, тільки в таких умовах вона досягає вищих вершин розвитку та реалізації в житті. Але, особистості свободою потрібно навчитися і уміти користуватися. М. Култаєва зазначає, що «свобода залишається свободою лише тоді, коли вона провокує саме себе на критичну саморефлексію або ж дозволяє іншим здійснити цей намір» [4]. Культура свободи є основою для саморефлексії та ознакою досвіду суспільства у розвитку та застосуванні свободи у всіх сферах життя. На нашу думку, розуміння особистістю вектору діяльності і поняття «від» і «до», є основними елементами культури свободи. Адже вказані відправні точки є свідченням рівня розвитку, як суспільства, так і окремої особистості. В той же час, громадянське суспільство є джерелом свободи, правової культури, моральності, і постає одним із її вагомих індикаторів практичного застосування ідей свободи у національному суспільстві.

Третя тенденція – управлінські спроби розпочати зміни у шкільництві через перегляд змісту та його наповнення новими складовими. Адже йде робота по зміні нормативів освіти, пошуку нових форм навчання, розширення кола охоплення навчанням та залучення вчительства, громади і батьків до процесів змін. Тобто, управлінські рішення мають стимулювати початок революції в шкільництві. Чи готові ми до такої революції? У даному контексті потрібно багато речей співставити та окреслити контури нашої мрії. В даному контексті нам потрібно замислитись: якими шляхами і чого ми хочемо досягнути? Давня притча говорить, що «дорогу здолає той, хто йде». Кен Робінсон зауважив, що доля революції залежить не лише від ідей, а й від того, наскільки масштабним є їхній вплив, що

залежить від обставин, від того, чи зачепить вона достатньо людей у правильний момент, спонукаючи їх до дії [5, С. 234].

На наше переконання, означені тенденції по особливому зумовлюють процес управління трансформаційними змінами в шкільній освіті, і, відповідно, приводять систему управління до внутрішньої потреби у перегляді методів впливу на підсистему шкільництва, демократизації освітньої діяльності, змісту освітньої політики, децентралізації у процедурі прийняття рішення та управління шкільництвом [6, С. 118].

Сучасний швидкозмінний світ ввійшовши в еру цифрових систем, динамізму, нестабільності, непередбачуваності та нелінійності розвитку, прийшов до кризи раціоналізму і прагматизму. Фактично сформувалися суспільні світоглядні ідеї: по-перше, щодо потреби людини в першу чергу у індивідуальному впорядкованому бутті за певними універсальними законами глобалізованого світового порядку; по-друге, знання стає не тільки духовним пошуковим каталізатором людини, а й перетворюється у її смисложиттєвий орієнтир подальшої життєвої діяльності.

М. Романенко зазначає, що «розуміння конкретних завдань, які стоять перед освітою в контексті демократичної модернізації держави, є необхідною умовою успішного здійснення як освітянських, так і загальносистемних демократичних реформ» [7, С. 4]. Дійсно, оцінюючи стан суспільства та освітньої його сфери ми можемо визначити тісну взаємопов'язаність та певну залежність у формаційних процесах і впливі на людину.

Дії влади, громади та системи шкільництва у проведенні модернізаційних заходів були направлені на розвиток шкіл відповідно до потреб суспільства та проведено відповідно до демократичних принципів державності, а саме: громадське обговорення всіх модернізаційних заходів із суспільством та прозорість діяльності на усіх процесах щодо змін у шкільництві. Оцінюючи сучасні українські реалії, М. Култаєва висловлює думку, що «суспільство водночас жадає змін і побоюється їх наслідків, чинить рішучий опір старому, але лякається радикальних оновлень, коли ті з декларативних заяв переносяться у площину практичних дій» [8].

М. М'яковський, осмисливши зарубіжний досвід у забезпеченні якості шкільної освіти, визначає чотири базових пункти реформи шкільництва в Австрії: індивідуалізація навчання, «нова середня школа», школа повного дня і стандартизація освіти [9]. У даному контексті є повчальним і достойним наслідування досвід Німеччини у науковому підході до оперативного формування теоретико-методологічних підстав стандартизації, які окреслив експерт Е. Кліме. Він здійснив формування концепції щодо стандартизації на п'яти базових принципах: «система управління якістю» роботи школи; «прозорість шкільної системи»

через її моніторинг; «автономія і відповідальність» школи; «професійний розвиток вчителів»; «інвестування» в систему підтримки і науку [10].

Висновки. На сьогоднішній час залишаються відкритими ряд важливих питань, а саме: формування теоретичних засад (якого ідеалу ми хочемо, що ми хочемо взяти для власного досвіду з ЄС) та технології його практичної реалізації у вітчизняній школі (як ми будемо йти до окресленого ідеалу, європейський підхід та національні особливості). В процесі реформування української шкільної освіти потрібно з обережністю ставитися до темпів та меж революції і інтеграції України у світовий освітній простір. Модель майбутнього шкільництва в Україні має будуватися на основі національної спадщини, традицій культури і ментальності, та творчо адаптованими, осмисленими і кращими світовими освітніми досягненнями. Ми вбачаємо, потребу у подальших розвідках питань ходу реформи у шкільництві та її вплив розвиток нової особистості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кремень В. Якісна освіта і нові вимоги часу / В. Кремень // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2013. – №4. – С. 4-11.
2. Дьюи Дж. Реконструкція в філософії. Проблемы человека / Дж. Дьюи: пер. с англ., послесл. и примеч. Л. Е. Павловой. – М.: Республика, 2003. – 294 с.
3. Сковорода Г. О промысле особенном для человека / Г.Сковорода // Антология мировой философии: в 4-х т. – М.: Мысль, 1970. – Т. 2. – С.732-736.
4. Култаєва М. Філософсько-антропологічне обґрунтування культури свободи та його освітні імплікації (теоретичний досвід сучасної німецької філософської думки) філософія освіти. – 2009. – №1-2 (8) – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/2577/1/Kultayeva.pdf>
5. Робінсон К. Школа майбутнього. Революція у нашій школі, що назавжди змінить освіту / К. Робінсон: пер. з англ. Г. Лелів. – Львів: Літопис, 2016. – 258 с.
6. Безена І. Школяр як суб'єкт формування компетентностей та їх змістовні трансформації у вимірах нового століття / І. Безена. – International scientific and practical congress «Innovation development» Juli 29, 2016. – Geneva (Switzerland). – С. 118-122.
7. Романенко М. Зміни парадигмальних засад управління освітою у контексті концепту стійкого розвитку / М. Романенко. – Грані: науково-теоретичний і громадсько-політичний альманах. – 2013. – №4 (96). – С. 51-53.
8. Култаєва М. Д. Суспільне покликання філософії освіти у сучасних соціокультурних контекстах / М. Д. Култаєва // Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Філософія. – 2014. – Вип. 42. – С. 186-194. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnpu_filos_2014_42_20.

9. М'яковський М. Є. Проблема забезпечення якості шкільної освіти в сучасному освітньому процесі (австрійський досвід) / М. М'яковський [Електронний ресурс]. – Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. – 2012. – №5. – Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe?... Vnadps_2012_5_13.pdf 1/12

10. Klieme E. Zur Entwicklung nationaler Bildungsstandards. Eine Expertise / E. Klieme // [Electronic resource]. – Berlin, 2003. – Mode of access: 2004_12_16- Bildungsstandards-Konzeption-Entwicklung.pdf

Ключові слова: революція в освіті, трансформації, особистість, людина центризм, управлінська система, демократизація в освіті.

Key words: education revolution, transformation, personality, man centrism, system management, democratization of education.

Ірина Беззуб,

*молодший науковий співробітник Національної бібліотеки України
імені В. І. Вернадського (м. Київ)*

**ТРАНСФОРМАЦІЯ УКРАЇНСЬКИХ СІЛЬСЬКИХ БІБЛІОТЕК
В РАМКАХ СПІВПРАЦІ УКРАЇНИ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ**

Irina Bezzub,

Junior Research Associate, V. I. Vernadsky National Library of Ukraine (Kyiv)

**TRANSFORMATION OF UKRAINIAN RURAL LIBRARIES IN COOPERATION OF
UKRAINE AND THE EUROPEAN UNION**

Нинішня бібліотечна мережа в Україні нараховує близько 13 253 бібліотек, які діють у сільській місцевості [1]. Сільська бібліотека посідає особливе місце в соціокультурній інфраструктурі сучасного села. Вона є доступним джерелом інформації та інформаційних ресурсів, місцем соціальних комунікацій читачів різного віку (дітей, молоді, пенсіонерів), соціально незахищених категорій, людей із обмеженими фізичними можливостями та ін. Головним завданням бібліотек у сільській місцевості залишається розширення діапазону інформаційних послуг [2]. Однак, незважаючи на важливу місію, сільські бібліотеки сьогодні змушені працювати над моделлю виживання, а не над моделлю розвитку.

Найважливішою умовою трансформації діяльності сільської бібліотеки є її комп'ютеризація. Вона здатна підвищити ефективність роботи, поповнити інформаційні ресурси, покращити рівень обслуговування населення. Тому в селах необхідно створити належні умови для розвитку на базі бібліотек сучасних інформаційних і просвітницьких центрів. На цьому наголошував віце-прем'єр-міністр України В. Кириленко, презентуючи Стратегію розвитку бібліотечної справи в Україні до 2025 р. «Якісні зміни бібліотек задля забезпечення сталого розвитку України» (23 березня 2016 р.) [1].

У сільській місцевості існують значні труднощі для здійснення сучасно вибудованої та інформаційно насиченої бібліотечної роботи з обслуговування населення. Критичне відставання бібліотек у комп'ютеризації та застосуванні нових інформаційних технологій змушує бібліотекарів реалізовувати чимало проектів із залученням позабюджетного фінансування, зокрема, за підтримки Міжнародного фонду «Відродження», Інституту відкритого суспільства в Будапешті, Британської ради в Києві, Гете-інституту в Києві, Відділу преси, освіти та культури Посольства США в Україні, Європейської Комісії, представництва Всесвітнього банку в Україні, неурядової організації «Рада міжнародних наукових і освітніх обмінів» (IREX), проекту «Інтернет для читачів публічних бібліотек» (LEAP), проекту Фонду «Монсанто» «Бібліотека – громада: відкритий простір» та ін.

Найпотужнішим міжнародним проектом в останні роки став проект «Бібліоміст» («Глобальні бібліотеки-Україна») Фондації Білла і Мелінди Гейтс, який реалізувала в Україні Рада міжнародних наукових і освітніх обмінів (IREX) разом з Мінкультури, Українською бібліотечною асоціацією та публічними бібліотеками. Зокрема, метою конкурсу проекту «Організація нових бібліотечних послуг з використанням вільного доступу до Інтернет» є підтримка ініціативних публічних бібліотек у впровадженні на їхній базі нових бібліотечних послуг із використанням вільного доступу до всесвітньої мережі. Доставка та встановлення обладнання, інсталяція програмного забезпечення в кожній бібліотеці – учасниці проекту координувалися та оплачувалися програмою «Бібліоміст». Відзначимо, що 976 (62 %) бібліотек, які є учасниками проекту, розташовуються в селах і селищах міського типу та успішно допомагають людям вирішувати життєві питання. У рамках цього проекту в кожній області на базі ОУНБ організовані й успішно функціонують тренінгові центри для бібліотечних працівників кожного регіону [3].

За підтримки програми Європейського Союзу «Еразмус+ (Жан Моне)» Українська бібліотечна асоціація (УБА) з 2015 р. реалізує проект «Усе про Європу: читай, слухай, дізнавайся в пунктах європейської інформації в бібліотеках». Проект передбачає сприяння активізації роботи бібліотек з інформування населення про ЄС та європейський вибір України шляхом створення пунктів європейської інформації для надання інформаційно-

просвітницьких послуг мешканцям місцевих громад районних центрів, невеликих міст і селищ України. Такі інформцентри надають важливу для сільських громад інформацію про Європу, допомагають владним структурам, громадським організаціям і приватному сектору в пошуку партнерів у ЄС, сприяють розміщенню студентів на практику в країнах ЄС тощо [4].

Для реалізації соціального проекту УБА «Бібліотека – громада: відкритий простір», загальною метою якого є створення сучасних центрів суспільної активності заради розвитку місцевих громад, Фонд «Монсанта» виділив 1,8 млн грн. Проект спрямовано на перетворення 25 сільських бібліотек на сучасні інформаційні центри (7 – у Вінницькій області, 5 – у Житомирській, 4 – у Рівненській, 4 – у Полтавській, 5 – у Черкаській) [5].

На думку керівника відділу з корпоративних питань і зв'язків з громадськістю компанії «Монсанта Україна» В. Федьчука, реалізація проекту допоможе відкрити світ знань та можливостей для багатьох сільських мешканців, що сприятиме культурному, соціальному й економічному розвитку громад [6]. Із листопада 2014 р. кожному бібліотеку-переможниці проекту обладнано комп'ютерною та офісною технікою (двома комп'ютерами, принтером/сканером/копіром, веб-камерою, аудіогарнітурою), що допомогло перетворити їх на сучасні інформаційні центри.

Завдяки інформаційним технологіям сучасні бібліотеки долають цифрову нерівність в умовах, коли лише 42% сільського населення нашої країни мають постійний доступ до Інтернету [7]. Нині в цих бібліотеках сільські жителі можуть отримати такі сучасні послуги, як безкоштовний Інтернет (доступ до важливих ресурсів та інформації); інтерактивне навчання (інформація та підготовка до вступу у ВНЗ України, навчання й самоосвіта); розвиток бізнесу та сільського господарства (інформація про інновації й розробки); онлайн-платежі (купівля квитків, банківські операції, замовлення товарів через Інтернет); хобі та дозвілля (участь у конкурсах і майстер-класах, ігри та соціальні мережі); скайп-зв'язок (безкоштовне спілкування з рідними й близькими в режимі онлайн); послуги з працевлаштування тощо. Переоснащені сільські бібліотеки можуть оперативніше відреагувати на звернення вимушено переміщених осіб (допомогти в отриманні документів, перереєстрації на отримання соціальних виплат, пошуку роботи, житла, інформації про вибори та виборчий процес тощо).

Одним із пріоритетних напрямів роботи сільські бібліотеки визначили надання інформаційно-консультативної допомоги конкретним групам громадян села, особливо молоді, людям похилого віку, безробітним і малозабезпеченим. До проблем, що розв'язуються на селі, належать соціальний захист населення, допомога ветеранам, пенсіонерам, самотнім людям.

За сприяння Міністерства закордонних справ, торгівлі й розвитку Канади на базі мережі сільських бібліотек Миколаївщини реалізується пілотний проект бізнес-розвитку

плодоовочівництва (для 44 тис. дрібних та середніх фермерів і власників особистих підсобних господарств з вирощування й збуту плодоовочевої продукції), який протягом семи років працюватиме в південних областях України – Миколаївській, Одеській, Херсонській і Запорізькій [8]. Бібліотеки – учасниці проекту періодично обмінюються важливим інноваційним досвідом роботи, проводять виїзні семінари й майстер-класи в сільських бібліотеках.

Таким чином, в умовах обмеженості державного фінансування інформатизація сільських бібліотек в Україні здійснюється завдяки їхній активній участі в міжнародних інформаційних програмах. Завдяки таким проектам сільські бібліотеки перетворюються на сучасні інформаційні центри для місцевих громад, пропонуючи поряд з традиційними інноваційні бібліотечні послуги з поширення просвітницьких, культурно-освітніх, галузевих та інших знань. Вони стають осередками взаємодії з органами центральної та місцевої влади, трансформуються в центри духовного спілкування й обміну думками (особливо для пенсіонерів, людей з обмеженими можливостями, безробітних громадян та інших категорій), місця спілкування через скайп-мережу з рідними та друзями, джерелом новин рідного краю, країни, світу тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. В'ячеслав Кириленко презентував на уряді Стратегію розвитку бібліотечної справи в Україні до 2025 року «Якісні зміни бібліотек задля забезпечення сталого розвитку України» [Електронний ресурс] // Міністерство культури України: веб-сайт. – 2016. – 23.03. – Режим доступу: http://mincult.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article;jsessionid=7FD5F4D202694E38A7F369C4B5E815F9.app2?art_id=245072235&cat_id=244913751. – Назва з екрана.

2. Несін В. П. Комунікаційні моделі сільської бібліотеки в умовах інформатизації суспільства [Електронний ресурс] / В. П. Несін // Вісн. Харк. держ. акад. культури. – 2013. – Вип. 41. – С. 173–180. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/hak_2013_41_23. – Назва з екрана.

3. Про реалізацію програми «Бібліоміст» на Полтавщині: успіхи, проблеми, перспективи (станом на 1.01.2015) [Електронний ресурс] // Полтавщина: офіційний сайт управління культури Полтавської облдержадміністрації. – Режим доступу: <http://www.poltavaculture.gov.ua/43-proekti/bibliomist/694-pro-realizatsiyu-programi-bibliomist-na-poltavshchini-uspikhi-problemi-perspektivi-stanom-na-01-01-2015.html>. – Назва з екрана.

4. Проект УБА «Усе про Європу: читай, слухай, дізнавайся в пунктах європейської інформації в бібліотеках» за підтримки Європейського Союзу [Електронний ресурс] // Українська бібліотечна асоціація. – Режим доступу: <https://ula.org.ua/255-programi->

proekti/3219-proekt-vse-pro-uevropu-chytai-slukhai-diznavaisia-v-punktakh-ievropeiskoi-informatsii. – Назва з екрана.

5. 25 сільських бібліотек перетворилися на сучасні інформаційні центри [Електронний ресурс] // Книгобачення. – Режим доступу: <http://knyhobachennia.com/?category=1&article=2014>. – Назва з екрана.

6. Сільські громади можуть отримати грантові кошти на соціальні проекти [Електронний ресурс] // Офіційне інтернет-представництво Житомирської обласної державної адміністрації. – Режим доступу: <http://oda.zt.gov.ua/silski-gromadi-mozhut-otrimati-grantovi-koshti-na-soczialni-proekti.html>. – Назва з екрана.

7. Форум «Бібліотека – громада: відкритий простір»: підводимо підсумки проекту [Електронний ресурс] // Українська бібліотечна асоціація. – Режим доступу: <http://ula.org.ua/ua/news/3185-forum-biblioteka-hromada-vidkrytyi-prostir-pidvodymo-pidsumky-proektu>. – Назва з екрана.

8. На Миколаївщині реалізується пілотний проект бізнес-розвитку плодоовочівництва на базі мережі бібліотек [Електронний ресурс] // Новоодеська районна державна адміністрація. – Режим доступу: <http://novaodesa.mk.gov.ua/ua/news/?id=25169>. – Назва з екрана.

Ключові слова: сільські бібліотеки, інформатизація, комп'ютеризація, Інтернет, інформаційні послуги, програма «Бібліоміст», Фонд «Монсанто».

Key words: rural libraries, information, computerization, Internet, information services, program «Bibliomost», Fund «Monsanto».

Тетяна Бобриніченко,

магістрант державної служби ДВНЗ «Університет менеджменту освіти»

НАПН України (м. Київ)

ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Tetyana Bobrinichenko,

Master's Student of Public Service, State Higher Educational Institution

UNIVERSITY OF EDUCATIONAL MANAGEMENT,

National Academy of Educational Sciences of Ukraine (Kyiv)

FORMING AND DEVELOPMENT OF TERRITORIAL COMMUNITIES: EUROPEAN EXPERIENCE FOR UKRAINE

Вибір України в напрямку євроінтеграції зумовлює застосовувати нові підходи до розвитку регіонів, визначення цілей, пріоритетів та механізмів реалізації політики. Саме тому, сьогодні, в умовах реформи адміністративно-територіального устрою України, досвід країн ЄС у сфері розвитку територіальних громад є досить корисним та актуальним для нашої держави.

Дослідження зарубіжного досвіду розвитку територіальних громад країн членів ЄС займаються велика кількість науковців, серед яких Залуцький І. Р., В. Руденко, В. Куйбіда, О. Матвіїшин, В. Новик, В. Павленко, А. Ткачук, П. Хонда й інші. Натомість, невизначеними залишаються питання спроможності громадян управляти частиною державних справ під її наглядом. Саме в цьому й полягає нерозуміння українськими реформаторами європейської традиції громадянського управління, яка будується на принципах децентралізації (деконцентрації) і головними у якій постають питання стабільності місцевого самоврядування й визначення його місця в політичній системі країни .

Практика країн ЄС щодо розвитку місцевого самоврядування сформувала ряд засад регіональної політики.

Законодавство ЄС не висуває певних вимог до побудови системи місцевого самоврядування, а лише гарантує підтримку місцевим властям у випадку, коли їхня діяльність пов'язана з функціонуванням ЄС. Демократичні стандарти діяльності органів місцевого самоврядування закріплені в документах Ради Європи, що, як правило, ратифікуються європейськими країнами і вважаються найдосконалішими у своїй галузі.

Територіальні громади є базовими суб'єктами місцевого самоврядування. У більшості країн ЄС діє система прямого народовладдя, коли попри діяльність виборних місцевих рад та органів виконавчої влади територіальні громади можуть самостійно приймати важливі рішення або скасовувати рішення представницьких органів прямим голосуванням членів територіальних громад. Саме вони є первинним органом місцевого самоврядування з найбільшими повноваженнями.

Основними завданнями в реформі регіонального управління країн ЄС було визначення оптимального розміру одиниць місцевого самоврядування, повноважень їх органів для належного виконання поставлених завдань і надання якісних послуг громадянам. Ефективно об'єднано муніципалітети у Швеції, Данії, Фінляндії, Великій Британії, Нідерландах, Польщі, Німеччині, а після 2000 р. – у Македонії, Люксембурзі, Ірландії, Латвії (в останній з 500

сформовано 110 муніципалітетів). У ряді країн муніципалітети об'єднувалися в контексті євроінтеграції з метою досягнення європейських розмірів самоврядних одиниць і ефективнішого управління коштами із фондів ЄС.

Вагомою передумовою формування фінансової спроможності територіальних громад країн ЄС стала децентралізація податкових надходжень, що забезпечило істотне підвищення зацікавленості громад у розвитку підприємництва та створенні сприятливого інвестиційного клімату, підвищення рівня їх спроможності та самодостатності.

Для більшості сільських поселень і малих міст країн ЄС реформування адміністративно-територіального устрою супроводжувалося активізацією організаційно-економічних механізмів розвитку територіальних громад. Для малих поселень оптимальною формою розвитку і використання соціально-економічного потенціалу став кооперативний рух, який сприяв налагодженню співробітництва в межах громад, залученню мешканців до активної участі у забезпеченні життєдіяльності поселень, веденню спільної підприємницької діяльності. У сільських регіонах поширеною стала практика утворення сільськогосподарських, заготівельних, молочарських кооперативів, розвиток яких підтримується шляхом реалізації цільових програм, за фінансової підтримки державного та місцевих бюджетів, спеціалізованих фондів.

Одним з пріоритетів для представницьких та виконавчих органів місцевого самоврядування європейських країн стала протидія корупції, насамперед через забезпечення прозорості діяльності представницьких і виконавчих органів влади, у тому числі через розвиток електронного врядування, впровадження якого забезпечує не лише розширення спектру адміністративних послуг, скорочення витрат на утримання органів місцевого самоврядування, оптимізацію їх роботи, але й забезпечує ефективний громадський контроль за їх діяльністю;

Важливою складовою для політики всіх європейських країн є розвиток електронної демократії. Найпрогресивніший досвід розвитку електронної демократії на усіх рівнях місцевого самоврядування демонструє Естонія, де електронна демократія впроваджена практично в усі сфери життєдіяльності громад: від участі громадян у виборах – до вирішення питань місцевого значення. Основним індикатором ефективності реалізації регіональної політики є рівень якості життя мешканців громад. Це ключовий і основоположний принцип регіональної політики всіх країн Європейського Союзу.

Таким чином, практика європейських держав дає змогу виокремити основні концептуальні підходи, які можна використати в процесі реформування системи адміністративно-територіального устрою України:

1) реформа місцевого самоврядування, повинна стимулювати саме створення великих територіальних громад, які будуть здатними виконувати повноваження та розпоряджатися ресурсами, які центральна влада передасть на місця. З більшої території до місцевого бюджету можна зібрати значно більші податкові обсяги. Це дозволить місцевим радам об'єднаних громад вже в найближчому майбутньому забезпечити додатковими робочими місцями їх жителів та значно покращити стан населених пунктів, а значить, і якість життя громадян;

2) для збільшення ефективності та зменшення затрат при створенні громад потрібно в першу чергу орієнтуватися на об'єднання адміністративно-територіальних одиниць, що мають спільний адміністративний центр;

3) у процесі реформи адміністративно-територіального устрою необхідно зберегти за територіальними громадами право прямого врядування з чітким окресленням правових, організаційно-економічних механізмів реалізації цього права. Важливо продовжити практику розвитку електронного врядування;

4) разом з розширенням повноважень громад щодо визначення стратегічних пріоритетів розвитку громади, управління спільним майном потрібно формувати спільну відповідальність членів територіальних громад за результати врядування, що буде стимулюватиме безпосередню участь членів громад у вирішенні економічних, екологічних соціальних, культурних проблем з метою оптимізації видатків, забезпечення якісного менеджменту, залучення інвестицій і розвитку підприємництва;

5) необхідно провести системне навчання кадрового ресурсу для реалізації нових функцій та вирішення актуальних проблем територіальних громад

6) основним завданням місцевих органів влади має бути забезпечення якісного життя громадян, зокрема через належне виконання власних повноважень та надання відповідних адміністративних послуг;

7) для налагодження дієвої взаємодії та формування довіри до органів місцевого самоврядування першочерговим завданням є забезпечення максимальної публічності і прозорості їх роботи, в тому числі через активізацію громадського контролю.

Отже, формуючи власну регіональну політику Україна безумовно повинна вивчати і використовувати досвід країн - членів Європейського Союзу. Звичайно, це не повинно бути беззастережне копіювання, адже кожна країна проходить свій шлях розвитку, але ґрунтовний, осмислений інтерес до європейського досвіду допоможе уникнути багатьох помилок та забезпечить успішний супровід адміністративно-територіальної реформи. Процес вдосконалення місцевого самоврядування є надзвичайно складним, а тому вимагає узгодження різних інтересів, консолідації зусиль політиків, науковців, підприємницького

сектору, місцевої громади і кожного громадянина, які мають зробити все на своєму рівні, щоб в Україні місцева громада дійсно стала спроможною забезпечити соціально-економічний розвиток своїх територій за прикладом найкращих практик європейських країн.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Європейська хартія місцевого самоврядування від 15 жовтня 1985 року. – К. : Юмана, 1998.
2. Місцеве самоврядування в Україні: сучасний стан та основні напрями модернізації: наук. доп. / [редкол.: Ю. В. Ковбасюк, К. О. Ващенко, В. В. Толкованов та ін.]; за заг. ред. д-ра наук з держ. упр., проф. Ю. В. Ковбасюка. – К.: НАДУ, 2014. –128 с.
3. Пріоритети впровадження європейських норм місцевого самоврядування в прикордонних районах західних областей України в умовах адміністративно-територіального устрою. Національний інститут стратегічних досліджень. Аналітична записка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1622/>
4. Про добровільне об'єднання територіальних громад / Закон України // Відомості Верховної Ради. – 2015. – №13. – С. 91.

Ключові слова: територіальна громада, євроінтеграція, регіональна політика.

Key words: territorial community, eurointegration, regional policy

Марина Ващенко,

директор КЗО «Загальноосвітня санаторна школа-інтернат № 3»

Дніпропетровської обласної ради (м. Дніпро)

**МЕТОДОЛОГІЧНА РОБОТА ПЕДАГОГІВ
У СУЧАСНИХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ УМОВАХ**

Marina Vashenko,

Director of «Secondary boarding school number 3»

Dnipropetrovsk regional council (Dnipro)

**METHODOLOGICAL WORK OF TEACHERS
UNDER THE CURRENT EUROPEAN INTEGRATION CONDITIONS**

Актуальність та постановка проблеми. Ритм життя, збільшення інформаційних потоків, науково-технічний прогрес, процеси глобалізації обумовлюють необхідність перегляду поглядів на організацію навчання у школах.

Зміни, що тривають у сучасній системі освіти, направлені на індивідуалізацію підходу до навчання особистості, повне розкриття її здібностей та талантів. Традиційна система освіти орієнтувала педагогів на «середнього учня» та вимагала від них виконання ролі лектора, якій дає інформацію у готовій формі.

Реалії сьогодення демонструють, що такий підхід не завжди є ефективним для учнів у їх дорослому житті, оскільки не сприяє формуванню навичок самостійної пошукової роботи, критичного мислення, презентаційних навичок тощо. З приводу даного питання американський філософ та педагог Джон Д'юї висловив думку, що «... суспільство мусить забезпечувати такою освітою, яка б орієнтувала індивідуальні інтереси в русло соціальних взаємин, скеровуючи особу, ... її звички та мислення на захист суспільних змін, але не на хаос» [1, С. 82].

Доросла людина рідко отримує готову інформацію. Крім того, зростають обсяги інформації, яку необхідно обробити та засвоїти учням. Все це обумовлює об'єктивну необхідність у зміні підходів до навчання дітей, як у методичному, психологічному, так і технічному аспектах. Методологію навчання необхідно пристосовувати до актуальних потреб школярів, враховувати сучасні запити суспільства. Над вказаними педагогічними проблемами працює Європейська та наша національна системи шкільної освіти. На зазначені напрями роботи зорієнтована «Концепція розвитку нової української школи», а також, кожний «умотивований учитель, який має свободу творчості й розвивається професійно» [2].

Виклад основного матеріалу дослідження. Останні роки наша школа-інтернат працює над створенням системного сучасного підходу до організації методологічного супроводу навчального процесу. З урахуванням медичних показників учнів та загальних освітніх орієнтирів обрано та впроваджено методичну стратегію, яка базується на трьох субстратегіях: впровадженні інтерактивної технології навчання, удосконаленні навчально-виховного процесу за рахунок технічних інновацій та підвищенні кваліфікації педагогічного колективу (див. рис. 1).

Рис. 1. Дерево методичної стратегії школи-інтернату

З досвіду нашого закладу можна зауважити, що успішність будь-яких змін багато в чому залежить від готовності та професійності тих, хто ці зміни реалізує, у нашому випадку – від педагогів. Саме з їх підготовки (психологічної, педагогічної та технічної) було розпочато роботу з трансформації методології освітнього процесу. Для формування сприятливого психологічного клімату в колективі, його готовності до перетворень проводились тренінги, бесіди-доповіді з ознайомлення з інноваційними ідеями та їх результативністю. Приділялась увага підвищенню обізнаності вчителів у технічних засобах, які сприяють підвищенню ефективності уроків.

З ініціативних та прогресивних педагогів і адміністрації була створена науково-методична рада, яка виконує наступні функції:

- **освітньо-пошукову** (зовнішній моніторинг освітніх інновацій та передового досвіду, ознайомлення педагогів закладу с сучасними тенденціями у педагогіці шляхом організації семінарів, круглих столів, доповідей тощо);
- **управлінську** (аналіз пропозицій педагогів, їх відсів, організація підтримки з впровадження інновацій, цікавих ідей, моніторинг впроваджень, оцінка результативності тощо);
- **матеріало-утворюючу** (збір та систематизація методичних розробок);
- **комунікаційну** (організація масових заходів, спрямованих на поширення інформації щодо результатів використання інноваційних технологій або їх елементів у навчально-виховному процесі; супровід видавничої діяльності педагогів, участі у науково-практичних конференціях різних рівнів, вебінарах та тренінгових заняттях поза межами

навчального закладу, творчих педагогічних обмінах досвідом методичного зростання вчителів із навчальними закладами різних країн Європи та України тощо).

Обрання інтерактивної технології педагогічної діяльності в якості основної обумовлено позитивною емоційною основою та багатовекторністю її результатів, серед яких: підвищення ефективності навчання та запам'ятовування нових знань; урізноманітнення форм проведення уроку, зростання його практичної та компетентісної вагомості і спрямованості на формування ціннісних принципів у особистості; формування мотиваційно-емоційної потреби у школярів до самостійної пізнавальної діяльності, формування навичок самостійної рефлексії та критичного мислення; підвищення зацікавленості школярів у засвоєнні знань з навчальних предметів, виявлення серед школярів обдарованих дітей та створення умов для розвитку їх здібностей; розвиток у школярів комунікативних навичок тощо.

Висновки. Таким чином, підтримуючи та розвиваючи Європейський та національний досвід методичної роботи ми визначили пріоритети в школі-інтернаті, які базуються на сучасних тенденціях оновлення освіти та суспільних цінностях: людиноцентризмі, гуманістичній педагогіці, педагогічному зростанні, розвитку та формуванні громадянськості у підростаючому поколінні, яке формуватиме майбутнє нашої держави. Колектив школи-інтернату спрямовує свої зусилля на формування нового педагогічного мислення, прагне до постійного оновлення знань і творчого пошуку, зорієнтованого на особистість учня, до ознайомлення та впровадження в практику сучасних освітніх технологій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Д'юї Д. Демократія і освіта / Дж. Д'юї: пер. з англ. – Львів: Літопис, 2003. – 294 с.
2. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/>

Ключові слова: методична робота, людиноцентризм, демократизація в освіті.

Key words: methodical work, man centrism, democratization of education.

Олена Власенко,

викладач кафедри іноземних мов

Донецького державного університету управління (м. Маріуполь)

**УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ ОСВІТИ В НІМЕЧЧИНІ:
ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ**

*Olena Vlasenko,
Lecturer, Department of Foreign Languages,
Donetsk State University of Management (Mariupol)*

MANAGEMENT OF THE EDUCATION SYSTEM IN GERMANY: EXPERIENCE FOR UKRAINE

Реформування системи освіти та удосконалення управління нею є одним із пріоритетних завдань державної політики багатьох європейських країн, і України та Німеччини в тому числі. Актуальність вищезазначеного питання зумовлена безпрецедентним попитом на висококваліфікованих спеціалістів в умовах світу, що швидко та постійно змінюється. У час інформаційного прориву та високих технологій класична система освіти неспроможна задовольнити потреби суспільства та вимагає удосконалення як її змісту, так і механізмів регулювання.

У XXI ст. світова спільнота розробляє й удосконалює зміст, технології та шляхи управління системою освіти. Цій проблематиці присвячені праці Т. І. Гладкої, Д. Є. Швеця, Н. І. Мірошниченко, С. Б. Жарая, С. В. Майбороди та багатьох інших вчених та експертів. Враховуючи масштабність питання, у даній роботі аналізується управління системою вищої освіти Німеччини.

З 1945 по 1990 рр. на території сучасної Німеччини діяли дві системи управління вищою освітою. У другій половині XX ст. на території НДР в умовах радянської окупації було розбудовано систему управління вищою освітою з сильними традиціями централізованого контролю закладів освіти. Ця система припинила своє існування після падіння Залізної завіси та підписання Договору про єдність між ФРН та НДР у 1990 р.

В основу другого підходу до управління системою освіти покладено популярну у європейському просторі ідею про децентралізацію, яка надає широку автономію вузам у вирішенні більшості питань. Федеральний уряд має виняткові повноваження лише у декількох сферах, таких як регулювання освітніх грантів, фінансування наукових та економічних досліджень і регулювання професійної освіти.

Згідно зі ст. 91 Основного Закону Німеччини, федеральний уряд втручається у вирішення питань, що знаходяться в компетенції влади земель, у випадках термінової необхідності, які мають велике значення для всього суспільства [3].

У Німеччині федеральна і земельні влади здійснюють співробітництво в плануванні та фінансуванні проектів у сфері освіти. Органами координації виступають Федеральне

міністерство освіти і досліджень, Федерально-земельна комісія з планування і розвитку досліджень і Постійна конференція міністрів освіти і культури. Остання є особливим важелем у системі управління вищою освітою Німеччини. Приймаючи рішення більшістю голосів, Постійна конференція міністрів освіти і культури не має виняткових повноважень через той факт, що всі її постанови мають характер рекомендацій без узгодження з владою земель.

До складу Федерально-земельної комісії з планування і розвитку досліджень входять 8 представників федерального уряду і 16 представників земель, які приймають рішення у сфері розроблення загального плану освіти і регулюванні інноваційних спроб. Федеральне міністерство освіти і досліджень контролює кадрові та організаційні питання, інфраструктуру, бюджет і стратегічний розвиток освітньої та дослідницької політики. Рада з науки є провідним консультативним органом, виконуючи аналітичну функцію.

Автономія у прийнятті рішень і можливість здійснювати незалежну політику у сфері освіти демонструють позитивні результати. Згідно статистичних даних, у Німеччині витрати на вищу освіту складають \$16 894,5 на рік [2], що дорівнює 2,9% державних витрат [5]. Близька 384 тис. викладачів працюють у системі вищої освіти Німеччини [6]. Кількість студентів, які отримують вищу освіту в Німеччині складає близька 2,8 млн [7]. Загальна кількість студентів, які отримують вищу освіту, складає 2 780 тис. осіб, серед яких 1 469,9 тис. чоловіків і 1 310,1 тис. жінок [7]. В університетах Німеччини навчаються близько 525,556 тис. осіб, 6,712 тис. отримують вищу освіту в педагогічних вузах, 733 тис. у церковних закладах вищої освіти, 10,381 тис. в музичних, художніх та кінематографічних вузах, 283,542 тис. – у спеціалізованих освітніх закладах і 11 694 тис. студентів навчаються у вузах із підготовки держслужбовців [1]. Ступінь бакалавра отримують 1 635,9 тис. осіб, серед яких 913, 3 тис. чоловіків і 722, 6 тис. жінок [7]. Ступінь магістра здобувають 930, 4 тис. осіб, серед яких 429, 7 тис. чоловіків і 500, 6 тис. жінок [7].

Кількість населення з вищою освітою серед вікової групи від 25 до 34 років складає 29,59%, дорівнюючи 25,61 % у віковій групі від 55 до 64 років [4]. Це найвищі показники серед країн ЄС, демонструючи 14,2% від загальної кількості студентів на території ЄС [7].

Для порівняння, кількість студентів складає 12,2% у Великій Британії, 11,9% у Франції, 9,7% у Польщі і 9,5% в Італії [7]. Зазначені показники свідчать про провідну позицію Німеччини в системі вищої освіти країн ЄС, що є, в свою чергу, результатом здійснених реформ з децентралізації управління освітою.

Таким чином, досвід Німеччини у сфері управління системою освіти може слугувати прикладом для України в реформуванні управління системою вітчизняної освіти. Враховуючи позитивні результати інновацій у ФРН, Україні може бути рекомендовано

розширювати автономію вищих навчальних закладів, роблячи акцент на високоефективному співробітництві між центральною владою та регіонами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Education, research, culture [Електронний ресурс] // Destatis: Statistisches Bundesamt. – 2017. – Режим доступу: <https://www.destatis.de/EN/FactsFigures/SocietyState/EducationResearchCulture/InstitutionsHigherEducation/Tables/FirstSubjectRelatedSemesterTypeInstitution.html;jsessionid=8C2B5E3A98F32C0B1B9426D769BF957B.cae1>.
2. Education spending [Електронний ресурс] // OECD data. – 2016. – Режим доступу: <https://data.oecd.org/eduresource/education-spending.htm>.
3. Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland [Електронний ресурс] // Deutscher Bundestag. – 2017. – Режим доступу: <https://www.bundestag.de/grundgesetz>.
4. Population with tertiary education [Електронний ресурс] // OECD data. – 2016. – Режим доступу: [https://data.oecd.org/eduatt/population-with-tertiary-education.htm# indicator-chart](https://data.oecd.org/eduatt/population-with-tertiary-education.htm#indicator-chart).
5. Public spending on education [Електронний ресурс] // OECD data. – 2016. – Режим доступу: [https://data.oecd.org/eduresource/public-spending-on-education.htm# indicator-chart](https://data.oecd.org/eduresource/public-spending-on-education.htm#indicator-chart).
6. Teaching staff [Електронний ресурс] // OECD data. – 2016. – Режим доступу: <https://data.oecd.org/eduresource/teaching-staff.htm#indicator-chart>.
7. Tertiary education statistics [Електронний ресурс] // Eurostat: statistics explained. – 2017. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Tertiary_education_statistics.

Ключові слова: управління системою освіти, децентралізація, вища освіта.

Key words: management of education system, decentralization, higher education.

Світлана Вовк,

*кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту виробничої та невиробничої сфери Донецького державного університету управління
(м. Маріуполь)*

СУЧАСНА ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Svetlana Vovk,

Ph. D. in Economics, Associate Professor of the Department of Management of Production and Non-Production Sphere, Donetsk State University of Management (Mariupol)

MODERN EUROPEAN INTEGRATION OF THE HEALTHCARE SYSTEM

Здоров'я нації – стратегічний ресурс держави. Формування людського капіталу є джерелом розвитку національної економіки, тобто її фундамент. Завдяки інноваціям у різних сферах та галузях економіки йде розвиток будь-якої держави та суспільства. Не винятком є і охорона здоров'я, де інноваційний розвиток повністю впливає на її стан. А власне інновації повинні бути спрямовані на реформування, формування нових джерел фінансування та сучасних механізмів, інструментів управління медичною системою.

Метою та завданням цього дослідження є розгляд механізмів сучасної євроінтеграції системи охорони здоров'я.

Державна політика у сфері охорони здоров'я населення повинна ґрунтуватися на принципах: відповідальності держави і суспільства за охорону здоров'я; розвитку суспільної й індивідуальної профілактики; доступності профілактичної і лікувальної допомоги; особистої відповідальності за стан здоров'я; інтеграції охорони здоров'я в комплекс заходів по захисту навколишнього середовища, подолання бідності, реалізації демографічної політики і політики ресурсозбереження; гуманізації процесу медичного обслуговування населення, дотримання норм етики і деонтології; розвитку міжнародного співробітництва у медичній сфері. Результатами цих дій має стати покращення доступу населення до медичних послуг.

Сьогодні сучасні тенденції пріоритної державної політики у сфері охорони здоров'я обумовлені цілями соціально-економічного розвитку країни, вимагають від медичної системи сталість її економічного зростання, поліпшення добробуту населення, посилення людського потенціалу, підвищення якості медичних послуг і на фоні цього подолання демографічної кризи. Але, незважаючи на це недостатні обсяги державного фінансування національної системи охорони здоров'я компенсуються альтернативними джерелами, серед яких значну роль відіграють грошові кошти населення [1, С. 54]. Питома вага витрат населення, за найбільш обережними оцінками, становить до 40% загального фінансування медичної галузі. На сьогодні це становить більше, ніж 700 млн грн. на рік [5, С. 10].

Медико-демографічна ситуація в Україні визначається зменшенням чисельності населення й урбаністичними тенденціями. За двадцять шість років (1991-2017 рр.) населення України зменшилося з 50,1 до 42,8 млн. При цьому чисельність міських жителів збільшилась

із 62,5% до 68,8%, сільських – скоротилася з 37,5% до 31,3% [2]. Медико-демографічні дані свідчать про кризовий стан здоров'я населення, який обумовлений не тільки системою охорони здоров'я, але й значною мірою умовами життя, рівнем добробуту та його динамікою.

Державні видатки на медичне обслуговування характеризують як доступність лікування, так і реально відбивають позицію уряду щодо захисту населення від надання платних медичних послуг. Із точки зору ВООЗ, питома вага видатків на медицину менше 4-5% ВВП не дозволяє забезпечити доступність медичної допомоги [5, С. 10]. В Україні динаміка цього показника нестійка і за останній рік виявила тенденцію до зниження.

Україною в рамках переговорного процесу з приводу поглибленої зони вільної торгівлі було досягнуте компромісне рішення щодо селективного долучення держави до *Acquis communautaire* (спільний доробок правової системи ЄС) [3, С. 73]. Однак, подальше поглиблення взаємозв'язків між Україною та ЄС, розширення міжінституційного співробітництва є об'єктивним та невідворотним процесом, а отже національна система охорони здоров'я не зможе бути ізольованою від загальноєвропейських процесів та законів.

Конвергенція політик у сфері охорони здоров'я стане надзвичайно складним процесом системних змін в законодавстві України, адже потребує запровадження цілої низки законодавчих заходів [6, С. 764].

У свою чергу політика ЄС у сфері охорони здоров'я є надзвичайно складним феноменом, оскільки передбачає наявність двох рівнів формування політики охорони здоров'я – національного та наднаціонального. Згідно з принципом субсидіарності саме на національному рівні відбувається формування основних засад політики, приймаються рішення щодо моделі організації та фінансування систем охорони здоров'я.

Українська сторона повинна бути готовою до того, що рішення прийняті на наднаціональному рівні органами ЄС, в будь-якому разі впливатимуть на вітчизняну політику охорони здоров'я. Цей вплив може бути здійснений прямо, непрямо.

Треба відзначити також, що компетенції ЄС у сфері охорони здоров'я були значно розширені новою Білою книгою «Разом до здоров'я: стратегія ЄС на 2008-2013 рр.». Цей документ містить фундаментальні положення політики охорони здоров'я ЄС, що мають бути узгоджені не лише державами-членами ЄС, а й враховані Україною [3, С. 75]. Принципи цієї стратегії покладені в основу роботи «інституційного трикутника ЄС»: Європейської Комісії, Європарламенту, Ради ЄС та їх структурних підрозділів – комітетів, агенцій, комісій та фондів, що розробляють та реалізують політику охорони здоров'я в межах компетенцій ЄС, з якими відтепер необхідно налагодити співробітництво Верховній Раді та Кабінету міністрів України, професійним спілкам, неурядовим профільним асоціаціям та

дослідницьким інститутам.

На сьогоднішній день Україна долучається до формування абсолютно нового способу творення політики охорони здоров'я, що має поліструктурний характер. В майбутньому розподіл сфер відповідальності між різними рівнями та мобілізація ресурсів, сприятимуть не лише покращенню стану здоров'я населення в межах ЄС та України, а й ефективному реформуванню національної системи охорони здоров'я.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Думенко Т. М. Сучасний стан адаптації міжнародних стандартів у систему охорони здоров'я України // Україна. Здоров'я нації. – № 3 (Спецвипуск). – 2015. – С. 54-59.
2. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Масловська Л. Ц. До питання оцінки передумов інтеграції України в ЄС / Л. Ц. Масловська // Економіка України. – 2008. – № 6. – С. 72-79.
4. Наслідки створення поглибленої та всеосяжної зони вільної торгівлі між Україною та ЄС [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ier.com.ua/files//Projects/report_2014-11-28_edited.pdf
5. Осійчук М. С. Вплив євроінтеграційних процесів на розвиток вищої медичної освіти // Медична освіта. – 2013. – № 2. – С. 9-13.
6. Schimmelfennig F., Leuffen D., Rittberger B. The European Union as a system of differentiated integration: interdependence, politicization and differentiation // Journal of European Public Policy. – 2015. – Т. 22. – №6. – С. 764-782.

Ключові слова: євроінтеграція, Європейський Союз, система охорони здоров'я.

Key words: european integration, European Union, health system.

Лідія Вознюк,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри освітнього менеджменту

*Комунального вищого навчального закладу «Дніпропетровський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти» (м. Дніпро)*

РОЛЬ МЕТОДОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ВЧИТЕЛЯ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Lidiya Voznyuk,

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor at the Faculty of Educational Management, Dnipropetrovsk Regional Institute of Postgraduate Education (Dnipro)

THE ROLE OF THE TEACHER'S METHODOLOGICAL CULTURE IN THE CONDITIONS OF EUROPEAN INTEGRATION

Актуальність. В умовах євроінтеграції України важливе значення набуває методологічна культура вчителя – основа його професійної компетентності. Адже реформування сучасної шкільної освіти, євроінтеграційні процеси потребують вчителя з високим творчим потенціалом, розвиненою самосвідомістю, здатністю до саморозвитку та самовдосконалення. Тому якість шкільної освіти, реалізація основних завдань, які постали перед сучасною школою значною мірою залежать від культури професійного мислення педагога, його професійної надійності.

Постановка проблеми. Роль методологічної культури вчителя в умовах євроінтеграції є важливою, оскільки характеризує функціональну ефективність педагога. Педагогічні аспекти вивчення методологічної культури вчителя ґрунтовно висвітлені у працях О. Дубасенюк, В. Кравцова, С. Сисоевої, В. Сластеніна та ін. На противагу традиційному уявленню про методологічну культуру, яка пов'язувалася виключно з дослідно-експериментальною діяльністю педагога, дослідники стверджують, що ця культура необхідна в практичній діяльності, оскільки є важливою умовою функціональної ефективності вчителя.

Виклад результатів дослідження. Аналіз наукових джерел свідчить, що поняття «методологічна культура вчителя» охоплює і нову філософію педагогічного мислення, що розуміється як особлива культура наукового мислення вчителя; і форму педагогічної самосвідомості; і характеризує вищий рівень професіоналізму педагога [4].

Розглянемо окремі підходи до розвитку методологічної культури вчителя в системі сучасної шкільної освіти. Компетентнісний підхід є одним з основних напрямів розвитку та становлення методологічної культури вчителя, оскільки характеризує конкурентоспроможність вчителя, яку вчені визначають як стійку особистісну властивість свідомо і творчо реалізувати професійну компетентність [1, С. 10]. Поряд з методологічною, комунікативною, інформаційною, розумовою, соціальною, творчою ми виділяємо людинознавчу компетентність як суттєву складову професійної діяльності вчителя. Основу людинознавчої компетентності педагога складають: здатність до конструктивної діяльності, вміння працювати з людьми, добре розбиратися у формальних і неформальних

взаємовідносинах, уміння вчителя створювати позитивний морально-психологічний клімат у шкільному колективі, поважати людську особистість.

У культурологічному підході сама культура виступає важливим критерієм якості методологічної культури вчителя. В основу цього підходу покладено ідею культури як міру або ступінь духовного розвитку людини. Нові соціокультурні зміни в освіті зумовили важливість проблеми розвитку методологічної культури вчителя як особливої форми його наукового мислення, що проявляється в здатності вчителя творчо мислити, самостійно співставляти різні точки зору, грамотно виявляти власну позицію, науково її обґрунтовувати та професійно відстоювати.

Ціннісний підхід є також одним з пріоритетних, оскільки ціннісні характеристики професійної діяльності тісно взаємопов'язані з особливостями педагогічної діяльності, її соціальною роллю в суспільстві. В основі педагогічної аксіології лежить розуміння і ствердження цінності людського життя, виховання і навчання особистості, її ціннісних орієнтирів.

Аналіз наукових джерел дає змогу виділити такі важливі характеристики методологічної культури вчителя як його професійна надійність, самоефективність та здатність протистояти синдрому «професійного вигорання».

Поняття «професійна надійність» пов'язується насамперед з безпомилковим виконанням людиною покладених на неї професійних обов'язків. З точки зору інженерної психології «надійність» визначено як здатність виконувати потрібні функції із заданою точністю, в межах заданого проміжку часу у конкретних умовах діяльності. Сучасні дослідники трактують це поняття і як якість людини, що характеризується здатністю безвідмовно виконувати діяльність протягом певного терміну часу при заданих умовах; або як здатністю зберігати потрібну якість у встановлених умовах протягом заданого часу [2]. З точки зору нашого дослідження поняття «професійна надійність» характеризує одну із складових методологічної культури вчителя, що визначається його функціональною ефективністю. Наявність у педагога методологічної культури вважається головною ознакою його професійної надійності [4].

Теорія і практика сучасної шкільної освіти дає змогу виявити взаємозв'язок між професійною надійністю вчителя та його самоефективністю. Провідна ідея концепції самоефективності базується на умінні людей усвідомлювати свої здібності та вибудовувати поведінку, яка б відповідала специфічній задачі або ситуації. Отже, самоефективність представляє собою важливу особистісну характеристику, яка проявляється у почутті власної компетентності та ефективності, а також у вірі у власні можливості щодо виконання педагогічних завдань.

Важливе значення самоефективність відіграє у період розвитку та становлення методологічної культури вчителя, адже віра у власну ефективність та компетентність полегшує адаптацію до нових педагогічних вимог, сприяє розкриттю здібностей та можливостей особистості, підвищує його мотивацію, допомагає уникнути синдрому «професійного вигорання».

У розвитку методологічної культури вчителя важливе значення відіграє ефективна система самоосвіти вчителя. Аналіз теорії і педагогічної практики сучасної шкільної освіти дозволяє трактувати поняття «самоосвіта педагога» як безперервний процес його саморозвитку та самовдосконалення. Насамперед – це свідома діяльність вчителя щодо удосконалення власної професійної компетентності. Самоосвіту вчителя дослідники визначають як основну форму підвищення його професійної компетентності [5; 6]. Цей процес характеризується цілеспрямованістю, системністю та здатністю педагога до саморозвитку та самореалізації. Види діяльності вчителя у процесі самоосвіти охоплюють не тільки професійно-діяльнісну сферу, а й особистісно-професійну та емоційно-вольову сфери.

На думку вчених, основними критеріями сформованості методологічної культури є методологічні знання, дослідницькі уміння та особистісне ставлення вчителя до методологічної культури як нової педагогічної цінності [3]. Сюди ж ми відносимо використання педагогом науково-педагогічних знань для вдосконалення своєї роботи, зокрема: оволодіння методами творчої діяльності та використання творчих методів у педагогічній практиці, наявність навичок самостійної науково-дослідної роботи; сформованість навичок роботи з науковою інформацією, основними способами її аналізу та систематизації; здатність застосовувати теоретичні знання у практичній діяльності. Як зауважує А. В. Фурман, професіонал окрім знаннево-компетентнісного ресурсу як передумови ефективної діяльності, ще має бути віртуозом методу і стилю повсякденної праці, майстром відшукання оптимальних способів постановки та розв'язання професійних завдань і проблем, прикладним методологом, здатним мистецьки оперувати формами, методами, засобами та інструментами власної мисленнєвої діяльності [5].

Висновок. Таким чином, рівень та якість методологічної культури вчителя є важливими умовами реформування вітчизняної освіти і є суголосними з Концепцією нової української школи. Насамперед мова йде про позитивну спрямованість педагога на інновації, уміння виходити із кризових і складних педагогічних ситуацій, забезпечення якості шкільної освіти на рівні світових та європейських освітніх стандартів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бех І. Д. Компетентнісний підхід у сучасній освіті [Електронний ресурс] / І. Д. Бех. Режим доступу: <http://www.ipv.org.ua/component/article/8-beh/56-2012-09-04-22-32-01.html>. – Назва з екрану.
2. Василенко А. Ю. Самоактуалізація личности как фактор професійної вовлеченности субъекта // Вектор науки ТГУ. – №1(8). – 2012. – С. 83-86.
3. Гомонюк В. О. Самоактуалізація та самореалізація особистості: сучасні наукові уявлення // «Психология и социология» / Психология труда: [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.rusnauka.com>.
4. Дубасенюк О. А. Формування методологічної культури молодого дослідника у процесі його наукового становлення у сфері педагогіки / О. А. Дубасенюк // Професійна освіта: педагогіка і психологія / [за ред. Т. Левовицького, І. Вільш, І. Зязюна, Н. Ничкало]. – Київ, 2009. – [Вип. XI.] – С. 67–74.
5. Фурман А. Методолог – професія майбутнього / А. В. Фурман // Психологія і суспільство. – 2016. – № 1. – С. 16-40.
6. Hyland T. Book review of Competency Based Education and Training: A World Perspective by A. Arguelles and A. Gonczi (eds.) / T. Hyland // Journal of Vocational Education and Training. – 2001. – Vol. 53. – P. 487-490.
7. Stoof A. The boundary approach of competence: a constructivist aid for understanding and using the concept of competence / A. Stoof, R. L. Martens, J. J. G. Merriënboer, T. J. Bastiaens // Human Resource Development Review. – 2002. – № 1. – P. 345-365.

Ключові слова: методологічна культура вчителя, шкільна освіта, професійна компетентність, євро інтеграційні процеси.

Key words: methodological culture of the teacher, school education, professional competence, European integration processes.

Ніна Діденко,

доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри гуманітарних дисциплін Донецького державного університету управління (м. Маріуполь),

Голова Кафедри Жана Моне

**СОЦІАЛЬНІ ТА ГУМАНІТАРНІ АСПЕКТИ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ МІЖ
УКРАЇНОЮ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ: МОЖЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

Nina Didenko,

*Doctor of Sciences in Public Administration, Professor, Professor of the Department of Humanitarian Disciplines Donetsk State University of Management (Mariupol),
Chair of Jean Monet*

**SOCIAL AND HUMANITARIAN ASPECTS OF THE ASSOCIATION AGREEMENT
BETWEEN UKRAINE AND THE EUROPEAN UNION: POSSIBILITIES AND
PERSPECTIVES**

Римська декларація 2017 року, підписана 27 державами-членами ЄС, проголошує перспективи розвитку Європейського Союзу як безпечного, процвітаючого, конкурентного та соціально відповідального союзу, у якому громадяни мають можливості для культурного та соціального розвитку, економічного зростання, союзу, відкритого для тих європейських країн, які поважають європейські цінності та прагнуть їх просувати [1].

Для України європейська інтеграція є не лише головним вектором зовнішньої політики, а й важливим стимулом для демократичних реформ та адаптації до європейських стандартів та законів, отже подальша співпраця з Європейським Союзом є логічним продовженням процесу інтегрування до європейської спільноти.

Серед зобов'язань, взятих Україною відповідно до Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, окреме місце, крім економічної інтеграції та політичної асоціації, займають питання соціального та гуманітарного розвитку.

Одним з важливих питань є **візовий діалог**, результатом якого має бути максимальне спрощення формальностей, пов'язаних з подорожами громадян України до держав-членів ЄС, та введення безвізового режиму. Діалог почався з 1 січня 2008 року, коли набула чинності Угода про спрощення процедури видачі віз, зокрема було спрощено пакет документів, потрібних для отримання віз українськими громадянами, багатьом категоріям візи стали видавати безкоштовно (близькі родичі, студенти, журналісти, пенсіонери, діти тощо), збільшилася кількість громадян, які мають право на отримання багаторазових віз (бізнесмени, члени офіційних делегацій, журналісти та інші). З 2013 року було розширено перелік пільгових категорій українських громадян.

Протягом 2014-2016 рр. для введення безвізового режиму Україна мала виконати 144 пункти реформ, що дозволило у 2017 р. практично довести цей процес до завершення.

Основні правила, якими визначається порядок безвізового режиму, викладено у так званому Шенгенському прикордонному кодексі (**Regulation (EC) No 562/2006 of the**

European Parliament and of the Council of 15 March 2006 establishing a Community Code on the rules governing the movement of persons across borders (Schengen Borders Code) [2].

У прикордонному кодексі є п'ять вимог, які поширюються як на «візових», так і на «безвізових» іноземців. В'їзд до країн ЄС дозволений тим громадянам, які:

- 1) мають на руках документ для перетину кордону (закордонний паспорт, проїзний документ дитини, диппаспорт тощо);
- 2) можуть обґрунтувати мету та умови свого перебування в ЄС;
- 3) мають достатні фінансові засоби як для перебування в ЄС, так і для повернення в Україну, або ж здатні отримати їх законним чином;
- 4) не перебувають у переліку осіб, яким заборонений в'їзд до ЄС;
- 5) не становлять загрозу для громадського порядку, безпеки, громадського здоров'я та міжнародних відносин.

Для тих, хто не має біометричного паспорта, до цього переліку додається шостий пункт – потрібно мати в паспорті чинну візу.

На даний час понад 3 млн. 300 тисяч українських громадян вже отримали біометричні паспорти, мільйони мають на руках звичайні закордонні паспорти з раніше виданими візами, зокрема у 2016 році понад 15 млн. разів українці перетинали кордон з Європейським Союзом.

Таким чином, впровадження безвізового режиму між Україною та ЄС можна розглядати як важливий не лише політичний, але і гуманітарний крок інтеграції.

Важливим напрямом співробітництва між Україною та ЄС є **співробітництво у сфері освіти**. Європейський Союз вважає освіту та професійне навчання життєво важливими для розвитку сучасного суспільства й економіки, тому сприяє налагодженню між країнами освітньої співпраці та обміну знаннями.

Для відносин Україна та ЄС в освітній сфері найбільш актуальними є такі напрями як:

спільна участь у Загальноєвропейському просторі вищої освіти, метою якого є забезпечення широкого доступу до якісної вищої освіти, базованої на принципах демократії та незалежності університетів, їхньої наукової і дослідницької самостійності, активізації мобільності студентів і науково-педагогічних кадрів, підготовці молоді до активного життя в демократичному суспільстві, закладенні підвалин для професійної кар'єри й особистісного розвитку;

використання можливостей участі в таких програмах як Еразмус Мундус, Темпус, Жан Моне. Із 2014 року ЄС зібрав сім існуючих міжнародних програм вищої освіти в єдину узгоджену структуру Erasmus+;

співпраця в науковій сфері. Метою ЄС є досягти, щоб на дослідження витрачали 3% його сукупного ВВП, що дозволить до 2020 року створити 3,7 млн. нових робочих місць та збільшити щорічний сукупний ВВП Євросоюзу на 795 млрд. євро. Найбільшою програмою Євросоюзу з розвитку досліджень та інновацій є на сьогодні Горизонт-2020. Її бюджет на 2014-2020 роки становить близько 80 млрд. євро. В рамках Угоди про асоціацію Україна долучилася до цієї програми і зможе отримувати гранти від Європейської дослідницької ради, звертатися за фінансовою підтримкою для інноваційних малих та середніх підприємств (МСП), отримувати підтримку наукових досягнень та науково-дослідних проектів, а також брати участі в управлінських структурах програми.

В рамках гуманітарного співробітництва ЄС проводить активну підтримку України через **Європейську політику сусідства**, яка пропонує країнам - партнерам привілейовані відносини, побудовані на взаємному прагненні до спільних цінностей (демократія та права людини, верховенство права, ринкова економіка). Від того, наскільки поділяють їх країни-партнери, залежить інтенсивність відносин між ними та Євросоюзом.

Центральним елементом Європейської політики сусідства є двосторонні плани дій, узгоджені з кожною країною-партнером. Вони містять перелік політичних та економічних реформ на коротко- та середньострокову перспективу. Європейська Комісія та Європейська служба зовнішньої дії щороку оприлюднюють оцінку реалізації Європейської політики сусідства в усіх державах, на які вона поширюється.

Практична реалізація ЄПС відбувається через Європейський інструмент сусідства, який в рамках бюджетного періоду 2014-2020 років може надати країнам-сусідам допомогу у розмірі 15,4 млрд. євро. Кошти виділяються на багаторічні програми, які затверджує Єврокомісія. Підхід Євросоюзу в рамках Європейської політики сусідства базується на взаємній відповідальності та спільній відданості загальним цінностям свободи, демократії, дотримання прав людини, фундаментальних свобод та верховенства права.

Одним із принципів ЄПС є «більше за більше» – що більше реформ проводить держава-сусід, то більше можливостей інтеграції з ЄС відкривається перед нею. Обсяги фінансової підтримки з боку Євросоюзу також залежать від успіхів кожної окремої країни у реформах. Для України на період 2015-2020 років передбачено щорічний двосторонній пакет допомоги розміром у 130 млн. євро як частина Європейського інструменту сусідства. Також відповідно до принципу «більше за більше» може бути надано додатково 40-50 млн. євро щороку – за умови доведеного прогресу у поглибленні демократії та дотриманні прав людини.

У рамках Європейської політики сусідства Євросоюз фінансує проекти у різноманітних сферах: прикордонне співробітництво, освіта, довкілля, транспорт, місцеве самоврядування, тощо.

Особлива роль у співробітництві належить **Програмі «Східне партнерство»**, яка була ініційована Польщею за підтримки Швеції у травні 2008 року на Раді ЄС та розпочата у 2009 р. для посилення співробітництва з шістьма країнами Східної Європи – Україна, Молдова, Білорусь, Грузія, Вірменія та Азербайджан.

Проект «Східне партнерство» включав співпрацю України з ЄС у таких гуманітарних сферах:

співпраця в боротьбі проти корупції, організованої злочинності, нелегальної міграції;

збільшення мобільності робочої сили та перспективи відкриття ринків праці ЄС для українців;

реалізація програм, спрямованих на подолання економічної і соціальної нерівності України;

посилення контактів між Україною та ЄС і між їх громадянами; додаткова фінансова допомога.

Основними завданнями програми Східного партнерства в стосунках з Україною стали:

- подальше спрощення візового режиму та поступовий рух до його лібералізації;
- підтримка процесу адаптації законодавства та зміцнення інституційної спроможності країни.

У рамках ініціативи було передбачено багатосторонній діалог на чотирьох рівнях: зустрічі голів держав і урядів; щорічні зустрічі на рівні міністрів закордонних справ; зустрічі чотирьох тематичних платформ (демократія, належне управління та стабільність; економічна інтеграція та наближення; енергетична безпека; міжлюдські контакти; панелі для підтримки роботи платформ).

Партнерство України та ЄС у соціальній і гуманітарній сферах виявляється також у тому, що **ЄС рішуче засуджує порушення суверенітету і територіальної цілісності України** в результаті актів агресії з боку російських збройних сил, починаючи з березня 2014 р., незаконної анексії Російською Федерацією Автономної Республіки Крим та м.Севастополь.

ЄС підтримує зусилля, спрямовані на деескалацію та політичне врегулювання, яке ґрунтується на повазі до незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України, зокрема у рамках Нормандського формату, Мінських домовленостей. Проти Росії країнами ЄС запроваджені санкції.

Для подолання гуманітарної кризи в Україні ЄС надає гуманітарну допомогу, зокрема надання соціальної допомоги внутрішньо переміщеним особам у коротко- й довгостроковій перспективі.

У контексті залучення гуманітарної допомоги Євросоюзу для громадян України, переміщених з тимчасово окупованих територій та районів проведення АТО, а також з метою відновлення інфраструктури Донбасу здійснюється взаємодія з відповідними службами і підрозділами ЄК (Гуманітарним офісом та Європейським координаційним центром реагування на надзвичайні ситуації) з метою регулярного інформування щодо переліку потреб української сторони та отримання адресної гуманітарної допомоги постраждалому населенню.

В цілому, загальний обсяг допомоги ЄС Україні, що надається починаючи з липня 2014 р., наразі складає близько 240 млн євро.

Допомога Євросоюзу (державами-членами ЄС та Єврокомісією) надається:

- для задоволення першочергових потреб для переміщених зі сходу України: продукти харчування, питна вода, психологічна реабілітація, медична та соціальна допомога, а також комплекс побутово-логістичних заходів;
- на потреби соціальної адаптації та інтеграції внутрішньо переміщених осіб, відновлення соціальної інфраструктури та закладів охорони здоров'я в регіонах України.

Висновки. У подальшому поглиблення співробітництва Україна – ЄС в гуманітарній сфері передбачає:

- асоційовану участь України в програмі ЄС «Горизонт 2020»;
- поглиблення міжлюдських контактів, зокрема шляхом участі України в програмі «Еразмус+», яка підтримує мобільність студентів, академічне співробітництво та молодіжні обміни;
- прагнення до асоційованої участі України в Програмі ЄС «Креативна Європа», Програмі Євратому з досліджень та навчання (2014-2018) та Програмі ЄС з підвищення конкурентоспроможності малих і середніх підприємств (COSME 2014-2020) тощо.

Що стосується соціальної підтримки, доступна для України від ЄС сума у вигляді кредитів, бюджетної підтримки та технічної допомоги складає 11,2 млрд євро на період 2014-2020 років, отже важливо ефективно використати ці кошти для підвищення в Україні соціальних стандартів до рівня європейських.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. The Rome Declaration [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.consilium.europa.eu/en/.../2017/.../25-rome-declaration
2. Regulation (EC) No 562/2006 of the European Parliament and of the Council of 15 March 2006 establishing a Community Code on the rules governing the movement of persons across borders (Schengen Borders Code) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://data.europa.eu/eli/reg/2006/562/oj>

Ключові слова: Угода про асоціацію, євроінтеграція, Європейський Союз.

Key words: Association Agreement, European integration, European Union.

Клавдія Дубич,

доктор наук з державного управління, професор кафедри соціальної політики

Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (м. Київ)

**АСОЦІЙОВАНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС
ЯК ПЕРСПЕКТИВА ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВІТЧИЗНЯНОЇ СИСТЕМИ
СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ**

Claudia Dubych,

Doctor of Public Administration, Professor of Social Policy,

National Pedagogical Dragomanov University (Kyiv)

**ASSOCIATED COOPERATION BETWEEN UKRAINE AND THE EU AS PROSPECTS
TO IMPROVE THE EFFICIENCY OF NATIONAL SOCIAL PROTECTION SYSTEM**

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями.

Відповідно до Конституції України держава є соціальною, а це в свою чергу передбачає впровадження та функціонування соціально-орієнтованої моделі держави. Така модель базується на вжитті заходів щодо підвищення рівня добробуту українського населення та приділення особливої уваги його вразливим категоріям суспільства, в тому числі через партнерство з міжнародними спільнотами, зокрема з ЄС.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів

Згідно зі ст. 49 Договору про Європейський Союз, будь-яка країна в Європі, яка визнає засадничі принципи Співтовариства та виявила намір, має можливість подати заявку на вступ до ЄС та стати його членом. Відповідно до вказаної вище статті «приєднання може відбутися після того, як країна зі статусом асоційованого члена буде готова взяти на себе зобов'язання членства та відповідатиме необхідним економічним і політичним вимогам». Такими засадничими принципами, вимогами відповідності в усіх сферах суспільного життя щодо набуття країною кандидатом повноправного членства в ЄС є критерії вступу до ЄС,

або так звані *копенгагенські критерії*, які визначено Радою ЄС в червні 1993 р. у м. Копенгагені.

Глава 21 Угоди [4, 5] присвячена співробітництву між Україною та ЄС в галузі зайнятості, соціальної політики та рівних можливостей, зокрема шляхом просування ініціатив, що стосуються політики в галузі соціального захисту, соціального діалогу та соціального включення. Співпраця спрямована на реалізацію низки ініціатив, спрямованих на підвищення якості життя людини. Так, відповідно до ст. 420 Угоди [4, 5] співробітництво між Україною та ЄС у різних сферах передбачає досягнення визначених цілей, зокрема: покращення якості людського життя; модернізації та посилення рівня соціального захисту; скорочення бідності та посилення соціальної єдності. Окремим пунктом Угоди є співпраця у сфері реформування системи соціального захисту населення в питаннях її якості, доступності та фінансової стабільності, внаслідок чого рівень ефективності функціонування вказаної системи має підвищитися. В рамках цієї Угоди передбачається, що Сторони вживатимуть заходів щодо сприяння та стимулювання активної участі зацікавлених сторін, зокрема, соціальних партнерів, організацій громадянського суспільства, до розроблення політики та проведення реформ у сфері соціального захисту населення. Сторони розширятимуть співробітництво з питань соціальної політики в усіх відповідних регіональних, багатосторонніх та міжнародних форумах і організаціях. Україна взяла на себе зобов'язання забезпечити поступове наближення національного законодавства в сфері соціального захисту населення до законодавства та практик ЄС.

Угода [5] визначає якісно новий формат відносин між Україною та Євросоюзом, який базується на принципах «політичної асоціації та економічної інтеграції». Угода має створити передумови для політичного та економічного розвитку України в асоціації з ЄС. З метою ефективного її виконання актуалізується необхідність у невідкладному впровадженні в усіх сферах суспільного життя країни системних реформ, зокрема політичних, соціально-економічних, правових та інституційних. У цьому контексті цілком резонною видається розроблення та реалізація «Стратегії сталого розвитку – 2020», яка є головним дороговказом подальшого розвитку України, стратегічним орієнтиром, «каркасом» системних реформ в країні. «Стратегія-2020» передбачає невідкладне та майже одночасне проведення понад 60 реформ і спеціальних програм, які стосуються політичних, економічних і соціальних інституцій, імплементація яких має наблизити Україну до європейських стандартів. «Стратегія-2020» відразу отримала підтримку в США, де її розглядають як «дуже амбітним баченням майбутнього України» [3].

В «Стратегії-2020» виокремлено в три блоки:
сталлий розвиток;

безпека держави;
соціальна відповідальність.

Передумовою розроблення та впровадження ініціатив Стратегії [3] мають стати – постійний зв'язок з експертами та широкий суспільний договір між громадянським суспільством, владою і бізнесом, в якому кожна сторона бере на себе відповідальність. В останньому блоці ініціатив передбачається виконати цілу низку соціальних програм, ефективність реалізації яких буде оцінено відповідно до визначених індикаторів, найважливіми з яких є підвищення рівня життя населення України за показниками ВВП на одну особу за паритетом купівельної спроможності (в 2 рази) та середньої тривалості життя (на 3 роки).

Ратифікація Угоди [4, 5] дає Україні можливість отримати певні вигоди. Крім економічних вигод, пов'язаних із входженням до зони вільної торгівлі між ЄС та Україною (зниження цін на товари, зменшення тарифів тощо), поліпшенням бізнес-клімату, залучення прямих іноземних інвестицій, захисту прав власності тощо, Україна має змогу отримати вигоди у соціальній сфері, зокрема підвищити рівень життя населення держави.

Фінансова допомога, яку щорічно буде отримувати Україна в рамках імплементації положень Угоди, зокрема на проведення довгоочікуваних економічних реформ, модернізацію вітчизняної економіки активізує зростання показника ВВП, що в свою чергу, сприятиме наближенню до європейських стандартів життя українців. Імплементація визначених в Угоді [4, 5] завдань вимагає від України адаптації та приведення у відповідність національного законодавства до законодавчих норм ЄС, комплексного реформування вітчизняної системи соціального захисту, що має призвести до удосконалення функціонування вказаної системи.

Реалізація в Україні засад соціальної політики ЄС має оптимізувати ринок праці, сприяти підвищенню рівнів ефективності витрачання бюджетних соціальних видатків, якості надання соціальних послуг. У випадку досягнення вищезазначених в Угоді цілей громадяни України отримають вигоди від соціальної політики, спрямованої на посилення захисту прав найманих працівників, кращому включенню різних категорій суспільства до складу економічно активного населення та зниженню рівня соціальної напруги [1, С. 119-120].

Втім, існують підстави для виникнення занепокоєння щодо ефективності реалізації «Стратегії-2020» [3] та проведення реформ. Як свідчать результати експертного опитування серйозною внутрішньою проблемою, що перешкоджатиме євроінтеграційному курсу України, є неефективність системи державного управління, а саме недостатній рівень компетенції державних службовців, надмірна їх забюрократизованість та корумпованість.

Результати проведеного вище дослідження через призму здійснюваних в Україні євроінтеграційних трансформацій системи соціального захисту дають підстави сформулювати такі *висновки*.

з'ясовано, що ратифікована Угода про асоціацію між Україною та ЄС має стати «каталізатором» здійснення реальних трансформацій у вітчизняній системі соціального захисту населення в т.ч. наданні соціальних послуг;

визначено, що реалії сьогодення змушують керівництво держави адекватно реагувати на соціальні проблеми які можуть стати каталізатором суспільного неспокою в Україні;

встановлено що Україна взяла на себе зобов'язання щодо поступового наближення рівня життя своїх громадян до європейських стандартів та приведення соціального захисту населення у відповідність до норм і вимог Європейського Союзу з офіційно проголошеним країною стратегічного курсу зовнішньої державної політики на інтеграцію до зони ЄС.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Економічна складова Угоди про асоціацію між Україною та ЄС : наслідки для бізнесу, населення та державного управління / автор. кол. : О. Бетлій, М. Риженков, К. Кравчук та ін. [Під ред. І. Бураковського, В. Мовчан. – К.: Ін-т екон. досліджень і політ. консультацій, 2014. – 139 с.

2. Європейська інтеграція України сьогодні: проблеми, виклики, завдання – думка експертів: [Електронний ресурс] // Фонд «Демократичні ініціативи». – 30 жовт. – 2014. – Режим доступу: http://www.dif.org.ua/ua/polls/2014_polls/vovojoejvojeovjeo.htm.3

3. Президент представив «Стратегію реформ-2020»: Мета реформ – членство в ЄС: [Електронний ресурс] // Президент України Петро Порошенко: офіц. Інтернет представництво. – 2014. – 30 жовт. – Режим доступу: www.president.gov.ua/news/31289.html.

4. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом і його державами-членами: [Електронний ресурс] // Комітет Верховної Ради України з питань європейської інтеграції: офіц. веб-сторінка. – 2014. – 30 жовт. – Режим доступу: <http://comeuroint.rada.gov.ua/comevoint/doccatalog/document?id=56219>.

5. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом : [Електронний ресурс] // Кабінет Міністрів України: Урядовий портал. – 2014. – 29 червня. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=246581344.

Ключові слова: соціальний захист; соціальні послуги; державне управління; Угода про асоціацію між Україною та Євросоюзом, Копенгагенські критерії; соціальне співробітництво.

Key words: social protection; social services; public administration; the Association Agreement between Ukraine and the EU, the Copenhagen criteria, and social cooperation.

*Вікторія Кошеленко,
старший викладач Донецького державного університету управління (м. Маріуполь)*

**МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ В УКРАЇНІ В УМОВАХ
ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ**

*Victoria Koshelenko,
Senior Lecturer at the Department of Personnel Management and Economy of Enterprise of
Donetsk State University of Management (Mariupol)*

**MIGRATION PROCESSES OF LABOR RESOURCES IN UKRAINE UNDER
CONDITIONS OF EUROPEAN INTEGRATION**

11 травня 2017 року сталася історична подія для українського народу. Рада Євросоюзу затвердила надання безвізового режиму Україні. Це була остання європейська інстанція, яка повинна була прийняти рішення щодо надання Україні режиму візової лібералізації.

Очікується, що підписання документа про безвізовий режим відбудеться 17 травня в Страсбурзі. Згідно з процедурою, документ набуде чинності через 20 днів після публікації його в офіційному журналі ЄС [1].

За новим законодавством, українці, які є власникам біометричних паспортів, зможуть в'їхати в ЄС без віз на 90 днів у період кожних 180 днів з метою туризму, відвідування родичів або друзів, з метою бізнесу, але не для роботи. Всього для вільних подорожей по Євросоюзу і Шенгену для українців будуть доступні 30 країн. Скасування віз буде стосуватися всіх країн ЄС (за винятком Ірландії та Великої Британії), а також Ісландії, Ліхтенштейну, Норвегії та Швейцарії [2].

Які ж переваги та загрози для зовнішньої міграції трудових ресурсів України несе безвізовий режим з Європою з соціальної точки зору?

До переваг можна віднести: відсутність бюрократичних процедур, які мали місце при оформлення віз до теперішнього часу, та скасування візового збору для верств населення, які не відносяться до пільгових.

Знижки і величезна кількість акцій на авіарейси, готелі, автобуси, які для більшості

власників закордонних паспортів до теперішнього часу були не доступні через брак часу на оформлення віз, безумовно, дадуть можливість більшої кількості людей подорожувати Європою.

Крім подорожей і долучення українців до європейських цінностей – це можливість самостійно підібрати собі університет, відвідати тренінги або підготовчі курси. Також безвізовий режим дуже допоможе людям, які вже навчаються у вищих навчальних закладах або проживають на території ЄС – до них легко зможуть приїхати родичі і друзі.

Для того, щоб зовнішні інвестиції в українську економіку збільшувалися, потрібно розвивати контакти з іноземними партнерами. Поїхати підписати власнику фірми контракт чи потрапити на термінову медичну консультацію зараз вимагає багато часу та витрат. Безвізовий режим полегшить українцям можливість відвідати потрібні місця.

Безвізовий режим не передбачає працевлаштування і навчання в Європейському Союзі, тому що для цього потрібні спеціальні візи. Але відсутність необхідності оформляти візи надає гарну можливість з'їздити на співбесіду з потенційним роботодавцем або пройти короткочасну практику в ЄС.

Але додаткові можливості спрощення контакту з потенційними роботодавцями можуть посилити зовнішню міграцію працездатного населення України, що є одним з недоліків безвізового режиму для України.

Скептики надання Україні безвізового режиму з ЄС стверджують, що можливість перетинати кордон з ЄС без віз спровокує масштабну хвилю трудової еміграції з України. Втім, ті українці, які хотіли або ще хочуть виїхати на заробітки, вже давно це зробили або роблять у легальний чи нелегальний спосіб. Але відтік працездатного населення на сезонні роботи (до трьох місяців) у країни ЄС, на думку автора, буде зростати.

Варто відзначити, що нелегалів в Європі дуже пильно відстежують. Часто роботодавець мусить заплатити за нелегального працівника дуже великий штраф, а самого найманого працівника депортують.

Основна відмінність українського працівника від хвилі мігрантів із країн Азії та Африки – його вмотивованість на досягнення конкретних економічних результатів своєї праці. Тобто за кордон їдуть саме ті українці, які не реалізували або не масштабували свої досягнення в Україні, й це головна проблема для держави. Адже мігрують найбільш здібні та мотивовані робітники, менеджери, кваліфіковані фахівці [3].

Прагнення України до інтеграції у європейський простір, серед усього іншого, вимагатиме гармонізації національної міграційної політики з політикою Європейського Союзу, моніторингу кількісних та якісних складових міграційних процесів та прогнозування їхнього потенційного впливу на темпи соціально-економічного розвитку країни [4, С. 28].

Безумовно, надання Україні режиму візової лібералізації – це великий крок до євроінтеграції. Але Україна постає як транзитна держава й водночас постачальниця власних нелегальних мігрантів, тому нагальним є питання розробки та впровадження державної міграційної політики з урахуванням національних соціальних, економічних і політичних особливостей та на основі кооперації на міжнародному рівні, яка б регулювала процеси трудової еміграції та імміграції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Рада ЄС затвердила безвізовий режим для України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukr.segodnya.ua/politics/society/sovet-es-prinyal-reshenie-po-bezvizovomu-rezhimu-dlya-ukrainy-1019789.html>
2. EU approves visa-free travel for Ukrainians [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.schengenvisainfo.com/eu-approves-visa-free-travel-ukrainians/>
3. Радчук О. У пасці економічної безвиході: нові ризики трудової міграції для України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.slovoidilo.ua/2016/06/15/kolonka/aleksandr-radchuk/ekonomika/u-pastczy-ekonomichnoyi-bezvyxodi-novi-ryzyky-trudovoyi-mihracziyi-dlya-ukrayiny>.
4. Колесник І. А. Ефективність політики у сфері трудової міграції в контексті євроінтеграційних прагнень України / І. А. Колесник // Економіка та держава. – 2017. – №1. – С. 25-28.

Ключові слова: трудова міграція, міграційні процеси, регулювання міграції, безвізовий режим, зовнішня міграція трудових ресурсів

Key words: labour migration, migratory processes, migration control, visa free regime, external migration of labour resources

Юрій Красильник,

*кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри державної служби та менеджменту освіти Центрального інституту післядипломної педагогічної освіти
ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України (м. Київ)*

**КОНТРОЛЬ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ
ПРОЦЕСІВ**

Yuriy Krasilnik,

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Civil Service and Education Management of the Central Institute of Postgraduate Pedagogical Education, State Higher Educational Institution UNIVERSITY OF EDUCATIONAL MANAGEMENT National Academy of Educational Sciences of Ukraine (Kyiv)

QUALITY CONTROL OF PROFESSIONAL EDUCATION IN THE CONDITIONS OF EURO-INTEGRATION PROCESSES

Слід наголосити, що увага до питань якості професійної освіти пояснюється переходом більшості національних освітніх систем Європи до методології проектування освіти, орієнтованої на результати навчання та їх моніторинг. На цей процес вплинула низка об'єктивних причин: по-перше, поступове відсторонення держави від активного втручання і регулювання сфери професійної освіти у багатьох країнах Європи; по-друге, упродовж останнього десятиліття у більшості європейських освітніх систем очевидним став відхід від контролю «входів» до моніторингу і контролю «виходів» (результатів навчання). Деякі з перерахованих фактів пов'язані з трансформаційними змінами у європейських країнах, а саме: пануванням неолібералізму, що супроводжується автономією професійних навчальних закладах, конкуренцією, дерегуляцією, посиленням громадського контролю за освітянською діяльністю. Загалом, децентралізація та інституціональна автономія, з одного боку, і забезпечення якості, відповідальність та відстеження результатів, з іншого, є взаємодоповнюваними.

У «Глосарії на тему якості в освіті і навчанні» *Європейського центру розвитку професійної освіти і навчання (CEDEFOP)* подано визначення якості як ступеня, до якого наявні характеристики задовольняють вимоги. У інструментарії *Європейської базової рамки забезпечення якості* визначено десять показників, за допомогою яких перевіряється якість та ефективність системи професійної освіти і навчання та ілюструється: актуальність системи забезпечення якості професійної освіти, інвестиції у підготовку педагогічних працівників, їхній рівень участі у програмах професійної освіти, механізми виявлення навчальних потреб на ринку праці, схеми, що застосовуються для покращення доступності професійної освіти і навчання тощо. Для того, щоб переконатися, що освітня діяльність є якісною, потрібно перш за все, визначити показники або критерії та запровадити систематичний збір даних за обраними показниками чи критеріями, які уможливають відповідний висновок та прийняття рішення. Показники ґрунтуються на освітніх стандартах. Але вони можуть і виходити за їх межі та включати інші питання, які вважаються важливими у сфері професійної освіти і

навчання, наприклад, залучення соціально вразливої молоді, що відповідає переліку показників *Європейської базової рамки EQARF* («поширення вразливих груп»). Отже, показники можуть бути орієнтованими або на вхідні ресурси, або на вихідний продукт. Дані, орієнтовані на вхідні ресурси, стосуються умов, які вважаються необхідними для забезпечення якості, а саме: викладачі володіють необхідною кваліфікацією, обладнання та навчальні матеріали є сучасними, співвідношення викладачів до студентів є оптимальним тощо. Дані, орієнтовані на вхідні ресурси, часто використовуються у зв'язку із акредитацією і ліцензуванням, тобто прийняттям рішення, чи має професійний навчальний заклад дозвіл працювати у цій сфері, чи може він запропонувати нові програми поряд з існуючими. Дані, орієнтовані на вихідний продукт, відображають те, що отримується в результаті – результати випускних екзаменів, чи можуть випускники знайти роботу після закінчення навчання, чи знання, навички і компетентності вони спроможні застосувати на робочому місці тощо.

Стратегія забезпечення якості професійної освіти також визначає методи для збору даних та забезпечення достовірності інформації, яка отримується від респондентів, за відповідними критеріями, зокрема, опитування, аналіз документації, спостереження, інтерв'ю, статистика тощо. Забезпечення якості може проводитися внутрішньо – професійним навчальним закладом (самооцінювання) або зовнішньо – відповідними інспекціями. Самооцінювання – це процес, коли учасники контролю якості професійної освіти самі ним керують. Проте він може бути суб'єктивним і, отже, вимагає високого ступеню взаємодовіри. Інспекції дозволяють провести оцінювання об'єктивно. Окремими формами зовнішнього забезпечення якості є акредитація та ліцензування, коли професійні навчальні заклади оцінюються за визначеними критеріями з метою перевірки їх здатності надавати освітні послуги необхідної якості. Жодна країна Європи не покладається винятково на один із методів у системі забезпечення якості професійної освіти, а застосовує їх у поєднанні, хоча і у різних співвідношеннях.

Європейська система забезпечення якості у професійній освіті EQAVET акцентує увагу на самооцінюванні як основній рисі якісної роботи, на тому, що культура, яка заохочує самоаналіз та самооцінювання, призводить до підвищення якості у системі професійної освіти і навчання.

Зовнішнє оцінювання у системі професійної освіти і навчання застосовується для того, щоб забезпечити неупереджений і об'єктивний збір даних. Відповідають за цей процес або державні службовці міністерства («інспектори»), або працівники державних чи незалежних установ, які займаються питаннями забезпечення якості і сертифікацією (акредитацією/ліцензуванням).

Отже, завдяки пануванню компетентнісного підходу в професійній освіті очевидним є факт зміщення уваги з освітнього процесу (навчальні програми, академічна успішність студентів) на професійну й особистісну підготовленість і, в першу чергу, працевлаштування випускників як критерію результату навчання. Відтак нова структура кваліфікацій з її акцентом на результати навчання студентів суттєво впливає на існуючі механізми управління професійною освітою, в тому числі на забезпечення та моніторинг її якості.

Ключові слова: євроінтеграція, професійна освіта, контроль якості.

Key words: European integration, vocational education, quality control.

Тетяна Кубай,

магістрант публічного управління та адміністрування Донецького державного університету управління (м. Маріуполь), головний спеціаліст служби у справах дітей Кальміуської районної адміністрації Маріупольської міської ради

**ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЙКРАЩИХ ІНТЕРЕСІВ ДИТИНИ
В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ**

Tetiana Kubai,

Master's Student of Public Administration and Administration of the Donetsk State University of Management (Mariupol), Chief Specialist of the Service for Children of the Kalmius District Administration of the Mariupol City Council

**SUPPORTING THE BEST INTEREST OF THE CHILD
IN THE CONDITIONS OF EURO INTEGRATION**

Проблема захисту прав дитини – інтегральна проблема, яка потребує об'єднання зусиль усіх гілок влади і громадянського суспільства.

Законодавством України охорона дитинства визначається загальнодержавним стратегічним пріоритетом. На сучасному етапі створено цілу низку інституцій, спрямованих на захист прав і свобод дітей, оскільки вони потребують особливого піклування держави, адже права дитини – це те найсвятіше святе, що маємо всі разом спільними зусиллями захищати.

Основним міжнародним документом, який визначає стандартні вимоги щодо забезпечення прав дитини, є Конвенція ООН про права дитини, яка має обов'язкову силу для держав, що її ратифікували. Процес входження України в ЄС передбачає імплементацію європейських стандартів і підходів до забезпечення прав дітей, пріоритетні напрями яких визначено Стратегією Ради Європи з прав дитини (2016–2021) [1].

З метою забезпечення реалізації кожною дитиною права на виховання в сім'ї, зростання в безпечному сімейному оточенні, підвищення ефективності роботи державних органів та органів місцевого самоврядування із запобігання соціальному сирітству, вдосконалення системи надання соціальних послуг дітям і сім'ям з дітьми, прийнято Указ Президента «Про національну стратегію профілактики соціального сирітства на період до 2020 року» [2].

Основна мета стратегії є створення належних умов для забезпечення реалізації права кожної дитини на виховання в сім'ї, запобігання поширенню соціального сирітства, утворення в суспільстві сімейних цінностей.

Державна політика захисту прав дітей – сиріт та дітей та дітей, позбавлених батьківського піклування в Україні, спрямована на те, щоб вони виховувались у сім'ях. В Україні пріоритетними формами влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування на сімейні форми виховання: усиновлення, опіка, піклування, прийомні сім'ї, дитячі будинки сімейного типу. Також запроваджується механізм влаштування статусних дітей до патронатних сімей, які виконують основні функції, що й біологічна родина, що дасть можливість забезпечити знаходження дитини в родинному середовищі доки не знайдеться родина для дитини.

Основними законодавчими документами, в яких містяться головні положення щодо захисту прав дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, є Закони України «Про охорону дитинства» [3] та «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» [4].

Зазначеними Законами визначені основні положення щодо створення необхідних умов для всебічного і гармонійного розвитку, підготовки до самостійного життя та праці дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Контроль за умовами виховання і проживання таких дітей покладається на органи опіки і піклування.

Формами влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, згідно Закону України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» є усиновлення; встановлення опіки, піклування; передача до прийомної сім'ї, дитячих будинків сімейного типу, до закладів для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Життєво необхідним для дитини є забезпечення права на виховання у сім'ї. Складна соціально-економічна ситуація в країні впливає на зменшення рівня народжуваності, через недостатній рівень підготовленості до сімейного життя ігноруються сімейні цінності, зростає кількість дітей, народжених матерями, які не перебувають у шлюбі, батьки виховують дітей, не знаючи їхніх індивідуальних і вікових особливостей, здебільшого інтуїтивно.

Збільшенням кількості малозабезпечених сімей і сімей, які опинилися в складних життєвих обставинах, обумовлюється втрата дітьми батьківського піклування, що веде до зростання дитячої бездоглядності та безпритульності.

Останнім часом зберігається тенденція до збільшення показників соціального сирітства з причин несвідомого та безвідповідального ставлення батьків до виконання батьківських обов'язків, повноцінного виховання та розвитку дітей, вживання батьками наркотичних речовин та алкоголю, скоєння правопорушень.

Державна програма «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини на 2017–2021 роки», що розробляється з метою удосконалення державної політики забезпечення та захисту прав дітей в Україні, має бути логічним продовженням Загальнодержавної програми «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини на період до 2016 року», враховувати міжнародний досвід у сфері захисту прав дитини і сприяти розробленню оновленої моделі роботи органів державної влади та органів місцевого самоврядування на всіх рівнях в напрямі забезпечення найкращих інтересів дітей.

Усі дії щодо дитини, яка перебуває у складних життєвих обставинах, спрямовуються на захист її прав та інтересів, усунення причин таких обставин і забезпечення належних умов її утримання й виховання, надання дитині та батькам комплексу необхідних послуг і соціальної допомоги, у зв'язку з цим започатковується інститут патронатних вихователів, що дасть можливість, у разі необхідності вилучення дитини із складних життєвих обставин, передати її на виховання патронатним вихователям, де будуть створені належні умови для проживання, виховання, навчання та реабілітації дитини відповідно до її потреб.

Сімейний патронат дасть змогу надавати соціальні послуги більш професійно та якісно, а також забезпечить сімейний догляд і виховання дітей, тимчасово розлучених зі своїми родинами. Спостерігається також збільшення кількості сімей, які мають зневажливе ставлення та складні стосунки у сім'ї, які обумовлені розлученням та визначенням місця проживання дитини, порядку участі у вихованні та спілкуванні з дітьми; конфліктом поколінь; проживанням на одній житловій площі кількох родин; відсутністю навичок догляду та виховання дітей, міжособистісного спілкування тощо. Отже, у сучасних умовах проблема поліпшення становища сімей, які опинились у складних життєвих обставинах, та дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, набуває особливого значення. Її

розв'язання залежить не лише від сім'ї, а й від скоординованої діяльності всіх суспільних інститутів у напрямку активізації економічних, соціальних та правових заходів щодо створення умов захисту законних прав та інтересів дітей.

Європейський досвід показує, що поодиночі вирішувати проблему соціального сирітства кожен буде у своєму кутку, замість того щоб згуртуватися і почати співпрацювати на благо сімей, дитинства та держави в цілому. Об'єднавши зусилля і ресурси, держава і громадськість за підтримки ЗМІ, могли б докорінно вирішувати проблему соціального неблагополуччя і питання соціального сирітства. Разом працювати набагато ефективніше [5].

В умовах євроінтеграції для забезпечення найкращих інтересів дитини необхідно запровадити поширення сімейних форм виховання для дітей - сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, запровадження та розвинення патронату, а також соціальну підтримку сімей з дітьми, які перебувають у складних життєвих обставинах, для недопущення влаштування дітей у інтернатні заклади, попередження соціального сирітства та підвищення якості соціальних послуг.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конвенція ООН про права дитини від 20.11.1989 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_021.
2. Про Національну стратегію профілактики соціального сирітства на період до 2020 року: Указ Президента України від 22.10.2012 р. № 609/2012. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua>.
3. Про охорону дитинства: Закон України від 26.04.2001 р. № 2402-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2402-14>.
4. Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування : Закон України від 13.01.2005 р. № 2342-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2342-15/page2>.
5. Сирітству – ні! Системний підхід у роботі з дітьми та сім'ями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://myhomefororphans.com.ua>.

Ключові слова: сирітство, дитина-сирота, дитина, позбавлена батьківського піклування; батьки; усиновлення; опіка, піклування; прийомна сім'я; дитячий будинок сімейного типу; патронатна сім'я.

Key words: orphan, orphan child, the child deprived of parental care; parents; adoption; guardianship; a family; family-type orphanage; family patronage.

Вячеслав Максимчук,

директор Головинського вищого професійного училища нерудних технологій, аспірант кафедри державної служби та менеджменту освіти Університету менеджменту освіти НАПН України (м. Київ)

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ В ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ОСВІТНІЙ ПРОСТІР

Viacheslav Maksymchuk,

Director of Higher Vocational School of Nonmetallic Technology in Golovino , Postgraduate of the Department of Public Service and Educational Management, University of Educational Management, National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine (Kyiv)

PROSPECTS FOR DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL EDUCATION OF UKRAINE IN THE CONDITIONS OF INTEGRATION IN THE EUROPEAN EDUCATIONAL SPACE

Інтеграція України у європейський освітній простір акцентує увагу суспільства на необхідності докорінної модернізації професійної освіти шляхом удосконалення організаційної структури, науково-методичного супроводу, врахування прогресивних ідей зарубіжного досвіду професійної освіти і навчання, запровадження інноваційних технологій і методик підготовки висококваліфікованого виробничого персоналу, розроблення і впровадження сучасних моделей управління та фінансування, розвитку співпраці з соціальними партнерами та виробництвом.

В умовах децентралізації управління надзвичайно важливою буде подальша автономія професійних навчальних закладів, повна передача їм функцій організації, здійснення та надання освітніх послуг. Водночас це передбачатиме їх фінансово-господарську автономність, розширення повноважень керівника, підвищення його персональної відповідальності за результати управлінської роботи та якість підготовки кваліфікованих кадрів. Безумовно практична реалізація ідеї децентралізації потребує розробки нових моделей освітньо-професійної діяльності.

Цілком очевидним є створення державних стандартів на засадах компетентнісного підходу, підвищення престижності професійної освіти в суспільстві, удосконалення системи професійної орієнтації молоді на робітничі професії, визначення основних напрямів державних і регіональних програм популяризації професійної освіти, організації діяльності профорієнтаційних служб і центрів професійної кар'єри, покращення матеріально-

технічного, навчально-методичного та інформаційного забезпечення, підвищення якості педагогічного персоналу [1].

Разом з тим, безперервність професійного розвитку педагога професійної освіти має бути спрямована не лише на послідовне вдосконалення його професійних досягнень, оновлення знань, умінь, компетенцій, але й на розвиток якостей особистості, задоволення індивідуальних освітніх потреб, успішну самореалізацію в професійній діяльності.

Набуває актуальності подальший розвиток самоврядування взагалі та учнівського самоврядування у системі професійної освіти зокрема. Адже самоврядування – один із головних принципів діяльності учнівської спільноти. Досвід багатьох європейських країн показує, що саме учнівське самоврядування – це не лише самостійне вирішення різноманітних питань, а й самостійне виконання, проведення, планування різноманітних заходів, відповідальність за яких несуть самі учні. Розвиток учнівського самоврядування цікавий насамперед у контексті побудови міжрегіонального та міжнаціонального взаємопорозуміння. Той же учнівський парламент на національному рівні не лише вчитиме дітей приймати рішення, а й дозволить ближче пізнати однолітків з інших регіонів України та зарубіжжя.

Як свідчать проведені нами дослідження, сьогодні у вітчизняній професійній освіті здійснюються системні реформи, спрямовані на досягнення високих європейських стандартів якості, впровадження у навчально-виробничий процес сучасних педагогічних та інформаційних технологій, формування у молодого покоління професійних компетенцій та вміння працювати в умовах сучасного ринку праці. Міністерством освіти і науки України розроблено, Урядом схвалено та направлено до Верховної Ради проект Закону України «Про професійну освіту», яким передбачено визначити правові, організаційні та фінансові засади функціонування і розвитку системи професійної освіти, забезпечення потреб ринку праці у кваліфікованих кадрах. Зокрема серед них: розширити автономію професійних навчальних закладів; створити нові типів навчальних закладів, такі як: регіональний центр професійної освіти, професійний коледж, професійний ліцей, центр професійної підготовки [2]. Це дозволить переформатувати існуючі вузькопрофільні професійно-технічні навчальні заклади в багатопрофільні професійні навчальні заклади, що, своєю чергою, підвищить гнучкість закладу у підготовці кадрів відповідно до тенденцій змін на ринку праці.

Спільно з роботодавцями впроваджуються інноваційні технології навчання, нові сучасні професії, створюються умови для більшої мобільності випускників на ринку праці. Співпраця професійних навчальних закладів із соціальними партнерами втілюється у створенні сучасних навчально-практичних центрів за галузевим спрямуванням, які

концентрують найсучасніші досягнення виробничих та педагогічних технологій для впровадження їх у підготовку кадрів.

Європейські вимоги до рівня професійного розвитку виробничого персоналу, їх компетентностей, професійного вдосконалення є наразі актуальними. Утім, проектування розвитку системи професійної освіти має здійснюватися на основі діалектичної єдності цінностей європейського суспільства та національної самоідентифікації. Система професійної освіти є органічною складовою державної освітньої системи і, віддзеркалюючи соціально-економічні запити в ситуації перманентних змін у суспільстві, інтеграції у європейський і світовий освітній простір, інтенсивного зростання високотехнологічних комунікацій і виробництв, вона перебуває у стані постійного пошуку шляхів актуального, прогнозованого, випереджального реагування на виклики часу. Це вимагає відповідного програмно-цільового забезпечення ефективності й результату окресленого пошуку, створення освітнього середовища, що, задовольняючи запити в якісній професійній освіті, водночас інтегруватиметься в єдиний світовий освітній простір, відповідатиме міжнародним критеріям освіти. З огляду на це, важливим є виховання молоді інноваційного типу мислення та культури, проектування акмеологічного освітнього простору з урахуванням інноваційного розвитку освіти, запитів особистості, потреб суспільства і держави. Якісна професійна освіта постає необхідною умовою забезпечення сталого демократичного розвитку суспільства, консолідації усіх його інституцій, гуманізації суспільно-економічних відносин, формування нових життєвих орієнтирів особистості.

Наголосимо, що актуальними є такі питання як: усунення суперечностей між нормативними актами щодо професійної освіти та прийняття відповідного Закону України «Про професійну освіту»; механізм формування державного замовлення з урахуванням реальних потреб ринку праці; внесення змін до «Національного класифікатору професій» (класифікатор професій ДК 003:2010) для забезпечення відповідності міжнародній класифікації; оновлення «Державного переліку професій з підготовки кваліфікованих робітників у професійно-технічних навчальних закладах» з метою забезпечення інтегрування професій та скорочення їх кількості, укрупнення окремих спеціальностей підготовки, спрямованих на забезпечення можливостей навчання суміжних професій; поетапна, поступова оптимізація мережі професійно-технічних навчальних закладів та їх передача до комунальної власності з урахуванням науково обґрунтованих критеріїв, особливостей соціально-економічного розвитку регіонів і вимог ринку праці; об'єднання в єдиній системі професійної освіти і навчання різних типів професійних навчальних закладів, що надають освітні послуги та інші.

У нових соціально-економічних умовах зростає необхідність об'єктивного та неупередженого аналізу мережі закладів професійної освіти та визначення основних напрямів її оптимізації з урахуванням науково обґрунтованих критеріїв, особливостей соціально-економічного розвитку регіонів і вимог ринку праці, створення нових типів закладів професійної освіти (багаторівневих і одно- та багатoproфільних професійних ліцеїв, багатoproфільних професійних коледжів), інтегрованих освітньо-професійних систем (освітньо-професійні округи, навчально-виробничі й навчально-науково-виробничі комплекси, консорціуми, кластери тощо) [3].

На нашу думку, щоб отримати бажані результати діяльності, необхідно окреслити та впроваджувати, в першу чергу, політичні заходи, які насправді гарантують успіх. Справді, першочерговим постає проведення оцінювання впливу політичних заходів та ухвалення обґрунтованих рішень, розробка багатовимірного сценарію заходів, що передбачає інтервенції у сфері фінансування, кадрової політики, мережі навчальних закладів, законодавства та комунікацій; відбір критеріїв для оцінювання потенційних ризиків та вигод; аналіз ймовірного впливу заходів.

Отже, модернізація освіти загалом та зокрема сфери професійної освіти є важливим етапом процесу приєднання України до Європейського Союзу. Таким чином, національні органи влади розпочали реалізацію низки реформ у законодавчій сфері, впровадження яких передбачає також, з-поміж іншого, оптимізацію та раціоналізацію мережі навчальних закладів професійної освіти в Україні, а також розширить можливості державно-приватного партнерства, що передбачає утворення та спільне фінансування баз професійно-практичної підготовки, інноваційних підприємств та запровадження спільних програм фінансування підготовки кадрів; створення незалежних установ оцінювання та забезпечення якості професійної освіти; утворення в кожному регіоні ради стейкхолдерів професійної освіти, як координаційного органу з питань визначення та впровадження політики в галузі професійної освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Постанова Верховної Ради України від 7 вересня 2016 р. № 1493-VIII « Про Рекомендації парламентських слухань на тему: «Професійна освіта як складова забезпечення кваліфікованого кадрового потенціалу України: проблеми та шляхи вирішення».
2. Проект Закону України «Про професійну освіту», № 3231 від 06.10.2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=56697.

3. Suprun V. Analysis of the system of vocational education and training in Ukraine in the framework of the «Torino Process» / V. Suprun, V. Karbysheva, O. Lokshyna, A. Lutskaaya, L. Scherbak, O. Scherbak, I. Lynnyk ; Editor: Olena Lokshyna. – К.: ETF, 2013. – 39 p.

Ключові слова: європейський освітній простір, інтеграція, європейські вимоги, якісна професійна освіта, самоврядування, децентралізація, модернізація, оптимізація, управління.

Key words: european educational space, integration, european requirements, quality vocational education, municipality, decentralization, modernization, optimization, governance.

Алла Москальова,

*кандидат психологічних наук, доцент, професор кафедри психології управління ДВНЗ
«Університет менеджменту освіти» НАПН України (м. Київ)*

**АНАЛІЗ РІВНІВ РОЗВИТКУ ДУХОВНИХ ЦІННОСТЕЙ КЕРІВНИКІВ
ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ЯК ЧИННИКА ПОДОЛАННЯ
ПРОФЕСІЙНИХ КРИЗ**

Alla Moskaljova,

*Candidate of Psychological Sciences, Associate Professor,
Professor of the Department of Psychology of Management,
State Higher Educational Institution UNIVERSITY OF EDUCATIONAL MANAGEMENT
National Academy of Educational Sciences of Ukraine (Kyiv)*

**ANALYSIS OF THE LEVELS OF THE DEVELOPMENT OF SPIRITUAL VALUES OF
LEADERS OF GENERAL EDUCATIONAL INSTITUTIONS AS A FACTOR IN
OVERCOMING THE FUTURE PROFESSIONAL CRISES**

Актуальність. Постійні соціально-економічні зміни, які відбуваються як у суспільстві, так і в системі освіти, вимагають високого рівня готовності керівників загальноосвітніх навчальних закладів (далі – ЗНЗ) до діяльності в умовах змін. Тому уявляється актуальним виявлення духовних цінностей керівника ЗНЗ, тенденцій і напрямків їх розвитку. На особливу увагу при цьому заслуговує аналіз духовних цінностей управлінців як чинника подолання професійних криз, що дозволить розробити технологію духовного розвитку керівників ЗНЗ в умовах післядипломної педагогічної освіти.

Постановка завдання Зазначимо, що соціальні та економічні трансформації призвели до загрози викривлення головної місії школи (навчання, виховання й розвитку вільної, духовної особистості, здатної до саморозвитку) [1]. Така загрозна ситуація зумовлює особливі вимоги до духовності й рівня духовних цінностей керівників загальноосвітніх навчальних закладів, які, на думку багатьох учених [1; 2], у разі гармонізації з вищими духовними цінностями та узгодженням їх з власною ціннісно-мотиваційною сферою дозволяють активно реалізовувати завдання як виховання підростаючого покоління, так і конструктивного розвитку освітньої організації в цілому. А саме такий підхід сприятиме зниженню стресогенності й передкризового стану, що забезпечить конструктивне подолання професійних криз у керівників ЗНЗ.

Виклад результатів дослідження. У дослідженні використано авторський опитувальник «Духовні цінності керівників ЗНЗ» та методика Г. Печерської «Професійні ціннісні орієнтації вчителя» [3], модифіковану нами з урахуванням специфіки управлінської діяльності керівників ЗНЗ та виокремлених основних духовних цінностей управлінців. На основі узагальнення результатів зазначених методик визначалися рівні розвитку духовних цінностей керівниками ЗНЗ: низький, первинний рівень (1 бал) – духовні цінності займають найнижчі позиції в ієрархії професійних цінностей, керівники виявляють недостатню обізнаність щодо сучасних цінностей освіти та їх духовного характеру, утруднюються у визначенні вираженості у себе духовних цінностей; середній, адаптивний рівень (2 бали) – духовні цінності займають переважно середні позиції в ієрархії професійних цінностей, керівники виявляють достатню обізнаність щодо змісту духовних цінностей, але визнають недостатньо високий рівень розвитку частини духовних цінностей у себе, частково орієнтовані на втілення духовних цінностей у професійній діяльності; високий, перетворювальний рівень (3 бали) – духовні цінності займають високі позиції в ієрархії професійних цінностей; керівники глибоко осмислюють сутність і прояви духовних цінностей, виявляють достатньо високий рівень їх розвитку. В якості емпіричного референта здатності до подолання професійних криз керівниками ЗНЗ у нашому дослідженні виступили показники особистісної саморегуляції поведінки управлінців, для дослідження яких використано опитувальник «Стилі саморегуляції поведінки» В. Моросанової та Є. Коноз [4].

У дослідженні взяли участь 102 керівники загальноосвітніх навчальних закладів України. Математична обробка даних здійснювалася за допомогою комп'ютерного пакету статистичних програм SPSS (версія 21.0).

Результати дослідження:

1. Дослідження когнітивних аспектів орієнтації в проблемі свідчить, що лише 28,4% опитаних керівників виявили високий рівень обізнаності щодо змісту поняття «духовні

цінності», розуміння того, які духовні цінності мусять бути властивим керівникам ЗНЗ; 47,2% – виявили середній рівень обізнаності із змістом духовних цінностей управлінців, вони давали часткові, неповні відповіді; значна кількість керівників ЗНЗ (24,4%) виявили низький рівень обізнаності у зазначених питаннях, надаючи або неправильні відповіді.

2. Щодо розподілу досліджуваних керівників ЗНЗ за рівнями розвитку духовних цінностей, виявлено: високий рівень властивий 20,6%, середній – 51,0%, низький – 28,4% досліджуваних. Так, зокрема, на питання «Чи потрібні, на Вашу думку, високорозвинені духовні цінності для керівників ЗНЗ? Чому?» керівники з високим рівнем позитивного ставлення давали відповіді на кшталт: «безумовно, адже виховати прийдешні покоління може лише той, хто має високий рівень духовності». У разі середнього рівня позитивного ставлення досліджувані в цілому визнавали важливість духовних цінностей для керівників ЗНЗ, зазначаючи водночас «так, але важко бути духовним у сучасних умовах». Керівники з негативним ставленням до наявності розвинених духовних цінностей у керівників ЗНЗ вказували на те, що, «це не має значення, коли відсутня матеріальна база» й т.п.

3. Дослідження особливостей стилю особистісної саморегуляції керівників ЗНЗ та його складових за опитувальником В. Моросанової та Є. Коноз свідчить про те, що лише 9,9 % досліджуваних керівників ЗНЗ мають високий рівень саморегуляції. Для них характерні усвідомленість процесу саморегуляції, більша легкість в оволодінні новими видами активності, впевненість у незнайомих ситуаціях, більша стабільність успіхів у звичних видах діяльності тощо. У керівників ЗНЗ з низькими показниками саморегуляції (35,2 % досліджуваних) потреба в усвідомленому плануванні й програмуванні своєї поведінки сформована не достатньо, вони більш залежні від ситуації й думки навколишніх людей, мають знижені можливості компенсації несприятливих особистісних характеристик, що можуть негативно позначитися на результатах діяльності.

4. На заключному етапі дослідження за результатами дисперсійного аналізу визначено статистично значущі відмінності ($p < 0,05$) у здатності керівників до подолання професійних криз залежно від рівня їхніх духовних цінностей. Виявлено, чим вищий рівень духовних цінностей керівників ЗНЗ, тим більшою є їхня здатність до особистісної саморегуляції поведінки як основи для конструктивного подолання професійних криз.

Висновки. Проведене емпіричне дослідження надало змогу виявити вплив рівнів розвитку духовних цінностей керівників ЗНЗ на здатність до подолання ними професійних криз. При цьому встановлено недостатній рівень розвитку духовних цінностей у частини досліджуваних управлінців, що знижує їхній потенціал у контексті конструктивного подолання професійних криз. У перспективі є доцільним розробити технологію подолання професійних криз засобами розвитку духовних цінностей керівників загальноосвітніх

навчальних закладів та апробувати її в умовах післядипломної освіти управлінців.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондарчук О. І. Особистісний розвиток керівників загальноосвітніх навчальних закладів як підґрунтя їх духовного зростання [Текст] / О. І. Бондарчук // Проблеми загальної та педагогічної психології; зб. наук. праць Інституту психології імені Г. С. Костюка АПН України / за ред. С. Д. Максименка. –Т. ІХ. – Ч. 6. – К., 2007. – С. 67-73.
2. Москальова А. С. Підготовка керівників освітніх організацій до конструктивного подолання професійних криз особистості: гендерний аспект: спецкурс [Текст] / А. С. Москальова. – К., 2011. – 36 с.
3. Печерська Г. О. Діагностика та корекція професійних ціннісних орієнтацій учителів у закладах післядипломної педагогічної освіти [Текст] : дис.... канд. психол. наук. – К., 2013. – 297 с.
4. Моросанова В. И. Стилевая саморегуляция поведения человека / В. И. Моросанова, Е. М. Коноз [Текст] // Вопросы психологии. – 2000. – №2. – С. 118-127.

Ключові слова: професійна криза, ціннісні орієнтації, духовні цінності, особистісна саморегуляція, здатність до саморегуляції, післядипломна освіта.

Key words: professional crisis, values orientations, spiritual values, personal self-regulation, the ability to self-regulation, postgraduate education.

Андрій Никифоренко,

старший викладач кафедри гуманітарних дисциплін

Донецького державного університету управління (м. Маріуполь)

ЄВРОПАТЕРНАЛІЗМ ЯК ПРОЯВ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Andriy Nykyforenko,

Senior lecturer, Department of Humanities Donetsk State University of Management (Mariupol)

EUROPATERNALISM AS A MANIFESTATION UKRAINIAN MODERN IDENTITY

Зміст та перспективи життя кожного з нас і суспільства в цілому, уявлення про наше минуле багато в чому програмуються через колективну ідентичність (тожсамість, яка є

водночас автентичністю та ланцюгом безперервного самотворення – на когнітивному, емоційному, ціннісно-смісловому та поведінковому рівнях).

Розташування України на межі двох світів – Заходу та Сходу (в термінах метафізичної географії) [1] віддавна загострювало проблематику її геополітичної ідентифікації. Від середини XVII ст., за М. Рябчуком, існувало два проекти України: один – тією чи іншою мірою колоніальний, у той чи інший спосіб зорієнтований на Москву, другий – антиколоніальний, зорієнтований на Європу [2]. Їх тривале взаємне поборювання зумовило появу таких суперечливих елементів української національної ідентичності як *«шатость малоросійська»*, за Д. Донцовим [3] та прагнення до зовнішньої протекції, яке постійно підживлювалося патерналізмом «внутрішнім». Від часів краху комунізму, уособленням якого стало падіння Берлінської стіни, Україна вповільнено, болісно дрейфувала до Європи. Через роздмухування протистояння між «Сходом» та «Заходом» України у вітчизняному політикумі та суспільстві мала місце перманентно патова ситуація без шансів на остаточну перемогу жодної зі сторін і пов'язуваних з ними зовнішньополітичних орієнтацій. Інтеграцію до ЄС було проголошено базовим зовнішньополітичним пріоритетом України (листопад 1999 р.), визначено її стратегічною метою держави (березень 2000 р.). Після Помаранчевої революції 2004-2005 р. європейську та проєвроатлантичну політику в Україні було активізовано. Президент Янукович, будучи цілком підпорядкованим впливу Росії, від 2010 р. намагався перекреслити євроінтеграційні наміри українців, прив'язуючи Україну через «СНД», «ОДКБ», «Митний союз» до російського неоімперського проекту реінтеграції СРСР у вигляді «Євразійського союзу». Євромайдан 2013-2014 рр. та російське вторгнення в Україну, яке мало на меті унеможливити демократизацію та євроінтеграцію України й безпосередніми наслідками якого стали анексія Криму, окупація частини Донеччини та Луганщини, тисячі загиблих та поранених, руйнування промислової та соціальної інфраструктури, прискорили світоглядну кристалізацію та політичну консолідацію українського суспільства, остаточно визначили європейський вектор його цивілізаційного вибору, створили цілком нову кон'юнктуру у міжнародних відносинах.

Типові для посткомуністичного суспільства прояви «внутрішнього» патерналізму в уявленнях, переконаннях, цінностях, установках наших співвітчизників досліджують О. Балакірева, І. Бубнов, Є. Головаха, А. Горбачик, С. Дацюк, Ю. Злидник, А. Зоткін, М. Козловець, М. Колоколова, О. Куценко, В. Сусак, Л. Шангіна. Проблему патерналізму «зовнішнього» відображено у працях О. Бойченка, О. Гнатюк, С. Дацюка, О. Забужко, М. Мариновича, М. Михальченка, О. Пахльовської, М. Рябчука, В. Скуратівського.

Фундаментальні політичні та світоглядні зміни, які відбулися в українському суспільстві впродовж останніх трьох років, вражаючи зовнішньополітичні прориви України весни 2017 р. підштовхують до спроб переосмислення суті проявів європатерналізму в

свідомості наших співгромадян. Стрімкий *Drange* України в бік ЄС, кульмінацією та яскравим унаочненням якого став «безвіз», є можливим завдяки одномоментному впливу двох потужних чинників: мрії і страху (щось подібне, до речі, спостерігалося й у 1991 р.) [4].

С. Глузман з приводу специфіки поточного моменту висловився епатажно: «Наше щастя, що є Путін» [5]. Звісно євроінтеграція, це – наш «цивілізаційний вибір. Плювати на бюрократію – ми за фактом і за законом тепер не частина Російської імперії й не колишня республіка СРСР. Ми повноцінна держава й частина Європи» [6]. Питання інтеграції до Європи та прагнення стати частиною ЄС в Україні перейшли з розряду зовнішньополітичних до таких, які визначають і внутрішньодержавне життя. Дискусійним, правда, залишається питання про те, наскільки прискорене входження України до Європи є повноцінним актом самоорганізації, самотворення, вільним й усвідомленим вибором, обміркованим в історично тривалій ситуації геополітичної незалежності? [7]. Для багатьох пересічних громадян, так само як і для представників органів державної влади та місцевого самоврядування вона є річчю суто кон'юнктурною, що дозволяє почасти перекладати поточні проблеми на нового «благодійника» й залишатися в межах патерналістської світоглядної парадигми. Як зазначає М. Маринович, один «об'єкт нашого патерналізму – це Росія, на яку ми поклалися і яка нас розчарувала. Тепер ми хочемо в Європу, але також пасивними споживачами: від Європи ми очікуємо благ, проте не готові через особисту відповідальність долучатися до творення цих благ. Звісно, йдеться лише про частину людей, є велика нова реальність, поява молодого покоління, яке готове брати відповідальність і за себе, і за країну» [8].

Зауважимо, що, по-перше, вибір між «Русским миром» та Європою для багатьох українців стає можливим саме в межах існуючої в них відверто патерналістської системи смислових координат; по-друге, покладання надій щодо забезпечення певних стандартів життя не лише на вітчизняний уряд (який і далі проводить інтервенціоністську політику, отож за наслідками – підживлює патерналізм «внутрішній»), а й на більш потужні країни ЄС, також видається цілком раціональним вибором; по-третє, тиск з боку ЄС на український уряд щодо реформування відповідних сфер діяльності держави та щедра донорська підтримка створюють певне силове поле, яке робить можливою швидку модернізацію України; по-четверте, маємо відчутний розрив між тим, чим «є» фактично українське суспільство на ціннісному, інституційному, інфраструктурному рівнях, і тим, чим воно прагне «бути»; європатерналізм при цьому виступає психотехнікою поєднання двох зазначених станів – українцям важливо «бачити» ту соціальну реальність, частиною якої вони хочуть стати.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Томашівський С. Схід і Захід: історично-політичний нарис [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dontsov-nic.com.ua/shid-i-zahid-istorychno-politychnyj-narys/>

2. Рябчук М. Українці мають проблему ціннісної емансипації // Збруч [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zbruc.eu/node/60693>
3. Цит. за: Квіт С.М. Дмитро Донцов. Ідеологічний портрет: Монографія. – К.: Київський університет, 2000. – 260 с.
4. Бойченко О. Плюс-мінус креоли // Збруч [Електронний ресурс] / Олександр Бойченко. – Режим доступу: <https://zbruc.eu/node/66257>
5. Глузман С. Наше счастье, что есть Путин // Громадське радіо [Електронний ресурс] / Семен Глузман. – Режим доступу: <https://hromadskeradio.org/programs/kyiv-donbas/nashe-schaste-chto-est-putin-semen-gluzman>
6. Сазонов К. Черный май для России // INFORESIST [Електронний ресурс] / Кирилл Сазонов. – Режим доступу: <https://inforesist.org/cherniy-may-dlya-rossii/>
7. Дацюк С. Нариси української ідентичності: сек'юритизація [Електронний ресурс] / Сергій Дацюк. – Режим доступу: <http://blogs.pravda.com.ua/authors/datsuk/5417f13ca5f67/>
8. Маринович М. В Україні майдани стали тим місцем де формується нова модель української ідентичності [Електронний ресурс] / Мирослав Маринович. – Режим доступу: <http://ucu.edu.ua/news/12034>

Ключові слова: європатерналізм, посткомуністичне суспільство, самоорганізація.

Key words: evropaternalism, post-communist society, self-organization.

Наталя Никифоренко,

***к.і.н., доцент, завідувач кафедри соціології управління Донецького державного
університету управління (м. Маріуполь)***

**ПРО БАР'ЄРИ ЩОДО ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ В
УКРАЇНІ З ТОЧКИ ЗОРУ СОЦІОЛОГІВ**

Natalia Nykyforenko,

***Candidate of Historical Sciences, Associate Professor, Head of the Department of Sociology of
Management of the Donetsk State University of Management (Mariupol)***

**ABOUT BARRIERS ON THE IMPLEMENTATION OF EUROPEAN VALUES IN
UKRAINE FROM THE POINT OF VIEW OF SOCIOLOGY**

На думку історика Ярослава Грицака, нині «Україна, можливо, остання країна в Європі, де Європу, європейську єдність та європейські цінності трактують дуже серйозно, настільки серйозно, що готові жертвувати багато чим, навіть життям...» [1].

За даними всеукраїнського репрезентативного опитування громадської думки «Геополітичні орієнтації жителів України», проведеного Київським міжнародним інститутом соціології, нині майже половина жителів України (без урахування АР Крим і тимчасово окупованих територій Донецької та Луганської областей) підтримують вступ України до Європейського Союзу. Так, якби референдум з цього питання проводився у травні 2016 року, 49% респондентів проголосували б за вступ України до ЄС, 26% – проти, решта 24% – не визначилися або не брали б участі в голосуванні [2].

Але підтримка євроінтеграційних процесів і готовність до входження в Євросоюз – різні речі.

Соціолог І. Бекешкіна, аналізуючи результати опитувань, які проводяться Фондом «Демократичні ініціативи» зазначає, що більшість пересічних українців не зважають на те, що рух до ЄС неможливий без певних радикальних змін у їхній власній свідомості, й, на жаль, не бачать зв'язку між європейськими цінностями – реальною боротьбою з корупцією, реальною демократією, коли люди можуть чинити вплив на владу, і високою якістю життя в Європі, якого вони так прагнуть [3].

Європейське суспільство – «емерджентне правове об'єднання», яке передбачає обов'язковість дотримання певних стандартів і правових норм, завдяки яким утворюється солідарний зв'язок громадян. Обов'язковість забезпечується через розвиток ідеї фундаментального ціннісного порядку, єдиного для громадян ЄС, що відображено у переліку спільних цінностей Ради Європи і в Копенгагенських критеріях для країн ЄС. Такими засадничими цінностями є людські права і свободи, справедливість, солідарність, демократія, законність, мир, повага до інших, рівні можливості для розвитку, рівність сприяння, екологічна безпека та персональна відповідальність.

Визнаючи права людини основою свого ціннісного устрою, Євросоюз прагне забезпечити єдину культуру, здатну пов'язати конкуруючі сфери громадян у щось «вище». *«Європейське» вибудовується не як відмінне від національного, локального чи глобального, а як таке, що збирає певні ідеї, почуття і цінності в якості платформи* [4].

Необхідність вступу України до Європейського Союзу, поміж іншим, прийнято обґрунтовувати тезою про незаперечність європейської ідентичності України. Соціологи Є. Головаха та А. Горбачик вважають, що переконливі докази на користь цієї тези можна отримати лише в тому разі, коли *спосіб життя, політична, економічна та правова*

свідомість громадян України досліджуються порівняно з тими, що властиві громадянам інших країн, насамперед країн ЄС, до якого Україна має намір долучитися [5, С. 113].

З 1981 року й донині в Європі проводяться масштабні компаративні соціологічні дослідження цінностей, покликані відслідковувати подібності і відмінності в уявленнях, ідеях, переконаннях, уподобаннях, відносинах, думках жителів різних європейських країн.

Проект «Дослідження Європейських Цінностей» (European Values Study, EVS) був започаткований ще наприкінці 1970-х років дослідницькою групою Яна Керкгофса і Рууда де Мура з університету Тілбурга (Нідерланди). Стандартна анкета дослідження EVS містить понад 250 питань про те, що люди думають про життя, дозвілля і роботу, сім'ю і шлюб, релігію і моральні настанови, політику та суспільство, національну ідентичність та навколишнє середовище. З кожною новою хвилею досліджень (інтервал між хвилями становить 9 років) зростає кількість країн-учасниць: I хвиля (1981 р.) – 16 європейських країн, II хвиля (1990 р.) – 29; III хвиля (1999 р.) – 33, IV хвиля (2008 р.) – 45 країн [6]. Україна долучилася до даного проекту у 1999 році.

«Дослідження Європейських Цінностей» від самого початку вийшло за межі Європи. У 1981 році, з ініціативи Рональда Інглгарта із Мічиганського університету (США), опитування було проведене в США, Канаді та деяких інших країнах. Як наслідок – з'явився партнерський проект: «Обстеження Світових Цінностей» (World Values Survey, WVS) [7]. I та II хвилі дослідження обидва проекти проводили спільно, а потім керівники «Обстеження Світових Цінностей» стали проводити дослідження щоп'ять років. У рамках цього проекту перше опитування в Україні проводилося в 1996 р.

У 2005 році, на базі зазначених досліджень, було складено збірку «Атлас європейських цінностей», в якій емпіричну інформацію згруповано по країнах, за наступними тематичними розділами: європейська ідентичність, родина, робота, релігія, політика, суспільство, щастя [8]. Під егідою Європейської комісії, з 1973 року реалізується міжнародний проект з моніторингу громадської думки – «Євробарометр». Планові опитування проводяться двічі рік – «Стандартний Євробарометр» та «Флеш-Євробарометр», на репрезентативних вибірках у кожній з європейських країн.

У межах регулярних опитувань «Стандартного Євробарометру» досліджуються цінності, установки та практики населення у різних сферах життя: економічній, політичній, науково-технічній, безпековій тощо.

«Флеш-Євробарометр» – серії нерегулярних невеликих обстежень з певних вузьких тем – міграції, довіри до різних інституцій, проблем ринку праці, оподаткування тощо [9]. Після підписання Угоди про Асоціацію з ЄС Україна має бути включеною до опитування Євробарометру. У 1990 році в Європі також було започатковано проект «Євростудент»,

спрямований на вивчення думки студентів з широкого кола питань, що стосуються їхнього повсякденного життя та освіти (доступність вищої освіти, умови навчання та проживання, плани на майбутнє, можливості навчання в інших країнах світу тощо). В останніх хвилях дослідження брало участь 30 європейських країн. Україна долучилась до даного проекту у 2013-2014 рр. У результаті – було опитано 4 тис. студентів з 42 вищих навчальних закладів з усіх регіонів України, крім АР Крим [10]. З 2001 року триває ще одне міжнародне компаративне дослідження змін настанов, поглядів, цінностей та поведінки населення Європи – «Європейське соціальне дослідження» (European Social Survey, ESS). Опитування проводиться кожні 2 роки. В останніх хвилях дослідженням були охоплені понад 30 країн. Україна брала участь у даному проекті в 2005, 2007, 2009, 2011 роках.

Спираючись на результати ESS, Є. Головаха доходить висновку, що головною проблемою України на шляху євроінтеграції залишаються вкрай низькі показники щодо задоволення життєво важливих потреб населення, а також атмосфера невпевненості в дієздатності та ефективності нових соціальних інституцій [5, С.118].

Так, аналіз даних останньої хвилі опитування ESS, в кому брала участь Україна, демонструє наступні тенденції. Середній бал задоволеності роботою уряду в нашій країні по 10-бальній шкалі становить 2,25 (нижче лише в Греції –1,82). Одні ж з найвищих середніх оцінок виявлені в північноєвропейських країнах – 5-6 балів (Швеція – 6,11, Фінляндія – 5,44, Норвегія – 5,3, Нідерланди – 5,3). Аналогічна картина спостерігається стосовно довіри до парламенту країни. В Україні середня оцінка найнижча – 1,99 (поряд з Грецією – 2,04). Найвищі ж оцінки діяльності парламентів своїх країн надають знову таки мешканці країн Північної Європи – 5-6 балів. Тенденції щодо довіри до політиків та політичних партій подібні: в Україні – середній бал по 10-бальній шкалі, відповідно – 1,85 та 1,99, тоді як в Нідерландах, Швеції, Швейцарії ці показники становлять понад 5 балів [5, С. 18-30].

До цього слід додати правовий нігілізм, поширений в Україні значно більше, ніж у її західних сусідів, а отже – схильність до корупції, що стала вкоріненою рисою не тільки політичної та економічної еліти, але й масової свідомості.

На думку Є. Головахи, ціннісна свідомість, притаманна загалу населення України ще й досі ґрунтується переважно на традиціоналізмі й консерватизмі, на суперечливому ставленні до ринкової економіки, демократичних засад суспільного життя [5, С. 118]. В ЄС толерантність, у нас – ізоляціонізм. Європейці цінують відкритість до змін та самореалізацію, тому прогресують, українці ж здебільшого зорієнтовані на кар'єризм [3].

Однак Я. Грицак вважає, що останні соціологічні опитування все ж таки дають підстави для оптимістичних очікувань щодо інтеграції України в Європу, адже вони виявили *агентів змін, чії цінності подібні до цінностей жителів західних країн*. Це молоді жителі

великих міст, які отримали вищу освіту. «Коли це покоління досягне віку 45-50 років і прийде до влади, буде нова країна», – впевнений він [1].

Таким чином, досліджуючи імплементацію європейських цінностей в Україні, варто максимально повно використовувати наявні результати компаративних соціологічних досліджень цінностей, які містять об'єктивну, методологічно обґрунтовану інформацію про зміни настанов, думок, переконань та зразків поведінки українських громадян у контексті аналогічної інформації, зібраної в інших країнах Європи. Вітчизняній науковій спільноті й громадськості слід вжити всіх необхідних заходів (зокрема щодо подолання проблем фінансування) для продовження участі України в наступних хвилях опитувань. При аналізі результатів порівняльних досліджень цінностей особлива увага має приділятися бар'єрам, стереотипам, чинникам та обставинам, що перешкоджають порозумінню й інтеграції України в європейський простір і потребують посилення управлінського та виховного впливу. Для з'ясування коренів наявних світоглядних розходжень кількісні дослідження мають обов'язково доповнюватися соціологічними дослідженнями на основі якісної методології (глибинними інтерв'ю, фокус-груповими інтерв'ю, візуальними чи феміністичними студіями тощо).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. <http://www.radiosvoboda.org/a/27943887.html>
2. <http://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=news&id=651>
3. <http://www.radiosvoboda.org/a/25132166.html>
4. Шульга М. А. Демократична ідентичність Європейського Союзу: концептуальний вимір / М. А. Шульга // Гілея: науковий вісник. – 2014. – Вип. 80. – С. 398-404
5. Головаха Є. Тенденції соціальних змін в Україні та Європі: за результатами «Європейського соціального дослідження» 2005-2007- 2009-2011 / Є. Головаха, А. Горбачик. – К.: Інститут соціології НАН України, 2012. – 119 с.
6. <http://www.europeanvaluesstudy.eu/>
7. <http://www.worldvaluessurvey.org/wvs.jsp>
8. <http://www.atlasofeuropeanvalues.eu/new/>
9. <http://www.webcitation.org/6I94GxH1E>
10. <http://fond.sociology.kharkov.ua/index.php/ua/news-ua/155-rezultaty-pyatoj-volny-issledovaniya-evrostudent-2>

Ключові слова: європейські цінності, євроінтеграція, Європейський Союз.

Key words: European values, European integration, European Union.

Валентина Николаєва,

*к.пед.н., доцент кафедри соціології управління Донецького державного університету
управління (м. Маріуполь)*

**ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ (ЗА
МАТЕРІАЛАМИ ЕКСПЕРТНИХ ОЦІНОК)**

Valentine Nikolayeva,

*Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, the Department of Sociology of
Management, Donetsk State University of Management (Mariupol)*

**PROBLEMS AND PROSPECTS OF EUROPEAN INTEGRATION OF UKRAINE (BASED
ON EXPERT ESTIMATES)**

Укріплення державного суверенітету України у площині зовнішньої політики означає повноцінне представлення нашої держави в межах світового цивілізаційного простору як активного суб'єкту геополітики. Актуальним є питання становлення дружніх, партнерських відносин між ЄС та Україною. Європейський Союз виступає активним актором в сучасному геополітичному просторі. І тому цілком закономірно, що співпраця між Україною та ЄС має велике значення для обох сторін. Для України рух у напрямі європейської інтеграції – це питання ефективності її включення в існуючу систему розподілу функцій і ролей у сучасній світовій економічній і політичній системі.

На сьогодні основними напрямками співробітництва між Україною та ЄС є енергетика, торгівля та інвестиції, юстиція та внутрішні справи, наближення законодавства України до законодавства Євросоюзу, охорона навколишнього середовища, транспортна сфера, транскордонне співробітництво, співпраця у сфері науки, освіти, технологій та космосу [1]

Інститутом міжнародних відносин Національного авіаційного університету було проведено дослідження основних проблем та перспектив Європейської інтеграції України на основі експертної оцінки. Для з'ясування експертної думки був використаний метод анкетування. Анкета, яка була поширена серед експертів, містила 25 запитань. В анкетуванні прийняло участь 36 експертів, які є фахівцями з проблематики міжнародних відносин

Більшість експертів висловились за те, щоб Україна продовжила підтримувати курс на євроінтеграцію. Приблизно однакова кількість експертів вбачають необхідність співпраці з США або іншим світовим лідером та збереження курсу на співробітництво з ЄС.

Маневрування між ЄС та Євразійським Союзом підтримало трохи менше респондентів. Майже не розцінюють експерти варіант з опорою на власні сили, адже це є один з катастрофічних варіантів розвитку подій для України. Що стосується рівня поінформованості українців про ЄС, 50% експертів вважають як загалом незадовільний, водночас, 36% опитаних констатують загалом задовільний рівень володіння українцями інформацією щодо ЄС. Більшість опитаних експертів в якості можливих позитивних зрушень внаслідок вступу України в ЄС визначили: можливість вільно подорожувати, наукову співпрацю – гранти, стипендіальні програми та захист прав людини. Менша, але майже однакова кількість експертів зазначили, що серед позитивних наслідків, зокрема, будуть наступні: розвиток економіки, реформи в інтересах людей та соціальний захист.

До негативних наслідків вступу України до ЄС експерти віднесли: втрата частини економічного і політичного суверенітету; конкуренція на європейському ринку продовольчих і промислових товарів, масове імпортування в Україну дорогих європейських продуктів; нестача спеціалістів і кваліфікованої робочої сили; перенесення екологічно небезпечних виробництв; зростання залежності України від фінансової підтримки ЄС.

На думку експертів, найбільше Україні в її європейських устремліннях допомагає Польща та Чехія. Приблизно однакову кількість голосів отримали Угорщина та Німеччина. На п'ятому місці знаходиться Швеція. Цікаво, що Великобританія, попри усі її зусилля, обіймає лише 6 позицію. 35% опитаних експертів віддали перевагу Німеччині як країні, чия підтримка є найважливішою для України в процесі євроінтеграції. Однакову кількість голосів (18%) отримали Велика Британія та Франція. Такі результати є досить прогнозованими, адже саме ці країни мають найбільший вплив в ЄС. Деяко менше (15%) отримала Польща, чия підтримка наразі є важливою з огляду на її головування в Раді ЄС.

36% експертів погоджуються з тим, що в найближчі 20-30 років Україна, за умови вибору євроінтеграційного вектору, зможе вийти на рівень країн нових членів ЄС (представників ЦСЄ), 31% опитаних вважають, що Україні для цього знадобиться 5-15 років.

24% експертів вважають, що для пришвидшення процесу євроінтеграції Україна докладе зусиль щодо спрощення візового режиму, що наразі ми і спостерігаємо. Однакова кількість опитаних (22%) вважають, що першочергово Україна виконає рішення Європейського суду з прав людини та розвіє побоювання ЄС щодо згорання демократії в державі. 13% респондентів в якості першочергових кроків України на зустріч власним євроінтеграційним устремлінням обрали створення умов для надання державі Європейським Союзом макрофінансової допомоги.

Можемо зазначити, що питання курсу України на євроінтеграцію залишається, як і раніше, надзвичайно актуальним і болючим. Не зважаючи на офіційне проголошення

українським законодавством зазначеного напрямку розвитку двосторонніх відносин, формального прагнення нашої держави до демократичних перетворень та рівня економічного розвитку держав-членів ЄС, зрушення відбуваються доволі повільно.

Згідно з результатами з'ясування експертної думки, можна визначити, що існують певні перешкоди на шляху поглиблення інтеграційних процесів між Україною та Європейським Союзом. По-перше, це низький рівень поінформованості громадян про перспективи членства України в ЄС, населення України має рівень поінформованості нижче середнього в питаннях Україна-ЄС. По-друге, сумніви стосовно того, що євроінтеграція матиме вигоду для всього населення України. На думку 26% експертів, інтеграція України в ЄС є найбільш вигідною для країн-членів ЄС, які хочуть підвищити свій геополітичний вплив і використовувати ресурси України у своїх інтересах.

Існує ряд значних перспектив, з якими пов'язано членство України в Європейському Союзі. Більшість опитаних експертів в якості можливих позитивних зрушень внаслідок вступу України в ЄС визначили: можливість вільно подорожувати, наукову співпрацю (гранти, стипендіальні програми), захист прав людини. Серед найбільш необхідних статей фінансування проєктів, профінансованих ЄС в Україні, опитані експерти визначили проєкти, спрямовані на збільшення впливу громадянського суспільства на рівень життя людей та його підвищення до європейських стандартів; захист прав людини, зокрема, у випадку факту наявності несправедливих судових рішень та насилля з боку пенітенціарних установ, а також підтримка соціально незахищених сімей та дітей.

Таким чином, на сьогодні євроінтеграція офіційно проголошена ключовим пріоритетом зовнішньої політики України. Для України європейська інтеграція – це шлях модернізації економіки, подолання технологічної відсталості, залучення іноземних інвестицій і новітніх технологій, створення нових робочих місць, підвищення конкурентної спроможності вітчизняного товаровиробника, вихід на світові ринки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Європейський проєкт та Україна: монографія / А. В. Єрмолаєв, Б. О. Парахонський, Г. М. Яворська, О. О. Резнікова [та ін.]. – К.: НІСД, 2012. – С. 111-117.

Ключові слова: євроінтеграція, експертна оцінка, Україна і ЄС.

Key words: European integration, expert evaluation, Ukraine and the EU.

Олена Олькова,

*магістрант публічного управління та адміністрування
Донецького державного університету управління (м. Маріуполь)*

СОЦІАЛЬНИЙ ВИМІР ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Olena Olkova,

Master's Student of Public Administration, Donetsk State University of Management (Mariupol)

SOCIAL EVALUATION OF EURO-INTEGRATION

Загально відомо, що соціальна політика держави – це основа для визначення максимального рівня соціального захисту. Україна після обрання курсу на євроінтеграцію узяла на себе ряд зобов'язань щодо реформування системи соцзахисту. За європейськими стандартами, реформування систем соцзахисту повинно позначатися на реальному захисті від соціальних ризиків усіх членів суспільства та не перетворити цю систему на простий механізм надання мінімальної допомоги. Держава має забезпечити головну мету реального соціального захисту всіх членів суспільства – збереження систем соціального забезпечення, що ґрунтуються на солідарності та слугують основоположною гарантією від дискримінаційного підходу у цій сфері. Отже, обравши шлях інтеграції до ЄС, Україна взяла на себе великі зобов'язання як перед своїми громадянами, так і перед світом щодо соціального захисту населення, що зумовлює необхідність вирішити низку найважливіших соціальних проблем.

Соціальна держава має три початки: соціальна справедливість, соціальна відповідальність та соціальне партнерство. Впровадження цих ідей та їх реалізація багато в чому залежать від наявності громадянського суспільства в країні та рівня його розвитку. Соціальна відповідальність держави – це вироблення і реалізація соціального законодавства, що забезпечує надійний соціальний захист громадян. Ще одна сторона соціальної відповідальності держави – забезпечення соціальної безпеки, тобто стабільності, створення комфортного соціального фону, на тлі якого люди мали б можливість реалізовуватися у своїх власних інтересах і в інтересах суспільства в цілому [1, С. 86].

Нині співпраця України та ЄС регулюється Угодою про асоціацію між Україною та ЄС, що передбачає ключові реформи для економічного відновлення та зростання, а також посилення діалогу та співробітництва щодо забезпечення гідної праці, політики зайнятості, безпечних та здорових умов праці, соціального діалогу, соціального захисту, соціального

залучення, гендерної рівності та недискримінації. Основними цілями співробітництва є: покращення якості людського життя; протистояння спільним викликам, зокрема глобалізації та демографічним змінам; збільшення кількості та покращення якості робочих місць з гідними умовами праці; сприяння розвитку соціальної та юридичної справедливості у контексті реформуванні ринку праці; сприяння створенню на ринку праці умов, які б поєднували гнучкість та захищеність; сприяння впровадженню активних заходів на ринку праці та підвищення ефективності служб зайнятості з метою задоволення потреб на ринку праці; стимулювання розвитку ринків праці, що сприяють залученню малозабезпечених осіб; зменшення обсягів неформальної економіки шляхом трансформації нелегальної зайнятості; покращення рівня забезпечення охорони здоров'я та безпечних умов праці; посилення рівня соціального захисту та модернізації систем соціального захисту, зокрема щодо якості, доступності та фінансової стабільності; скорочення бідності та посилення соціальної єдності; забезпечення гендерної рівності та рівних можливостей для чоловіків та жінок; подолання дискримінації в усіх її формах та проявах; посилення можливостей соціальних партнерів та сприяння соціальному діалогу. Реалізація зазначених цілей має відбуватись на основі залучення всіх зацікавлених сторін, зокрема соціальних партнерів та громадських організацій. Сторони мають сприяти встановленню корпоративної соціальної відповідальності та звітності, заохочувати ведення соціально відповідальної громадської діяльності відповідно до міжнародних норм. Досягнення цілей має проводитись за допомогою посилення співробітництва в рамках усіх відповідних регіональних, багатосторонніх та міжнародних форумів і організацій. Україна має забезпечувати поступове наближення до права, стандартів та практики ЄС у сфері зайнятості, соціальної політики та рівних можливостей [2, Ст. 420-25].

У цілому перспективним напрямом розвитку соціальної політики України є поступовий перехід до моделі ЄС в сфері соціальної політики. Нині значна кількість соціальних та трудових норм вже є в законодавстві України. Однак, суттєвою проблемою залишається впровадження механізму їх дотримання на всіх рівнях управління, враховуючи завелику кількість законодавчих актів та неузгодженість їх термінології. Це викликає постійну колізію законів та ускладнює реалізацію конституційних прав громадян. Недосконалість розвитку та фінансування соціальних послуг, закладів соціального обслуговування, замовлення та надання якісного соціального обслуговування за місцем проживання, потребує, враховуючи досвід європейських країн, спробувати виробити соціальну модель, яка буде перекладена на візію української соціальної реальності. А саме:

– задля подолання суперечностей та неузгодженості чинного законодавства, з метою скорочення його обсягів, спрощення змісту, провести кодифікацію соціального

законодавства та розробити єдиний документ, в якому присвятити окремий розділ організаційно-правовим засадам надання соціальних послуг в Україні. Розробити єдині стандарти та норми оцінювання потреб осіб та сімей, які потребують соціальних послуг, яким в повній мірі зможуть користуватися усі надавачі соціальних послуг;

– з метою розширення переліку соціальних послуг, розширення можливості їх надання, розвинути на території територіальних громад мережу недержавних організацій, які би могли надавати якісні соціальні послуги за місцем проживання осіб, які цього потребують. Згідно з висновками фахівців Національного інституту стратегічних досліджень [3], організації громадянського суспільства не стали основним партнером держави у наданні соціальних послуг, тому більшість громадян не сприймають громадські організації як щось корисне і потрібне у соціальній сфері. Однак слід зрозуміти, що саме переваги громадських організацій у наданні населенню послуг полягають у можливостях швидкої реакції на зміну потреб, індивідуального підходу, вищої якості і більшої економічної ефективності послуг. Таким чином, необхідно налагодити на місцях співробітництво органів влади та громадянського суспільства з метою подальшого удосконалення і розвитку;

– для відновлення основоположного принципу соціальної справедливості переглянути надання пільг, максимально скасувавши пільги для тих, хто цього не потребує. Значна кількість пільг надається за професійною (службовою) ознакою, що посилює соціальну напругу. Держава має реформувати систему надання пільг, та посилити її адресність.

Як висновок, слід зазначити що незважаючи на певні успіхи у зміні в законодавстві, проведення реформ в Україні є повільним, та вимагає більш активних дій. Після прийняття законів про ратифікації міжнародних договорів, не здійснюється внесення змін до діючих законодавчих та підзаконних актів.

До теперішнього часу соціальна політика так і залишається другорядною та неперіоритетною. Тому вважаємо, що соціальна політика України повинна стати справедливою (допомога надається лише тим, хто її дійсно потребує) та адресною (індивідуальний підхід до кожного).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Європейська соціальна політика і моделі соціального партнерства: навчально-методичний посібник / Н. Г. Діденко, І. Я. Тодоров, О. Р. Чугріна, О. К. Міхеєва; за заг. ред. Н. Г. Діденко. – Донецьк: ДонДУУ, 2011. – 219 с.

2. Угода про Асоціацію між Україною та Європейським Союзом. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=248387631

3. Взаємодія органів державної влади і організацій громадянського Суспільства. Аналітична записка [Електронний ресурс]. – Національний інститут стратегічних досліджень, 2010. – Режим доступу: // <http://www.niss.gov.ua>.

Ключові слова: соціальна політика, державні соціальні стандарти і соціальні гарантії.

Key words: social policy, social standards and state social guarantees.

Микола Орлов,

доктор наук з державного управління, доцент, професор кафедри оперативного мистецтва Національної академії Національної гвардії України (м. Харків)

ДЕРЖАВНИЦЬКІ ПІДХОДИ ЩОДО ВЗАЄМОДІЇ УКРАЇНИ ТА ЄВРОСОЮЗУ У РАЗІ ПІДСИЛЕННЯ ОХОРОНИ АТОМНИХ ЕЛЕКТРОСТАНЦІЙ

Mykola Orlov,

Doctor of Public Administration, Associate Professor, Professor at the Department of Operative Art, the National Academy of the National Guard of Ukraine (Kharkiv)

STATE APPROACHES TO INTERACTION BETWEEN UKRAINE AND THE EUROPEAN UNION UNDER CONDITIONS OF STRENGTHENING THE PROTECTION OF NUCLEAR POWER PLANTS

Актуальність. Атомна електростанція (АЕС) – це складний життєво важливий виробничо-промисловий комплекс і разом з тим занадто небезпечний об'єкт, який потребує не лише особливої уваги органів влади окремо взятої держави, а і співдружності демократичних держав-сусідок Європи.

На сьогодні у світі працює близько 440 АЕС. Зокрема, в: Сполучених штатах Америки – 103; Франції – 59; Японії – 55; Російській Федерації – 10; Україні – 4. В Україні працюють Запорізька, Рівненська, Південноукраїнська та Хмельницька АЕС, на яких експлуатуються п'ятнадцять ядерних енергоблоків. На українських АЕС виробляється понад 50 % електроенергії від загальнонаціональної, що зайвий раз підкреслює на необхідність підвищеної уваги до їх державного захисту, складовою якої є фізичний захист з метою забезпечення її ефективної роботи.

Як зазначено у праці [1] на сьогодні загрозами для ефективної роботи АЕС в Україні слід вважати:

1. *Тероризм.* Сучасні ядерні АЕС, як найбільш небезпечні техногенні об'єкти, являють собою дуже привабливі цілі для терористів. Підрив такого об'єкту, або викрадення з нього небезпечних матеріалів терористами становить величезну небезпеку для населення і навколишнього середовища будь-де.

Чим довше працюють АЕС, тим більше ймовірність нападу. Терористи, від яких неможливо ізолюватися будь-якій державі, будь-якому об'єкту, завжди спрямовані на спричинення максимального збитку економіці, на смертельну поразку багатьох людей в будь-якій державі. Це важливий аргумент. Терористи можуть використовувати всі доступні для викрадення ядерних відходів, які можуть бути використані для отримання "брудної бомби. Звідси постає додаткове завдання для компанії-оператора АЕС і сил охорони правопорядку (СОПр) щодо підвищення рівень безпеки і нести додаткові витрати на фізичний захист цього об'єкту.

2. *Відмова Росії в постачанні ядерного пального.* На сьогодні Україна купує ядерне пальне (твели) в Російській Федерації та в США. У зв'язку з агресією Російської Федерації проти України та підтримки останньої багатьма державами світу постачальник ядерного пального може призупинити її постачання. Такі кроки з боку керівництва Російській Федерації можна вважати як намагання диктувати свою волю вищому органу Української влади через штучно створені загрозами для ефективної роботи АЕС.

3. *Провокації відносно розбалансування єдиної енергетичної системи України.* Розбалансування єдиної енергетичної системи може здійснюватися як терористами так і найманими ними громадян України, які мають доступ до цієї системи.

Отже, фізичний захист АЕС завжди потребував особливої уваги з боку як вищих органів державної влади, органів відповідних міністерств та відомств так і оперативного застосування СОПр, які законодавчо визначені для охорони таких об'єктів як АЕС.

Крім того, з огляду на події останнього часу в Україні, слід додати, що окупація російською армією одного із суб'єктів незалежної держави Україна – Криму, підштовхує органи державної влади усіх рівнів розпочати перегляд відносин з керівництвом РФ, а науковців – висвітлювати загрози, які можна чекати від цієї держави у тому числі і щодо небезпечної експлуатації АЕС. В таких умовах охорону АЕС слід організувати не лише силами СОПр, а і окремими підрозділами держав Європейського Союзу (ЄС).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання ядерної політики та забезпечення ефективного функціонування АЕС висвітлені у працях [2, 3]. Разом з тим, питання

оперативного (миттєвого) застосування сил СОПр та окремими підрозділами держав ЄС у разі підсилення охорони атомних електростанцій у відомих автору працях не розглядалося.

Постановка завдання Завданням доповіді є обґрунтування підходу щодо оперативного застосування сил СОПр та окремих підрозділів держав ЄС у разі підсилення охорони атомних електростанцій. Визначення часткових зон охорони АЕС для складових системи її фізичного захисту.

Результатів дослідження. У разі планування створення умов або здійснення прямої загрози функціонуванню АЕС, терористи можуть розгорнути певну керовану систему, складові якої наведені на рисунку 1.

Формування незадоволених громадян у певній місцевості (місці, районі, області) може здійснюватися декількома шляхами: *по-перше*, через діяльність емісарів інших держав, як це було у період агресії Російської Федерації проти України [4]; *по-друге*, через діяльність керівників опозиційних партій та рухів, також відсторонених від влади високопосадових осіб, яку «розхитують обстановку» в Україні; *по-третє*, як наслідок ущемлення прав та свобод громадян держави.

Рис. 1. Складові системи противника

Створені формування незадоволених громадян за планами єдиного органу управління терористів можуть здійснювати: блокування під'їздів та підходів до території, яка відноситься до АЕС; заходи пов'язані з тихим саботажем працівників АЕС; добровільне звільнення працівників АЕС.

Враховуючи зазначене вище, слід погодитися, що терористи разом з найманими (завербованими) громадянами держави можуть називатися противником. Отже, слід вважати *противником* будь-яку організовану масу людей військових або цивільних, які планують або здійснюють провокаційні дії спрямовані на небезпечне функціонування АЕС.

Незаконно озброєні групи громадяни, як правило, будуть створюватися задовго до запланованого акту створення загроз для функціонування АЕС. Організаторами такої роботи можуть виступити: зацікавлені антиукраїнські сили держав світу і у першу чергу держави-сусідки, які вороже налаштовані проти України; ображені на державну владу України особи, які втекли з України і на сьогоднішній день об'явлені у міжнародний розшук.

Створені формування незаконно озброєних громадян за планами єдиного органу управління терористів можуть здійснювати: створення штучних перешкод для руху транспорту і людей до і від АЕС; захоплення окремих працівників АЕС; погрози працівникам АЕС та їх сім'ям, а також особовому складу СОПр та їх сім'ям.

З досвіду локальних війн та конфліктів (це було підтверджено агресією РФ щодо України [4]), диверсійно-розвідувальні групи противника (терористи) готуються заздалегідь на території держави-агресора або держави з підготовки таких сил.

Створені диверсійно-розвідувальні групи за планами єдиного органу управління противником можуть здійснювати: розвідку системи охорони АЕС, підготовку та здійснення диверсій на окремих об'єктах АЕС; захоплення окремих працівників АЕС; захоплення та вбивство окремих працівників АЕС.

Як показали події агресії Російської Федерації в Криму, методами диверсійно-розвідувальних сил можуть діяти і Збройні Сили противника.

Так, згідно з повідомленням Міністерства оборони України, на 6 день агресії в Криму незаконно перебуває близько 16 тисяч російських військовослужбовців, тим самим РФ порушує умови Угоди щодо кількісного складу російських військових у Криму [5]: 1-й механізований батальйон «Схід» 18-ї окремої механізованої бригади, яка дислокується в Калинівці Чеченської Республіки; 31-ї окремої десантно-штурмової бригади ВДВ, яка дислокується в російському Ульяновську; 22-ї бригади спеціального призначення з Краснодарського краю.

За цих умов має бути створена потужна система фізичного захисту АЕС (рисунок 2).

Рис. 2. Складові системи фізичного захисту АЕС

Для ефективного управління діями складових системи створюється орган управління угрупованням військ (сил) по охороні та обороні атомної електростанції. Це питання потребує окремого дослідження.

Висновки. На теперішній час обґрунтування підходу щодо оперативне застосування сил СОПр та окремих підрозділів держав ЄС у разі підсилення охорони атомних електростанцій є актуальним питанням для багатьох держав Європи. Деталізація часових показників оперативності може бути темою подальшого дослідження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Хмара Д. Експлуатація ядерних енергоблоків у понадпроектний термін. Світова практика і особливості процесу в Україні: Національний екологічний центр України [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://tomsk.fm/watch/282852>.
2. Довідник НАТО. НВ-UKR-0406. НАТО-2006. – Р. 65-66.
3. Міжнародні основні норми фізичного захисту ядерних установок і ядерних матеріалів. Вимоги МАГАТЕ. (Конвенція 1980 р.).
4. Україну уже тайно поділили [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pravda.ru/world/formerussr/ukraine/24-02-2014/1195736-ukraine-0/>.
5. Генштаб ЗСУ: в Криму, крім ЧФ РФ, перебувають бригада ДШБ, спецпризначення ГРУ та батальйон «Схід» з Чечні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tyzhden.ua/News/104040?attempt=1>

Ключові слова: спосіб сумісних дій, атомна станція, терористи, сили охорони правопорядку.

Key words: method of cooperation, atomic station, terrorists, forces of law enforcement.

Ольга Пащенко,

*к. т. н., доцент, доцент кафедри державного права та менеджменту освіти ДВНЗ
«Університет менеджменту освіти» НАПН України (м. Київ)*

**ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ СОЦІАЛЬНОГО
ПАРТНЕРСТВА У СФЕРІ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ І НАВЧАННЯ**

Olga Pashchenko,

*Candidate of Engineering Sciences., Docent,
Associate Professor at the Department of Public Law and Educational Management,
State Higher Educational Institution UNIVERSITY OF EDUCATIONAL MANAGEMENT,
National Academy of Educational Sciences of Ukraine (Kyiv)*

**ON THE USAGE OF THE EUROPEAN BEST PRACTICE OF THE SOCIAL
PARTNERSHIP IN VOCATIONAL EDUCATION AND TRAINING**

Реформи в економічній та соціальній сфері життя країни, перші кроки децентралізації, передача фінансування закладів професійної освіти на регіональні бюджети, упровадження процедури регіонального замовлення, початок процесу передачі на регіональний рівень не лише управлінських повноважень, а й майнових комплексів закладів професійної освіти, розробка нових законодавчих актів у сфері освіти: проектів Законів України «Про освіту» та «Про професійну освіту», знайшли своє відображення у викликах, що постали перед професійною освітою сьогодні. Одним із важливих викликів в сучасних реаліях для професійної освіти є наступне – чи зможуть навчальні заклади професійної освіти сприйняти кризову ситуацію як поштовх до модернізації і оновлення структури, форм і змісту професійної освіти? Вирішення цих викликів не можливе без *розширення та поглиблення співпраці навчальних закладів професійної освіти із соціальними партнерами.*

Співпраця навчальних закладів, а особливо професійно-технічних, із соціальними партнерами належить до фундаментальних принципів освітньої політики Європейського Союзу (далі ЄС). Цей принцип впливає з того факту, що професійні навчальні заклади

працюють у середовищі, тісно пов'язаному з іншими видами навчальних закладів, з батьками, місцевою владою та соціальними партнерами. Всі ці зв'язки впливають на концепцію, завдання, зміст навчання та інші аспекти професійної освіти. *Соціальні партнери* – це роботодавці та інші зацікавлені сторони, що мають вплив на місцевий ринок праці. До соціальних партнерів можна зарахувати такі інституції: малі, середні та великі підприємства (роботодавці); торгово-промислові палати, у тому числі їхні регіональні й галузеві представництва; центри зайнятості та інші організації, що надають послуги працевлаштування; професійні асоціації, гільдії; місцеві/регіональні органи влади; профспілки; батьки.

Реалізація соціального партнерства передбачає різноманітні заходи, такі як спільний аналіз ринку праці, конкретизація вимог щодо компетентностей і навичок випускників, організація виробничої практики учнів на підприємствах, підтримка підвищення кваліфікації педагогічних працівників, конкурси професійної майстерності, участь у спеціальних заходах (ярмарки, виставки, презентації), підтримка спільних інтересів, інформаційні послуги тощо. До важливих заходів у рамках соціального партнерства належить співпраця професійних навчальних закладів з роботодавцями у *розробці навчальних планів та програм* [1]. Участь роботодавців у створенні навчальних планів і програм належить до традиційних заходів у рамках соціального партнерства в країнах Європейського союзу. У більшості країн ЄС діють не лише державні заклади професійної освіти, але й приватні професійні навчальні заклади, засновані роботодавцями або іншими соціальними партнерами (наприклад, торгово-промисловими палатами або місцевою владою). Професійні навчальні заклади в країнах ЄС співпрацюють із соціальними партнерами і на місцевому, і на національному/галузевому рівні. *Співпраця на місцевому/регіональному рівні* зосереджується, переважно, навколо специфікації вимог щодо навичок випускників, організації виробничої практики, переході учнів з навчального закладу до місця праці, участі в спеціальних заходах тощо. *Співпраця на національному/галузевому рівні* зосереджується в першу чергу навколо створення навчальних планів, переговорів щодо питань кваліфікацій, нормативно-правової бази, конкурсів професійної майстерності тощо.

Важливо наголосити, що приєднання до ЄС посткомуністичних країн східної Європи принесло з собою *збільшення повноважень*, а також *підвищення відповідальності* навчальних закладів професійної освіти даних країн перед місцевими зацікавленими сторонами (місцева влада, підприємства, ринок праці, професійні об'єднання, батьки тощо). Існує ще один аспект, характерний для розвитку професійної освіти – навчальні заклади і педагогічні працівники, які представляють одну галузь/професію *об'єднуються в асоціації* для захисту й підтримки своїх інтересів перед вищими органами влади та громадськістю, входять до

складу професійних об'єднань, а в деяких випадках асоціації професійних навчальних закладів на національному рівні входять до складу міжнародних асоціацій і мереж на рівні ЄС. *Європейська мережа освітніх рад* – це мережа національних рад країн ЄС у сфері освіти. Освітні ради дають рекомендації урядам своїх країн з питань, обмінюються інформацією про освітню політику своїх держав та намагаються визначити спільні погляди на освітню політику в Європейському Союзі [2]. Найважливішими інституціями у сфері професійної освіти на європейському рівні є:

➤ *Генеральний директорат Європейської комісії з освіти і культури*, який в галузі освіти й професійного навчання дотримується подвійного підходу, а саме – *це політична співпраця між країнами – членами ЄС й реалізація Програми по життєвого навчання*, і в той же час країни-члени ЄС та *Європейська комісія зміцнили свою політичну співпрацю через стратегічну рамкову програму «Освіта і професійне навчання 2020»* [3];

➤ *Європейський центр розвитку професійної освіти* – це європейська агенція, що підтримує розвиток професійної освіти і навчання в ЄС, фахові знання працівників якого сприяють розвитку професійної освіти та допомагають приймати стратегічні рішення на основі реальної ситуації, а також тісно співпрацює з *Європейською комісією*, урядами, представниками роботодавців і профспілок, науковцями й практиками [4];

➤ *Європейська фундація професійної освіти* – це агенція ЄС із штаб-квартирою в Турині (Італія), вона підтримує розвиток систем освіти і професійного навчання в країнах-партнерах ЄС (разом 30 країн у тому числі Україна) [5].

Отже, вивчення та використання європейського досвіду соціального партнерства у сфері професійної освіти і навчання є надзвичайно корисним для професійних навчальних закладів України в питаннях поглиблення процесу децентралізації, автономії управління, фінансово-господарської самостійності на регіональному рівні, забезпечення якості професійної освіти відповідно до потреб ринку праці та створення ефективної системи соціального партнерства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. http://www.cedefor.europa.eu/FN/files/4074_en.pdf
2. <http://www.eunek.ue>
3. http://www.ec.europa.eu/dgseeducation_culture/index_en.htm
4. <http://www.cedefop.europa.eu/EN>
5. <http://www/etf.europa.eu/web.nsf/pages/home>

Ключові слова: професійна освіта, соціальне партнерство, співпраця.

Key words: trade education, social partnership, collaboration.

Катерина Романенко,

*доктор наук з державного управління, доцент,
завідувач кафедри освітнього менеджменту Дніпропетровського
обласного інституту післядипломної педагогічної освіти (м.Дніпро)*

ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ ДО СОЦІОКУЛЬТУРНОГО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРОСТОРУ

Katerina Romanenko,

*Doctor of Public Administration, Professor, Head of the Department of Educational
Management, Dnipropetrovsk Regional Institute of Postgraduate Education (Dnipro)*

INTEGRATION OF UKRAINE INTO SOCIAL AND CULTURAL EUROPEAN SPACE

Поряд з економічною та політичною інтеграцією сьогодні у Європейському Союзі відбуваються процеси, спрямовані на створення європейського суспільства, а відтак і спільного європейського соціокультурного простору. Пріоритетності набувають спільні європейські освітня, мовна, культурна, інформаційна, спортивна та інші політики нееконічного блоку.

Аналіз свідчить, що не дивлячись на офіційно оголошений євроінтеграційний курс, приєднання України до європейського соціокультурного простору відбувається надзвичайно повільно. Моніторинги свідчать, що навіть мінімально визначене гуманітарне співробітництво залишається нереалізованим. Більшість заходів, що позначені як такі, що виконані, обмежуються формальним підписанням різного роду договорів та створенням міжвідомчих комісій. Відтак постає завдання визначення основних напрямів удосконалення політики соціокультурної інтеграції України в ЄС.

Сучасна залученість України у європейській соціокультурний простір є недостатньою з огляду на євроінтеграційні перспективи держави. Причинами такого становища є неінтегрованість держави до європейського соціокультурного простору: існування «мовного бар'єру» між Україною та ЄС; слабка залученість до європейського інформаційно-комунікаційного простору; повільні темпи реформ у сфері освіти та науки, спрямованих на створення єдиного європейського освітнього та наукового простору; Україна залишається поза мейнстрімом європейських культурних процесів; плани стосовно соціокультурного співробітництва між Україною та ЄС надто вузькі, їм приділяють мало уваги.

В Україні, порівняно з країнами Євросоюзу, рівень студентської та викладацької мобільності є незадовільним, участь України в акціях європейської наднаціональної

культурної політики та аудіовізуального співробітництва є переважно формальною в силу того, що погано розробляються і не реалізуються заходи щодо приєднання України до європейського інформаційно-комунікаційного простору. Європейську символіку на території України можна побачити надзвичайно рідко, вона не перетворена на частину ландшафтного нарративу України. Рівень поінформованості українських громадян про ЄС залишається також низьким, і це відбувається на тлі значної потреби населення нашої держави в такій інформації.

Відповідно у масовій свідомості дорослого населення України й надалі зберігається високий рівень східнослов'янської відособленості та національного ізоляціонізму. Декларативні геополітичні установки на європейську інтеграцію дещо знижують рівень ізоляціонізму та ксенофобії, але принципово не позначаються на ставленні до представників націй, що репрезентують розвинені країни Західної Європи й Америки. Не зважаючи на свою очевидну необ'єктивність, продовжує превалювати думка, що євроінтеграція є виключно економічним та політичним проектом. Політична та економічна інтеграція повністю залишає поза процесами євроінтеграції переважну частину українського суспільства, виходячи з того що за сучасних умов політикою та бізнесовою діяльністю, що здатна вийти на світовий рівень, займається дуже незначна частина українських громадян. Можна констатувати фатальну недооцінку соціокультурної сфери в процесах євроінтеграції. З метою прискорення в Україні процесів євроінтеграції необхідно розробити заходи щодо інтеграції України в європейський соціокультурний простір, в якому продукуються спільні ідеї, цінності та змісти. Ця мета має розглядатися як стратегічний пріоритет не тільки зовнішньої, а і внутрішньої політики.

Необхідно насамперед створити умови для подолання «мовного бар'єру» між Україною та ЄС. Українська держава має сприяти оволодінню українськими громадянами мовами міжнародного спілкування в Європейському Союзі, відповідно до впроваджуваної в ЄС політики мультилінгвізму. Вирішення цього завдання треба розглядати як невід'ємну складову державної мовної політики України. Має сенс запровадження на державному рівні моніторингу знань іноземних мов.

Також необхідно прискорити включення України в процеси створення єдиного європейського інформаційно-комунікативного простору, що передбачає запровадження в Україні стандартів правового регулювання взаємодії європейських держав в інформаційно-комунікаційній сфері; розширення співробітництва з інституціями ЄС в інформаційно-комунікаційній сфері, запровадження сумісних з європейськими технологічних стандартів з огляду на політику ЄС щодо створення інклюзивного цифрового суспільства; розширення доступу та способів обміну інформацією між Україною та ЄС тощо.

Необхідне також суттєве розширення участі України в розрахованій на програмах ЄС Еразмус Мундус (Erasmus Mundus), Коменіус (Comenius), Еразмус (Erasmus), Леонардо да Вінчі (Leonardo da Vinci), Грунтвіг (Gruntvig) та Жан Моне (Jean Monnet), а також запровадження окремих державних програм, спрямованих на збільшення студентської та викладацької мобільності, включення у навчальні плани та освітні програми всіх навчальних закладів України «європейського виміру».

Ключові слова: соціокультурний розвиток, гуманітарна сфера, європейська інтеграція.

Key words: social-cultural development, humanitarian sphere, European integration.

Дар`я Руденко,

студентка Донецького державного університету управління (м. Маріуполь)

**МІЖНАРОДНІ ПРОГРАМИ ОБМІНУ СТУДЕНТАМИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА
ФОРМУВАННЯ ПАРТНЕРСТВА МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС**

Daria Rudenko,

Student of Donetsk State University of Management (Mariupol)

**INTERNATIONAL STUDENTS EXCHANGE PROGRAMS AND THEIR EFFECTS ON
THE FORMATION OF PARTNERSHIP BETWEEN UKRAINE AND THE EU**

Бурхливий розвиток міжнародних відносин стимулює країни оптимально використовувати освітні ресурси і прагнути до вдосконалення національних зв'язків. Співпраця вищів по усьому світу взагалі та в Україні зокрема має на меті обмін освітньою інформацією та методиками вивчення досвіду проведення лекцій, написання наукових робіт, організації університетського простору, взаємодії з викладачами та студентами.

Сучасна освітня стратегія Ради Європи ґрунтується на ідеї загального європейського дому: у цьому контексті Європа розуміється як спільнота з єдиними духовними цінностями і культурною спадщиною, освіта ж набуває функцій дійового інструменту формування демократичної культури, боротьби з насильством, політичним екстремізмом, расизмом і ксенофобією. Розроблено численні документи, щодо різноманітних проблем сучасної європейської освіти.

Загальні напрямки освітніх реформ у країнах Європи визначаємо як: більшу демократичність освіти, рівні можливості доступу до освітніх послуг для всього населення (через численні та різноманітні гранти, кредити, програми фінансування як на державному, так і на міжнародному рівні), інтеграція та узгодження освітніх систем різних європейських країн, створення єдиного освітнього простору, впровадження єдиних міжнародних стандартів, впровадження європейського виміру, тобто знань про Європу та для Європи.

Необхідною умовою розвитку української системи освіти є її інтеграція до міжнародного освітнього простору. Зокрема, в «Стратегії інтеграції України до ЄС», підкреслюється, що Україна має потенційні можливості досягти вагомих інтеграційних успіхів у сфері культурно-освітнього співробітництва [1]. У свою чергу, міжнародне співтовариство визнає потужний освітній потенціал України. Свідченням цього є активний розвиток контактів України із зарубіжними партнерами, виконання спільних угод, програм і проектів у галузі освіти. З центральними органами освіти зарубіжних країн підписано 48 угод різного рівня в галузі освіти та 45 — в галузі науково-технічної діяльності. Особливе значення для розвитку міжнародних контактів України в галузі освіти має підписання угод про визнання та еквівалентність документів про освіту та вчені звання [2]. Вузи України III-IV рівнів акредитації підтримують взаємовигідні контакти з понад 800 зарубіжними партнерами. Діють програми міжнародних академічних обмінів. Наприклад, зі США – під егідою американських рад з міжнародної освіти: ASTR/ACCELS, Ради міжнародних наукових досліджень (IREX), Інституту Кеннана, офісу Фонду Фулбрайта посольства СІТА в Україні. Також Україна є країною-партнером (PARTNER-COUNTRY) програми ЕРАЗМУС+ і має можливості брати участь у конкурсах відкритих для всіх країн-партнерів** у рамках Міжнародного виміру програми [3]. Щорічно близько 2000 українських громадян виїжджають на повний або частковий курс навчання за міжнародними угодами, укладеними українськими вузами із зарубіжними партнерами. Вони отримують стипендії, що надаються міжнародними фондами, програмами та проектами.

Є різні погляди на доцільність підтримки таких програм. Існує поширена точка зору, що програми міжнародного обміну сприяють «вмиванню» кращих студентів з України. Багато із студентів залишаються за кордоном і, таким чином, ми тільки підсилюємо інші держави за рахунок своїх кращих студентів. Але насправді ж переваг більше, ніж недоліків:

1. Це засіб отримати реальний погляд на іншу культуру та оцінити свіжим оком свою власну. Таким чином, студент отримує власне бачення на кращі сторони іноземної культури та передивляється із сторони особливості своєї власної. Перше, що кидається в очі студентів - це культура стосунків та людських взаємовідносин і, головне, ввічливе ставлення до іншої людини, її поглядів та особливостей.

2. Це є додаткова можливість отримати чудові практичні навички та виявити свої наукові здібності, а також неперевершена мовна практика. Складно придумати кращий метод вивчення іноземної мови, ніж перебування в середовищі, де всі розмовляють цією мовою та ще й вимагають її використання в процесі професійного навчання.

3. Інформація про університет, який відправляє своїх студентів у іншу країну, розповсюджується по всьому світу, також росте його авторитет у рідній країні.

4. Конкурси на участь у програмі сприяють покращенню успішності студентів, які не перемогли, але брали участь у змаганнях. Зрозуміло, що їх значно більше, ніж переможців, і всі вони на високому рівні мотивації певний час готували проекти свого перебування за кордоном, резюме, тренувалися проходити тестування на знання іноземної мови та інше.

5. Студенти встановлюють міжнародні зв'язки, які можуть бути корисними для університету, а також отримують більше шансів працювати в різних місцях світу.

І це позитивні сторони лише на рівні студентів та університетів. Для України в цілому також є переваги – обмін студентами призводить до покращення стосунків між державами на неофіційному рівні, тобто інтеграція у світове культурне середовище «знизу». Скільки б не зустрічалися голови держав на офіційному рівні, потрібна певна критична маса реальних стосунків пересічних громадян для дійсного подолання монокультуралізму людей [4].

Розвиток міжнародних контактів сприяє інтеграції України у світовий освітній простір, запровадженню нових форм освіти. Особливого значення напередодні масштабного розширення ЄС набуває розвиток взаємовигідного співробітництва в галузі освіти на європейському напрямі. Міжнародне співробітництво Донецького державного університету управління здійснюється відповідно до Закону України «Про вищу освіту» 2002 р., Наказів Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, а також згідно з положеннями Болонської декларації.

Згідно з Положенням про відділ міжнародних зв'язків структура здійснює діяльність за такими основними напрямками:

- встановлення зв'язків із закордонними навчальними закладами для взаємовигідного співробітництва, а також окремими лекторами та фахівцями,
- робота з міжнародними грантовими фондами, студентськими, суспільними та культурними організаціями,
- координація міжнародних програм стажувань для студентів та викладачів,
- забезпечення структурних підрозділів університету міжнародною інформацією,
- координація і контроль за ходом здійснення і розвитком міжнародних контрактів в рамках структурних підрозділів університету,
- розвиток відносин з дипломатичними місіями інших держав,

- сприяння роботі центру по роботі з іноземними студентами ДонДУУ.

Більше 500 викладачів і студентів університету пройшли стажування за кордоном або брали участь у роботі міжнародних конференцій та форумів. Університет є переможцем конкурсів на участь у міжнародних проектах за програмами ERASMUS, ТЕМПУС, Жан Моне та інших. Навіть складності, пов'язані з переміщенням ДонДУУ до Маріуполя, не стали перешкодою для співпраці з іншими країнами – на даний момент актуальні програми обміну у співробітництві з університетами Козмінського (м. Варшава, Польща), Сілезьким університетом в Опаве (Чехія), університетами Салерно та Сассарі (Італія) та ін. [5].

Підсумуємо. В Україні досить налагоджені міжнародні зв'язки на основі освіти, але це не привід зупинятися на досягнутому – програми обміну студентами слід розглядати як стимул побудови та розвитку міжнаціональних відносин. Важливо те, що університети-учасники повинні координувати свої зусилля з іншими країнами для забезпечення подальшої співпраці, а також розуміти, що освітні програми не обмежуються лише взаємодією ВНЗ – це один із способів встановлення міцного і надійного партнерства України і ЄС.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про затвердження Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу Президент України; Указ, Стратегія від 11.06.1998 № 615/98 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/615/98>
2. Перелік документів атестаційної справи, які подають до ВАК України з питань переатестації вченого, якому присуджено науковий ступінь у іншій країні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.sworld.com.ua/index.php/uk/component/content/article/8-legislation-ua/34-viznannya>
3. Про програму Європейського Союзу - ERASMUS+ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://erasmusplus.org.ua/erasmus/pro-prohramu.html>
4. Міжнародні програми обміну студентами та їх вплив на подолання культуроцентризму у вихованні студентів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/naukpraci/pedagogika/2000/7-1-13.pdf>
5. Донецький державний університет управління – Міжнародне співробітництво [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dsum.edu.ua>

Ключові слова: освіта, ЄС, студенти, вища освіта, програми обміну, Еразмус, Фулбрайт, Європа.

Key words: education, EU, students, higher education, exchange programs, Erasmus, Fulbright, Europe.

Ліна Садовська,

кандидат сільськогосподарських наук, доцент, докторант кафедри соціальної і гуманітарної політики Харківського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України (м. Харків)

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ СФЕРОЮ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ В УКРАЇНІ

Lina Sadovska,

PhD in Agriculture, Docent, Assistant Professor, Doctoral Student at the Social and Humanitarian Policy Department, Kharkiv Regional Institute of Public Administration, National Academy of Public Administration under the President of Ukraine (Kharkiv)

PUBLIC ADMINISTRATION IN THE SPHERE OF PATRIOTIC EDUCATION IN THE CURRENT CONDITION OF UKRAINE'S EU INTEGRATION

Problem setting. Patriotic education of young people is an integral part of development of EU integration, which in turn is a complex socio-political phenomenon based on the sustainable development of the society, early detection, prevention and neutralization of threats to the national interests in various spheres of activity in the society and the state, which determines its complicated structure, multidimensional and complex character.

Formation of national and patriotic consciousness of young people is based on scientific analysis of historical, cultural and ideological heritage, national traditions, family and educational values, international relations and social and political processes and EU experience. The historical experience of patriotism growth indicates the need for considering such factors as the national psychology, philosophy, educational aspects and processes of state development in the process of working with young people [1].

Paper main body. The state policy in the sphere of patriotic education is implemented with certain mechanisms: logistics, spiritual and institutional components, which in turn support the functioning of such a category of national security as national interests. That is where vital material, intellectual and spiritual values of the Ukrainian people are formed as a source of power in Ukraine, and the needs of the society and the state, the implementation of which ensures the state sovereignty of Ukraine and its progressive development of EU integration, are identified.

The system of patriotic education includes the following areas:

–state-patriotic education focused on national interests (patriotism, sense of duty and obedience to law, discipline);

–civic education oriented towards developing social personality traits (active citizenship, social activity, responsibility);

–involvement in cultural values and achievements, promotion of spirituality and national identity, understanding the importance of their own profession, the responsibility for the quality of their work [2; 3].

For successful implementation of the state policy it is necessary to consider the experience of EU countries, national, regional and national processes and special characteristics of the region development with its specific historical, socio-economic, demographic and natural geographical features.

That is why consideration of socializing, subjective and functional, sensitive, organizational and technological aspects of patriotic education goals formation will enable to accelerate social adaptation of Ukrainians in the sphere of EU integration, to determine the functions of social institutions as subjects of patriotic education of the population, to harmonize social stereotypes, to establish age psychological development patterns, to consider the relationship between the subjects of patriotic education.

Since obtaining the status of an independent state, the attention of Ukrainian public authorities has been focused on analyzing EU members` experience, detecting problems in educational policies and looking for mechanisms of their solution, which is reflected in the legal framework [4].

The process of the youth patriotic education was revitalized by development and approval of a number of legal and regulatory documents aimed at defining the role and place of patriotic education in implementation of the national security program of Ukraine.

Conclusions of the research. Implementation of the state policy under the conditions of integration between two European countries social must be directed towards education and continuous growth and deepening of aesthetic, social, ideological and philosophical components of Ukrainian youth identity.

Thus, only the comprehensive use of EU experience, legal, logistical, spiritual and organizational mechanisms in public policy will positively influence on formation of patriotic potential of the population, which in turn will facilitate the development of a strong, democratic, European, prosperous and powerful Ukrainian state.

LITERATURE

1. Бех І. Д., Чорна К. І. Програма українського патріотичного виховання дітей та учнівської молоді / І. Д. Бех, К. І. Чорна. – Київ, 2014. – 29 с.

2. Жаровська О. П. Національна свідомість як складова патріотичного виховання студентів педагогічних університетів / Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : зб.наук.праць. – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. – Вип. 18, кн. 1. – С. 233-242.

3. Стратегія національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016-2020 роки // Указ Президента України «Про Стратегію національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016-2020 роки» від 13 жовтня 2015 р. № 580/2015. – Офіційний вісник України – 2015. – №83. – С. 7.

4. Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді: Додаток до наказу Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 № 641.

Key words: public administration, patriotic education, European experience.

Ключові слова: публічне управління, патріотичне виховання, європейський досвід.

Тетяна Струкова,

методист Дніпропетровського обласного інституту

післядипломної педагогічної освіти (м. Дніпро)

ЄВРОПЕЙСЬКА ІДЕНТИЧНІСТЬ ЯК ОРІЄНТИР ДЛЯ УКРАЇНИ

Tatiana Strukova,

Methodologist, Dnipropetrovsk Regional Institute of Postgraduate Education (Dnipro)

EUROPEAN IDENTITY AS THE GUIDE FOR UKRAINE

Теоретичне підґрунтя, на якому будується спільний європейський соціокультурний простір – відчуття приналежності до спільного європейського суспільства (європейська ідентичність). Грандіозний проект у галузі соціального інжинірингу, який реалізується в Євросоюзі, спрямований на те, щоб створити у громадян Європейського Союзу відчуття приналежності спільноти, більшої ніж національна, - європейської, та сформувати смисли та ідеї, які з нею пов'язані. Відповідно постає проблема визначення напрямів формування європейської ідентичності з погляду використання додаткових можливостей для інтеграції України в ЄС.

Сьогодні в Україні існує певна плутанина стосовно розуміння понять «європейськість» та «європейська ідентичність». Вона пов'язана з тим, що ці поняття можуть розумітися двояко. Вони можуть означати: 1. Приналежність до європейської культури. З такої точки зору «європейськість» та «європейська ідентичність» є предметом особистого суб'єктивного вибору та уподобань і не пов'язана з Європейським Союзом. 2. Приналежність до Європейського Союзу. Є підстави вважати, що з введенням громадянства ЄС поняття європейський, європейськість, європейська ідентичність позбулися свого розмитого описаного вище значення і використовуються у зв'язку з усім, що пов'язано з Європейським Союзом та громадянством ЄС.

Щодо процесу створення європейської ідентичності важливим є наступне. Національна ідентичність, як сфера ідей, цінностей та змістів, трансформується під впливом наднаціональних акторів міжнародних відносин, які привносять на терени національної держави свої ідеї, цінності та змісти. Вони створюють маркери наднаціональної ідентичності. Наднаціональні ідентичності можуть або існувати поряд з національною ідентичністю або замінити її. Метою побудови наднаціональних ідентичностей є реконфігурація національних ідентичностей, зміна в системі ідентичностей пересічних громадян, перетворення змістів «Я» та «Інший» в такий спосіб, який би співпадав з цілями побудови цих наддержавних інститутів.

Створення європейської ідентичності виявляється в тому, що людина починає ідентифікувати себе не тільки з національною державою, а і з Європейським Союзом як наднаціональним утворенням, адже, у відповідності з конструктивістською парадигмою, людина має багато ідентичностей: національну, етнічну, професійну, гендерну і т.д. В результаті успішна побудова європейської наднаціональної ідентичності перетворюється на засіб легітимації зовнішньополітичного курсу держави-члена.

Сферами, в межах яких сьогодні формуються змісти та ідеї стосовно європейської ідентичності є наступними: 1) політика громадянства наддержавного утворення; 2) символізація наднаціонального рівня (прапор, гімн, наднаціональна валюта, архітектура, інша спільна символіка); 3) побудова спільного інформаційно-комунікаційного простору, що поширює у суспільстві ідеї щодо легітимності наднаціонального утворення та створює уніфіковані поля обміну та комунікації; 4) запровадження однієї мови, яка б виконували функцію *lingua franca* для об'єднаної спільноти; 5) уніфікація та гомогенізація освітніх систем країн-членів; 6) проведення наднаціональної культурної політики, в якій особливе місце надається розвитку наднаціональної системи бібліотек, як європейської фабрики пам'яті; 7) проведення загальнонаціональної спортивної політики.

Сьогодні ці напрями діяльності розвинулись до рівня потужних загальноєвропейських політик, деякі з яких уже є реалізованими, як політика громадянства та політика створення спільного європейського символічного простору, а деякі знаходяться в стадії реалізації в кожній країні-члені ЄС. Вони мають потужну підтримку з боку національних урядів, та мають потужне фінансування як з національних бюджетів, так і з загальноєвропейського. Спільний європейський простір сьогодні формується як самими країнами-членами ЄС, так і інституціями та засобами Європейського Союзу.

Україні необхідно інтегруватися до ЄС насамперед через доручення до цих конкретних напрямів формування європейської ідентичності. Це стане соціокультурною передумовою інтеграції політичної та економічної як на державному рівні, так і на рівні окремих громадян.

Ключові слова: євроінтеграція, ідентичність, соціокультурний простір, державне управління.

Key words: European integration, identity, socio-cultural space, public administration.

В'ячеслав Супрун,

к.е.н., доцент, професор кафедри державної служби та менеджменту освіти Університету менеджменту освіти Національної академії педагогічних наук України (м. Київ)

ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА УКРАЇНИ НА ШЛЯХУ ДО ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Viacheslav Suprun,

Ph.D. in Economics, Associate Professor, Professor of Department of Public Service and Educational Management, University of Educational Management, National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine (Kyiv)

VOCATIONAL EDUCATION IN UKRAINE ON THE WAY TO EURO INTEGRATION

Створення в Україні сучасної високоефективної системи освіти є однією з найважливіших умов конкурентоздатності держави на європейському ринку. У цьому питанні велика роль має бути відведена саме професійній освіті, метою якої є модернізація цієї галузі відповідно до запитів суспільства і промислово-інноваційного розвитку

економіки, інтеграції в європейський освітній простір. Однак, наявна система професійної освіти не дозволяє в повній мірі виконувати покладені на неї завдання щодо реалізації державної політики. Відчувається дефіцит кваліфікованих кадрів у галузях матеріального виробництва. Особливої актуальності набуває питання мобільності, конкурентоспроможності та рівня кваліфікації працівників. Об'єктивною є потреба щодо підвищення якості професійної підготовки кваліфікованих працівників з урахуванням вимог роботодавців. Розв'язання цього завдання потребує випереджувального підходу, впровадження інноваційних технологій навчання, сучасних інформаційних засобів, оновлення змісту професійного навчання, залучення соціальних партнерів до розроблення державних освітніх стандартів. Державні стандарти мають спрямовуватися на формування у випускників мінімуму обов'язкових компетенцій, що будуть покладені в основу навчальних програм і доповнюватися новим змістом з урахуванням сучасних і перспективних потреб та запитів роботодавців, конкурентоспроможності професійних навчальних закладів на національному та європейському ринку праці [1].

Цілком очевидно, що оновлені освітні державні стандарти мають характеризуватися орієнтацією на результати навчання, відповідністю професійних функцій і компетенцій вимогам роботодавців, а навчальні програми, що базуються на компетенціях, – розроблятися за модульною технологією. Повноваження і відповідальність за розроблення навчальних планів і програм, які б враховували вимоги роботодавців до змісту навчання, доцільно було б передати, на наш погляд, регіональним навчально (науково)- методичним центрам та безпосередньо навчальним закладам відповідного профілю. Важливим є також питання щодо проведення незалежного оцінювання якості компетенцій випускників та інших категорій громадян, які набули їх в процесі трудової діяльності чи шляхом неформальної освіти. Така практика існує в багатьох країнах Європейського Союзу й дає позитивні результати (наприклад, в Іспанії, Данії, Нідерландах). За таких умов працівник є зацікавленим у постійному підвищенні своєї кваліфікації, набутої різними шляхами. Для реалізації такої моделі в Україні слід створити незалежні інституції сертифікації кваліфікацій [2, С. 114].

Наголосимо, що перспективи розвитку професійної освіти визначаються пріоритетними напрямками соціально-економічного поступу України, утвердженням національної системи освіти як головного чинника економічного і духовного розвитку Українського народу, необхідністю адаптації до демократичних і ринкових перетворень у суспільстві, що зумовлено входженням у європейський і світовий освітній та інформаційний простір [3, С. 114]. Водночас запорукою підготовки кваліфікованого виробничого персоналу, конкурентоздатного на ринку праці України та високорозвинених країн світу, повинно стати оновлення як змісту професійної освіти, так і впровадження інноваційних педагогічних і

виробничих технологій, використання кращого досвіду країн Європейського Союзу та світу. Саме тому, напрям розвитку системи української професійно-технічної освіти — європейська інтеграція. На нашу думку, асоціація з ЄС дозволить реформувати та модернізувати систему професійно-технічної освіти, функції якої в умовах ринкової економіки, інформаційно-технологічного розвитку розширюються, а вона трансформується в професійну освіту, що відповідає світовим тенденціям неперервної професійної освіти впродовж життя; сприяти зближенню у сфері професійної освіти, яке відбувається у рамках Копенгагенського та Туринського процесів; підвищити якість та важливість професійної освіти і навчання; поглибити співробітництво між професійними навчальними закладами, активізувати мобільність студентів та викладачів.

Одним із кроків європейської інтеграції української професійної освіти стала участь в проєкті Твіннінг «Модернізація законодавчих стандартів та принципів освіти у відповідності до політики ЄС щодо навчання впродовж життя». Партнерами професійних навчальних закладів України стали Університетський коледж Метрополітен (Данія), Технічний коледж міста Орхус (Данія) та Федеральний інститут професійно-технічної підготовки (Німеччина).

Діє Український аналітичний центр професійної освіти «Національна обсерваторія», яка заснована за підтримки Європейського фонду освіти (ЄФО) в рамках програми TACIS (Technical Assistance for the Commonwealth of Independent States).

Як свідчать проведені нами дослідження, система професійної освіти налагодила активну співпрацю з Федерацією роботодавців України, світовими компаніями «Henkel», «Knauf», «Bosch», «Siniat», «BMW», групою UZIN UT. Триває співпраця з Німецьким аграрним центром, підписано ряд меморандумів та започаткована робота за міжнародними проєктами з Фондом Ебергарда Шьока (Німеччина) та Швейцарським бюро співробітництва.

Активно сприяли вдосконаленню професійної освіти України такі міжнародні проєкти: Українсько-канадський «Децентралізація управління професійним навчанням в Україні» при участі Асоціації місцевих коледжів Канади, Саскачеванського інституту прикладних наук і технологій, Технологічного інституту Північної Альберти, за підтримки Уряду Канади та Канадського агентства міжнародного розвитку (CIDA); «Підтримка реформи професійно-технічної освіти в Україні», підтриманий Федеральним міністерством економіки і розвитку Німеччини, а також проєкт ЄС за участі компанії Інвент, Німеччина, «Підвищення ефективності професійно-технічної освіти на регіональному рівні в Україні».

Водночас важко переоцінити діяльність Делегації німецької економіки в Україні, яка починаючи з 2014 року, за дорученням Федерального Міністерства закордонних справ Німеччини у співпраці з організацією «Global Project Partners» та за підтримки Міністерства освіти і науки України, проводить в Україні проєкт «Професійна освіта в будівельній галузі

України» (Berufliche Bildung für die Ukrainische Baubranche). У рамках проекту вже підвищили кваліфікацію 55 педагогічних працівників професійних навчальних закладів України в навчальних центрах міст Франкфурт-на-Одері та Коттбуса за програмами німецької професійної освіти: «Шляхо-будівельні роботи та облаштування пішохідних зон», «Внутрішньо-будівельні роботи», «Зовнішньо-будівельні роботи», «Енергоефективне будівництво» з отриманням європейських сертифікатів. 15 керівників професійних навчальних закладів, задіяних у проекті, взяли участь в навчальних візитах до Німеччини. Протягом 2015 року у 6 професійних навчальних закладах України за навчальними програмами «муляр», «тесляр», «опоряджувальник» пройшли навчання близько 250 молодих людей з числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, малозабезпечених родин, а також молоді, яка постійно проживає на території України і переміщена (виїхала, евакуйована, переселена) з тимчасово окупованої території України або з зони збройного конфлікту, воєнних дій, районів проведення антитерористичної операції, за програмами німецької професійної освіти для будівельної галузі.

Отже, формування ефективної системи надання освітніх послуг у сфері професійної освіти в сучасних умовах реформування освітньої галузі України вимагає вивчення світового та європейського досвіду, створення відповідної законодавчої бази й активного залучення усіх заінтересованих сторін соціального партнерства до вирішення освітніх проблем, оновлення змісту та структури професійної освіти, створення системи забезпечення якості професійної освіти, досягнення її конкурентоздатності на національному та європейському ринку праці.

Передусім, з нашої точки зору, модернізація змісту професійної освіти передбачає запровадження міжнародного досвіду в частині формування інноваційних підходів до організації навчально-виробничого процесу, змісту професійної освіти і навчання, зокрема, з ЄФО, Німецьким об'єднанням народних університетів (DVV International), Фондом Ебергарда Шьока (Німеччина), Проектом «Стратегія секторної конкурентоспроможності для України» Програми ОЕСР «Конкурентоспроможність Євразії» Європейського Союзу, Уряду Королівства Швеції, Федерального Міністерства закордонних справ Німеччини у співпраці з організацією «Global Project Partners» тощо.

Таким чином, реалізація міжнародних проектів у сфері професійної освіти має позитивні відгуки щодо організації навчального процесу та ефективності навчальних програм, засвідчує зацікавленість міжнародних партнерів і української сторони у їх продовженні та розширенні. Подальший розвиток професійної освіти неможливий без досягнення європейського рівня освітніх стандартів та навчальних програм підготовки кваліфікованих кадрів з урахуванням національних особливостей. Можна констатувати, що

співробітництво, взаємний обмін інформацією, практикою та досвідом в галузі професійної освіти та навчання сприятиме розвитку системи професійної освіти та навчання, подальшому підвищенню кваліфікації протягом трудової діяльності (життя), що відповідає реаліям в контексті змін на ринку праці, а також необхідності створення національних механізмів з метою покращення прозорості та визнання кваліфікацій і компетенцій, використовуючи досвід Європейського Союзу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Інформаційно-аналітичні матеріали Міністерства освіти і науки України до слухань Комітету з питань науки і освіти Верховної Ради України на тему: «Про стан професійної освіти в Україні та напрями удосконалення нормативно-правової бази» (Професійно-технічна освіта), МОН 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kno.rada.gov.ua/komosviti/control/uk/doccatalog/list?currDir=66632>.

2. Супрун В. В. Теоретичні та практичні аспекти регулювання професійної освіти в Україні / В. В. Супрун // Вісник післядипломної освіти: зб. наук. пр.– 2016. – Вип. 2 (31). – (Серія «Управління та адміністрування»).– С.108-123.

3. Професійна освіта як складова забезпечення кваліфікованого кадрового потенціалу України: проблеми та шляхи вирішення: матеріали парлам. слухань у Верховній Раді України 1 червня 2016 року / Верховна Рада України, Комітет з питань науки і освіти . – К.: Парлам. вид-во, 2016. – 320 с. – (Серія «Парламентські слухання»).

Ключові слова: освіта, професійна освіта, децентралізація управління освітою, конкурентоспроможність, міжнародна співпраця, європейський рівень, ринок праці, ЄС.

Key words: education, vocational education, decentralization of administration of education, competitiveness, international cooperation, european level, labor market, EU.

Денис Тарасенко,

к.держ.упр., доцент, декан факультету права і соціального управління

Донецького державного університету управління (м. Маріуполь)

НАПРЯМИ СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ ТА ЄС У СОЦІАЛЬНІЙ СФЕРІ

Denis Tarasenko,

PhD in Public Administration, the Dean of the Faculty of Law and Social Management

Donetsk State University of Management

THE AREAS OF UKRAINE AND EU COOPERATION IN THE SOCIAL SPHERE

Одним з пріоритетних напрямів співробітництва України та Європейського Союзу є соціально-економічний розвиток. Перевагами даного напрямку є досягнення високого рівня соціальних стандартів та розвиток гуманітарної сфери. Важливим поступом при досягненні стратегічно важливої мети є реалізація Угоди про асоціацію між Україною та ЄС.

Як засвідчує досвід, існують два основних способи формування і розвитку соціальної політики як суспільного інституту: 1) розбудова власної формальної структури, орієнтованої на контури власної неформальної структури; 2) адаптація (шляхом запозичення та легітимації) структури успішної моделі соціальних інститутів зарубіжних країн. Перший спосіб розбудови інституту соціальної політики є більш притаманним для країн, у яких соціально-правові норми закріплюють становище різних соціальних суб'єктів та порядок відносин між ними, засновані на традиції та національній культурі соціальної ринкової економіки. Специфіка розвитку інституту соціальної політики в Україні полягає в тому що інституційні зміни не впливають з попереднього досвіду відсутні (або значною мірою втрачені) традиції, звичаї функціонування соціальних інститутів в умовах ринку, несформовані суб'єкти, відсутня належна інфраструктура соціальних інститутів ринку тощо. Відтак цілком очевидно, що процеси трансформації інституту соціальної політики в Україні мають здійснюватися шляхом запозичення та імплементації ефективних систем і механізмів соціальної політики зарубіжних країн. [1, С. 13].

Таким чином, використання досвіду країн ЄС з великою практикою та країн, які нещодавно стали членами даного союзу є доцільним і для України.

Що стосується європейських соціальних стандартів, то в країнах ЄС історично виникло кілька різновидів теоретичних концепцій соціальної держави та кілька варіантів їх практичної реалізації з точки зору характеру взаємодії ринкової системи, інституту держави і громадянського суспільства. У результаті, сьогодні в Європі одночасно діють континентальна, англосаксонська та скандинавська моделі соціальних стандартів. Та, незважаючи на певні відмінності в соціальному розвитку європейських країн, усі ці моделі декларують відданість спільним гуманітарним цінностям інтересам і правам людини та прагнення відповідати моделі політики, яка отримала назву «Європейська соціальна модель» [1, С. 14].

Політика щодо соціального захисту має ґрунтуватися на таких принципах:

– персональна відповідальність найманих працівників, роботодавців, інших категорій працюючих і працездатних осіб за фінансове забезпечення прийняттого рівня соціального захисту;

– солідарна підтримка працюючим населенням і роботодавцями найменш захищених категорій населення та їхніх сімей;

– оптимальна підтримка (принцип субсидіарності), що визначає міру (межі) солідарної підтримки, фіксує її розмір і форми надання [2].

Згідно зі статтями Угоди [3] Сторони посилюють діалог та співробітництво щодо забезпечення гідної праці, політики зайнятості, безпечних та здорових умов праці, соціального діалогу, соціального захисту, соціального залучення, гендерної рівності та недискримінації.

Співробітництво у сферах, визначених цією Угодою, передбачає досягнення таких цілей [3]:

- покращення якості людського життя;
- протистояння спільним викликам, зокрема глобалізації та демографічним змінам;
- збільшення кількості та покращення якості робочих місць з гідними умовами праці;
- сприяння розвитку соціальної та юридичної справедливості у контексті реформуванні ринку праці;

- сприяння створенню на ринку праці таких умов, які б поєднували гнучкість та захищеність;

- сприяння впровадженню активних заходів на ринку праці та підвищення ефективності служб зайнятості з метою задоволення потреб на ринку праці;

- стимулювання розвитку ринків праці, що сприяють залученню малозабезпечених осіб;

- зменшення обсягів неформальної економіки шляхом трансформації нелегальної зайнятості;

- покращення рівня забезпечення охорони здоров'я та безпечних умов праці, зокрема шляхом проведення навчання і тренінгів з питань охорони здоров'я та безпеки праці, сприяння реалізації превентивних заходів, попередження ризиків великих аварій та управління токсичними хімічними речовинами, а також обмін доброю практикою та результатами досліджень в цій сфері;

- посилення рівня соціального захисту та модернізації систем соціального захисту, зокрема щодо якості, доступності та фінансової стабільності;

- скорочення бідності та посилення соціальної єдності;

- забезпечення гендерної рівності та рівних можливостей для чоловіків та жінок у сфері зайнятості, освіти та навчання, економічної та суспільної діяльності, а також у процесі прийняття рішень;

- подолання дискримінації в усіх її формах та проявах;
- посилення можливостей соціальних партнерів та сприяння соціальному діалогу.

Таким чином, на шляху досягнення гідного рівня соціальної політики нашої країни існує низка складних завдань, які потребують невідкладного вирішення. Першочерговими питаннями постають досягнення стандартів країн європейського союзу щодо оплати та безпеки праці, розвиток сфери охорони здоров'я, культури, освіти, соціального захисту та ін. Необхідною умовою здійснення зазначених реформ є сталий економічний розвиток держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Реформування соціальної політики в Україні: проблеми та перспективи : навч.-наук. вид. / авт. кол.: В. А. Скуратівський, В. П. Трощинський, П. К. Ситник та ін. ; за заг. ред. В. А. Скуратівського, В. П. Трощинського. – К.-Львів: НАДУ, 2012. – 368 с.

2. Колосовська І. Сучасні підходи у реформуванні соціальної політики держави як регулятора розвитку соціальної сфери / І. Колосовська // Ефективність державного управління: зб. наук. праць. – 2015. – Вип. 43. – С. 153-154.

3. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії та їх державами-членами, з іншої сторони // Офіційний вісник України від 26.09.2014. – № 75. – Т. 1. – С. 83.

Ключові слова: соціальна політика, соціальні стандарти, умови праці, соціальні інститути, ринок праці, соціальний захист.

Key words: social policy, social standards, working conditions, social institutions, labor market, social protection.

Валентина Токарева,

доктор наук з державного управління, професор, проректор з науково-педагогічної роботи Донецького державного університету управління (м. Маріуполь)

АКАДЕМІЧНА МОБІЛЬНІСТЬ ЯК ПРІОРИТЕТ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ОСВИТИ

Valentyna Tokareva,

*Doctor of Sciences in Public Administration, Professor, Vice-Rector for Research and Teaching
in Donetsk State University of Management (Mariupol)*

ACADEMIC MOBILITY AS A PRIORITY OF EUROPEAN EDUCATION

У провідних країнах світу міжнародний компонент національної освітньої політики в останні 20 років став предметом уваги фахівців у галузі міграційної політики, працевлаштування, торгівлі, які включилися в процес регламентації, організації та фінансування академічної мобільності разом з регіональними неурядовими агенціями та міжнародними організаціями (ЮНЕСКО, ОЕСР, ЄБРР, Світовий Банк тощо).

Українські освітні інституції, їхні співробітники та студенти мають багаторічний позитивний досвід участі в освітніх програмах Європейського Союзу, адже ЄС профінансував значну кількість проектів за участі партнерів з України в рамках програми Темпус, Еразмус, Програми Жана Моне та інші.

Головними цілями цих програм стали: модернізація системи вищої освіти у країнах-партнерах Євросоюзу через підтримку активної співпраці між вищими навчальними закладами ЄС та цих країн; підвищенню рівня знань та поінформованості суспільства в ЄС та поза його межами щодо питань європейської інтеграції через стимулювання викладання відповідних дисциплін, дослідницької діяльності; гранти на навчання та дослідження для українських студентів, викладачів та докторантів в рамках програми ЄС Еразмус Мундус; волонтерська діяльність української молоді завдяки Європейській волонтерській службі – частині програми «Молодь в дії».

З 2014 року освітні та молодіжні програми Європейського Союзу було зведено в одну – Еразмус+. Нова програма надає більше можливостей для навчання, стажування, проведення досліджень в ЄС, оскільки перед Євросоюзом в його освітній діяльності постала необхідність кращого взаємозв'язку між програмою та стратегічними цілями ЄС, виписаними в стратегії «Європа-2020». Фінансування програми збільшено на 40% порівняно з сукупним фінансуванням попередніх освітніх програм. Доступними є й додаткові кошти від інструментів зовнішніх дій на підтримку міжнародного виміру вищої освіти.

Загалом очікується, що з 2014 до 2020 років можливостями Еразмус+ скористаються понад 3 млн студентів та 800 тис. викладачів та дослідників з ЄС та інших країн світу. Зокрема, планується, що в рамках програми два мільйони студентів вищих навчальних закладів будуть навчатися та проходити підготовку за кордоном; 650 тис. учнів закладів професійно-технічної освіти частину періоду навчання та підготовки проведуть за кордоном;

500 тис. молодих людей візьмуть участь у волонтерських програмах і молодіжних обмінах в Європі; 800 тис. дослідників, викладачів, тренерів і працівників молодіжної сфери зможуть взяти участь в програмах стажувань і обмінів [1].

У контексті стратегічних завдань державної освітньої політики України зовнішню студентську мобільність слід розглядати як суттєву статтю поповнення бюджету, а професійну мобільність професорсько-викладацького та адміністративного складу ВНЗ – як механізм підвищення рівня національної освітньої системи за рахунок вивчення іноземного досвіду, а також як спосіб подолання відставання вітчизняної університетської науки, яке виникає через брак фінансування й відсутність сучасного обладнання.

Реалізація програми Еразмус+ здійснюється за трьома напрямками (Key actions): Навчальна мобільність (КА1), Проекти співпраці (КА2) та Підтримка реформ (КА3). Крім того, до програми відносяться спеціальні напрями: Програма Жана Моне та програма «Спорт».

Бюджет Еразмус+ на 2014-2020 роки становить понад 14,7 млрд євро, зокрема 1,68 млрд євро доступні для фінансування співробітництва з третіми країнами (до яких належить і Україна) через інструменти зовнішньої співпраці ЄС. Таким чином, ми маємо хороші перспективи для розвитку співпраці та академічної мобільності з вищими навчальними закладами країн ЄС.

На даний час Донецький державний університет управління має значну практику участі у програмі Еразмус+. Так, протягом 2014-2017 рр. університет у рамках напрямку КА1. «Навчальна мобільність» направляє на навчання та стажування студентів та викладачів університету в закордонні університети-партнери.

З 2014 р. в університеті працює Кафедра Жана Моне «Аналіз та застосування європейського досвіду демократії та належного врядування в Україні» (Jean Monnet Chairs «Analysis and implementation of European experience in the area of democracy and governance in Ukraine») під керівництвом доктора наук з державного управління, професора Н. Г. Діденко, метою якої є розповсюдження знань та інформації про Європейський Союз, систему державного управління та демократії, захист прав громадян, соціальну та гуманітарну політику європейських держав.

Використання позитивного європейського досвіду є важливою складовою проведення реформ в Україні та реалізації євроінтеграційних перспектив України, тому в рамках проекту проводиться викладання спецкурсів «Демократія і управління в ЄС», «Європейська соціальна і гуманітарна політика», «Інститути громадянського суспільства та захист прав іноземних громадян в ЄС» для студентів, аспірантів, державних службовців. Серед комунікативних заходів особливу популярність мають семінари, публічні лекції,

круглі столи, присвячені актуальним проблемам діяльності ЄС та співробітництву між країнами ЄС та Україною.

Особливу увагу сьогодні викликають програми, присвячені молоді, адже головними цілями таких програм є покращення рівня володіння ключовими компетенціями та навичками у молодих людей (включаючи тих, хто має менше можливостей), працівників сфери молодіжної політики, а також сприяння участі у демократичному житті в Європі та на ринку праці, активному громадянству, міжкультурному діалогу, соціальній залученості та солідарності.

Програми молодіжної мобільності, молодіжні обміни, Європейська волонтерська служба є важливими проектами для розвитку молодих людей які отримують можливість для налагодження контактів, навчальних візитів за кордон, участі у волонтерських акціях тощо. Це сприяє запровадженню інноваційних практик у сфері молодіжної політики, освіти та професійної підготовки, співпраці та обмінам у сфері молодіжної політики між країнами-учасницями програми та країнами-партнерами з різних регіонів світу, стратегічній співпраці між молодіжними організаціями з одного боку та органами влади у країнах-партнерах з іншого, розвитку потенціалу молодіжних рад, молодіжних платформ та національних, регіональних і місцевих органів влади, що опікуються проблемами молоді, у країнах-партнерах, удосконаленню менеджменту, урядування, розвитку інноваційного потенціалу та інтернаціоналізації молодіжних організацій тощо.

Вважаємо, що на даний час нами недостатньо використані можливості участі у Програмі «Дії Марії Склодовської-Кюрі», яка сприяє міжнародному обміну кадрами, зайнятих у сфері досліджень та інновацій, а також руху дослідників з та до країн-членів ЄС і асоційованих країн у рамках програми Євросоюзу «Горизонт 2020». Основною метою програми є підтримка кар'єрного поступу науковців, покращення умов праці та проживання, тому програма включає найм або відрядження науковців в рамках їхньої дослідницької підготовки, обов'язковою умовою якої є міжнародна мобільність вчених.

Програма містить п'ять компонентів:

1. Індивідуальні гранти (IF) – співпраця з європейськими дослідницькими інституціями на період до трьох років.

2. Мережі інноваційного навчання (INT) – для навчання молодих спеціалістів з метою передачі їм передового досвіду в певній науковій сфері, а також інших навичок (у таких сферах як підприємництво, комерціалізація результатів досліджень, менеджмент або патентування), що покращує перспективи їх працевлаштування.

3. Обмін кадрами у сфері досліджень та інновацій (RISE) – короткострокова мобільність науковців (1-12 місяців). Основними принципами RISE є обмін новаторськими

знаннями через обмін кадрами і зміцнення партнерських зв'язків з організаціями в країнах-членах ЄС, асоційованих країнах, а також за їх межами.

4. Співфінансування регіональних, національних та міжнародних програм (COFUND) - фінансування докторських програм, надання стипендій і грантів після присвоєння наукового ступеню. Мета COFUND – покращити умови працевлаштування науковців і якість процесу працевлаштування. 5. European Researchers' night - низка загальноєвропейських заходів, які відбуваються наприкінці вересня та спрямовані на зближення дослідників з широкою громадськістю, підвищення обізнаності про дослідницьку та інноваційну діяльність з метою підтримки її суспільного визнання.

Висновки. Таким чином, академічна мобільність є важливим компонентом національної системи освіти, сприяє гармонізації європейських та вітчизняних освітніх та освітньо-професійних стандартів. Для України досягнення ефективної міжнародної академічної мобільності реальне за умови створення продуктивної системи національної академічної мобільності, удосконалення нормативно-правової бази та визначення джерел фінансування, готовності до партнерства суб'єктів процесу академічних обмінів.

З урахуванням європейського досвіду академічної мобільності, постає спектр завдань, які повинні бути вирішені на державному рівні і стати основою вироблення стратегії інтеграції вищої освіти і академічної мобільності як однієї з її форм:

оновлення державного законодавства щодо підтримки академічної мобільності;

уніфікація нормативних актів МОН з аналогічними документами Європейського простору вищої освіти;

розробка університетського нормативно-правового забезпечення академічної мобільності з врахуванням специфіки освітніх закладів;

створення механізмів реалізації відповідних форм академічної мобільності з урахуванням законодавчих положень ЄС та міжнародного права;

інформаційне забезпечення і супровід академічної мобільності;

збільшення державної фінансової підтримки талановитої та соціально незахищеної студентської молоді щодо участі в закордонних освітніх програмах;

розвиток програм державного та приватного кредитування та субсидування академічної мобільності.

Розвиток академічної мобільності уможливить прискорення інтеграції країни до Європейського освітнього простору, розвиток освітніх технологій та підвищення якості освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. erasmusplus.org.ua

2. Академічна мобільність як фактор інтеграції України у світовий науково-освітній простір. Аналітична записка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.niss.gov.ua/articles/1421/

3. Мирончук Н. М. Академічна мобільність як фактор інтеграції України у світовий освітній простір// Модернізація вищої освіти в Україні та за кордоном: зб. наук. праць / за ред. проф. С. С. Вітвицької, доц. Н. М. Мирончук. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. – С. 20-24.

4. Про затвердження Положення про порядок реалізації права на академічну мобільність. ПОСТАНОВА Кабінету Міністрів України від 12 серпня 2015 р. № 579 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.kmu.gov.ua/control/ru/cardnpd?docid=248409199

Ключові слова: академічна мобільність, євроінтеграція, Європейський Союз.

Key words: academic mobility, European integration, European Union.

Галина Трегубенко,

старший викладач кафедри державного управління і права Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка (м. Полтава)

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ НА ІННОВАЦІЙНИХ ЗАСАДАХ

Halyna Trehubenko,

*Senior Lecturer, Department of Public Administration and Law,
Poltava National Technical Yuri Kondratyuk University (Poltava)*

EUROPEAN EXPERIENCE IN RAISING PROFESSIONAL COMPETENCE OF CIVIL SERVANTS ON THE INNOVATIVE PRINCIPLES

Перебуваючи в процесі удосконалення всієї системи державної служби, у тому числі і підвищення рівня професійної компетентності державних службовців на інноваційних засадах, доречно звернутися до європейського досвіду у цьому питанні.

Доречно буде зазначити принципи адміністративного управління в ЄС [1, С. 7], серед яких, насамперед, виокремимо ті, що стосуються відкритості органів влади під час

здійснення процесу врядування. В цьому контексті передбачається активна комунікація із громадськістю стосовно завдань і обов'язків різних органів влади та державних установ, а також рішень, що ними приймаються.

Окреме місце серед принципів європейського врядування займає принцип ефективності та результативності. Визнання важливості та цінності, ефективності для державного управління і державної служби є порівняно новим. Щодо продуктивності, то це поняття у державному управлінні виникло тоді, коли держава стала виробником і постачальником державних послуг. Сьогодні у багатьох країнах через фінансовий тиск все більше уваги приділяється вивченню ефективності та результативності управлінської діяльності [1, С. 8]. Сутність ефективності як управлінського вміння – у підтриманні найкращого співвідношення між задіяними ресурсами та отриманими результатами. Результативність покликана забезпечити успішне вирішення суспільних проблем та досягнення цілей, які було поставлено законодавством та урядом перед системою державного управління.

Зазначимо, що вказані принципи адміністративного управління в ЄС – відкритості органів влади під час здійснення процесу врядування, принцип ефективності та результативності необхідно розглядати і як мету, на яку спрямовано інноваційні підходи у навчанні державних службовців, і, власне, як одні з принципів такого навчання. Забезпечити відкритість органів влади під час процесу врядування можливо за умови опанування державними службовцями України сучасних інноваційних підходів до виконання своїх повноважень, що можливо досягти за рахунок інноваційних форм, методів та технологій навчання (наприклад, тренінги, «мозкові штурми» тощо).

Принцип ефективності та результативності можна вважати квінтесенцією запровадження інновацій у процесі підвищення рівня професійної компетенції державних службовців. Адже інноваційні форми, методи та технології навчання покликані ефективно та швидко забезпечити передачу нових знань, вмінь та навичок, сприяти результативності підготовки без відриву від робочого місця (завдяки дистанційній освіті, вебінарам тощо), у тому числі шляхом закріплення наставників (менторів).

Отже, з урахуванням основних тенденцій підвищення рівня професійної компетентності державних службовців на засадах інновацій, використовуючи європейський досвід, необхідно продовжити роботу з визначення базових принципів застосування інноваційних форм, методів та технологій у навчанні працівників органів публічного управління.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Забезпечення підготовленості державних службовців до запровадження принципів європейського врядування в діяльність органів державної влади: досвід Кіровоградського

Ключові слова: принципи європейського врядування, принцип ефективності, принцип результативності, інноваційні форми, інноваційні методи та технології навчання.

Key words: the principles of european governance, the principle of efficiency, the principle of effectiveness, innovative forms, innovative teaching methods and technologies.

Юлія Трутен,

магістрант державної служби

ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України (м. Київ)

СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ В ПОЛЬЩІ: СУТНІСТЬ, НОРМАТИВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА ВИДИ

Yuliya Truten,

Master's Student of Public Service, State Higher Educational Institution

UNIVERSITY OF EDUCATIONAL MANAGEMENT

National Academy of Educational Sciences of Ukraine (Kyiv)

SOCIAL PROTECTION IN POLAND: SUBSTANCE, NORMATIVE REGULATION AND TYPES

Актуальність дослідження. Інтеграція України до ЄС формує необхідність адаптації напрямків вітчизняної соціальної політики до основних моделей та стандартів європейського соціального захисту. Особливої уваги заслуговує рівень соціального захисту Польщі, так як Україна та Польща пов'язані тісними економічними, культурними, соціальними та територіальними зв'язками.

Стан розробки проблеми. Проблематика соціального захисту в країнах ЄС та Польщі було об'єктом дослідження в працях В. Вежбенця, М. Квапішевської, Н. Мужикової, В. Пузирного, Л. Семинога, І. Томас та інших.

Завдання в сфері соціального захисту в Польщі здійснюються багатьма суб'єктами, до яких відносяться, зокрема:

управління соціального страхування (УСС) – грошова і негрошова (натуральна) допомога, що надається в рамках попередження виплат по інвалідності з коштів соціального страхування [5];

каса соціального страхування фермерів (КССФ) – грошові виплати і негрошові послуги в рамках попередження непрацездатності за рахунок коштів соціального страхування фермерів [2];

міністерство праці та соціальної політики (МПіСП) - допомоги по безробіттю, сімейні та соціальні допомоги (за рахунок коштів соціальної допомоги) [3];

національний фонд охорони здоров'я (НФЗ) – негрошова допомога за рахунок коштів соціального страхування [4];

відкриті пенсійні фонди (ВПФ) – накопичують і інвестують кошти, призначені для фінансування частини нової пенсії в рамках обов'язкового другого рівня пенсійної системи;

корпоративні пенсійні програми (КПП) - вони накопичують і інвестують кошти, призначені для фінансування додаткової (добровільній) частини нової пенсії в рамках третього рівня пенсійної системи.

Обов'язок страхування на випадок певних соціальних ризиків, а також гарантії виплат у разі виникнення даного ризику у Польщі визначені цілою низкою правових актів, починаючи з основного закону, тобто Конституції Республіки Польща (таблиця 1).

Таблиця 1

Нормативні акти, що регулюють страхування на випадок певних соціальних ризиків, а також гарантії виплат у разі виникнення даного ризику [1].

Вид соціального захисту	Нормативний акт
Окремі галузі соціального забезпечення	закон від 13 жовтня 1998 р. «Про систему соціального страхування» (Dz.U. за 2015 р.)
	закон від 17 грудня 1998 р. «Про пенсії з Фонду соціального страхування» (Dz.U. за 2013 р.)
	закон від 21 листопада 2008 р. «Про накопичувальні пенсії» (Dz.U. за 2014 р.)
	закон від 28 серпня 1997 р. «Про організацію та функціонування пенсійних фондів» (Dz.U. за 2013 р.)
	закон від 19 грудня 2008 р. «Про проміжні пенсії по старості» (Dz.U. № 237)
	закон від 25 червня 1999 р. «Щодо грошових виплат за рахунок коштів соціального страхування в разі хвороби, вагітності та пологів» (Dz.U. за 2014 р.)
	закон від 30 жовтня 2002 р. «Про соціальне страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань» (Dz.U. за 2009 р. № 167)
	Закон від 27 червня 2003 р. «Про соціальний пенсії» (Dz.U. за 2013 р.)
	закон від 30 квітня 2004 р. «Про допенсійні виплати» (Dz.U. за 2013 р.)
	закон від 23 січня 2008 р. «Про перенесення пенсійних прав

Україна та ЄС: можливості та перспективи співпраці

Вид соціального захисту	Нормативний акт
	службовців Європейських співтовариств» (Dz.U. за 2008 р., № 47)
Медичні послуги	закон від 27 серпня 2004 р. «Про послуги охорони здоров'я, що фінансуються за рахунок публічних коштів» (Dz.U. за 2015 р.)
Допомога з безробіття	закону від 20 квітня 2004 р. «Про сприяння працевлаштуванню та про організацію ринку праці» (Dz.U. за 2015 р.)
Виплати за рахунок коштів соціального страхування фермерів	закон від 20 грудня 1990 р. «Про соціальне страхування фермерів» (Dz.U. за 2013 р.)
Виплати за рахунок коштів соціальної допомоги	закон від 12 березня 2004 р. «Про соціальну допомогу» (Dz.U. за 2015 р.)
Допомога багатодітним сім'ям	закон від 28 листопада 2003 р. «Про сімейних посібниках» (Dz.U. за 2015 р.)
Виплати для опікунів	Закон від 4 квітня 2014 р. «Про призначення і виплати допомоги для опікунів» (Dz.U. за 2014 р.)
Виплати за рахунок коштів аліментного	закон від 7 вересня 2007 р. «Про допомоги, що надається особам, які мають право на аліменти» (Dz.U. за 2012 р.)
Професійна, соціальна реабілітація та працевлаштування інвалідів	закону від 27 серпня 1997 р. «Про професійної та соціальної реабілітації і про працевлаштування інвалідів» (Dz.U. за 2011 р. № 127)

Польська система соціального страхування включає:

- пенсійне страхування,
- страхування від непрацездатності та смерті годувальника,
- страхування від хвороби,
- страхування від нещасних випадків.

Застрахованим є фізична особа, яка підлягає хоча б одного виду соціального страхування.

Законом «Про систему соціального страхування» були введені обов'язкові і добровільні види страхування, а також можливість продовження страхування [1].

Обов'язковому пенсійному страхуванню підлягають, зокрема: працівники, за винятком прокурорів, члени сільськогосподарських кооперативів, підрядники, особи, які здійснюють неаграрну підприємницьку діяльність, священики, депутати і сенатори, які отримують зарплату, особи, які отримують допомогу по безробіттю, особи, які перебувають у відпустці по догляду за маленькою дитиною або які отримують допомогу по вагітності та пологах або допомогу у розмірі допомоги по вагітності та пологах.

Обов'язковому страхуванню від хвороби підлягають особи, на яких поширюється обов'язкове пенсійне страхування і які є: працівниками, за винятком прокурорів, членами виробничих сільськогосподарських кооперативів і кооперативів сільськогосподарських гуртків, особами, що проходять альтернативну цивільну службу.

На добровільних засадах (за власною заявою) в стосунки зі страхування від хвороби можуть вступити особи, охоплені обов'язковим пенсійним страхуванням, зокрема:

здійснюють неаграрну підприємницьку діяльність, здійснюють трудову діяльність за договором доручення, агентським договором.

Обов'язковому страхуванню від нещасних випадків підлягають особи, на яких поширюється пенсійне страхування, наприклад, працівники, підрядники, члени виробничих сільськогосподарських кооперативів, особи, які здійснюють неаграрну підприємницьку діяльність, а також співпрацюють з ними особи [5].

Управління соціального страхування (УСС), як основний виконавець законодавства про соціальне страхування, встановлює права і виплачує допомогу за рахунок коштів страхування, а також інші виплати, які УСС проводить в силу інших положень законодавства.

У різних життєвих ситуаціях можна мати право на такі виплати і допомоги:

1. через хворобу, вагітності та пологах:

- допомога по тимчасовій непрацездатності,
- допомога по вагітності та пологах,
- допомогу по догляду за хворою дитиною або іншим членом сім'ї,
- компенсаційна виплата,
- виплати на відновлення працездатності;

2. у зв'язку з тривалою непрацездатністю:

- пенсія по непрацездатності,
- пенсія на навчання;

3. у зв'язку зі старістю:

- трудова пенсія,
- надбавка до пенсії на догляд за пенсіонером;

4. у зв'язку зі смертю годувальника

- пенсія у зв'язку з втратою годувальника,
- надбавка до пенсії у зв'язку з втратою годувальника для круглих сиріт;

5. у разі нещасного випадку на виробництві та професійних захворювань

- одноразова компенсація,
- виплати через хворобу, тривалу непрацездатність та смерть годувальника,
- медичні послуги в галузі стоматології та вакцинації,
- відшкодування витрат на ортопедичні вироби,
- покриття витрат на тести, необхідні для встановлення вмісту алкоголю, наркотичних

засобів і психотропних речовин в організмі;

6. інші виплати

- допомога на поховання,
- соціальна пенсія,
- допенсійні виплати,
- медична реабілітація в рамках попередження непрацездатності УСС [5].

Отже, система соціального захисту в Польщі є багаторівневою та збалансованою. В свою чергу соціальний захист населення України потребує нагального удосконалення за всіма напрямками, такими як: пенсійне страхування, медичне страхування та по безробіття. Україні слід взяти все позитивне з Польської системи соціального страхування, зважаючи на власні можливості, і сформувати таку систему соціального захисту, яка б дозволила швидше адаптуватися до країн ЄС.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Законодавство Польщі / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.loc.gov/law/help/guide/nations/poland.php>
2. Каса соціального страхування фермерів / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.krus.gov.pl/en/>
3. Міністерство праці та соціальної політики Польщі / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mpips.gov.pl/>
4. Національний фонд охорони здоров'я / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.nfz.gov.pl
5. Социальное обеспечение в Польше / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.orpeg.pl/images/Repatrianci/2353_15_Zabezpieczenie_spo%C5%82eczne_w_Polsce_w__rosyjska_zlinkowany.pdf

Ключові слова: система соціального захисту, євроінтеграція, Європейський Союз.

Key words: the system of social protection, European integration, the European Union.

Віктор Циган,

*директор ДПТНЗ «Західно-дніпровський центр професійної освіти»,
аспірант ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України (м. Київ)*

**ДОСВІД ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ В КРАЇНАХ ЄС В УМОВАХ
ПОБУДОВИ «СУСПІЛЬСТВА ЗНАНЬ»**

Viktor Tsygan,

Director of West-Dnipro Center for Vocational Education,

*PhD Student of State Higher Educational Institution UNIVERSITY OF EDUCATIONAL
MANAGEMENT National Academy of Educational Sciences of Ukraine (Kyiv)*

EXPERIENCE OF PROFESSIONAL TRAINING OF PROFESSIONALS IN THE EU COUNTRIES IN THE CONDITIONS OF «SKILLS SOCIETY» CONSTRUCTION

У процесі євроінтеграції Україні необхідно провести важливі реформи, в тому числі в галузі освіти, адже на сьогоднішній день зрозуміло, що рівень професійної підготовки в системі ПТО часто не відповідає вимогам побудови «суспільства знань». Важливу роль в цьому процесі можуть відігравати європейські освітні програми, які є важливим орієнтиром модернізації професійної освіти і відкривають нові можливості через участь в них реформувати та оновити систему підготовки фахівців для сучасного ринку праці.

У межах програми Еразмус+ передбачені три напрями, які стосуються професійної освіти і до яких слід долучитися професійним закладам України. Перш за все, це стосується базового напрямку діяльності КА1 «Мобільність учнів ПТО», який має на меті збільшення можливостей щодо навчання за кордоном для учнів ПТО заради набуття навичок, необхідних для переходу від освіти та підготовки до професійної діяльності. Основні види діяльності за напрямом: стажування за кордоном на підприємствах, у держустановах, неурядових організаціях або у закладі ПТО з періодами практики у компаніях.

Інший базовий напрям діяльності – КА1 «Мобільність фахівців ПТО», цілями якого є: покращення чи набуття практичного досвіду та/або оновлення педагогічних навичок фахівців ПТО (учителів, тренерів у компаніях, а також адміністративного складу, наприклад керівників організацій, менеджерів з питань навчання, консультантів з профорієнтації).

Основні види діяльності за цим напрямом містять: стажування на підприємстві або у закладі освіти/професійної підготовки, викладання (викладацьке відрядження) у партнерській інституції, стажування в закладі освіти/професійної підготовки.

Для реформування та модернізації професійної освіти в цілому важливим напрямом є ключовий напрям діяльності КА2 «Співпраця задля інновацій Стратегічні партнерства ПТО», що передбачає такі цілі: транснаціональна співпраця між провайдерами ПТО та місцевими/регіональними бізнес-спільнотами. Основні види діяльності за цим напрямом: поширення кращих практик та інновацій у ПТО, профорієнтації та консультуванні, розроблення та використання нових навчально-методичних комплексів і методик викладання/навчання в сфері ПТО, сприяння структурованій та довготерміновій співпраці

між закладами ПТО та стейкхолдерами (приватні підприємства, соціальні партнери, місцеві/регіональні органи влади, неурядові організації), міжгалузєва співпраця з метою «наведення мостів» і поширення знань між формальним, інформальним секторами освіти й підготовки та сектором молодіжної політики.

Важливо, що в рамках програми Еразмус+ одним з ключових напрямів діяльності КА2 є «Співпраця задля інновацій. Альянси професійної майстерності». Його мета: покращення реагування системи ПТО на специфічні потреби ринку праці, сприяння посиленню економічної конкурентоздатності в різних секторах. Основні види діяльності за цим напрямом: розроблення та запровадження програм, що відповідають вимогам ринку праці та потребам студентів (учнів, слухачів тощо) у різних секторах економіки, проекти, що сприяють навчанню без відриву від виробництва, проекти, що сприяють визнанню кваліфікацій на рівні ЄС.

Ключовий напрям діяльності КА3 «Підтримка реформ» спрямований на підтримку розробок/напрацювань ЄС у сфері освітньої політики та відповідно на деякі конкретні цілі системи ПТО, тому основні види діяльності за напрямом: взаємне колегіальне навчання та спільне навчання у тематичних робочих групах, дослідження з покращення якості та забезпечення учнівських стажувань (Європейський альянс учнівських стажувань), підтримка інструментів ЄС (європейська система кваліфікацій ПТО – ECVET, європейська система забезпечення якості ПТО – EQAVET) [1].

Наведений перелік ключових напрямів освітньої програми є актуальним для зміни структури та змісту професійної освіти в Україні, отже має бути активно підтриманим та впровадженим серед навчальних закладів.

Інший напрям модернізації професійної підготовки фахівців в умовах побудови «суспільства знань» – це використання досвіду європейських країн, які модернізували систему професійного навчання, наближаючи її до потреб ринку праці.

Так, досвід розвитку дуальної професійної освіти в будівельній галузі Німеччини дає можливість виділити такі сучасні компоненти навчання як:

використання ступінчастого навчання в будівельній галузі протягом 36 місяців;

визначення предметом професійного навчання таких навиків та знань як: професійна освіта, робоче та тарифне право, побудова та організація навчального підприємства, безпека та охорона здоров'я на роботі, охорона навколишнього середовища, прийом замовлення, розробка плану роботи та виконання завдання, підготовка, перевірка та обладнання будівельних площадок, перевірка, складування та відбір будівельного та допоміжного матеріалу, читання та використання креслень, розробка креслень, проведення замірювання та

безпосереднє виготовлення будівельних частин. Крім цього, передбачено вивчення прокладки проїзних та очисних шляхів, заходи щодо забезпечення якості та звітність;

використання для оцінювання норм DIN 18201, загальноновизнаних правил будівельної техніки, а також федеральних норм оцінювання практичних робіт фахівців будівельних професій. Усі критерії оцінювання повинні бути оцінені не менше, ніж одним пунктом, якщо робота виконувалася. Кожен критерій оцінювання оцінюється анонімно.

Суттєва увага в системі професійної освіти Німеччини приділяється контролю за придатністю до навчання. Особиста придатність – це особисті якості, необхідні знання і навички, а придатність підприємства – це відповідність Положенню про навчання.

У договорі про професійне навчання передбачені такі пункти як: початок і тривалість навчання, місце навчання та можливі інші місця навчання, щоденний робочий час, випробувальний термін, винагорода за навчання, відпустка, умови припинення угоди.

Важливо, що перевірка знань на екзамені здійснюється не лише викладачами, але і роботодавцем. Використовуючи цей досвід наближення змісту та структури навчання до вимог виробництва, можна вирішувати більш раціонально питання набору, підготовки та працевлаштування учнів.

Висновки. Отже, досвід професійної підготовки фахівців в країнах ЄС в умовах побудови «суспільства знань» може бути використаний в Україні. Крім того, модернізації професійної освіти в Україні можуть сприяти європейські освітні програми, до яких необхідно долучатися професійним навчальним закладам країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. http://ec.europa.eu/education/opportunities/vocational/index_en.htm
2. Німецько-український проект «Професійна освіта для української будівельної галузі» року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://profosvita.od.ua/>

Ключові слова: ЄС, професійна підготовка фахівців, суспільство знань.

Key words: European Union, professional training of specialists, knowledge society.

Катерина Чаленко,

студентка IV курсу Донецького державного університету управління (м. Маріуполь)

Олена Танчик,

*к.е.н., доцент кафедри іноземних мов Донецького державного університету управління
(м. Маріуполь)*

**УЧАСТЬ УКРАЇНСЬКИХ УНІВЕРСИТЕТІВ У НАВЧАЛЬНИХ ПРОГРАМАХ –
КРОКИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОЇ НАВЧАЛЬНОЇ СИСТЕМИ**

Kateryna Chalenko,

the student of the 4th year of Donetsk State University of Management (Mariupol)

Olena Tanchyk,

*Ph.D. in Economics, Associate Professor of the Department of Foreign Languages, Donetsk
State University of Management (Mariupol)*

**THE PARTICIPATION OF UKRAINIAN UNIVERSITIES IN EDUCATIONAL
PROGRAMS – STEPS TOWARDS THE EUROPEAN EDUCATIONAL SYSTEM**

Youth has always been, is and will be an integral and active part of political and social life of Ukrainian society.

In an annual report as for the situation of young people in Ukraine (up to 2013) it is stated that it is the youth who has initiated and made the most significant contribution to the achievements of the three Ukrainian revolutions of the modern era: the «revolution on granite» in 1990, which paved the way for the revival of statehood in Ukraine; Orange revolution of 2004-2005, which demonstrated to the world the Ukrainian aspirations to democracy and the rule of law, Dignity revolution of 2013-2014, which reaffirmed the European civilization the people's choice. Young people were the first who protected public sovereignty revolution and proclaimed ideals of separatism and external aggression [1].

Nowadays there are a number of issues that disturb the young people in Ukraine, but one of the most important is to get a quality education as the modern Ukrainian educational sector needs a reform and renewal.

The National Institute for Strategic Research in the executive summary «Global trends and problems of education: Implications for Ukraine» has identified the problems of Ukrainian higher education, among which the most relevant are: the discrepancy structure of specialist training to the real needs of the economy, reducing the quality of education, corruption in higher education, isolation from research, the slow pace of integration into European and world intellectual space [2].

Most students of Ukrainian universities, in addition to the above mentioned issues, also highlight the following matters of higher education as: recognition of Ukrainian diplomas in the

world, inadequacy of the labor market, corruption among university teaching staff, low quality of education etc.

However, according to the «Youth of Ukraine-2015» survey, 83% of young people who have obtained higher education are quite satisfied with its level. Notwithstanding, 60% of Ukrainian youth who are enrolled at universities, and 55% of those who have graduated from college, would like to obtain better and more qualified education. Among the main reasons: personal need to further education, the opportunity to get a more prestigious job and a higher salary [3]. This fact is quite controversial because the results of another survey «Higher Education in Ukraine: Students' Public Opinion» (2015) states that 46% of respondents in the future plan to work according to their specialty, 34% are going to work within their degree only in case of decent payment [4].

Since Ukraine has been purposefully moving towards the integration into the European Union, to ensure the constitutional rights of citizens to quality higher education and having an equal access to it, the Government has developed a strategy of reforming higher education by 2020, which aims to create a competitive national system of higher education in Ukraine integrated into the European higher education area and European research field [5].

The Ukraine-European Union Association Agreement provides the cooperation in higher education, in particular, to:

- reform and modernize the higher education;
- promote convergence in higher education that takes place within the Bologna process;
- improve the quality and importance of higher education;
- deepen the cooperation between higher education institutions;
- empower universities;
- enhance the mobility of students and teachers [6].

The implementation of these goals is supported by a variety of educational and cultural programs in the framework of the EU Strategy «Europe 2020».

A particular attention ought to be paid to the EU program for education, science and sport «Erasmus+» as Donetsk State University of Management is its member. According to the official website of the National «Erasmus+ office in Ukraine», the EU program «Erasmus+» was introduced on 1 January, 2014, and is scheduled to 2020.

The «Erasmus+» joins seven existing European programs such as «Erasmus Mundus», «Tempus», «Jean Monnet», «Leonardo da Vinci», «Youth in Action» and others [7]. Owing to «Erasmus+» the international inter-university and academic cooperation is planned, the implementation of educational exchanges between universities are organized, the study abroad is provided, the reforming of the higher education system and learning management is fulfilled. The

program provides funding to ensure mobility, international partnerships and joint research projects, and for the empowerment and development of personnel in partner countries around the world.

All projects of the program are implemented in four areas:

1. KA1 (Key Action 1) – academic mobility;
2. KA2 - Projects of cooperation (cooperation for innovation and exchange of best practices);
3. KA3 - Support for reforms in higher education;
4. Jean Monnet projects.

The total budget of the program «Erasmus +» for the period until 2020 is planned in the amount of €14.7 billion. The data, published on the official website of the National «Erasmus+ office in Ukraine» on the program is impressive. It is stated that:

- two million university students will learn and be trained abroad;
- 650 thousand students of vocational education will spend part of their educational period abroad;
- 200 thousand students of Master degree will use the benefits of the new scheme to guarantee loans and will receive more than 25 thousand scholarships to study at joint master's programs;
- 500 thousand young people will work as volunteers abroad and participate in youth exchanges;
- 800 thousand teachers, lecturers, coaches, professors and social workers in the field of youth policy will teach or conduct trainings abroad [7].

Since 2014, via the «Erasmus+» program 12 students of Donetsk State University of Management have studied in the most prestigious universities in Europe: University of Salerno (Italy) and Lyon 2 (France).

It has given them the opportunity to experience the features of European education, gain practical experience with foreign languages, including English, Italian, French, visit the EU countries, and get familiar with the culture and traditions of different countries, get new contacts, and expand their horizons.

Thus, it ought to be mentioned that Ukraine is moving steadily to the European educational space, but the immediate issues that will promote the reform of higher education are to be solved. At present, one of the topical issues is the reform in the field of higher education and the creation of an international attractiveness of European education. The prospect of integrating European higher education systems is the creation of a single European curriculum, and the ideological basis of Europeanization has become the idea of forming a single interethnic community. In education, which is assigned the role of the leading process of internationalization, this concept was developed in the notion of the European dimension; the main task of introducing it into the education sphere is, first of all, the modernization of the content of education at all levels. This process involves

creating conditions for mobility of university students and professors, developing partnerships between various actors in the educational process, supporting joint cultural and educational initiatives and projects. Currently, within the framework of the Bologna process, the coordination links are being formed, which in the future will help to strengthen the integration of integrating systems into a single system.

REFERENCES

1. The Annual Report of the President of Ukraine, the Verkhovna Rada of Ukraine, the Cabinet of Ministers of Ukraine on the situation of young people in Ukraine (up to 2013) «Strategic priorities of youth policy: education, employment, housing» [Electronic resource]. – Access mode: http://pedpresa.ua/wp-content/uploads/2015/01/Dopovid_molod_zh_pidsumkamy_2013_2pdf.pdf
2. Executive summary Global trends and problems of education: Implications for Ukraine [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.niss.gov.ua/articles/1537>
3. Results of the representative sociological study of youth «Values of Ukrainian youth» [Electronic resource]. – Access mode: <http://dsmsu.gov.ua/index/ua/material/27412>
4. Higher education in Ukraine: students' public opinion. – 2015 p.
5. The Project of Higher Education Reform Strategy to 2020 [Electronic resource]. – Access mode: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/NT1109.html
6. The International Document of 27.06.2014 «Agreement on Association between Ukraine, on the one part, and the European Union, the European Atomic Energy Community and their Member States, on the other part» [Electronic resource]. – Access mode: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/984_011
7. About the European Union «ERASMUS+» program [Electronic resource]. – Access mode: <http://erasmusplus.org.ua/erasmus/pro-prohramu.html>

Ключові слова: молодь, вища освіта, вищий навчальний заклад, Болонський процес, співпраця, академічний обмін, програма «Еразмус+».

Key words: youth, higher education, institution of higher education, Bologna process, collaboration, teacher exchange, «Erasmus+» programme.

Вікторія Шведун,

доктор наук з державного управління, старший науковий співробітник, начальник наукового відділу з проблем управління у сфері цивільного захисту Навчально-науково-виробничого центру Національного університету цивільного захисту України (м. Харків)

ВПРОВАДЖЕННЯ ДОСВІДУ ЄС СТОСОВНО ТРАНСФОРМАЦІЇ КОНФЛІКТІВ В УКРАЇНСЬКУ ПРАКТИКУ

Viktoriia Shvedun,

Doctor of Sciences in Public Administration, Senior Researcher, Head of the Scientific Department of Management in the Sphere of Civil Protection of the Educational, Research and Production Center of the National University of Civil Protection of Ukraine (Kharkiv)

INTRODUCTION OF EXPERIENCE OF THE EU CONCERNING CONFLICTS TRANSFORMATION IN THE UKRAINIAN PRACTICE

The necessity of introduction of the European experience in public administration concerning transformation of the conflicts in Ukraine is caused by existence of internal and external threats of state security at the present stage.

In particular, emergency situations are one of the kinds of internal threats. According to the Qualifier of emergency situations, depending on the character of an origin of events which can cause emergencies in the territory of Ukraine, the following their types are allocated: technogenic, natural, social and military ones.

Depending on volumes of the consequences caused by emergencies, the number of victims and dead, volumes of the technical and material resources necessary for elimination of emergencies the following their levels are defined: object; local; regional and state ones.

It should be noted that now for Ukraine fight against emergency situation at the state level which is caused by the conflict with use of weapons in the territory of the Donetsk and Luhansk regions is especially urgent [1].

In particular, as for adaptation of standard and legal support of public administration concerning emergencies to requirements of the EU, it is necessary to pay attention to acceptance of the Code of civil protection of Ukraine in 2012. This Code governs the relations connected with protection of the population, territories, the environment and property against emergencies, response to them, functioning of uniform state system of civil protection and defines powers of public authorities, local governments, the rights and duties of citizens of Ukraine, foreigners and

persons without citizenship, the enterprises, institutions and the organizations irrespective of form of ownership. The precepts of law in this sphere before adoption of the Code were regulated by about 10 laws of Ukraine. At the same time some of them lost their relevance and needed cancellation. Besides, some laws, in particular the Law of Ukraine «About Civil Defense of Ukraine» and the Law of Ukraine «About Legal Bases of Civil Protection» duplicated each other concerning terminology.

Accordingly the elimination of contradictions and duplication of the legislation, differentiation of powers and functions of the central and local executive authorities, subjects of managing, and also definition of the principles of state policy in the sphere of civil protection in the uniform act were the purposes of adoption of the Code of civil protection.

So, the following laws became invalid after enforcement of the Code of civil protection: The law of Ukraine «About Civil Defense of Ukraine»; The Law of Ukraine «About Fire Safety»; The Law of Ukraine «About the General Structure and Number of Troops of Civil defense»; The Law of Ukraine «About Troops of Civil Defense of Ukraine»; The Law of Ukraine «About Rescue services»; The Law of Ukraine «About Protection of the Population and Territories Against Emergencies of Technogenic and Natural Character»; The Law of Ukraine «About Legal Bases of Civil Protection» [2].

However, as a result of cancellation of the specified laws, the number of questions, connected with shortage of a terms framework in the sphere of civil protection appeared.

Concerning introduction of experience of EU countries in public administration concerning transformation of the conflicts in Ukraine it is necessary to take into account that there is a number of the relevant state documents of the similar cooperation:

- The law of Ukraine «About Ratification of the Agreement between the Cabinet of Ministers of Ukraine and the Government of the French Republic about Mutual Aid and Cooperation in Civil Protection of the Population»;

- The Agreement between the Ministry of Defense of Ukraine and the Ministry of Defense of Montenegro on cooperation in the sphere of defense etc.

As for practical measures in the context of transformation of the conflict in the Donetsk and Luhansk regions of Ukraine with direct attraction of forces of civil protection, the most important questions concern functioning of system of humanitarian mine clearing in State Emergency Service of Ukraine and also the features of the organization of performance of work for mine clearing of the territory of the state.

REFERENCES

1. Sobol O. M., Prykhodko R. V. Organizational legal mechanism of public administration in the sphere of protection of the population and territories from emergency situations [Organizacijno-

pravovy`j mexanizm derzhavnogo upravlinnya u sferi zaxy`stu naselelnya i tery`torij vid nadzvy`chajny`x sy`tuacij] [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/20122/doc/2/13.pdf>

2. Code of civil protection of Ukraine [Kodeks cy`vil`nog zaxy`stu Ukrayiny`] [Electronic resource]. – Access mode: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5403-17>

Ключові слова: конфлікт, трансформація, надзвичайна ситуація, законодавство, досвід.

Key words: conflict, transformation, emergency, legislation, experience.

Віктор Швидун,

к. пед.н., доцент, проректор з науково-педагогічної роботи КВНЗ «Дніпропетровський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» (м. Дніпро)

**МОДЕРНІЗАЦІЯ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ В
КОНТЕКСТІ ПАРТНЕРСТВА УКРАЇНИ ТА ЄС У ГУМАНІТАРНІЙ СФЕРІ**

Victor Shvydun,

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Vice-Rector for scientific and pedagogical KVNZ “Dnipropetrovsk Regional Institute of Postgraduate Education” (Dnipro)

**MODERNIZATION OF UKRAINE POSTGRADUATE EDUCATION IN THE CONTEXT
OF PARTNERSHIP BETWEEN UKRAINE AND THE EU IN THE HUMANITARIAN
FIELD**

Як відзначається в «Концепції нової української школи», «... найбільш успішними на ринку праці в найближчій перспективі будуть фахівці, які вміють навчатися впродовж життя, критично мислити, ставити цілі та досягати їх ...» [1].

Проблема, на нашу думку, полягає в тому, що українська школа продовжує орієнтуватися на передачу суми готових знань, вчитель так і не став фасилітатором, а залишається репродуктором, використовуючи традиційні, ефективні у свій час, але морально застарілі в інформаційному суспільстві, дидактичні засоби. Випускник нової школи має бути особистістю, патріотом, інноватором [1]. Для цього необхідно змінити традиційний підхід до навчання, орієнтуючись на педагогіку партнерства та компетентнісний підхід, що потребує, в першу чергу, нового вчителя – агента змін. Ключова роль у вирішенні даного питання

покладається на систему післядипломної педагогічної освіти, яка має забезпечити підготовку вчителів, готових до запровадження інновацій та реального реформування системи освіти.

У даному контексті, на нашу думку, доцільно, не відмовляючись від позитивного досвіду української педагогіки, звернути увагу на напрацювання європейських колег.

Зокрема, аналізуючи розвиток системи післядипломної педагогічної освіти країн ЄС, ми погоджуємось з висновком С. Синенко про наявність певних напрямів у підвищенні кваліфікації педагогів, актуальних і для України:

1) особистісний і професійний розвиток учителів (оновлення базових знань і навчальних умінь у предметній галузі; отримання нових навчальних навичок; постійне вдосконалення методики викладання; перехід до нових методів навчання тощо);

2) покращення якості освітніх систем та їх педагогічного забезпечення (заохочення до міждисциплінарності та взаємодії; сприяння інноваціям; підготовка до педагогічного управління, вирішення проблем; послідовна реалізація педагогічних пріоритетів тощо);

3) взаємодія між освітою і суспільством (стимулювання стосунків із діловими фірмами; єднання системи освіти і економіки; вивчення економічних і соціальних факторів впливу на поведінку молоді; полегшення адаптації до соціальних і культурних змін тощо) [2, С. 38].

У даному контексті вважаємо, що подальша модернізація системи післядипломної педагогічної освіти має бути спрямована на:

визначення кола знань, умінь і цінностей, які мають поширюватись освітою за допомогою вчителя;

формування компетентності вчителя в галузі інформаційних технологій, що виступають у двоякій ролі: як інструмент процесу пізнання та як компонент викладання;

вирішення проблеми професійної автономії вчителів і школи в цілому, що стосується, передусім, прийняття рішень щодо змісту і методів викладання, організації навчальних програм тощо;

розв'язання проблеми налагодження нових видів стосунків між учителями та їх партнерами в системі освіти: сім'ями, громадами, вищими навчальними закладами, засобами інформації, підприємствами, урядовими і неурядовими організаціями тощо;

поширення стратегії морального та матеріального стимулювання вчителів.

Сприятиме даному процесу реалізація під час організації курсів підвищення кваліфікації вчителів наступних функцій:

- рекваліфікаційної – розвиток професійних компетенцій учителя відповідно до змін у системі освіти різних країн;

- інноваційної – надання інформації про останні інновації в педагогіці та можливості їх застосування у конкретному навчальному закладі;

- спеціалізованої – отримання додаткової кваліфікації після кількох років роботи;
- розширюючої – оволодіння знаннями та методикою, що необхідні для викладання іншого предмету.

Також на підставі проведеного аналізу досвіду організації системи післядипломної педагогічної освіти зарубіжних країн пропонуємо:

1. Розробити та прийняти Закон України про післядипломну освіту;
2. Модернізувати систему післядипломної педагогічної освіти на принципах системності, безперервності, індивідуалізації навчання, фундаменталізації, гуманізації та гуманітаризації.

3. Спрямувати зусилля органів державного управління освітою усіх рівнів на запровадження системи забезпечення економічних та соціальних гарантій педагогічним, науково-педагогічним, бібліотечним та іншим працівникам системи освіти, підвищення їх соціального статусу, престижу педагогічної професії, створення умов для професійного вдосконалення та творчості.

4. Доповнити існуючу в системі післядипломної педагогічної освіти України модель навчання педагогів, за якої державні органи управління освітою та інститути післядипломної педагогічної освіти визначають наповнення навчальних планів для слухачів курсів підвищення кваліфікації педагогічних працівників, терміни та тривалість їх проведення, місце навчання тощо другою, що передбачає можливість для вчителя самостійно виявляти ініціативу щодо підвищення кваліфікації та професійних компетенцій.

5. Децентралізувати систему державного управління післядипломною педагогічною освітою та передбачити можливості її багатоканального фінансування.

6. Розширити функції закладів післядипломної педагогічної освіти через створення та функціонування у всіх навчальних закладах даної системи факультетів перепідготовки педагогічних працівників.

7. Забезпечити діяльність закладів післядипломної педагогічної освіти по реалізації наступних функцій, притаманних відповідним закладам країн ЄС: адаптаційної, допоміжної, інноваційної, рекваліфікаційної, розширювальної, спеціалізуючої.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/>
2. Синенко С.І. Розвиток післядипломної педагогічної освіти в країнах Західної Європи (Англія, Франція, Німеччина): дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Синенко Світлана Іванівна. – К., 2002. – 269 с.

Ключові слова: післядипломна педагогічна освіта, модернізація освіти, агент змін, інновації.

Key words: postgraduate education, modernization of education, change agent, innovation.

Сергій Якименко,

аспірант кафедри менеджменту організацій Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету (м. Дніпро)

МЕХАНІЗМИ ТА НАПРЯМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

Sergei Yakimenko,

PhD Student of Organizational Management Department of Dnepropetrovsk State Agricultural and Economic University (Dnipro)

MECHANISMS AND DIRECTIONS OF PROVIDING UKRAINE'S EURO INTEGRATION

Співробітництво з ЄС стає останнім часом дедалі важливішою складовою діяльності органів державної влади України. У рамках механізму двостороннього діалогу важлива роль належить забезпеченню формування та реалізацію галузевих і регіональних програм співробітництва з ЄС; запровадженню механізмів координації діяльності органів виконавчої влади у сфері економічного та соціального співробітництва з ЄС; налагоджуванню контактів між органами виконавчої влади України та відповідними структурами Європейської Комісії. Однак продовжує залишатися проблемою визначення ефективних механізмів та напрямів євроінтеграції, що і є предметом нашого аналізу.

Слід вказати насамперед на наявність суттєвих недосконалостей в організації даного процесу. Необхідно активізувати зусилля у створенні недержавних інститутів сприяння євроінтеграційним процесам, які взяли б на себе відповідальність за здійснення цього курсу на рівні громадських об'єднань та організацій, творчих спілок тощо. Курс на інтеграцію в ЄС все ще лишається прерогативою центру. Цього недостатньо для умов, коли проголошено тезу «Від Європи держав – до Європи регіонів». Тому акцент має бути перенесений на ширше залучення регіонів до формування та реалізації євроінтеграційної політики. Наближення законодавства України до законодавства ЄС є одним з основних завдань в реалізації курсу на інтеграцію України до Європейського Союзу, у цій царині є нагальна

необхідність запровадження такого порядку, який унеможливилював би прийняття нормативно-правових актів без урахування законодавства ЄС.

Необхідно використовувати досвід держав – асоційованих членів ЄС, де виконання інтеграційних заходів забезпечується цільовим фінансуванням. Тільки на заходи інституційного плану у цих країнах виділяють по 3-4% державного бюджету. Водночас слід виходити з того, що фінансове забезпечення адаптації України до європейських економічних, соціальних і правових стандартів за нинішньої ситуації є досить складним завданням. За обмежених фінансових можливостей державного бюджету слід використовувати всі можливі джерела фінансування, у т.ч. кошти місцевих бюджетів та позабюджетних фондів, залучати (з відповідним заохоченням) і кошти вітчизняних інвесторів та бізнесових структур.

Особливої важливості набуває проведення широкомасштабної роз'яснювальної роботи, зокрема розробка та реалізація державної програми інформування громадськості про ситуацію в ЄС, проблеми і здобутки України на шляху європейської інтеграції. Особлива увага має приділятися роботі з регіональними ЗМІ, які справляють вирішальний вплив на формування громадської думки на місцях. З іншого боку, обов'язково повинен бути зворотний зв'язок, тобто активна присутність України в європейському інформаційному просторі з метою формування в Європі позитивного ставлення до її євроінтеграційного курсу. Важливою складовою цієї роботи є адаптація до європейських стандартів законодавства України з питань, що стосуються інформаційного простору.

Загалом стратегія інтеграції України в структури Європейського Союзу відповідає життєво важливим інтересам українського народу. Вона залишатиметься пріоритетним напрямом зовнішньополітичного курсу України, визначальним чинником її міжнародної діяльності на тривалу перспективу. На можливості і темпи інтеграції України в ЄС істотним чином впливатиме триваючий процес розширення Євросоюзу та його внутрішньої інституційної реформи.

Успіх курсу України на європейську інтеграцію залежить насамперед від того, наскільки реалістичними, послідовними і ефективними будуть кроки по його реалізації. Це посилює значущість практичних заходів, спрямованих на створення надійної і стабільної основи для поступової, еволюційної інтеграції України до Євросоюзу як рівноправного і конкурентоспроможного члена. Намагання обійти визначені для країн-кандидатів умови або отримати певні послаблення в їх забезпеченні слід розглядати як контрпродуктивні. Це може не лише скомпрометувати мету, яку ми ставимо перед собою, а й завдати серйозної шкоди економіці України. На нинішньому етапі досягнення якісних змін у відносинах між Україною і ЄС залежить від рішучості і спроможності здійснити глибокі економічні,

політичні і правові реформи, співвіднесені із завданнями досягнення відповідності копенгагенським критеріям членства в ЄС. Це головна передумова для істотного прискорення темпів розвитку і модернізації економіки країни та її суспільно-політичної системи, скорочення відставання від країн-членів ЄС за рівнями економічного та соціального розвитку та потенціалом участі у міжнародному поділі праці.

Прискорити створення передумов для ефективної інтеграції економіки України в структури ЄС можна шляхом концентрації ресурсів на тих ділянках економічної структури, які визначають майбутнє світової економіки і дають змогу забезпечувати не лише скорочення зазначеного відставання, а й випереджаючий розвиток. Така політика має орієнтуватися передусім на створення інституцій, що сприяють генерації та розповсюдженню інновацій, формуванню визначального фактору конкурентоспроможності в сучасній світовій економіці - людського капіталу, на створення рівноправних умов для підвищення конкурентоспроможності українських компаній у відкритому конкурентному середовищі. До невідкладних завдань належить забезпечення прискореного розвитку передусім в ряді профільних науко- і техноємних галузей, які вже сьогодні демонструють досить високий технологічний рівень і здатність до міжнародної конкуренції, а отже і готовність стати «локомотивами» високотехнологічного зростання.

Потребують уважного аналізу процеси інтеграції в ЄС країн першої хвилі розширення. Ми маємо вчитися на їх успіхах і робити правильні висновки з їхніх помилок. Необхідно також уважно відслідковувати тенденції розвитку та інституційного реформування Євросоюзу, пропускаючи крізь призму національних інтересів такі з них, як посилення наднаціональних органів, делегування їм частини державного суверенітету.

Євроінтеграційний курс є невід'ємною складовою демократичних та економічних реформ, які відбуваються в нашій державі. У свою чергу результативність цих перетворень безпосередньо пов'язана з реалізацією європейського вибору України. Усвідомлення цього взаємозв'язку має стати для українського суспільства потужним консолідуючим фактором, стимулом для активного і динамічного поступу обраним шляхом.

Ключові слова: євроінтеграція, публічне адміністрування, механізми управління, напрями інтеграції.

Key words: European integration, public administration, management mechanisms, lines of integration.

ПАНЕЛЬ 4.

**СТВОРЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ЗОНИ ПРАВОСУДДЯ І БЕЗПЕКИ: ДОСВІД ДЛЯ
УКРАЇНИ**

Наталя Березовська,

*кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінального права Національного
університету «Одеська юридична академія» (м. Одеса)*

**ПОЛІТИКА КРАЇН ЗАХОДУ У СФЕРІ ВНУТРІШНЬОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО
(КІБЕР) ПРОСТОРУ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ**

Natalya Berezovska,

Candidate of Juridical Sciences, Docent, National University «Odessa Law Academy» (Odessa)

**WESTERN COUNTRIES POLICY IN THE FIELD OF DOMESTIC INFORMATION
(CYBER) SPACE: EXPERIENCE FOR UKRAINE**

Д. В. Дубов та М. А. Ожеван зазначають, що на сьогоднішній день більшість потужних держав світу (США, Росія, ЄС, Китай, Індія та інші) перебувають у процесі трансформації власних військових підрозділів з огляду на можливості використання мережі Інтернет. За даними керівника компанії McAfee, оприлюдненими на Всесвітньому економічному форумі в Давосі у 2010 р., у 2009-2010 рр. уже понад 20 країн планували або здійснили різноманітні інформаційні операції. Формуються спецпідрозділи, що мають на меті: ведення розвідувальної роботи в мережах, захист власних мереж, блокування і «обвал» структур супротивника із використанням можливостей кіберпростору. Згідно з офіційними заявами такі підрозділи створено у США (U.S. Cyber Command), Великій Британії (урядовий Cyber Security Operations Centre), Німеччині (Internet Crime Unit та Federal Office for Information Security), Австралії (The Cyber security operations centre), Індії та інших державах. Активну позицію щодо протидії кіберзагрозам посідає провідна міжнародна безпекова організація – НАТО (Cooperative Cyber Defence Centre of Excellence). Таким чином, провідні держави світу все більше уваги приділяють розвитку та захисту власних інформаційних ресурсів, а також можливості впливати на інформаційні ресурси інших країн, що в цілісному вигляді описується проблемою забезпечення кібербезпеки держави [1, С. 4].

Н. Хан вказує на важливість кібербезпеки, що поступово зростає в сучасному світі. У той час як набуває поширення використання інформаційних та комунікаційних технологій

(ІКТ), зростають можливості їхнього застосування та їхня важливість. У результаті залежність громадських та приватних організацій безпосередньо пов'язана з їхньою вразливістю перед зовнішнім втручанням. Очікується, що кіберзалежність та вразливість ІКТ буде зростати в майбутньому. Більше того, дедалі більша кількість ключових елементів національної інфраструктури ставатиме головною метою кібератак. Водночас покращення в сфері кібербезпеки будуть спричинені підвищенням рівня обізнаності в безпекових питаннях приватних і громадських акторів, що дозволить їм захищатися від цих атак. Однак, які б не були здійснені заходи в сфері кібербезпеки, дедалі більша залежність від ІКТ неминуче призводитиме до зростання числа успішних кібератак. Сторона, що прицілюється, завжди буде трохи попереду від сторони, що є ціллю, через ефект неочікуваності і впровадження новітніх технологій [2, С. 1].

Політика країн Заходу у сфері внутрішнього інформаційного (кіберпростору) дедалі частіше набуває окремих рис політики тих країн, що традиційно відносять до авторитарних, щоправда у цих процесах мають місце суттєві відмінності. Якщо в країнах авторитарного типу передусім здійснюється політика прямого обмеження доступу, то країни Заходу нарощують кількість даних про користувачів, здійснюють моніторинг національного інтернет-трафіку та створюють можливості цільового відключення окремих елементів мережі або її користувачів. Такий акцент на «моніторинговому дискурсі» обумовлений, зокрема, зростанням кількості телекомунікаційних послуг та мереж, контроль за якими є складним для державних правоохоронних служб. Це стосується, наприклад, контролю за розмовами власників смартфонів та VoIP-системи. Зокрема смартфони Blackberry підтримують систему шифрування даних, що передаються, а сервери цих компаній розташовані у США та Великобританії, що унеможлиблює контроль за спілкуванням користувачів Blackberry та потенційно робить доступним листування власників смартфонів для американських і британських спецслужб. Саме це стало причиною введення обмежень (особливо в державному секторі) на використання цих засобів зв'язку у Франції, Німеччині, Індії, Об'єднаних Арабських Еміратах та Російській Федерації. Крім того, співробітникам керівних структур ЄС також заборонено користуватись смартфонами зазначеної фірми. Щодо VoIP-телефонії, то основні претензії висуваються до програмного продукту Skype, оскільки він забезпечує ефективний криптографічний захист розмов абонентів, що практично унеможлиблює перехоплення їх з боку спецслужб. Це стало однією з причин конфлікту між авторами програми та спецслужбами деяких країн (Італія, Російська Федерація, Індія, Німеччина, Великобританія). Крім того, в 2010 році уряд США додатково виділив для ФБР 234 млн. дол. для спеціального проекту з «прослуховування Інтернету»

(Advanced Electronic Surveillance – Going Dark), спрямованого передусім на можливість прослуховування Інтернет-комунікаторів (наприклад, того ж Skype) [1, С. 7].

Актуальність розгляду захисту кібербезпеки останнім часом набуває розголосу не лише в міжнародних чи зарубіжних джерелах. О. А. Баранов зазначає: «Кібербезпека – це деякий стан систем, за якого нейтралізуються загрози доступності, цілісності або конфіденційності даних, що циркулюють в інформаційних системах. Крім того, завдяки включенню до переліку об'єктів, на які можуть діяти якісь загрози з кіберпростору, послуг інформаційних систем це визначення терміна дозволяє мати на увазі наявність якихось загроз функціональності систем більш високого порядку, до яких в якості складових елементів входять інформаційні системи. Це положення має важливий методологічний зміст у розумінні місця і ролі проблеми кібербезпеки в контексті інших видів безпеки» [3, С. 55].

На рівні національних та міжнародних стратегічних документів визначення кібербезпеки значно різняться. А значить, розрізняються і підходи не тільки до змісту відповідних стратегій, а й до змісту планів дій із забезпечення кібербезпеки. Однак транскордонний характер цієї проблеми настійливо диктує необхідність координації зусиль як на національному, так і на міжнародному рівні. Передусім, мова йде про осмислення суті кіберзагроз, змісту робіт щодо забезпечення кібербезпеки, чітке визначення цілей стратегії і власне визначення змісту самого терміна «кібербезпека» [3, С. 57].

Тому тема потребує подальших наукових досліджень з ціллю закріплення переліку злочинних діянь в самостійний розділ КК України. Щодо виділення такого окремого виду безпеки як кібербезпека, видається, слід піти шляхом запозичення світового досвіду і відобразити захист кібербезпеки в національному законодавстві.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дубов Д. В., Ожеван М. А. Кібербезпека: світові тенденції та виклики для України: аналітична доповідь. – К.: НІСД, 2011. – 30 с.
2. Хан Н. Майбутнє кібербезпеки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://iwp.org.ua/img/Cybersecurity.pdf>
3. Баранов О. А. Про тлумачення та визначення поняття «кібербезпека» // Правова інформатика. – № 2(42). – 2014. – С. 54-62.

Ключові слова: кримінальне право, національна безпека, кібербезпека.

Key words: criminal law, national security, cyber security.

Вадим Бірюков,

Головний спеціаліст – державний інспектор з охорони навколишнього природного середовища Харківської області, аспірант кафедри соціальної і гуманітарної політики ХарPI НАДУ (м. Харків)

РОЛЬ УКРАЇНИ В ГАРАНТУВАННІ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЛЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СПІВТОВАРИСТВА

Vadim Biryukov,

Chief Specialist - State Inspector of Environmental Protection of the Kharkiv Region, PhD Student of the Department of Social and Humanitarian Policy of the Kharkiv Regional Institute of Public Administration, NAPA (Kharkiv)

THE ROLE OF UKRAINE IN GUARANTEES OF ECOLOGICAL SAFETY FOR THE EUROPEAN COMMUNITY

Україна є однією з найбільших за територією, чисельністю населення та економічним потенціалом держав Європи. На території України зосередженні величезні природні багатства, втім відсутність концептуальних підходів до забезпечення як національної безпеки в цілому, так і екологічної безпеки зокрема негативно позначились на рівні збереження та примноження природних ресурсів і багатств нашої країни.

На сьогодні проблема збереження довкілля є однією з доленосних проблем, від розв'язання якої значною мірою залежить безпека не тільки Європи, а й майбутнє нашої планети. З огляду на перебіг реформ в Україні на сучасному етапі, зміни в системі органів державного контролю у сфері охорони довкілля є вельми суттєвими, але дотепер вони далекі до завершення. Це означає, що пошук системи таких органів, з урахуванням необхідності знаходження оптимального співвідношення їх компетенції та налагодження конструктивної співпраці між ними, все ще триває.

Природно-ресурсний потенціал – важливий фактор розміщення продуктивних сил, який включає природні ресурси і природні умови. Відповідно до найбільш поширеного трактування, під природними ресурсами розуміють тіла і сили природи, які за певного рівня розвитку продуктивних сил можуть бути використані для задоволення потреб людського суспільства. На всіх етапах розвитку виробництво матеріальних благ є процесом взаємодії людей і природи. В умовах науково-технічного прогресу очевидним є її посилення. Подальший розвиток продуктивних сил неминуче пов'язаний із включенням у

господарський обіг дедалі більшої кількості природних ресурсів та збільшеним навантаженням на навколишнє середовище.

Реалізація національної екологічної політики вимагає комплексного (міжгалузевого) підходу до вирішення наявних проблем у просторово-територіальному вимірі, пріоритетними напрямками її мають бути: розв'язання проблем збереження довкілля та соціально-економічного розвитку суспільства на основі їх неподільності, стимулювання інноваційних розробок та інвестиційних проектів, спрямованих на впровадження ресурсозберігаючих технологій, модернізацію техніко-технологічних процесів, розвиток наукоємних галузей промисловості; створення системи стимулювання збереження довкілля і відновлення його природних властивостей, забезпечення невиснажливого використання природних ресурсів та ефективного розвитку продуктивних сил.

Отже проблема забезпечення національної безпеки в екологічній сфері набула в нашій державі безпрецедентної гостроти. Для її розв'язання необхідно розробити наукові засади екологічної безпеки України, методологію забезпечення її реалізації.

Головною метою екологічної безпеки України має бути вироблення концептуальних засад стратегій у сфері раціонального природокористування та захисту навколишнього середовища, а також втілення їх у практику з метою сталого економічного та соціального розвитку держави. При цьому передбачається формування нових типів технологічних процесів, соціальної організації та управління, здатності розв'язання екологічних проблем та зменшення будь-якої екологічної небезпеки, що становить значну загрозу не тільки для України, а й для всієї Європи. Слід визнати, що в сучасних умовах досягнення такої мети уявляється малореальним. Необхідна допомога розвинутих держав, тісне співробітництво та кооперація з усіма державами світу. Зрозуміло, політика екологічної безпеки України має інтегруватися в систему колективної екологічної безпеки.

Інтеграція України до ЄС у галузі охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки має здійснюватися шляхом створення правової, нормативно-методичної та організаційної бази, яка має відповідати вимогам національної та загальноєвропейської екологічної безпеки. Тому надзвичайно актуальним є удосконалення економічних механізмів охорони природи та природокористування, формування умов для концентрації фінансових ресурсів та їх цільового використання, щоб фінансувати невідкладні екологічні заходи загальнодержавного й регіонального значення, створення концепції сталого розвитку України в забезпеченні можливостей формування механізмів інтеграції екологічної політики у стратегію соціально-економічних реформ, виконання заходів, передбачених Програмою інтеграції України до ЄС.

Одним із важливих елементів інтеграції України до ЄС є приведення у відповідність до вимог та стандартів права законодавства держави, через його адаптацію. Вона полягає у поетапному прийнятті та впровадженні нормативно-правових актів України, розроблених із урахуванням вимог ЄС, зокрема й в екологічній сфері. Формування й запровадження національної стратегії екологічної політики впливає з низки міжнародних зобов'язань України. Складна екологічна ситуація в країні, а також відсутність комплексного документу, що містив би цілі й пріоритетні завдання з охорони довкілля з врахуванням нових суспільно-політичних та соціально-економічних реалій усередині держави пояснюють нагальність та необхідність виконання. Європейський Союз є одним із ключових гравців на міжнародній екологічній арені. Він дедалі активніше формує міжнародний екологічний порядок денний і вважається взірцем у сфері екологічного права. Так, протягом останніх років прийнято ряд законів та нормативно-правових актів щодо підвищення безпеки. Однак механізми реалізації заходів інтеграції України до ЄС, зокрема адаптації національного законодавства в галузі охорони навколишнього природного середовища до законодавства ЄС, потребує удосконалення та значного фінансування.

Адаптація екологічного законодавства України до стандартів ЄС, що налічує понад 200 директив, які регулюють стан навколишнього середовища, а також нормотворче супроводження його впровадження на національному рівні, вимагає високого професійного рівня експертів-юристів, економістів та профільних спеціалістів із глибоким знанням європейського права та тісними контактами у відповідних колах в інституціях та державах-членах ЄС. Крім цього, практичне впровадження директив вимагає значних капіталовкладень. Згідно із підрахунками європейських експертів, виконання екологічних стандартів ЄС країнами останньої хвилі розширення коштувало в середньому 1 тис. євро на душу населення залежно від стартових умов країни.

Характер та рівень співробітництва Україна – ЄС та взагалі перспектива української інтеграції в природоохоронній галузі залежатимуть від внутрішніх трансформацій в Україні, від створення умов для стабільного економічного розвитку, фінансового забезпечення та узгоджених дій органів виконавчої влади, органів місцевої влади, ділових кіл та громадськості. 21 грудня 2010 р. Верховна Рада України прийняла закон «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 р.». Цей важливий політичний документ визначає мету та принципи національної екологічної політики, її стратегічні цілі та завдання, а також інструменти реалізації національної екологічної політики. Успішна інтеграція України в європейські структури залежатиме саме від ефективної реалізації прийнятих нею законів, зокрема в екологічній сфері.

Особливостями сучасного стану соціально-економічного розвитку є висока техніко-технологічна різноманітність та швидка мінливість науково-технічного розвитку, поєднана з постійно діючими чинниками впливу (ринку товарів, капіталу, ринку праці та ін.) на тлі економічної конкуренції та обмеженості ресурсів. Увесь світ переживає глибоку соціально-культурну кризу, пов'язану із посиленням ролі споживання в усіх сферах життя при одночасному загостренні економічних та екологічних проблем. У той самий час соціально-економічні системи мають сьогодні сприятливі умови для реалізації власного потенціалу та здійснення необхідних трансформацій для дотримання прийнятого у всьому світі концепту сталого розвитку. Це потребує зміни методології управління соціально-економічним розвитком на основі системного підходу. З огляду на зазначене важливо наголосити, що, враховуючи досвід розвинутих зарубіжних країн, модернізація виробництва полягає в системній екологізації всіх складових частин виробництва, тобто системи управління технологічних процесів, господарської та інвестиційної діяльності підприємства. Це означає екологізацію функцій системи загального управління підприємством із запровадженням міжнародних стандартів системи екологічного менеджменту, екологічного аудиту, а також досвіду екологічного інжинірингу, маркетингу, лізингу, страхування; оновлення виробничих процесів (технологічних систем) для поліпшення екологічних характеристик виробництва, модернізацію очисних споруд з економічним ефектом; екологічне оздоровлення прилеглої території, підвищення екологічної свідомості та кваліфікації персоналу.

Отже, прагнення України до сталого економічного розвитку, її інтеграція в європейське співтовариство потребують запровадження сучасних підходів у формуванні й розвитку соціальної відповідальності держави і громадськості щодо гарантування екологічної безпеки та захисту довкілля. Сьогодні є дуже важливим проведення послідовної ефективної екологічної політики, спрямованої на захист життя і здоров'я людей, природних ресурсів, збереження навколишнього природного середовища для задоволення потреб населення, впровадження економічних механізмів охорони природи та природокористування, залучення громадських організацій до природоохоронного нагляду, забезпечення прозорості, відкритості та інтегрованості регулювання природоохоронних заходів до європейських стандартів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Зеркалов Д. В. Екологічна безпека та охорона довкілля / Д. В. Зеркалов. – К.: Основа, 2011. – 517 с.
2. Інформація щодо стану відповідності законодавства України вимогам права ЄС у сфері охорони довкілля [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.menr.gov.ua/media/files/Dodatok2571_261211_030112.pdf

3. Конституція України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakonrada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
4. Корнійчук Н. М. Екологічна безпека країн Європейського Союзу / Н. М. Корнійчук // Актуальні проблеми міжнародних відносин і зовнішньої політики країн світу : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., Луцьк, 11–12 жовт. 2012 р. / за ред. В. Й. Лажніка та С. В. Федонюка. – Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2012. – С. 141.
5. Корнійчук Н. М. Екологічна політика ЄС на сучасному етапі / Н. М. Корнійчук // Політологічні читання пам'яті професора Богдана Яроша : зб. наук. пр. – Луцьк : ПВД «Твердиня», 2012. – С. 164.
6. Сіденко В. Р. Прорив в Європу / В. Р. Сіденко // Політика і час. – 1999. – № 8.
7. Фонарюк Д. В. Адаптація українського законодавства ЄС як фактор швидкого розвитку євроінтеграції / Д. В. Фонарюк [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.intkonf.org/fonaryukadaptatsiyaevrointegratsiyi>.

Ключові слова: екологічна безпека, Європейський Союз, захист довкілля.

Key words: environmental safety, European Union, environmental protection.

Володимир Бульба,

доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри соціальної і гуманітарної політики, декан факультету підготовки магістрів державного управління Харківського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентіві України (м. Харків)

Олена Поступна,

кандидат наук з державного управління, доцент, докторант кафедри соціальної і гуманітарної політики Харківського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентіві України (м. Харків)

Ольга Полякова,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри військового права Національного юридичного університету ім. Ярослава Мудрого (м. Харків)

**ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ОБІЗНАНОСТІ ТА ПІДТРИМКИ ГРОМАДЯНАМИ
ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОГО НАПРЯМУ УКРАЇНИ ШЛЯХОМ ПРАВОВОЇ ОСВІТИ**

Volodymyr Bulba,

*Doctor of Public Administration, Professor, Professor of Social and Humanitarian Policy
Department, Dean of the Master of Public Administration Faculty,
Kharkiv Regional Institute of Public Administration of the National Academy of Public
Administration attached to the Office of the President of Ukraine (Kharkiv)*

Olena Postupna,

*PhD in Public Administration, Associate Professor,
Doctoral candidate of the department of Social and Humanitarian Policy,
Kharkiv Regional Institute of Public Administration of the National Academy of Public
Administration attached to the Office of the President of Ukraine (Kharkiv)*

Olga Polyakova,

*PhD in Law, Assistant Professor at Military Law Department
National Law University named after Yaroslav the Wise (Kharkiv)*

INCREASING THE LEVEL OF ACCURACY AND SUPPORT BY CIVIC GUIDELINES OF THE EUROPEAN NETWORK OF UKRAINE BY LEGAL EDUCATION

В умовах становлення України як демократичної та правової держави важливу роль відіграє правова освіта, основним завданням якої є формування високого рівня правової культури та правосвідомості населення, їх ціннісних орієнтирів та активної позиції кожної людини як члена громадянського суспільства. Сьогодні надання правових знань населенню країни здійснюється в усіх закладах освіти, у спеціалізованих навчальних закладах, бібліотеках, наукових установах, закладах культури тощо. Наукові установи та заклади забезпечують систему правової освіти новими знаннями та науковою інформацією, а навчальні заклади юридичного спрямування готують відповідні наукові кадри. До правоосвітньої та правовиховної діяльності також залучені органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, державні заклади, підприємства, організації. Таким чином в Україні створюється підґрунтя для формування громадянина нового типу, який має бути не лише правоосвіченим, але й мати активну громадянську позицію [1, С. 131].

В цьому зв'язку сучасною тенденцією в розвитку правової освіти в Україні можна вважати появу нових її галузей – громадянської освіти, освіти для демократичного громадянства, освіти з прав людини, головною метою яких є формування особистості, якій притаманні демократична громадянська культура, усвідомлення взаємозв'язку між

індивідуальною свободою, правами людини та її громадянською відповідальністю, готовністю до компетентної участі у житті суспільства. Це завдання є важливими особливо в умовах євроінтеграційного напрямку, який обрала Україна.

Слід зазначити, що в Україні з розвитку і поширення правових знань у дусі демократії вже зроблено певні кроки, а саме: розроблені концептуальні засади; впроваджено в навчально-виховний процес закладів освіти нові дисципліни; розроблені навчальні програми, створені навчальне та навчально-методичне забезпечення викладання нових навчальних дисциплін (курсів); проводяться наукові та науково-практичні конференції, семінари, тренінги для всіх зацікавлених осіб; здійснюється підготовка та перепідготовка педагогічного складу; створено мережу обміну інформацією, розповсюдження матеріалів із поширення нових знань тощо. Крім того, починаючи з 2000 р. реалізуються проекти і програми з питань громадянської освіти в найчисельнішій в Україні системі освіти – в загальній середній освіті, зокрема:

— проекти: «Освіта для демократії в Україні», «Громадянська освіта – Україна», «Навчальний тур з громадянської освіти», «Сприяння розвитку освіти для демократії в Україні» (українсько-швейцарський проект), «Забезпечення якості освіти для демократичного громадянства» (проект Благодійної організації «Вчителі за демократію та партнерство»), «Спільнота споживачів та громадські об'єднання» (проект ЄС ПРООН), «Зелений пакет» (проект ОБСЄ);

— програми: «Практичне право», «Дебати», Програма рівних можливостей та прав жінок в Україні (ЄС ПРООН) [2].

Отже, створена в Україні система правової освіти розрахована, насамперед, на молоде покоління та передбачає істотну трансформацію світоглядних орієнтацій та самосвідомості людей, формування у них громадянських цінностей (загальнолюдських, демократичних, національних та ін.). Однак, не зважаючи на певні досягнення у цьому напрямі, в Україні існують певні проблеми, що заважають розвитку поширення знань у дусі демократії та підвищення рівня обізнаності й підтримки громадянами євроінтеграційних процесів, а саме: непослідовність в розробці та здійсненні освітньої політики щодо поширення цих знань серед населення; недостатня кваліфікація людей, які впроваджують освітні реформи; нерозуміння важливості вирішення питання; відсутність узгодження в питаннях впровадження навчальних програм (курсів) на всіх рівнях освіти і не лише для молоді, а й для дорослого населення; відсутність системності у підготовці / перепідготовці педагогічних і науково-педагогічних кадрів, задіяних у поширенні знань у дусі демократії; поширення позитивного досвіду із впровадження навчання демократії, використання нових методів роботи; здійснення моніторингу якості та результатів надання нових знань тощо. Все це

потребує негайного вирішення на державному рівні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Полякова О. С. Стан наукових пошуків з проблеми становлення та розвитку правової освіти в Україні: публічно-управлінський аспект / О. С. Полякова // Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. пр. – Х. : Вид-во ХарPI НАДУ «Магістр», 2016. – № 1 (49). – С. 131-136.
2. Сучасний стан громадянської освіти в Україні : аналітичний звіт / І. В. Іванюк, О. В. Овчарук, А. Б. Терещенко : ГО «Об'єднання «Агенція розвитку освітньої політики». – К., 2013. – 104 с.

Ключові слова: публічне управління, правова освіта, система освіти, тенденції розвитку.

Key words: public administration, legal education, education system, development trends.

Вікторія Григор'єва,

*к.ю.н., доцент, доцент кафедри спеціально-правових дисциплін
Донецького державного університету управління (м. Маріуполь)*

МЕХАНІЗМИ ВИРІШЕННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ СПОРІВ: ІНТЕГРАЦІЙНІ НАПРЯМКИ

Victoria Grigoryeva,

*Candidate of Juridical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of
Special-Law Disciplines Donetsk State University of Management (Mariupol)*

MECHANISMS FOR SOLVING ECONOMIC DISPUTES: INTEGRATION DIRECTIONS

Правова системи України спрямовано рухається у напрямі європейської інтеграції, що реалізується в намаганні держави забезпечити умови для виключно правового вирішення господарських спорів. Ефективне та своєчасне розв'язання господарських спорів є засобом усунення дезорганізуючих чинників та підтримання в рівновазі соціально-економічної системи держави. Інтенсивність, кількість та значущість конфліктів набагато підвищується на етапі переходу суспільства до ринкової економіки. Саме такий складний період переживає

українське суспільство у цей час, що супроводжується з відсутністю теоретико - прикладних досліджень правових спорів узагалі та спорів у галузі економіки зокрема.

Ефективність захисту прав суб'єктів підприємництва багато в чому залежить від вибору форм та способів такого захисту, оскільки ними визначається як реальність відновлення порушеного права, так і суб'єкт, правомочний застосовувати такі способи захисту порушеного права, а також порядок захисту в цілому.

У зв'язку з цим актуальним є дослідження питання щодо механізмів захисту, що буде сприяти обранню суб'єктом господарської діяльності найбільш раціонального варіанти захисту та оперативному його застосуванню з метою відновлення порушеного права.

Комерція як особливий різновид людської діяльності, спрямований на посередництво між виробниками і споживачами, була результатом економічного життя. Саме розвинутий торговельний обіг утворив із часом свою особливу сферу, зі своєрідним світом інтересів та відносинами сторін-учасників торгів, які відрізнялися від відносин і інтересів загальногромадянських. Для врегулювання цих відносин виникли особливі норми і були створені спеціальні судові установи, які стали на сторожі торговельних правовідносин. Ці судові установи відрізнялись від існуючих судів і відповідно духу торгівлі, її змінюваності та універсальності, застосовували й особливий різновид процесу. Явища ці відзначались вже в античному світі: так, наприклад, в Давньому Римі, в період його розквіту, поряд із загальноцивільним процесом – «actio», існував і особливий вид процесу – «recuperatio», який застосовувався у торгових справах. Особливостями цих спеціальних форм судочинства були широке застосування звичаїв, відсутність формалізму і швидкість розвитку. Історію комерційних судів, які створювались у різні часи та в різних державах, можна досліджувати, вивчаючи діяльність судів морських, консульських та ярмаркових. Формування спеціальної купецької юрисдикції відповідало потребам часу, було зумовлене територіальним розташуванням держави, необхідністю захисту купецького стану [1, С. 40-42].

З набуттям незалежності Україна стикнулася з багатьма проблемами, зокрема забезпечення дієвого механізму захисту прав і свобод людини, однак на цьому шляху більше уваги приділялося утвердженню судової гілки влади. Побудована судова система спрямована на реалізацію конституційної функції правосуддя має істотні проблеми, про що свідчить неодноразові намагання її реформи з метою повернення рівня громадської довіри до суду.

Поряд з тим сучасні механізми захисту прав у більшому ступені надають можливості для використання неюрисдикційних форм вирішення спорів, зокрема господарських (економічних). Вони розглядаються альтернатива державному правосуддю й тому і позасудовими формами (процедурами) розв'язання спорів і конфліктів. Саме перехід до ринкових відносин, розвитку економічної свободи суб'єкти господарювання все більш

зацікавлені у гнучких та оперативних формах урегулювання спорів, що спрямовані на стабільність ділової співпраці контрагентів.

Претензійний порядок вирішення спорів нашій країні має нормативно-правове забезпечення, а саме: розділом II Господарського процесуального кодексу України, ст. 222 Господарського кодексу України, зокрема спеціальний порядок передбачений: Кодексом Торговельного мореплавства України; Повітряним кодексом України; Статутом залізниць України; Статутом автомобільного транспорту України. Інститут досудового (претензійного) порядку має сталу практику.

Інститут позасудового розв'язання господарських (комерційних) спорів найбільш популярний у зарубіжних країнах, зокрема переговори (negotiation), посередництво (mediation), арбітраж (arbitration), міні-суд (mini-trial), незалежна експертиза щодо встановлення фактичних обставин справи (neutral expert fact-finding), омбудсмен (ombudsman), приватна судова система (private court system). В Україні в певній мірі знайшла реалізацію ідея третейських судів, сутність яких полягає у тому, що вони є громадськими органами цивільної юрисдикції, котрі обираються за спільним погодженням самими сторонами для розв'язання конкретного господарського спору [2, С. 232-236].

Найбільш ефективним та затребуваним способом вирішення господарських спорів є медіація. Під час посередництва незалежна третя сторона (медіатор) допомагає учасникам конфлікту протягом нетривалого часу допомагає знайти сумісними зусиллями рішення яке задовольняє обидві сторони, тобто є бажаним, або приємним для кожної сторони.

Фактично в Україні така результативна процедура вирішення спорів не використовується, що можна пояснити специфічними умовами, де завжди чекають прямої вказівки закону. Крім того непопулярність цього способу захисту можна назвати небажанням практикуючих юристів використовувати потенціал даної процедури, що потребує додаткових знань та зусиль.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Шершеневич Г. Ф. Курс торгового права / Г. Ф. Шершеневич. – Т. IV: Торговий процес. Конкурсний процес. – М.: Статут, 2003. – 550 с.
2. Притика Ю. Д. Правові засади формування і функціонування третейських судів в Україні// Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права – 2002. – №2. – С. 232-236.

Ключові слова: євроінтеграція, господарські спори, захист прав.

Key words: Eurointegration, economic disputes, protection of rights.

Світлана Закірова,

канд. іст. наук, доцент, ст. наук. співробітник

Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (м. Київ)

**ПРОБЛЕМАТИКА РЕСТИТУЦІЇ В УКРАЇНСЬКОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ
ПРОСТОРІ: ВИКОРИСТАННЯ ДОСВІДУ ЄС ТА ПОДОЛАННЯ НЕГАТИВНИХ
ВПЛИВІВ**

Svitlana Zakirowa,

Candidate of Historical Sciences, Associate Professor, Senior Research Associate,

V. I. Vernadsky National Library of Ukraine (Kyiv)

**PROBLEMS OF RESTITUTION IN THE UKRAINIAN INFORMATION SPACE: USE OF
EXPERIENCE OF THE EU AND OVERCOMING NEGATIVE INFLUENCE**

Останнім часом в українському науковому та інформаційному середовищі особливого резонансу набуває проблема реституції. На думку О. Опанасенко, частіше за все реституцію згадують в умовах післявоєнного часу та в умовах мирного часу, коли мають місце захоплення чужої території. Тоді за умов міжнародного права, якщо втрачені цінності неможливо повернути у натурі, то відшкодовується їх вартість у грошах. Отже, сучасні українські реалії лише підтверджують припущення науковця. Відтак, актуальність зазначеної проблеми вимагає проведення широкомасштабних і довготривалих як наукових, так і суспільно-політичних заходів для підготовки суспільства до об'єктивної оцінки процесів, пов'язаних з проблемами реституції.

Необхідність прийняття реституційного законодавства в Україні зумовлена, на наш погляд, внутрішніми потребами розвитку нашої держави. Вона не є відповіддю на зовнішні виклики. Натомість в інформаційному просторі інколи формується, на жаль, не зовсім правильне, а можливо і зовсім неправильне уявлення про причини і наслідки певних дій щодо формування законодавства. Це стосується не тільки реституції. Наприклад, причиною, заради якої відбувається лібералізація візового режиму між Україною та ЄС, громадська думка вважає можливість українським громадянам без отримання попереднього дозволу (візи) відвідувати країни ЄС. Але це не причина, це – наслідок політики лібералізації візового режиму, оскільки для того щоб держави ЄС включили Україну до переліку країн, громадяни яких можуть вільно пересуватися Європою, наша держава повинна відповідати певному рівню розвитку економіки, права, демократії. Тому під час підготовки до

лібералізації візового режиму владі і ЗМІ варто було б звертати увагу не стільки на можливість подорожей без віз, скільки на суттєві зміни у правовому полі. Ці новації, які Україна запровадила під лозунгом безвізу і, що досить важливо, під певним тиском і контролем з боку Євросоюзу, стосуються широкого спектру – безпеки документів; міграції; громадського порядку та безпеки; зовнішніх відносин і фундаментальних прав людей.

Так само і сьогодні фактична відсутність належної інформаційної кампанії щодо суті та наслідків реституції призводить до спотворення самої ідеї запровадження реституції як механізму відновлення справедливості. У громадській думці формується стійке уявлення про те, що реституція призведе до того, що об'єкти рухомого і нерухомого майна українців будуть повернуті їх колишнім власникам-іноземцям. Заради справедливості треба сказати, що принципи реституції надають таку можливість, але лише за умов, що таке положення буде включено до українського реституційного законодавства. Натомість головним завданням реституції є відновлення справедливості щодо наших громадян, поновлення перш за все їх втрачених майнових прав.

Науковцям необхідно подолати наявний в українському суспільстві і підтриманий інформаційним середовищем месидж про негативні наслідки запровадження механізму реституції для пересічного громадянина, який сформований під певним негативним впливом ззовні. Підтвердження такого стану речей можуть виступати наступні дані. На пошуковий запит Google за ключовими словами «Реституція Україна» із 50 посилань: 12 – нейтральні, 13 – позитивні і 25 – відверто негативні. Нейтральні – це посилання на інший пошуковий ресурс або на сайти з тлумаченням поняття: Вікіпедія, словники тощо, або інформація про певні заходи. Негативні – це прямі «страшилки», на кшталт, іноземні спадкоємці готуються забирати нерухомість і землю України. Позитивні – це пояснення суті реституції, практики проведення в європейських державах, можливостей запровадження в Україні; розвінчання штампів та міфів. Тобто, лише 25% контенту дозволяє зрозуміти сутність явища реституції.

З точки зору відновлення справедливості реституція є об'єктивною вимогою, виконання якої не тільки не суперечить логіці, але й необхідне для становлення правової держави. І оскільки Україна йде шляхом становлення демократичної, соціальної і правової держави, то вона має враховувати ці обставини. Відтак, суспільна комунікація на науковому рівні дозволить уникнути перекручування фактів і спотворення дійсності, запобігти певним негативним інформаційним впливам і насадженню неточного тлумачення зазначеного правового інструменту. У світовій практиці існують різні підходи до визначення як суб'єктів, так і об'єктів реституції. Країни ЄС пропонували відновлення права власності на втрачено майно через його пряме повернення колишнім власникам або їх нащадкам, обмін на аналогічний вид майна, грошову компенсацію вартості майна або надання спеціальних

цінних паперів, вартість яких дорівнювала встановленій законом реституційній компенсації. Механізм встановлення реституційного права в європейських державах також різнився: від самостійного пошуку зацікавленою особою доказів втраченої власності і судового вирішення питання до створення спеціальних державних органів і фондів, які б займалися проблемами реституції.

Загальні принципи проведення реституції в державах ЄС

1. Суб'єкти реституції: громадяни держави (Наприклад, Словаччина, Польща, Чехія, Сербія, Німеччина) або усі нащадки колишніх власників незалежно від громадянства (наприклад, Латвія, але володіти майном після реституції могли лише громадяни).

2. Право вибрати пряму реституцію (Естонія, Литва) або грошову компенсацію (Чехія – якщо майно не можна повернути у натуральному вигляді), або самостійний вибір із цих варіантів (Німеччина, Сербія, Чехія), або спеціальними паперами (Угорщина, Польща, Литва).

3. Фінансування реституційних виплат: створення спеціального фонду (Німеччина, Австрія, Чехія, Словаччина, Сербія) або виплати із державного бюджету (Польща, Латвія, Литва, Естонія).

4. Встановлювався термін для подачі заявок на відновлення права власності: загальний строк (Латвія – 7 років, Сербія – 3 роки, Угорщина – спочатку 10, потім 20 років) або кінцева дата проведення реституції (Словаччина – до 2004 р., Німеччина – до 31 грудня 1992 р. для позовів по нерухомості і до 30 червня 1993 р. позовів по іншим видам майна).

5. Спосіб доведення права власності на втрачене майно: самостійний пошук документів і доведення через суд (Німеччина, Польща, Угорщина, Естонія, Литва) або через спеціально створені державні органи (Австрія, Сербія, Чехія), або самостійний вибір з цих варіантів (Словаччина).

Виходячи з власної історії і реальних можливостей, кожна держава Європейського Союзу самостійно встановлювала терміни та умови відновлення втраченого права власності, затверджувала певні привілеї та обмежувальні чинники під час проведення реституції.

Таким чином, враховуючи наявний європейський досвід, Україна має можливість скористатися прикладами реституційного законодавства держав ЄС, самостійно визначитися щодо принципів, методів та обсягів запровадження цього правового інструменту. Вітчизняні науковці та законодавці мають провести ретельний аналіз, зазначивши усі «за» і «проти», і підготувати власне правове поле для реституції. Подальший розгляд проблематики, пов'язаної із запровадженням реституції в Україні, є нагальною потребою академічної спільноти, оскільки якщо навіть ця проблема не є найважливішою вимогою сьогодення, зовсім уникнути її розв'язання, навіть через певний проміжок часу, навряд чи вдасться.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Опанасенко О. І. Реституції в контексті Європейських домовленостей / О. І. Опанасенко // Гілея: науковий вісник. – 2015. – Вип. 94. – С. 66-71.
2. Закірова С. Г. Реституція: PRO ET CONTRA. Європейський досвід і практика запровадження реституції / С. Г. Закірова // Громадська думка про правотворення. – 2016. – № 22. – С. 3-11.
3. Солом'яний В. Р. Поняття та види реституції / В. Р. Солом'яний // Наук. зап. НаУКМА. Сер. Юрид. науки. – 2010. – Т. 103. – С. 91-95.

Ключові слова: реституція, Україна, Європейський Союз, право власності.

Key words: restitution, Ukraine, European Union, property law.

Сергій Кузьменко,

*д.держ.управ., к.ю.н., доцент Маріупольського державного університету (м. Маріуполь),
професор кафедри права та публічного адміністрування*

Вікторія Міськова,

студентка Маріупольського державного університету (м. Маріуполь)

**ВПРОВАДЖЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ТА МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ
СУДОЧИНСТВА ТА СУДОУСТРОЮ В УКРАЇНІ**

Sergey Kuzmenko,

*Doctor of Sciences in Public Administration, Candidate of Juridical Science (PhD, Law),
associate professor of Mariupol State University (Mariupol),
professor of law and public administration*

Victoria Miskova,

a student at Mariupol State University (Mariupol)

**IMPLEMENTATION OF EUROPEAN AND INTERNATIONAL STANDARDS OF
JUDICIAL AND JUDICIARY IN UKRAINE**

Постановка проблеми. Для того, щоби на території Європейського Союзу, а також довколо нього був повноцінний простір свободи і безпеки потребується створення як спільного простору правосуддя, заснованого на солідарності та посиленні боротьби зі злочинністю, так і зміцнення співробітництва між органами влади.

Європейський Союз докладає зусиль для підтримання високого рівня безпеки за допомогою заходів із запобігання та боротьби проти злочинності, расизму і ксенофобії та заходів з координації та співпраці органів поліції, правосуддя та інших компетентних органів, а також шляхом взаємного визнання судових рішень у кримінальних і цивільних справах, позасудових рішень в цивільних справах та, в разі потреби, наближення норм кримінального права [1, С. 73-79].

Проблеми розвитку співробітництва країн-членів Європейського Союзу в галузі безпеки, внутрішніх справ та правосуддя в окремих аспектах вже були предметом дослідження науковців. Зокрема, юридичні аспекти міжнародного співробітництва України в галузі боротьби зі злочинністю досліджувались О. І. Виноградовою; М. В. Білоконь розглядав проблеми формування національної правової бази управлінської діяльності МВС України в міжнародній правоохоронній сфері; сутність та правова природа міжнародного співробітництва держав у сфері кримінального процесу були предметом наукового дослідження М. І. Смирнова; проблеми міжнародної співпраці у сфері правосуддя досліджувались В. М. Тертишником.

Метою статті є дослідження необхідності впровадження Європейських та міжнародних стандартів судочинства та судоустрою в Україні.

Викладення основного матеріалу. Україна, будучи повноправним членом багатьох міжнародних організацій, приєднавшись до Ради Європи 9 листопада 1995 року, зобов'язалась дотримуватись визначальних засад Статуту Ради Європи – плюралістичної демократії, верховенства права та захисту прав людини і основоположних свобод усіх осіб, які перебувають під її юрисдикцією. Виконання таких зобов'язань можливе за умови функціонування повноцінної і незалежної судової влади, справедливого і неупередженого правосуддя. Саме на це й було спрямоване проведення судової реформи, що розпочалася з часу проголошення незалежності України. Співробітництво з органами та інститутами Ради Європи та Європейського Союзу з питань судового реформування дало на сьогодні значимі результати. Про це свідчить й прийняття 7 липня 2010 р. Закону України «Про судоустрій і статус суддів», у якому було враховано низку рекомендацій з питань функціонування судової влади та судової системи. Але деякі новели Закону України «Про судоустрій і статус суддів» викликали численні дискусії як серед науковців, так і юристів-практиків. А тому, необхідно зауважити, що в Україні, попри нестабільну економічну та політичну ситуацію,

проведення АТО та інші негаразди, започатковано новий етап проведення судової реформи. Сьогодні вже варто говорити не просто про реформи, а про наближення судової системи України до загальноєвропейських стандартів. При цьому, на наш погляд, дуже важливим є те, щоб цей процес був виваженим, послідовним, науково обґрунтованим і результативним.

Так, аналіз низки міжнародних документів свідчить, що європейські основоположні принципи, на яких будується й функціонує судова влада, можна звести до наступних: доступність правосуддя; справедлива судова процедура; незалежність, безсторонність та професіоналізм суддів; юридична визначеність, однаковість судової практики і відкритість судових рішень; ефективність судового захисту, добір суддів та їх просування по службі; професійна підготовка і дисциплінарна відповідальність; організація суддівського самоврядування тощо. Вважаємо, що тільки їх послідовне впровадження і є тим самим шляхом до реального утвердження верховенства права в суспільстві та забезпечення кожному права на справедливий судовий розгляд у незалежному і неупередженому суді.

Разом з тим, варто враховувати, що «стандарт» тлумачиться як ознака певного явища, що встановлена компетентним органом, звичаєм або за загальною згодою як модель чи приклад. У рамках міжнародного співробітництва завжди виникає проблема утворення загальних стандартів організації та здійснення судочинства, які покликані здійснювати захист прав та законних інтересів особи в різних країнах Європейського союзу однаково.

Практика свідчить, що в ході реформування в Україні досить часто політики, науковці, практики оперують категорією «європейські стандарти». Та дотримання цих європейських стандартів не означає побудову нашої судової системи за певною копією. З цього приводу досить раціональною є думка М. І. Козюбри, який наголошує, що європейські стандарти щодо судової влади – це не стільки єдиний еталон, за яким потрібно будувати судову систему, скільки певні цінності, на які варто орієнтуватися при її реформуванні [2, С. 49].

Схожу позицію займає В. Ф. Сіренко, відзначаючи, що вирішення проблем судової влади у кожній державі потребує особливого підходу з урахуванням національної культури, традицій, характеру народу. Устрій судової системи не можна «списувати» з інших країн. Запозичувати окремі елементи варто, але не системно, тому що пересажені в умови іншої національної культури механізми судової системи не працюють або працюють з грубими перекошуваннями [3, С. 4]. На жаль, практика свідчить, що термінологічні запозичення із конституцій та законів сталих демократій часто на вітчизняному ґрунті втрачали свій реальний зміст, що зумовлювало дестабілізацію в роботі державного механізму в цілому і судових органів зокрема.

Аналіз гносеологічних підвалин процесу реформування свідчить про те, що вивчати та запозичувати слід глибинні унікально-універсальні категоріальні структури мислення,

завдяки яким можливо знайти те чи інше рішення. Тобто, для конкретної дійсності, наприклад української, потрібні власні форми організації суспільного життя нашої країни, а отже, і, відповідної реформаторської діяльності наших, українських, вчених та практиків.

У цьому контексті постає ще одне не менш важливе і актуальне питання щодо готовності України сприйняти ці стандарти. Однозначно оцінювати дану ситуацію не варто. Адже вітчизняна судова система, як і державна влада в цілому, формувалися на відмінних від західноєвропейських засадах. За роки незалежності України й у судовій системі, і в органах державної влади відбулися суттєві зміни: на конституційному рівні закріплені поділ влади, незалежність суду і суддів, заборона створення надзвичайних судів та інше. Певні зрушення відбулися як у суспільній правосвідомості та правовому мисленні суспільства в цілому, так і правовому мисленні представників суддівського корпусу.

Підсумовуючи, необхідно зазначити, що якщо запозичувати європейські стандарти судоустрою та судочинства, то необхідно звертати увагу також і на стандарти, які визначають інші сфери функціонування держави і суспільства. Як слушно зауважує В. Ф. Опришко, судова реформа в Україні має ґрунтуватися на загальних принципах реформування державної діяльності в цілому та бути його невід'ємною складовою [3, С. 16].

Висновок. Таким чином, реформування в Україні повинно мати системний характер, тобто мова йде про так звані системні реформи як комплекс поступових змін, які забезпечують перехід суспільної системи від одного якісного стану до іншого, який є більш прогресивним, послідовним залученням все більшої маси населення, яка більш активно утверджує себе як суб'єкт суспільного розвитку, та більшого спектру самих змін. Тому, зважаючи на те, що на сьогодні в Україні вже розпочався новий етап в реформуванні судової системи, на нашу думку, вказані підходи сприятимуть послідовному впровадженню європейських та міжнародних стандартів, які стосуються судоустрою та судочинства. Крім того вони в повній мірі забезпечать досягнення української (Європейської) мрії – здійснення справедливого і неупередженого правосуддя в українських судах та, перш за все, – повернення довіри українців до своєї судової системи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Установчі договори Європейського Союзу (консолідовані версії) / пер. Державного департаменту з питань адаптації законодавства; за заг. ред. О. Зеркаль. – К.: Ніка-Прінт, 2010. – 416 с.
2. Козюбра М. І. Судова влада в Україні / М. І. Козюбра // Право України. – №12. – С. 47-63.
3. Сіренко В.Ф. Деякі проблеми реформування судової влади в Україні / В.Ф. Сіренко // Право України. – 2010. – №5. – С. 4-13.

4. Опришко В. Ф. Основні засади судової реформи / В. Ф. Опришко // Право України. – 2010. – №5. – С. 14-19.

Ключові слова: Європейський Союз, судочинство, судоустрій.

Key words: European Union, judicial system, judicial system.

Інна Кульчій,

*кандидат наук з державного управління, доцент кафедри
державного управління і права Полтавського національного технічного університету
імені Юрія Кондратюка (м. Полтава)*

Антоніна Гольтванича,

*студентка Полтавського національного технічного університету
імені Юрія Кондратюка (м. Полтава)*

**КАДАСТРОВІ СИСТЕМИ КРАЇН СВІТУ В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ
СТРАТЕГІЧНОГО КУРСУ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ
В СФЕРІ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН УКРАЇНИ**

Inna Kulchiy,

*PhD in public administration, associate professor of the department of public administration and
law in Poltava National Technical Yuri Kondratyuk University (Poltava)*

Antonina Holtvanycha,

Student in Poltava National Technical Yuri Kondratyuk University (Poltava)

**CADASTRAL SYSTEMS OF THE COUNTRIES ACROSS THE WORLD IN THE
CONTEXT OF THE FORMATION OF THE STRATEGIC COURSE OF THE STATE
POLICY IN THE LAND RELATIONS OF UKRAINE**

Історія кадастрів в світі нараховує 5-6 тис. років. І за цей час сутність їх залишається незмінною – офіційний перелік земельних ділянок та інтересів щодо них. Йдеться про основні функції кадастру – облік прав власності, облік вартості, облік використання. Кадастрові системи різних країн різняться між собою залежно від того, які функції його є

первинними. Значення кадастру полягає у тому, що економіка щонайменше 20% ВВП розвинутих країн Європи походить з ринку землі і нерухомості, а причина бідності країн, що розвиваються, та посткомуністичних країн, полягає у тому, що земля і нерухомість вартістю у трильйони доларів є мертвим капіталом. Права на цю власність не мають форми, яка дозволяє їх обіг та заставу. Експерти вважають, що у наступні 150 років до 25 найбільш розвинених країн світу швидше за все приєднаються ті країни, які створюватимуть систему права власності, надійно захищеного законом [1].

На даний час саме у цьому напрямі Україна працює щодо запозичення позитивного досвіду зарубіжних країн, зокрема і країн Європейського союзу. На офіційному веб-сайті Державної служби України з питань геодезії, картографії та кадастру оприлюднено проміжні результати пілотного проекту зі створення прототипу національної інфраструктури геопросторових даних. Відповідно вимагає наукового дослідження проблематика адаптації кадастрових систем різних країн світу в українську практику.

У країнах Європи створено кадастрові системи. У європейських країнах є багато подібного між різними системами реєстрації землі та інформації про землю за окремими групами країн цієї частини світу, що склалося історично. Сучасні системи кадастру в розвинених країнах занадто досконалі, що ускладнює процедури, уповільнює і здорожує кадастровий процес [2]. Організація кадастрів також відрізняється, зокрема дослідники систематизують декілька типів: тип 1: всі компоненти відокремлені (Німеччина, Данія); тип 2: реєстрація прав відокремлена від кадастрових зйомок і обліку використання земель (Іспанія); тип 3: облік використання земель відокремлений від кадастрових зйомок і реєстрації прав (Румунія); тип 4: кадастрові зйомки, реєстрація прав і облік використання земель в одній установі (Швеція, Італія) [1]. Проте в країнах Центральної та Східної Європи земельний кадастр не такий досконалий, ніж у розвинених країнах Західної Європи. У зв'язку з цим ще в 1993 р. Європейська економічна комісія ООН (ЄЕК) виступила з ініціативою, спрямованою на розширення можливостей країн (в першу чергу саме Центральної та Східної Європи) в галузі управління земельними ресурсами.

У 2017 році Україна, як і інші країни, працює над розвитком кадастру і зараз зусилля спрямовуються на наступні заходи: переклад карт на паперовій основі в електронний вигляд починає виконуватися з більш високою точністю; зміна фокусу із земельної ділянки на об'єкт власності; кадастр стає 3D/4D; кадастрові дані будуть оновлюватися і оцінюватися в реальному часі; майбутні кадастри будуть об'єднуватися в регіональні і глобальні кадастрові мережі; кадастри майбутнього краще будуть моделювати органічне природне середовище.

Зокрема, при здійсненні робіт із землеустрою, запроваджується обов'язкове використання розробниками документації із землеустрою Державної геодезичної референтної системи координат УСК-2000, яка проводиться з дотриманням таких факторів:

а) використання міжнародного досвіду впровадження геодезичних референціальних систем координат;

б) застосування строгих математичних методів забезпечення координатних операцій перетворення та трансформування координат від малоточних систем координат до високоточних;

в) врахування адміністративно-територіального устрою України;

г) використання існуючої нормативно-технічної інфраструктури ведення Державного земельного кадастру [3].

Таким чином, загальними тенденціями розвитку кадастрових систем є введення цифрових кадастрових карт, заснованих на національній системі координат; перетворення наявних кадастрових даних в цифрову форму; введення системи реєстрації прав замість системи реєстрації документів; вливання кадастру в ЗІС за допомогою інтеграції різних баз даних; об'єднання систем реєстрації нерухомості та землі; регіоналізація і більш широке залучення приватного сектора; введення механізму самоокупності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Досвід і тенденції розвитку земельно-кадастрових систем в країнах світу та перспективи для України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://svitppt.com.ua/informatika/dosvid-i-tendencii-rozvitku-zemelnokadaastrovih-sistem-v-krainah-svitu-ta-perspektivi-ukraini.html>

2. Напрями розвитку земельного кадастру [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrbukva.net/page,2,118181-Osnovnye-napravleniya-razvitiya-zemel-nogo-kadastra-v-Evrope.html>

3. Ведення Державного земельного кадастру // Землевпорядний вісник. – 2017. – №4. – С. 23.

Ключові слова: розвиток земельних відносин в Україні, кадастр, землеустрій.

Key words: development of the land related issues in Ukraine, land kadastre, land management.

Микола Лахижа,

*доктор наук з державного управління, професор,
перший заступник директора Регіонального центру з надання безоплатної вторинної
правової допомоги у Полтавській області (м. Полтава)*

Олександр Черчатий,

*кандидат наук з державного управління, директор Регіонального центру з надання
безоплатної вторинної правової допомоги у Полтавській області (м. Полтава)*

СТВОРЕННЯ ТА РОЗВИТОК СИСТЕМИ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Mykola Lahyza,

*PhD in Public Administration, Professor, Head's First Deputy of the Centre in Providing Free
Secondary Legal Aid in Poltava Region (Poltava)*

Oleksandr Cherchatyi,

*Cand. Sc. in Public Administration, Director of the Regional Centre for Free Legal Secondary
Aid Providing in Poltava Region (Poltava)*

CREATION AND DEVELOPMENT OF THE FREE LEGAL AID SYSTEM: EXPERIENCE FOR UKRAINE

Захист прав громадян належить до цивілізаційних цінностей, які є гордістю сучасних розвинених держав. Ці цінності формувалися протягом століть й визначають сьогодні особливості розвитку суспільства, як громадянського та держави, як правової. Механізми захисту прав громадян включають, насамперед, декларування певних принципів у міжнародних та національних нормативно-правових актах і визначення способів забезпечення їх дотримання. По-друге, необхідним є створення інституцій захисту прав громадян, до яких можна віднести державні адміністративні та правоохоронні органи, органи місцевого самоврядування, адвокатуру, спеціальні інституції правової допомоги громадянам тощо. По-третє, варто враховувати зростаюче значення інституцій громадянського суспільства в процесах становлення правової держави та захисту прав громадян. По-четверте, важливо забезпечити високий рівень знання громадянами своїх прав і обов'язків, спроможність їх захищати та правові, соціальні, економічні можливості для цього.

Аналіз євроінтеграційних процесів свідчить про значну увагу Європейського Союзу до проблематики забезпечення прав громадян. Так, в Угоді про асоціацію між Україною та Європейським Союзом закріплюються основні принципи співпраці, передусім, забезпечення прав людини та основоположних свобод, повага до принципу верховенства права тощо. Наголошується, що подальші відносини між Україною і ЄС базуватимуться на принципах вільної ринкової економіки, верховенства права, ефективному урядування. У Розділі III «Юстиція, свобода і безпека» визначено напрями взаємодії, зокрема, у сфері надання правової допомоги у цивільних та кримінальних справах.

Проведене нами у 2015-2016 роках вивчення зарубіжного досвіду забезпечення прав громадян свідчить, водночас, про наявність значної специфіки залежно від цивілізаційних впливів, менталітету населення, стану розвитку суспільства та держави.

Так, українська делегація вивчала у 2017 році досвід надання безоплатної правової допомоги у Нідерландах, відвідавши офіс керівництва системи правової допомоги (Raad voor Rechtsbijstand) та бюро правової допомоги (het Juridisch Loket) – установи, що працюють з громадянами. Населення країни – близько 17 млн осіб, на які припадає 30 Бюро, дістатися до яких можна протягом години. Удосконалюється система телефонних та електронних звернень. Держава компенсує частину витрат на захисника. Типові відповіді на прості запитання розміщено на сайті системи. Докладаються зусилля для стимулювання клієнтів до вирішення їх проблем без залучення адвоката (сайт Rechnwijzer.nl). Широко практикується також узгодження та примирення сторін конфлікту.

У Республіці Болгарія у 2005 році було прийнято Закон про правову допомогу (ЗПД), який увійшов в дію з січня 2006 року [1]. Вмотивовуючи необхідність прийняття закону та його основні положення, автори виділили проблеми, які необхідно було вирішити. На основі закону створено систему надання правової допомоги, яка складається з Національного бюро правової допомоги (НБПД) та адвокатських рад. НБПД є незалежним державним органом, що має статус юридичної особи та самостійний бюджет. Організація роботи НБПД, структура, склад та функції окремих ланок його адміністрації визначено положенням, що затверджено Радою Міністрів.

НБПД складається з п'яти членів (голови та заступника, які призначаються та звільняються прем'єр-міністром на основі рішення Ради Міністрів за поданням міністра юстиції, та трьох членів, які обираються Вищою адвокатською радою). Питання, що відносяться до його компетентності, НБПД розглядає на своїх засіданнях, приймаючи рішення більшістю голосів. Діяльність НБПД обслуговує адміністрація з 25 осіб.

НБПД має такі функції: здійснює загальне та методичне керівництво діяльністю з надання правової допомоги; готує проект бюджету правової допомоги та розпоряджається

відповідними коштами; організовує ведення Національного реєстру правової допомоги; організовує надання правової допомоги та відповідний контроль; готує законопроекти та інші нормативно-правові акти у сфер правової допомоги, які вносяться до Ради Міністрів головою НБПД, аналізує інформацію, необхідну для якісного планування та управління системою надання правової допомоги; популяризує систему та здійснює міжнародну співпрацю у сфері надання правової допомоги.

Адвокатські ради організовують правову допомогу у своєму судовому районі (приймають рішення за заявами адвокатів, складають списки чергових адвокатів, враховують кваліфікацію адвоката, зважаючи на складність справи, здійснюють контроль за наданням правової допомоги, засвідчують звіти адвокатів, що надали правову допомогу та вносять пропозиції щодо оплати згідно існуючих норм)

В Україні у 2011 році прийнято Закон України «Про безоплатну правову допомогу» [2]. На основі закону створено Координаційний центр з надання правової допомоги (КЦ) та регіональні центри (РЦ), які надають безоплатну вторинну правову допомогу у кримінальному процесі. З липня 2015 року діяти місцеві центри (МЦ) з надання правової допомоги у цивільних та адміністративних справах. З вересня 2016 року прийом громадян здійснюють бюро правової допомоги, які діють у містах та районних центрах. Система правової допомоги в Україні, окрім надання вторинної правової допомоги, відіграє значну роль у забезпеченні надання первинної правової допомоги та координації проведення правоосвітницької діяльності. Координаційний центр та регіональні центри співпрацюють зі Спілкою адвокатів України та радами адвокатів регіонів.

Аналіз свідчить, що за порівняно короткий час здійснено суттєві зрушення у наданні безоплатної вторинної правової допомоги. Реформування у сфері захисту прав громадян оцінюється зарубіжними партнерами як успішне.

Проте залишаються досить складні завдання, пов'язані із розширенням системи надання правової допомоги та поліпшення її якості. З цієї точки зору використання зарубіжного досвіду є актуальним. Аналіз наявного досвіду свідчить, що основними на даний час залишаються питання, вирішення яких надасть можливість поглиблювати роботу системи правової допомоги з реалізації статутних завдань, в тому числі за участі органів влади та громадських організацій. Зростає й роль системи правової допомоги в розвитку правової спроможності територіальних громад, що особливо важливо в умовах децентралізації публічного управління.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон за правнота та помоц [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ukr.net/?go=http%3A%2F%2Fwww.mlsp.government.bg%2Fbg%2Flaw%2Flaw%2FZ_pravna_pom.rtf

2. Закон України «Про безоплатну правову допомогу» від 02.06.2011 №3460-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3460-17>

Ключові слова: безоплатна правова допомога, євроінтеграція, права громадян.

Key words: free legal aid, eurointegration, citizen's rights.

Антон Лісютін,

аспірант Донецького державного університету управління (м. Маріуполь)

СТАНОВЛЕННЯ СИСТЕМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ У КОНТЕКСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС

Anton Lisyutin,

PhD student of Donetsk State University of Management (Mariupol)

THE FORMATION OF THE INTELLECTUAL PROPERTY SYSTEM IN THE CONTEXT OF ECONOMIC INTEGRATION OF UKRAINE AND THE EU

З розвитком економічної інтеграції між Україною та ЄС відбувається інтеграція інформаційних технологій та інтелектуальних активів. Це обумовлюється зростанням попиту на нематеріальні активи, як українського так і європейського походження, існування яких в різних видах і формах забезпечують прибутковість підприємствам. Нематеріальні активи з'являються як об'єкти обліку, що сприяє розвитку законодавства у цій сфері. Міжнародний досвід достатньо суперечливий з цього прикладу і вказує на те, що нематеріальні активи, хоча і загально визнані в більшості країн, але підходи до їх визначення достатньо різняться по способам надходження на баланс, оцінці, та інших питаннях.

Перебудова економічних відносин на початку двадцять першого сторіччя призвела до різкого попиту на високоінтелектуальні розробки, що скрізь впроваджуються у суспільне життя. Набутки людського розуму стали об'єктами економічного обігу. Безперервний зв'язок і обмін інформацією стає основною потребою прогресивного соціуму і відкриває широкі

можливості розвитку галузі інтелектуальних розробок. Об'єкти інтелектуальної власності формують потужну індустріальну галузь, яка містить підгалузеві структури і напрямки.

На цьому тлі особливо актуально постало питання захисту цих прав, використання цих винаходів, творів і здобутків, як об'єктів інтелектуальної власності. Вирішення таких завдань здатна забезпечити лише держава. У своїй основі захист є юридичним проявом усвідомлення державою важливості охорони культури як гаранту розвитку суспільства. Підтримка і захист творчості, охорона результатів інтелектуальної діяльності безпосередньо пов'язані із захистом свободи слова та прав людини. У наші дні значення інтелектуальної власності, регулювання відносин у цій сфері є ключовим фактором інноваційного розвитку країни.

Майбутнє України, як успішної і конкурентоспроможної європейської держави, полягає у розвитку інтелекту її громадян, умінням використовувати інтелектуальний потенціал, інформацію, розвивати інформаційні технології, дбайливим ставленням до інтелектуального потенціалу країни, запобіганням міграції носіїв цього потенціалу.

Інститут права інтелектуальної власності отримав досить широке поширення в сучасному світі. Він закріплюється нормами державного і міжнародного права. Значення інтелектуальної власності підкреслюється і тим, що основні закони сучасних держав не залишили без уваги цю найважливішу область економічних і людських відносин.

На сьогодні, питання інтелектуальної власності набувають все більшого значення в суспільному житті. Інтелектуальна власність все частіше стає предметом наукових диспутів і міжнародних форумів. У світі з'явився такий метод недобросовісної конкуренції, як розкрадання інтелектуальної власності, який близький за своєю сутністю до промислового шпигунства. Стратегічні напрями розбудови українського ринку інтелектуальної власності викладені у «Національній стратегії розвитку сфери інтелектуальної власності в Україні на період до 2020 року». Одним з нагальних стратегічних питань на сьогодні залишається розбудова системи економічних стимулів для створення об'єктів права інтелектуальної власності та їх комерціалізації. Ці стимули повинні навести лад у фіскальних і фінансових інструментах, з метою формування ринку цих об'єктів. Де механізмами створення, охорони та використання об'єктів інтелектуальної власності будуть: грантове фінансування розробок і досліджень, податкові пільги, зниження митної ставки при імпорті сучасних технологій та обладнання для наукових досліджень, підтримка фондів із венчурним капіталом.

Міжнародне співробітництво у сфері інтелектуальної власності здійснюється з Європейською Комісією у форматі робіт, спрямованих на інтеграцію України до ЄС. Співпраця з питань захисту прав інтелектуальної власності між Європейськими державами та Україною ведеться більше десяти років. Для вирішення питань у сфері інтелектуальної власності створюються робочі групи, які врегульовують взаємні інтереси з обох боків сторін.

Найважливішим напрямом є технічне співробітництво з європейськими структурами. Україна має можливість використання різних інструментів зовнішньої технічної допомоги, таких як TAIEХ і Twinning.

Ще одним із напрямків міжнародного співробітництва в сфері інтелектуальної власності є виконання Україною міжнародних зобов'язань як держави-члена Всесвітньої організації інтелектуальної власності, де представники України беруть участь в роботі профільних комітетів та робочих груп.

Україна активно співпрацює з неурядовими та громадськими організаціями, що представляють інтереси з питань охорони інтелектуальної власності міжнародних організацій, європейських, та українських компаній в Україні: Коаліція з питань захисту прав інтелектуальної власності (CIPR), Міжнародна федерація фонографічної індустрії (IFPI), Міжнародний альянс інтелектуальної власності (ІРА), Міжнародна конфедерація авторських та композиторських товариств (CISAC), Асоціація міжнародних організацій колективного управління аудіовізуальними творами (AGICOA), Європейська Бізнес Асоціація та інші. Активним і корисним є співробітництво з регіональними міжнародними організаціями та відомствами, зокрема Європейським патентним відомством та Міждержавною радою з питань правової охорони й захисту інтелектуальної власності.

Нині розвиток системи управління інтелектуальною власністю в Україні подекуди ігнорується менеджментом підприємств. Тому на відміну від міжнародного досвіду, на підприємствах України, на теперішній час не сформовані навіть підрозділи з управління інтелектуальною власністю. Це є наслідком того, що потенціал інтелектуальної власності невизнаний підприємцями в якості інструменту переваг, що акумулює прибуток. Навіть великі підприємства ігнорують залучання спеціалістів із знанням ринку інтелектуальної власності і розподіляють ці обов'язки. У той же час на деяких крупних підприємствах портфелі об'єктів інтелектуальної власності постійно збільшуються, що вимагає створення спеціальних структур для забезпечення ефективного управління інтелектуальною власністю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Національна стратегія розвитку сфери інтелектуальної власності в Україні на період до 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nbuviar.gov.ua>
2. Бошицький Ю. Л. Інноваційні перспективи України в контексті оптимізації правової охорони інтелектуальної власності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: file:///C:/Users/user4/Downloads/Chkup_2015_4_49.pdf

Ключові слова: інтелектуальна власність, інформаційні технології, захист прав.

Key words: intellectual property, information technology, protection of rights.

Ірина Мареха,

*к.е.н., старший викладач кафедри економічної теорії Сумського державного
університету (м. Суми)*

ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНІ КОНТУРИ ЕКОЛОГІЧНОГО ОПОДАТКУВАННЯ

Iryna Marekha,

*PhD in Economics, Senior Lecturer of Economic Theory department of
Sumy State University (Sumy)*

PRO-EUROPEAN OUTLINES OF THE ENVIRONMENTAL TAXATION

Актуальність. Серед державних методів регулювання екосередовища найбільш ефективними в умовах дії ринку є економічні [1]. До таких інструментів відносять систему екологічних та природоресурсних податків, які в умовах європейської інтеграції мають бути реформовані певним чином.

Постановка завдання. Європейська система екологічного законодавства є високоструктурованою. Це означає, що екологічні та природоресурсні податки структуруються за певними рівнями раціонального природокористування, які включають рівень природо-охорони, природо-відтворення та екоконструктивного природоперетворення. Тож в умовах євроінтеграційних процесів постає завдання наближення системи екологічного оподаткування до нових стандартів.

Результати дослідження. Європейські екологічні податки є багатофункціональними, покликані виконувати різноманітні функції. До таких функцій можна віднести фіскальну, контрольну, розподільчу, стимулюючу, компенсаційну, рентовідчувальну, цінову, інвестиційну та соціальну.

За допомогою фіскальної функції відбувається формування фінансових ресурсів держави, необхідних для здійснення екологічної політики. Сутність контрольної функції полягає у можливості кількісної оцінки податкових надходжень та їх співставлення з потребами у фінансових ресурсах на екологічні заходи. Вона дозволяє оцінити ефективність кожного податкового каналу, визначає необхідність внесення поправок та рекомендацій.

Розподільча функція розкриває сутність податків як особливого централізованого фіскального інструменту при розподілі фінансових ресурсів у природоохоронній сфері. Стимулююча функція полягає у тому, що держава, маніпулюючи податковими ставками, пільгами та санкціями стимулює обмеження масштабів природокористування, реалізуючи у

такому разі концепцію екологічного мінімалізму. Компенсаційна функція реалізується через механізми стягнення податків на цілі відшкодування шкоди, заподіяної порушенням природних компонентів навколишнього середовища, а також через преференційні механізми з метою відновлення та відтворення природних ресурсів. Рентовідчувальна функція полягає у вилученні частини доходу від користування земельними та гірничими ресурсами з метою підвищення ефективності їх використання. Цінова функція виникає внаслідок інтерналізації негативних екологічних ефектів, що включаються до ціни природоруйнівного продукту. Інвестиційна функція пов'язана з непрямим фінансуванням «зелених» проектів, у тому числі – міжнародних. Соціальна функція полягає у зниженні чи анулюванні певних соціальних податків з одночасним введенням нових податків, пов'язаних з охороною навколишнього середовища. У такий спосіб реалізується еколого-трудова реформа, яка є актуальною для ЄС. Трансформаційним переходом до «зеленої» економіки може стати зближення рівнів раціонального природокористування заходами податкового регулювання.

Таблиця 1

Економічні стратегії «зеленої» трансформації заходами податкового регулювання
(розроблено автором)

Стратегії, що підлягають «зеленій» трансформації		Заходи податкового регулювання	Переваги «зеленої» трансформації
За видами економічної політики	Фіскальна	Зростання еко-податків компенсується скороченням податків на працю у фіскально-нейтральний спосіб	Еко-трудова реформа
	Соціальна		
	Інвестиційна	Інвестиційний податковий кредит (податкові пільги)	Підвищення привабливості доходів від екологічних проектів
	Євроінтеграційна	Податок Тобіна	Еколого-економічна конвергенція регіонів, інклюзивне зростання
	Митна	Прикордонний вуглецевий податок, мито на імпорт неекологічних товарів	Відшкодування еколого-економічного збитку
	Цінова	Податок на екологічно шкідливу продукцію	Скорочення попиту на екологічно шкідливу продукцію
	Рентна	Рентні платежі, відшкодування збитку суспільству за природні ресурси, що використовуються та знищуються	Підвищення еколого-економічної ефективності використання природних ресурсів
	Ліквідація надзвичайних ситуацій природного характеру	Податок на повінь	Подолання негативних наслідків зміни клімату

Висновки. У реаліях економічного розвитку України мають знаходити відображення питання вирішення екологічних проблем природокористування шляхом ефективного використання інструментів податкового регулювання, які в сучасних умовах мають наближатися до євростандартів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Guidelines on the Use of Market-based Instruments to Address the Problem of Marine Litter / Ten Brink, P., Lutchman, I., Bassi, S., Speck, S., Sheavly, S., Register [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.unep.org/Economic_Instruments_and_Marine_Litter.pdf.

Ключові слова: екологічні податки, євроінтеграція, регулювання

Key words: environmental taxes, European integration, regulation

Мілана Пахомова,

старший викладач кафедри державної служби та менеджменту освіти ДВНЗ

«Університет менеджменту освіти» (м. Київ)

СЕРТИФІКАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЯК ЧИННИК ВПРОВАДЖЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ ЖИТТЯ

Milana Pakhomova,

*Senior Lecturer at the Department of civil service and management of education, University of
management of education (Kyiv)*

CERTIFICATION OF TEACHING EMPLOYEES AS A FACTOR OF THE IMPLEMENTATION OF EUROPEAN STANDARDS OF LIFE

Сучасні вимоги стрімкої євроінтеграції України стимулюють суспільство переходити від прагнення «жити по-європейськи» до активного впровадження європейських стандартів у повсякденне життя. Це стане можливим, коли рівень продукції, надання послуг та якість управління відповідатиме європейським стандартам.

Безперечним є твердження, що «Україна зможе розділити успіх Європи, якщо компетентність персоналу буде відповідати європейським вимогам» [6], оскільки саме люди є рушійною силою поступальних процесів у будь-якій країні. 11 травня 2017 р. Рада міністрів ЄС затвердила надання безвізового режиму для України, що стало одним із останніх кроків на шляху до безвізу [4]. І це, в свою чергу, актуалізує питання сертифікації працівників усіх галузей народного господарства в Україні, і перш за все – педагогічних працівників як суб'єктів, що сприяють формуванню життєвих компетентностей майбутнього покоління.

Необхідно відзначити, що проводячи аналіз діяльності та фактичного стану організації, керівник, насамперед, повинен з'ясувати чи дозволяє якість людських ресурсів організації

забезпечити ефективну діяльність відповідно до обраної стратегії. Для здійснення цього аналізу необхідною є оцінка третьої, незалежної сторони фактичного якісного і кількісного складу персоналу, його особливостей. [5, С. 48].

Галузь освіти постійно підпадає під оцінювання її діяльності. «Третьою стороною» виступають представники батьківської громадськості, територіальної громади, ЗМІ тощо. Зауважимо, що така оцінка є суб'єктивною, не стандартизованою і нерідко політично заангажованою. Якщо говорити про об'єктивну оцінку діяльності даної галузі, то серед інших вагомих напрямків, що впливають на загальні критерії оцінювання функціонування усієї галузі, є оцінювання персоналу (педагогічних працівників). Сучасною формою об'єктивного оцінювання персоналу згідно з європейськими стандартами є сертифікація.

Питання щодо сертифікації персоналу у нашій країні виникло ще в 2001 році, коли був прийнятий Закон України «Про акредитацію органів з оцінки відповідності» і статтею 10 даного Закону обумовлювалося право національного органу України з акредитації акредитувати органи з сертифікації персоналу [1].

Офіційно визнана система акредитації України в сфері сертифікації персоналу складається з Національного агентства з акредитації України (далі – НААУ), акредитованих ним органів з сертифікації персоналу та їх діяльності [9]. 24 листопада 2004 року між Національним агентством з акредитації України та Європейською кооперацією з акредитації (EA) було укладено Контракт про співробітництво. Ця подія стимулювала запровадження ефективної системи оцінювання персоналу для забезпечення його професіоналізму відповідно до вимог міжнародного стандарту ISO серії 9000-2000, ISO 9001-2000. Сертифікація персоналу в Україні здійснюється з метою засвідчення відповідності кваліфікацій кандидатів, які дозволяють професійно працювати як в Україні, так і в Європі.

Станом на 28.04.2017 р. в Реєстрі органів з сертифікації персоналу, акредитованих на відповідність вимогам ISO/IEC 17024:2012, ДСТУ EN ISO/IEC 17024:2014 зазначено 10 таких органів [7]. Серед яких, зокрема ТОВ «Орган сертифікації персоналу Української асоціації якості», Орган з сертифікації персоналу «Євростандарт сертифікація НК» ТОВ «Євростандарт», *Орган з сертифікації персоналу будівельної галузі асоціації експертів будівельної галузі*, Орган з сертифікації персоналу ТОВ «Центр розвитку якості» та ін.

У галузі освіти питання сертифікації педагогічних працівників виникло 2015 року у зв'язку із оприлюдненням проекту Закону України «Про освіту» (ст. 48 Сертифікація педагогічних працівників), в якому сертифікація спочатку була зазначена обов'язковою процедурою для педагогічних працівників [2]. Різне обурення профспілок працівників освіти України і неприйняття обов'язкової сертифікації самими педагогами вплинуло на зміну в подальших законопроектах рамкового Закону обов'язковості сертифікації на добровільний

характер цієї процедури. В останньому викладі проекту Закону «Про освіту» 2016 року, відповідно до ст. 51, «сертифікація педагогічного працівника відбувається на добровільних засадах виключно за його ініціативи» [3].

Сама процедура сертифікації в галузі освіти – це зовнішнє оцінювання фахових знань педагогічного працівника (у тому числі з педагогіки та психології, практичних вмінь застосування сучасних методів і технологій навчання) з метою визначення відповідності рівня його професійних компетентностей вимогам професійного стандарту [3].

До сертифікації педагогічних працівників виникає багато питань: дефініція сертифікації, за яких умов педагогічний працівник має її проходити, сутність процедури сертифікації, перелік органів, уповноважених її здійснювати, рівень державного регулювання цієї процедури тощо. На нашу думку, добровільність сертифікації працівників освіти є сумнівною. Оскільки під час освітнього процесу можуть виникати певні обставини – перехід на іншу посаду або сумісництво посад в тому самому закладі освіти, перехід до закладу освіти іншого типу, переривання педагогічного стажу – можуть вимагати підтвердження наявності професійних компетентностей на рівні, необхідному для виконання посадових обов'язків, відповідно до професійного стандарту (якого немає – прим. автора).

Актуальною також є потреба сертифікації педагогічних працівників, що працюють у профільній школі. Зважаючи на те, що дитячий контингент має тенденцію до спаду, кількість учнів у профільній школі також буде зменшуватися, а значить – загострюватиметься конкуренція серед педагогічних працівників, що працюватимуть у цій ланці. Споживачі освітніх послуг надаватимуть перевагу сертифікованим фахівцям, що призведе до того, що сертифікація стане потребою для педагогічного працівника профільної школи.

Громадська акредитація та моніторинг якості у закладі освіти з часом також можуть передбачити кількість сертифікованих педагогічних працівників як показник якості діяльності закладу. А значить, зважаючи на статтю законопроекту, коли сертифікація педагогічних працівників стане «добровільно примусовою» – лише питання часу.

Виникає питання і щодо формування та забезпечення функціонування самої системи сертифікації педагогічних працівників. Відповідно до п. 3 ст. 51 «Сертифікація педагогічних працівників», ці процеси здійснюються центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки (тобто Міністерство освіти і науки України – прим.автора) із залученням спеціально уповноваженої державою установи, що є відповідальною за зовнішнє незалежне оцінювання (Український центр оцінювання якості освіти – прим. автора) [3]. А чи можуть ці установи вважатися «третьою стороною», що дасть незалежну оцінку? Чи все ж таки об'єктивну оцінку відповідності рівня професійних компетентностей педагогічних працівників вимогам професійного стандарту зможуть роботодавці (Спілки (асоціації)

роботодавців) разом з представниками закладів післядипломної педагогічної освіти, неперервної освіти та освіти дорослих, які й будуть залучатися до формування Державного професійного стандарту педагогічних працівників?

У європейському світогляді інтелект, освіта, професійний досвід, соціальна мобільність беззаперечно визнаються головною складовою національного багатства та основним ресурсом соціально-економічного розвитку [8]. То ж професійний рівень педагогічних працівників, що надають освітні послуги в сучасних закладах освіти, безпосередньо впливають на формування ключових життєвих компетентностей молоді, сприяють конкурентоспроможності майбутніх фахівців, має відповідати європейським стандартам.

Сертифікація педагогічних працівників як процедура встановлення відповідності їх професійних компетентностей професійним стандартам, незважаючи на її необґрунтованість і недосконалість розроблення, відсутність інших пов'язаних нормативно-правових актів на сучасному етапі заслуговує на визнання її значимості, наявності у новому Законі України «Про освіту» та необхідності впровадження для подальших процесів євроінтеграції .

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про акредитацію органів з оцінки відповідності» від 17.05.2001 р. №2407 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua>
2. Проект Закону України від 19.11.2015 р. № 3491 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JH2OZ00A.html
3. Проект Закону України від 04.04.2016 р. № 3491-д [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JH2OZ7LA.html
4. Безвізовий режим з ЄС: коли запрацює і що він означатиме для українців [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://dt.ua/POLITICS/bezvizoviy-rezhim-z-yes-koli-zaprasuyue-i-scho-vin-oznachatime-dlya-ukrayinciv-242050_.html
5. Захарченко Л. Я. Сертифікація персоналу: системний підхід / Я. Л. Захарченко // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». – 2013. – № 778. - С. 46-53.
6. Орган сертифікації персоналу української асоціації якості [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uaq.org.ua/index.php/uk/>
7. Реєстр акредитованих ООВ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: aau.org.ua/reustr-akreditovanix-ooov/
8. Розпутенко І. В. Москаленко С. О. Пріоритетні напрями розвитку гуманітарної сфери в Україні в контексті політичного процесу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.academy.gov.ua>

9. Угода про взаємне визнання сертифікатів відповідності персоналу між підписантами Багатосторонньої угоди ЄА та Національним агентством з акредитації України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://naau.org.ua/mizhnarodna-diyalnist/spivrobotnictvo-z-ea/>

Ключові слова: сертифікація педагогічних працівників, європейські стандарти життя.

Key words: Certification of pedagogical workers, European standards of living.

Анна Політова,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінально-правових дисциплін та судових експертиз Донецького юридичного інституту МВС України (м. Кривий Ріг)

ПРОТИДІЯ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ

Anna Politova,

Ph.D. (Candidate of Jurisprudence), Assistant Professor, Chair criminal and law disciplines and forensic expertise (Kryvyi Rih)

COUNTERACTION OF CORRUPTION IN UKRAINE

Актуальність теми. Демократичні процеси, що відбуваються в Україні, супроводжуються складними процесами реформування політичних, економічних і правових відносин. Однією з найважливіших складових цього непростого процесу є протидія корупції.

Як відзначає І. Беззуб, корупція гальмує еволюцію правової системи, унеможливаючи наближення України до передових світових показників рівня життя. Відсутність дієвих важелів боротьби з корупцією, поширення корупціогенних ризиків практично на всі сфери суспільного життя, лояльне ставлення частини громадян до вказаного явища призвели до того, що корупційна діяльність на всіх щаблях влади паралізувала проведення реформ, визначених керівництвом держави як пріоритет розвитку [1].

Враховуючи викладене, ми ставимо за мету, спираючись на результати досліджень, проаналізувати тенденції поширення корупції в Україні, окреслити проблемні питання щодо протидії цьому негативному явищу та запропонувати можливі шляхи її розв'язання.

Виклад результатів дослідження. В Угоді про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (далі – Угода), зазначено на необхідності боротьби з

корупцією. У частині 2 статті 22 «Боротьба зі злочинами та корупцією» Розділу III «Юстиція, Свобода та Безпека» Угоди вказано, що «таке співробітництво спрямовується на вирішення, *inter alia*, таких проблем:

- a) незаконне переправлення через державний кордон нелегальних мігрантів, торгівля людьми і вогнепальною зброєю та незаконний обіг наркотиків;
- b) контрабанда товарів;
- c) економічні злочини, зокрема злочини у сфері оподаткування;
- d) корупція як у приватному, так і в державному секторі;
- e) підробка документів;
- f) кіберзлочинність» [2].

Крім того, у ч. 4 цієї статті Угоди також зауважено, що «сторони віддані ефективному виконанню Конвенції ООН проти транснаціональної організованої злочинності 2000 року та трьох Протоколів до неї, Конвенції ООН проти корупції 2003 року та інших відповідних міжнародних документів» [2].

Можна з впевненістю вважати початком реформи, спрямованої на зниження рівня корупції в Україні, жовтень 2014 року, коли було схвалено «антикорупційний пакет», зокрема, законів України від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII «Про запобігання корупції»; від 14 жовтня 2014 року № 1698-VII «Про Національне антикорупційне бюро України»; від 14 жовтня 2014 року № 1699-VII «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки».

Але не дивлячись на такі рішучі кроки боротьби з корупцією, за даними міжнародної організації Transparency International Ukraine, у 2016 році проблема корупції досі лишається у трійці найактуальніших для нашої держави – це засвідчили 56% респондентів. На питання, чи знизився рівень корупції за останні чотири роки, 72% українців відповідали заперечно. Спроби Уряду змінити цю ситуацію 86% опитаних оцінюють негативно. При цьому 49% українців вважають, що заможні люди впливають на Уряд у власних інтересах, і пропонують запровадити більш жорсткі правила, аби цьому запобігати, а 67% впевнені в необхідності заборонити компаніям фінансувати політичні партії та кандидатів [3]. Отже, у всесвітньому рейтингу СРІ Україна у 2016 році посідає 131 місце зі 176 країн. Цю сходинку із показником 29 балів Україна поділяє з Казахстаном, Росією, Непалом та Іраном.

Законом України від 14.10.2014 року № 1698-VII «Про Національне антикорупційне бюро» у КК України з'явився перелік злочинів, які на думку законодавця належать до корупційних. Згідно з цим Законом, ст. 45 «Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям» Розділу IX «Звільнення від кримінальної відповідальності» Загальної частини КК України було доповнено приміткою, відповідно до якої під корупційними злочинами слід вважати злочини, передбачені статтями 191, 262, 308, 312, 313,

320, 357, 410, у випадку їх вчинення шляхом зловживання службовим становищем, а також злочини, передбачені статтями 210, 354, 364, 364-1, 365-2, 368-369-2 КК.

Проведений нами аналіз статистичних даних протидії корупції показав, що у 2016 році було завершено розслідування 2175 кримінальних корупційних правопорушень. При більш ретельному аналізі корупційних кримінальних правопорушень віднесено: ч.2-5 ст. 191, ч. 3 ст. 206, ст. 232, ч.ч. 2, 3 ст. 262, ст. 353, ч.ч. 2, 3 ст. 358, ст. 364, ст. 364-1, ст. 365, ст. 365-1, ст. 365-2, ст. 366, ст. 368, ст. 368-2, ст. 368-3, ст. 368-4, ст. 369-2, ст. 370, ч. 2 ст. 375, ч.ч. 2, 3 ст. 410, ст. 423, ч.ч. 1, 3 ст. 424. Також цікавим є те, що у статистичних даних МВС України є графа – «інші корупційні правопорушення». Можна з певністю відзначити, що відомості офіційної статистичної звітності не відображають справжнього рівня корупційної злочинності, оскільки у системно корумпованій країні правоохоронні органи так само вражені корупцією, як і інші сфери держави. Підтвердженням цього є співвідношення переданих до суду і закритих кримінальних проваджень.

До основних проблем, що породжують високий рівень корупції в Україні:

- системність, функціональність корупції та толерантність до неї в суспільстві;
- правовий нігілізм і недовіра принципів верховенства права;
- відсутність вагомих результатів антикорупційної політики;
- пасивність інститутів громадянського суспільства [4, С. 9].

Висновки. Отже, підводячи підсумок вищевикладеному, ми вважаємо, що зменшення рівня корупції до безпечного в Україні можливе за умови вивчення та втілення в життя зарубіжного досвіду боротьби з цим негативним явищем, насамперед успішно діючих в інших країнах політичних, правових та організаційних механізмів подолання корупції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Беззуб І. Антикорупційна політика в Україні / І. Беззуб [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuviar.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1260:antikoruptionsijna-politika-v-ukrajini&catid=8&Itemid=350
2. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/984_011
3. Кожен третій українець готовий відмовитися платити хабар [Електронний ресурс] / Transparency International Ukraine. – Режим доступу: http://ti-ukraine.org/_publications/kozhen-tretij-ukrajinetz-hotovyj-vidmovyutysya-platyty-habar/
4. Запобігання та протидія корупції : навч. посіб. / А. М. Михненко, О. В. Руснак, А. М. Мудров та ін.; за ред. А. М. Михненка. – 4-те вид., переробл. й доповн. – К.: ДННУ «Акад. фін. управління», 2013. – 666 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://afu.minfin.gov.ua/getfile.php?page_id=450&num=6

Ключові слова: корупційні правопорушення, боротьба з корупцією, причини та умови злочинності.

Key words: corruptive crime, combating corruption, the causes and conditions of crime.

Євдокія Стрельцова,

к.ю.н., доцент кафедри загальноправових дисциплін та міжнародного права

Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова,

Заслужений працівник освіти України (м. Одеса)

МІЖНАРОДНІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ УКРАЇНИ В ГАЛУЗІ МОРСЬКОГО ТРАНСПОРТУ: ОКРЕМІ АСПЕКТИ

Evdokiya Streltsova,

Candidate of Juridical Science (PhD, Law), Associate Professor I.I. Mechnikov National

University (Odessa)

INTERNATIONAL OBLIGATIONS OF UKRAINE IN THE SPHERE OF SEA TRANSPORT: SELECTED ASPECTS

Ратифікація Україною Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, відкриває нові можливості та перспективи для відродження та подальшого розвитку морської транспортної галузі України та співпраці на міжнародному рівні [1]. Поряд з іншим, це передбачає реструктуризацію та оновлення транспортного сектору України і поступову гармонізацію діючих стандартів та політики з існуючими в ЄС; покращення руху пасажирів та вантажів, зростання плинності транспортних потоків між Україною, ЄС і третіми країнами регіону за рахунок усунення адміністративних, технічних, прикордонних та інших перешкод, поліпшення транспортної мережі та модернізації інфраструктури; тощо (ст. 368 Угоди). Це ствердження ґрунтується на положеннях Угоди, в яких наголошується, що «законодавче наближення сприятиме подальшій лібералізації та відкритості взаємному доступу на ринки Сторін та руху пасажирів та вантажів».

Угодою, зокрема, передбачено узгодження Україною законодавства, у тому числі адміністративних, технічних та інших норм у сфері міжнародного морського транспорту з

відповідними нормами, прийнятими державами ЄС. Отже, Україна взяла на себе зобов'язання привести своє законодавство в галузі морського транспорту у відповідність з нормами ЄС. Зупинимось на стислому аналізі окремого аспекту – правового оформлення безпеки мореплавства.

Перш за все, зазначимо, що саме міжнародний характер мореплавства та загрози, які воно породжує, обумовили залучення міжнародного підходу до проблеми гарантування безпеки мореплавства, а саме – розробку та застосування правових норм і стандартів, які були закріплені в міжнародних конвенціях, регіональних міжнародно-правових актах, національному праві морських держав. Теоретичні дослідження проблеми міжнародно-правової регламентації безпеки мореплавства, її імплементації в національні правові системи також є необхідною частиною комплексного механізму забезпечення безпеки на морі, оскільки сприяють логічному і цілеспрямованому розвитку правового регулювання в цій галузі. Тому дослідження питань безпеки мореплавства представляються не тільки науково актуальними, але й мають практичне значення.

Звертаючи увагу на європейські норми та стандарти безпеки мореплавства, відмітимо, що більшість положень Регламентів та Директив ЄС співпадають з вимогами Міжнародної морської організації щодо безпеки мореплавства, яких Україна дотримується. Проте, виникає потреба у перегляді національного законодавства з метою удосконалення окремих його положень відповідно до європейських стандартів. До них відносяться, наприклад, Регламент № 725/2004 від 31.03.2004 про посилення безпеки суден та портових споруд, який додатково вимагає від держав ЄС обмінюватися між собою інформацією про безпеку мореплавства.

Так, наприклад, українська Державна система управління безпекою судноплавства та система управління безпекою судноплавства на морському та річковому транспорті, 2003 р., по багатьом положенням відповідають Регламенту № 336/2006 від 15.02.2006 р. про імплементацію Міжнародного кодексу з управління безпечною експлуатацією суден та запобігання забруднення навколишнього середовища. Поряд з цим, як свідчить практика, з деяких питань є сутнісні розбіжності між національним законодавством України та згадуваним Регламентом в частині правового регулювання відповідних відносин, зв'язаних з суднами за час їхнього перебування у територіальному морі та внутрішніх водах України. До того ж, окремі положення явно застаріли і не відповідають сучасним вимогам, наприклад, таким, що стосуються оцінки ризику для суден, персоналу та навколишнього середовища, які діють у світі з 2010 року.

Регламент № 391/2009 від 23.04. 2009 про загальні правила та стандарти для організацій з інспектування суден та огляду суден висуває нові, ускладнені вимоги до класифікаційних товариств для отримання ними статусу визнаних у світі організацій.

Класифікаційне товариство України - Регістр судноплавства України – має свою внутрішню систему управління якістю, сертифікований на відповідність вимогам ISO 9001 та акредитований як інспекційний органу на відповідність європейському стандарту ISO/IEC 17020 [2]. Проте, на думку фахівців, формалізовані ускладнення призведуть у перспективі до перерозподілу ринку послуг класифікаційних товариств в Україні. Директива № 94/57/ЄС от 22.11.1994 про загальні правила і стандарти організації інспектування та огляду суден і відповідальності діяльності морських адміністрацій роз'яснює окремі положення цього Регламенту і не потребує додаткових змін національного законодавства.

Стосовно участі морських адміністрацій держав у забезпеченні безпеки мореплавства слід зазначити, що в 2011 р. в ході реалізації адміністративної реформи, з метою розмежування функцій з управління господарською діяльністю та державного нагляду за безпекою на морському та річковому транспорті, Указами Президента України від 06.04.2011 № 370 утворено Укрморрічінспекцію, а від 08.04.2011 № 447 затверджено Положення про Державну інспекцію України з безпеки на морському та річковому транспорті(далі – Укрморрічінспекція) [3]. Ця подія стала важливою для України як для морської держави, адже дала можливість збільшити ефективність контрольно-наглядових заходів з гарантування безпеки на водному транспорті й мінімізувати рівень аварійності. До того ж, було розроблено та прийнято Стратегічний план розвитку морського транспорту на період до 2020 року. З метою вдосконалення функціонування державної системи забезпечення безпеки на морському та річковому транспорті Міністерство інфраструктури України в рамках Стратегії було затверджено Галузеву програму забезпечення безпеки судноплавства на 2014-2018 роки та План заходів з її виконання. Одним із важливих питань є виконання норм з безпеки на морському транспорті, що наразі потребує гармонізації положень національного законодавства з положеннями європейських актів з питань контролю державою порту та відповідних міжнародних конвенцій [4].

В даних тезах, з огляду на їхній формат, представлена лише дециця регламентів та директив ЄС в галузі мореплавства: розгорнутий аналіз правового забезпечення цієї сфери та проблем його імплементації Україною може стати предметом окремої наукової праці. Але навіть фрагментарний огляд дозволяє дійти висновку, що правове забезпечення безпеки мореплавства в Україні, за великим рахунком, відповідає вимогам ЄС, але потребує впорядкування та вдосконалення окремих аспектів.

Підсумовуючи, зазначимо: у нинішніх умовах становлення морської правосуб'єктності України можливе на підставі імплементації в національну правову систему міжнародних норм і стандартів. Це набуває ще більшої актуальності з урахуванням одного із пріоритетних завдань України на міжнародній арені – зближення з Європейським Союзом. В межах цього

завдання наша країна має провести системні реформи, метою яких є досягнення відповідності правової системи України європейському праву з урахуванням встановлених критеріїв, програми адаптації законодавства тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, від 27. 06. 2014. Угоду ратиф. із заявою Законом № 1678-VII від 16. 09. 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/984_011
2. Про вдосконалення технічного, класифікаційного та судноплавного нагляду на морському та річковому транспорті: Постанова Кабінету Міністрів України № 814 від 08. 06. 1998 р. , ост. ред. від 26. 12. 2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/814-98-п>
3. Про положення про Державну інспекцію України з безпеки на морському та річковому транспорті: Указ Президента України № 470/2013 від 02.09.2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/447/2011>
4. Стратегічний план розвитку морського транспорту на період до 2020 року: Затверджено наказ Міністерства інфраструктури України 18 грудня 2015 року No 542 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mtu.gov.ua/files/Стратегія%20морського%20транспорту%20Додаток%20до%20наказу%20542.pdf>

Ключові слова: безпека мореплавства, право ЄС, відповідність до європейських стандартів.

Key words: marine safety, law of the EU, compliance with the European standards.

Дарина Харланова,

студентка 3 курсу Донецького державного університету управління (м. Маріуполь)

РЕФОРМУВАННЯ ЕКСПЕРТНОЇ СЛУЖБИ МВС УКРАЇНИ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД

Darina Harlanova,

the student of the 3rd year of Donetsk State University of Management (Mariupol)

**REFORMING EXPERT SERVICE OF MINISTRY OF INTERNAL AFFAIRS OF
UKRAINE: EUROPEAN EXPERIENCE**

Питання реформування Експертної служби є досить актуальним у рамках європейської інтеграції України. Метою реформи Експертної служби МВС є побудова за європейським зразком незалежної від органів досудового розслідування, відкритої для суспільного контролю мережі експертних підрозділів, покликаних виконувати важливу для правової держави місію – сприяти утвердженню справедливого суду в Україні. Вона досягається шляхом утворення структурно відокремленої Експертної служби МВС, що підпорядковуватиметься МВС України, а не певному правоохоронному органу.

На сьогодні відповідно до п. 2 ст. 7 Закону України «Про судову експертизу», актуальною є така структура експертної служби МВС: Державний науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС України (далі – ДНДЕКЦ) та територіальні підрозділи – науково-дослідні експертно-криміналістичні центри (НДЕКЦ) [1].

Важливим є питання щодо матеріально-технічного забезпечення необхідного для роботи Експертної служби. Уже чотири роки фахівці Експертної служби МВС України застосовують відеоспектральні компаратори британської компанії для дослідження документів: паспортів, посвідчень водія, банкнот тощо. А у серпні 2016 р. менеджер компанії «Foster + Freeman» Оуен Ленг завітав до ДНДЕКЦ МВС для встановлення й налаштування єдиної в Україні найновішої моделі компаратора – «VSC8000». Прилад надасть українським фахівцям нечувані раніше можливості з виявлення фактів підроблення документів.

На етапі реформування необхідне подальше фінансування даної сфери для упровадження нових методів досліджень і приведення у відповідність до вимог європейських стандартів. Дуже корисним є обмін досвідом та міжнародне співробітництво. Експертна служба є постійним, і, поки що, єдиним в Україні, членом спілки «Європейська мережа криміналістичних наукових установ» – організації, яка об'єднує понад 60 представників науково-дослідних установ з 36 країн Європи.

Наприкінці червня 2016 року в м. Варшава відбувся дводенний семінар, організований у рамках Програми поліцейського співробітництва Східного партнерства, спрямованої на підтримку та співробітництво правоохоронних органів Вірменії, Грузії, Молдови та України в боротьбі з транскордонною злочинністю, а також співпрацю з правоохоронними органами країн ЄС. Учасники заходу ознайомилися з роботою національних (кримінальних і адміністративних) поліцейських баз даних, найбільш важливими напрямками розвитку польських судово-медичних науково-дослідних проектів, що функціонують у Центральній

лабораторії криміналістики поліції Польщі (CLKP), та надають акредитацію за напрямом аналізу ДНК і відбитків пальців, представлених керівництвом і співробітниками CLKP [2].

Отже, продовження співпраці з ЄС та світу, в тому числі у рамках Програми співробітництва Східного партнерства необхідне, з метою набуття та впровадження набутого досвіду в практичну діяльність підрозділів Експертної служби МВС України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про судову експертизу: Закон України від 25.02.1994 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4038-12>
2. Працівники Державного центру вивчали досвід польських колег: ДНДЕКЦ МВС України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dndek.centrmlia.gov.ua/?p=4398>

Ключові слова: Європейський Союз, євроінтеграція, експертна служба.

Key words: European Union, European integration, expert service.

Микола Чаплик,

кандидат історичних наук, доцент кафедри соціології управління Донецького державного університету управління (м. Маріуполь)

РЕФОРМА ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ: МІЖ ВІТЧИЗНЯНИМИ РЕАЛІЯМИ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИМ ДОСВІДОМ

Mykola Chaplyk,

PhD in History, associate professor of the Department of sociology of management of Donetsk State University of Management (Mariupol)

UKRAINE'S PENITENTIARY REFORM: BETWEEN DOMESTIC REALITIES AND EUROPEAN EXPERIENCE

Україна обрала європейський вектор розвитку. Відповідно, це накладає на неї й певні зобов'язання щодо дотримання європейських стандартів у всіх сферах суспільного життя. Питання покарання, відбуття покарання та умов відбування покарання вважається своєрідним лакмусовим папірцем або тестом на дотримання прав людини у суспільстві. Вітчизняна кримінально-виконавча служба наразі знаходиться у стані реформ і використання

європейського досвіду є важливим для побудови такої моделі пенітенціарної системи, яка б відповідала сучасним вимогам.

Наразі Державна пенітенціарна служба України підпорядкована Міністерству юстиції України та змінила назву на Державну кримінально-виконавчу службу. Головними пріоритетами у реформуванні кримінально-виконавчої системи вважається доведення умов утримання в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах до європейських стандартів, розв'язання проблеми переповнення установ виконання покарань, профілактика та боротьба із небезпечними захворюваннями серед осіб, які тримаються в даних установах, поліпшення матеріально-технічної бази та роботи з кадрами, попередження злочинів в установах виконання покарань та запобігання нелюдського поводження щодо осіб, які в них тримаються [1]. Водночас сам процес реформ у пенітенціарній сфері зазнає критики з боку експертного середовища [2; 3].

Говорячи про відмінності, які існують між пенітенціарними системами Європейського Союзу та України, варто зважати на те, що країни Європейського Союзу відрізняються між собою за умовами тримання засуджених у пенітенціарних закладах. Європейський Союз об'єднує двадцять вісім країн, в кожній з яких є свої нюанси пенітенціарної системи. Коли ми говоримо, що європейські в'язниці більш схожі на санаторії та бази відпочинку у порівнянні з нашими уявленнями про установи виконання покарань, то ми маємо на увазі перш за все пенітенціарні заклади скандинавських країн, голландські або німецькі в'язниці. Так, дійсно у деяких країнах Європейського Союзу, а також у Швейцарії та Норвегії, умови перебування у місцях позбавлення волі більше нагадують перебування у вітчизняних готелях або пансіонатах із високим рівнем сервісу. Водночас не у всіх країнах Європейського Союзу подібні умови тримання засуджених. Наприклад, у Болгарії чи Румунії вони не є такими комфортними. Водночас у побудові національних пенітенціарних служб країни Євросоюзу намагаються дотримуватися мінімальних стандартних правил поводження, рекомендованих Радою Європи та відображених у Європейських пенітенціарних правилах [4].

Безумовно європейська пенітенціарна система увібрала в себе найкращі здобутки, які було напрацьовано за весь період розвитку західної суспільної думки та її еволюції на проблему покарання та ресоціалізації злочинців. В пошуках оптимальних моделей покарання європейська соціальна думка пройшла довгий та тернистий шлях – від публічних страт до аболіціонізму, від Паноптикуму до сучасних європейських тюрем.

Сучасні західні підходи до злочину, покарання та ресоціалізації злочинця передбачають використання пробації, медіації (відновного правосуддя) тощо. Існують також революційні, навіть для західної суспільної думки, підходи, наприклад, аболіціонізм у кримінології (Нільс Крісті), прихильники якого взагалі виступають за відміну інституту в'язниці, а у перспективі

й відмову від кримінального права. При цьому європейська теорія та практика у питаннях, які стосуються покарання та ресоціалізації не стоїть на місці, а намагається відповідати на ті виклики сьогодення, які перед нею постають, наприклад, на міграційний бум або на терористичну загрозу.

Говорячи про вітчизняну пенітенціарну систему варто зазначити, що вона як і будь-яка інша суспільна система знаходиться у відповідності із усім суспільством та підпорядковується загальній логіці тих процесів, які в ньому відбуваються. Тому ми змушені зважати, наприклад, на кореляцію між рівнем злочинності у суспільстві та соціально-економічною ситуацією або на вплив військового конфлікту на криміногенну ситуацію у країні. Спробуємо поглянути на деякі аспекти, які характеризують вітчизняну пенітенціарну систему. На відміну від європейських пенітенціарних установ, в українських пенітенціарних закладах перебуває чимала категорія громадян, які повторно вчиняють злочини не через кримінальні установки, а через непотрібність суспільству, через те, що крім в'язниці їм більше нікуди подітися. Дана категорія засуджених має складати особливу увагу, в першу чергу, для соціальних служб. Ще на один аспект пенітенціарних реформ варто звернути увагу. Гуманізація системи покарання за європейським зразком безумовно є значним кроком вперед в частині забезпечення прав людини. Водночас гуманізація системи покарання не повинна залишати безправними працівників самої системи покарання. Адже матеріальна вразливість у поєднанні із складними умовами роботи, які призводять не лише до професійного вигорання, а й подекуди і до професійної деформації, породжують негативні явища у стінах цих установ та дефіцит кадрів у пенітенціарних закладах в цілому. За таких умов банально знаходиться мало бажаючих працювати у пенітенціарній системі.

У країнах Європи досить потужно працюють соціальні служби. На одного засудженого може припадати по декілька працівників соціальної сфери. В українських реаліях все з точністю до навпаки – приходиться декілька соціально-психологічних працівників установ виконання покарань на кілька десятків засуджених одного відділення установи.

Ще на одому важливому аспекті варто зупинити увагу. Відмінність європейських та українських в'язниць полягає й у тій життєвій філософії, яку сповідує злочинний світ, що їх наповнює. Вітчизняні кримінальні спільноти мають свою систему цінностей та неписаних правил, які склалися не одне десятиліття (а то й століття) та змогли адаптуватися до різних державних утворень та суспільно-економічних формацій. У цьому полягає їхня відмінність від голландського чи норвезького криміналу.

Західна соціальна думка у питанні покарання завдяки ідеям різних шкіл – від постмодерністів до представників аболіціонізму в кримінології відійшла від погляду на покарання як самоціль та інструмент дії на злочинця, а перейшла на позиції верховенства

реабілітації засудженого, готуючи його повернення у суспільство: створюючи умови для виправлення та подальшої ресоціалізації. В європейських в'язницях намагаються не застосовувати насильства, створювати умови, наближені до тих, які є на волі, всіляко зберігати корисні соціальні зв'язки засудженого із волею.

Підводячи підсумок, зазначимо, що європейський досвід є тим орієнтиром, на який варто рівнятися на шляху реформи пенітенціарної системи в Україні. При цьому доцільно розуміти та враховувати вітчизняні реалії та специфіку. Реформи не повинні зводитися до надання «ведмежих послуг» засудженим та закладання «мін уповільненої дії» безпеці суспільства шляхом створення – замість умов для ресоціалізації засуджених – сприятливого ґрунту для їхньої подальшої деградації та дезадаптації у в'язницях та колоніях або до штучного зменшення кількості засуджених, яке б видавалося за вияв принципів гуманізму та використання європейських підходів у пенітенціарній сфері.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Головка Л. Шляхи реформування Державної кримінально-виконавчої служби України / Л. Головка / Міністерство юстиції України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.minjust.gov.ua/21953>
2. Yagunov D. Prison reform in Ukraine: some analytical notes and recommendations / D. Yagunov // European political and law discourse – 2016 – Volume 3. – Issue 4. – P. 167-184.
3. Гуржи В. Реформа пенітенціарної системи в Україні – вітчизняна бренд-криза? / В. Гуржи // Дзеркало тижня – 2016. – 28 квітня [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://dt.ua/LAW/reforma-penitenciarnoyi-sistemi-v-ukrayini-vitchiznyana-brend-kriza-.html>
4. Європейські пенітенціарні правила (Рекомендація № R (2006)2 Комітету Міністрів держав-учасниць) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_032

Ключові слова: пенітенціарна система, реформа, установи виконання покарань, кримінально-виконавча служба, європейський пенітенціарний досвід.

Key words: prison system, reform, penal institutions, criminal executive office, the European prison experience.

Резолюція
учасників Інтернет - конференції
«Україна та ЄС: можливості та перспективи співпраці»

**Resolution of the Participants of the Internet Conference «Ukraine and the EU:
Opportunities and Prospects for Cooperation»**

Ми, учасники конференції, підтримуємо євроінтеграційний вибір України і вважаємо співробітництво з Європейським Союзом одним з пріоритетів стратегічного розвитку України.

Зазначаємо, що актуальність європейського вибору України зумовлена геополітичним положенням, спільною історією формування й розвитку європейської культури, а ідея єдності з Європою, з її ідеалами демократії та громадянських свобод – нерозривно пов'язана з концепцією української державності, політичного майбутнього України.

Незважаючи на сучасні проблеми і виклики, які переживає ЄС, його місце в світовій політиці, соціально-економічні перетворення у співтоваристві свідчать про ефективність стратегії, механізмів та принципів інтеграції. Наближення соціально-економічних та політичних інституцій до стандартів країн ЄС, використання позитивного європейського досвіду в проведенні адміністративних, соціально-економічних та політичних реформ, безумовно, сприятиме модернізації українського суспільства.

Адаптація України до політичних та соціально-економічних вимог ЄС є тривалим процесом і може здійснюватися за умови підтримки цього курсу громадянами та компетентної діяльності фахівців, що безпосередньо задіяні в сфері євроінтеграції та реалізації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС.

Отже, ратифікована Угода про асоціацію між Україною та ЄС має стати «каталізатором» здійснення реальних трансформацій у вітчизняній економіці та соціальному житті.

Ми, учасники конференції, пропонуємо:

1. У вищих навчальних закладах сприяти впровадженню у навчальний процес європейських студій, модулів Жана Моне, створенню кафедр та центрів Жана Моне для поширення обізнаності студентів щодо європейської економіки, політики, соціального життя, європейської інтеграції України, формування й виховання європейських цінностей.

2. Втілювати в життя позитивний досвід країн ЄС щодо розвитку соціального підприємництва, якості надання соціальних послуг, економічного та секторального

співробітництва, використовуючи розробку науково обґрунтованих пропозицій, організацію наукових та експертних досліджень.

3. Визначити цілі та завдання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС як пріоритетні в розбудові європейського майбутнього України та сприяти їх виконанню, що забезпечить громадянам України посилення захисту прав людини, кращому включенню різних категорій суспільства до складу економічно активного населення та зниженню рівня соціальної напруги.

4. Констатувати, що співробітництво, взаємний обмін інформацією, практикою та досвідом у галузі освіти та навчання між Україною та ЄС сприятиме їх розвитку, покращенню прозорості та визнання кваліфікацій і компетенцій, зокрема поширювати розгляд організаційно-методичних питань проведення спільних з європейськими країнами інтерактивних англомовних семінарів, тренінгів, воркшопів, майстер класів, науково-методичних конференцій тощо.

5. Взяти участь у розробці та експертизі законодавчих актів щодо адаптації нормативно-правової бази України до європейських стандартів, зокрема щодо гармонізації національної міграційної політики з політикою Європейського Союзу, узгодження нормативно-правової бази України із законодавством ЄС у сфері надання транспортних, туристичних та екологічних послуг, морської правосуб'єктності України тощо.

6. Сприяти інформуванню громадськості, її залученню до реалізації євроінтеграційної політики України, до проведення реформ та змін у суспільстві, що пов'язані з процесом європейської інтеграції.

7. Для активізації академічної мобільності розробити механізми її реалізації з урахуванням законодавчих положень ЄС та міжнародного права; вдосконалити інформаційне забезпечення й супровід академічної мобільності.

18 травня 2017 року

м. Маріуполь

Наукове видання

УКРАЇНА ТА ЄС: МОЖЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ СПІВПРАЦІ

Матеріали Інтернет-конференції

Мови: українська, англійська, німецька, російська

Відповідальність за зміст, точність поданих фактів, цитат, цифр, прізвищ несуть автори матеріалів.

**Відповідальні
за випуск**

**А. Р. Никифоренко,
Д. Л. Тарасенко**

**Комп'ютерна
верстка**

Г. С. Ляшова

Підписано до друку 30.06.2017. Формат 60×84¹/₁₆. Папір фінський.
Друк офсетний. Обл.-вид. арк. Наклад 100 прим. Замовлення №.

Донецький державний університет управління
87513, м. Маріуполь, вул. Карпінського, 58